

**ЗБОРНИК МИШЉЕЊА,
ПРЕПОРУКА И УПОЗОРЕЊА
ПОВЕРЕНИКА ЗА ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ**

1. јул 2010 – 30. новембар 2011.

Београд 2011. године

Уредница
др Невена Петрушић

Редакциони одбор
Милован Батак
Косана Бекер
Ивана Филипов
Слободан Миливојевић

Издавач
Повереник за заштиту равноправности

За издавача
др Невена Петрушић

Лектура
Лорна Јовановић

Дизајн и прелом
Млађан Петровић

Штампа
ОРИГИНАЛ, Београд

Тираж
500 примерака

ISBN 978-86-88851-01-5

Штампу Зборника финансирао је Програм Уједињених нација за развој. Ставови изнети у зборнику представљају ставове Повереника за заштиту равноправности и не одражавају нужно мишљење Програма Уједињених нација за развој.

Сви појмови који су у тексту употребљени у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе.

Садржај:

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	9
I МИШЉЕЊА И ПРЕПОРУКЕ У ПОСТУПКУ ПО ПРИТУЖБАМА ЗБОГ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	11
1. Притужбе због дискриминација по основу националне припадности	13
1.1. Притужба против Министарства за људска и мањинска права Републике Србије због дискриминације у погледу услова за конституисање Националног савета бошњачке националне мањине	13
1.2. Притужба против Министарства финансија – Пореска управа, Централна Београд, због дискриминације запосленог на основу националне припадности	18
1.3. Притужба Б. Г. против Економске школе В. због дискриминације запосленог на основу националне припадности	22
1.4. Притужба удружења С. о. з. љ. п. с. против Министарства унутрашњих послова Републике Србије због дискриминације у запошљавању на основу националне припадности	25
1.5. Притужба О. Б. против удружења Ц. з. о. р. због дискриминације у спровођењу пројектних активности по основу националне припадности	30
1.6. Притужба удружења Р. ц. м. против Драгана Бјелогрића због повреде достојанства припадника и припадница ромске националне мањине	33
1.7. Притужба Р. Ј. против Ивана Николова из Босилеграда, аутора текста којим је извршена дискриминација по основу националне припадности и предака	36
1.8. Притужба Д. Н. против Општинског јавног тужилаштва З. поводом дискриминације на основу личног својства – припадности ромској националној мањини	40
1.9. Притужба удружења П против школе М. л. л. због дискриминације ученице по основу националне припадности	43
1.10. Притужба Ш. и З. С. против М. Ј. због дискриминације у остваривању права на мирно живање имовине на основу националне припадности	48
1.11. Притужба С. Л. против М. С. због дискриминације на основу личног својства чланова његове породице – припадности ромској националној мањини	51
1.12. Притужба Е. Џ. против Општине Прибој због дискриминације извршене пропуштањем да се у службену употребу уведе језик и писмо националне мањине	56

1.13. Притужба Е. Џ. против општине Сјеница поводом службене употребе босанског језика и латиничног писма	60
1.14. Притужба Е. Џ. против општине Тутин поводом службене употребе босанског језика и латиничног писма	64
1.15. Притужба Е. Џ. против Радиодифузне установе Радио Телевизије Србије и генералног директора поводом ускраћивања права на информисање бошњачке националне мањине на матерњем – босанском језику	68
1.16. Притужба Е. Џ. против Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу поводом службене употребе босанског језика и латиничног писма у санџачким општинама	74
1.17. Притужба Е. Џ. против града Новог Пазара поводом службене употребе босанског језика и латиничног писма	79
1.18. Притужба Е. Џ. против општине Пријепоље поводом службене употребе босанског језика и латиничног писма	84
1.19. Притужба Е. Џ. против Министарства унутрашњих послова и министра поводом неиздавања личних докумената за припаднике и припаднице бошњачке националне мањине на босанском језику и латиничном писму у санџачким општинама	88
2. Притужбе због дискриминације по основу пола/рода	94
2.1. Притужба против Фудбалског савеза Србије због дискриминације женских фудбалских клубова у вези са остваривањем права на исплату накнаде трошкова уложених у развој играчица	94
2.2. Притужба М. П. против Законодавног одбора Народне скупштине Србије због дискриминације по основу пола	99
2.3. Притужба Д. Т. против П. Б., аутора текстова којима се омаловажавају жене и подржавају предрасуде и друштвени образци засновани на стереотипним улогама полова	103
2.4. Притужба Б. И. против П. Ј. због дискриминације извршене сексуалним узнемиравањем на радном месту	107
2.5. Притужба Д. Д. против привредног друштва О. због дискриминације у остваривању права из радног односа на основу пола	113
2.6. Притужба Т. А. против Министарства финансија, Пореска управа – Филијала К. због дискриминације у погледу утврђивања диприноса за обавезно социјално осигурање	115
2.7. Притужба удружења А. против Скупштине града Београда због дискриминације корисница услуга „Сигурне куће“ у остваривању права на сталну новчану помоћ	119
2.8. Притужба С. С. против Јавног предузећа Ж. с. поводом дискриминације на основу пола у области радних односа	126
2.9. Притужба П. А. против П. к. с. због дискриминације на основу пола у погледу службених правила о одевању	129

3. Притужбе због дискриминације по основу сексуалне оријентације	133
3.1. Притужба удружења Л. против дневног листа „Ало“ и Драгољуба Ковачевића, главног и одговорног уредника због објављивања текста који садржи говор мржње против сексуалних мањина	133
3.2. Притужба удружења Л. против др М. П., аутора текста који садржи говор мржње против сексуалних мањина	136
3.3. Притужба удружења Л. против удружења студената Правног факултета „Номоканон“ због говора мржње према сексуалним мањинама	139
3.4. Притужба Д. П. против социјалне установе због дискриминације запосленог по основу сексуалне оријентације	142
3.5. Притужба удружења Л. против митрополита Амфилохија Радовића због говора мржње према сексуалним мањинама	145
3.6. Притужба удружења Л. против СЗТР С. Б. због дискриминације сексуалних мањина у пружању услуга	148
4. Притужбе због дискриминације по основу инвалидитета	152
4.1. Притужба С. Г. против Дома за децу и омладину ометену у развоју С. због дискриминације запослене на основу инвалидитета	152
4.2. Притужба Б. М. против Градске управе за урбанизам, грађевинске, комунално – стамбене послове, саобраћај и путева града Л. због дискриминације у погледу коришћења јавне површине на основу инвалидитета	157
4.3. Притужба Ј. Ч. против Националне службе за запошљавање, Филијала за град Београд због дискриминације у утврђивању статуса особе са инвалидитетом	160
4.4. Притужба удружења В. м. због дискриминаторних одредби садржаних у Закону о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом у односу на деце са интелектуалним сметњама	165
4.5. Притужба М. С. против Секретаријата за саобраћај града Београда због неравноправног третмана према особама са инвалидитетом	170
4.6. Притужба Д. М. против банке због наводног неравноправног третмана према особама са оштећењем вида	176
5. Притужбе због дискриминације на основу старосног доба	178
5.1. Притужба Љ. Н. против Д. н. с. због дискриминације у вези са радом на основу старосног доба	178
5.2. Притужба Е. П. против банке А. због дискриминације у пружању банкарских услуга по основу старосног доба	181
5.3. Притужба Љ. Б. С. против К. ц. с. – Клиника ... због дискриминације у запошљавању на основу старосног доба	187

6. Притужбе због дискриминације по основу политичког и верског убеђења	196
6.1. Притужба против Скупштине града Ужица због дискриминације запосленог по основу политичког убеђења	196
6.2. Притужба против градоначелника града Н. П. због дискриминације по основу политичког убеђења	199
6.3. Притужба А. П. против М. Б. Б. због дискриминације у запошљавању на основу верског убеђења	202
7. Притужбе због дискриминације по другим основима	205
7.1. Притужба против Закључка Владе Републике Србије због дискриминације судија за прекршаје у погледу права на продужену накнаду плате	205
7.2. Притужба против привредног друштва К. због дискриминације бивших запослених и пензионера у погледу права на стицање удела без накнаде у привредном друштву	210
7.3. Притужба Р. А. и других против привредног друштва К. у вези са признавањем права на уделе без накнаде бившим запосленим	214
7.4. Притужба против Владе Републике Србије због дискриминације судија за прекршаје у погледу права на продужену накнаду плате	218
7.5. Притужба Б. С. против Г. н. ф. због дискриминације у пружању услуга по основу имовног стања	223
7.6. Притужба П. А. против удружења Р. ж. ф. због дискриминације у пружању подршке пројекту	225
7.7. Притужба И. К. против Владе Републике Србије због дискриминације у остваривању права на једнократну помоћ особа запослених на одређено време	228
7.8. Притужба удружења	232
7.9. Притужба А. Ч. против Националног савета мађарске националне мањине због дискриминације у погледу услова за стипендирање студената и студенткиња који су школовање завршили на мађарском језику	237
7.10. Притужба удружења Ј. против града Јагодине због дискриминације у остваривања права на једнократну помоћ по основу основу рођења и брачног и породичног статуса	248
7.11. Притужба М. К. против Фонда за младе таленте РС поводом услова конкурса за стипендирање	256
II ПРЕПОРУКЕ МЕРА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ	261
2.1. Препорука Националној служби за запошљавање за предузимање мера ради спречавања дискриминације на основу пола приликом оглашавања радних места и подстицања запошљавања мање заступљеног пола	262
2.2. Препорука Народној скупштини Републике Србије за обезбеђивање учешћа жена у међународним делегацијама	264

2.3. Препорука Скупштини града Јагодина за уклањање дискриминаторних услова за остваривање права на финансијску помоћ	266
2.4. Препорука Влади Републике Србије за измену Методологије за израду подзаконских прописа	272
2.5. Препорука Министарству просвете и науке Републике Србије Скупштини, Националном просветном савету и Заводу за унапређење квалитета васпитања и образовања за уклањање дискриминаторних садржаја из наставних материјала и наставне праксе и промовисање толеранције, уважавања различитости и поштовања људских права	275
2.6. Препорука Народној банци Србије за уклањање дискриминаторног услова за коришћење банкарских услуга	292
2.7. Препорука Влади Републике Србије за усвајање Националне стратегије за борбу против дискриминације	294
2.8. Препорука Генералштабу Војске Србије и Министарству одбране Републике Србије за увођења родно диференцираних назива чинова Војске Србије и стварања услова за употребу родно диференцираног језика у службеној комуникацији	300

III ЗАКОНОДАВНЕ ИНИЦИЈАТИВЕ И МИШЉЕЊА О ПРОПИСИМА

3.1. Иницијатива за измену Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом упућена Влади Републике Србије и Министарству рада и социјалне политике	308
3.2. Иницијатива за регулисање начина остваривања права детета у управном поступку	312
3.3. Мишљење о одредбама чл. 85. Предлога закона о парничном поступку	315

IV УПОЗОРЕЊА ЈАВНОСТИ

4.1. Упозорење јавности поводом изјава пред одржавање Параде поноса 2010. године	320
4.2. Упозорење јавности поводом запошљавања особа са инвалидитетом	320
4.3. Упозорење јавности на Међународни дан људских права	321
4.4. Упозорење јавности поводом непримереног представљања жена у медијима	321
4.5. Упозорење јавности поводом говора мржње у тексту Муслиманског омладинског клуба	322
4.6. Упозорење јавности на Међународни дан жена	322
4.7. Упозорење јавности поводом напада на седамнаестогодишњег ученика ромске националности	323
4.8. Упозорење јавности на Међународни дан борбе против расне дискриминације	323
4.9. Упозорење јавности поводом породичне трагедије у Чачку	324
4.10. Упозорење јавности на Светски дан Рома	324
4.11. Упозорење јавности поводом расправе о изменама Закона о избору народних посланика	325

4.12. Упозорење јавности на Међународни дан борбе против хомофобије и трансфобије	325
4.13. Упозорење јавности поводом напада на петнаестогодишњег дечака	326
4.14. Упозорење јавности поводом изјава расне дискриминације	326
4.15. Упозорење јавности поводом насиља полицијских службеника над ромским младићем	327
4.16. Упозорење јавности поводом хомофобичне изјаве Драгана Марковића Палме, градоначелника Јагодине	327
4.17. Упозорење јавности поводом стања у друштву уочи одржавања Параде поноса 2011. године	328
4.18. Упозорење јавности поводом говора мржње, позива на насиље и отворене нетрпељивости према националним мањинама и ЛГБТ особама	328
4.19. Упозорење јавности поводом одржавања Параде поноса 2011. године	329
4.20. Упозорење јавности поводом забране одржавања Параде поноса 2011. године	329
4.21. Упозорење јавности на Међународни дан старих особа	330
4.22. Упозорење јавности поводом садржаја уџбеника за шести разред	330
4.23. Упозорење јавности поводом напада на девојку која је носила мајицу са симболима ЛГБТ популације	331

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Пред Вама је први *Зборник мишљења, препорука и упозорења Повереника за заштиту равноправности*, донетих у периоду од 1. 7. 2010. године до 30. 11. 2011. године. Његово објављивање резултат је настојања да се јавности пружи увиду почетне резултате рада Повереника за заштиту равноправности у имплементацији антидискриминационих прописа.

Повереник за заштиту равноправности установљен је Законом о забрани дискриминације из 2009. године. Усвајање Закона о забрани дискриминације, којим је Република Србија заокружила своје антидискриминационо законодавство, представља значајан корак у борби против дискриминације и једну од кључних претпоставки за остваривање равноправности – основног принципа правног поретка Републике Србије и темељне моралне вредности. Повереник је самостално и независно тело, специјализовано за борбу против свих облика и видова дискриминације. Прва повереница за заштиту равноправности изабрана је 5. маја 2010. године, када је започело формирање стручне службе и обезбеђивање услова за рад институције. Службу Повереника за заштиту равноправности данас чини 20 компетентних стручњакиња и стручњака, који су искрено посвећени идеји равноправности и борби против дискриминације. Зборник је резултат њиховог савесног и марљивог рада који се одвија у отежаним околностима због још увек скромних капацитета и ресурса институције Повереника.

Правни оквир деловања Повереника за заштиту равноправности пружају међународни документи у области људских права и заштите од дискриминације, уставне норме о забрани дискриминације, као и домаћи прописи садржани у антидискриминационим законима, законима којима се уређују поједине правне области и актима које је, у складу са законом, донео сам Повереник.

Надлежности Повереника широко су одређене, у складу са међународним стандардима и упоредним искуствима. Повереник спроводи поступке по притужбама због дискриминације, овлашћен је на подношење тужби за заштиту од дискриминације и прекршајних пријава због прекршаја прописаних антидискриминационим прописима. У домену превентивног деловања, Повереник је овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације, да прати спровођење закона и других прописа, иницира доношење или измену прописа ради спровођења и унапређивања заштите од дискриминације и даје мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу

забране дискриминације, као и да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности. Повереник прати стање у области заштите равноправности, о чему подноси годишњи извештај Народној скупштини. У свом деловању Повереник је дужан да успоставља и одржава сарадњу са органима надлежним за остваривање равноправности и заштиту људских права на територији аутономне покрајине и локалне самоуправе. Испуњавањем законом прописаних дужности, Повереник за заштиту равноправности, заједно са судовима и другим институцијама система, представља стожер у борби против дискриминације и један од промотера идеје и принципа равноправности.

Зборник садржи 58 мишљења и препорука, осам препорука мера за унапређивање равноправности, три законодавне иницијативе и мишљења о прописима и 23 упозорења јавности. То су најважнији инструменти које Повереник за заштиту равноправности користи у заштити равноправности и борби против дискриминације. Мишљења и препоруке су разврстани према основу дискриминације, док су остали акти разврстани према редоследу доношења. Сви акти су анонимизовани на уобичајени начин, изузев оних препорука у погледу којих је Повереник за заштиту равноправности, у складу са законом, обавестио јавност да извршилац дискриминације није поступио по препоруци Повереника.

Публиковани акти представљају преглед првих корака у изградњи антидискриминационе праксе Повереника за заштиту равноправности, показатељ су видљивости саме институције, али и спремности појединаца/ки и невладиних организација да препознају, реагују и користе законске механизме за заштиту од дискриминације. Надамо се да ће Зборник бити од користи за разумевање самог феномена дискриминације и да ће подстаћи све друштвене актере да још активније и ефективније делују на сузбијању дискриминације у Србији.

У Београду, 30. 11. 2011. године

др Невена Петрушић
Повереница за заштиту
равноправности

МИШЉЕЊА И ПРЕПОРУКЕ У ПОСТУПКУ ПО ПРИТУЖБАМА ЗБОГ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Мишљења и препоруке су акти које Повереник за заштиту равноправности доноси у поступку по притужбама због дискриминације. Они су од кључне важности за имплементацију антидискриминационих прописа и остваривање равноправности. Спровођењем препорука спречава се даље вршење дискриминације, уклања се стање дискриминације и санирају последице дискриминаторског поступања у мери у којој је то могуће.

Према Закону о забрани дискриминације („Сл. гланик РС“, бр. 22/2009, у даљем тексту: ЗЗД), Повереник за заштиту равноправности, као самостално и независно тело, специјализовано за борбу против свих облика и видова дискриминације, надлежан је, поред осталог, да поступа по притужбама због дискриминације (чл. 33. ЗЗД). На подношење ових притужби овлашћени су свако физичко и правно лице, укључујући и организације које се баве заштитом људских права и друга лица (чл. 35. ЗЗД).

У поступку по притужби, који је једноставан и лишен претераних формалности, утврђује се чињенично стање увидом у поднете исправе, узимањем изјаве од подносиоца притужбе, лица против којег је притужба поднета и другог лица, као и на сваки други погодан начин, у складу са законом, а према околностима случаја (чл. 37. ЗЗД). Врши се целовита правна анализа предмета, а по потреби и одговарајућа тестирања, прикупљају се статистички и други подаци и сл. Повереник настоји да се поступак спроведе без одуговлачења и са што мање трошкова. За подносиоце притужби поступак је потпуно бесплатан и мора се окончати у року од 90 дана (чл. 35. и 39. ЗЗД).

На основу резултата извиђања, Повереник доноси одлуку, у облику мишљења, о томе да ли је извршена дискриминација (чл. 39. ст. 1. ЗЗД). Уз мишљење да је извршена дискриминација Повереник издаје и препоруку лицу против кога је поднета притужба о начину отклањања повреде права (члан 39. став 2. ЗЗД), остављајући му рок од 30 дана да поступи по препоруци и отклони повреду права.

Лице коме је препорука упућена дужно је да поступи по препоруци и отклони повреду права у року од 30 дана од дана пријема препоруке и да о томе обавести Повереника. Уколико се то не догоди,

Повереник је овлашћен да донесе решење којим дискриминатору изриче меру опомене и оставља му нови рок од 30 дана за отклањање повреде права. Решење је коначно и против њега није допуштена жалба. Уколико у новом року од 30 дана дискриминатор не отклони повреду права, Повереник о томе обавештава јавност (чл. 40. ЗЗД).

1. Притужбе због дискриминација по основу националне припадности

1.1. Притужба против Министарства за људска и мањинска права Републике Србије због дискриминације у погледу услова за конституисање Националног савета бошњачке националне мањине (дел. бр. 015/2010. од 11. 08. 2010. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (чл. 33. т. 9. Закона о забрани дискриминације („Сл. Гласник РС“ бр. 22/2009), поводом догађаја у вези са конституисањем Националног савета бошњачке националне мањине, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Неоправдано је направљена разлика у погледу услова за конституисање Националног савета бошњачке националне мањине у односу на националне савете других националних мањина, чиме је повређено начело једнакости грађана у остваривању изборних права у поступку избора националних савета националних мањина. До повреде начела једнакости дошло је усвајањем новог Пословника конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године. У чл. 3. став 7. овог Пословника прописано је за конституисање националног савета потребна верификација најмање две трећине мандата. Ово правило није садржано у пословницима којима је регулисан рад конститутивних седница националних савета националних мањина од 25. јуна 2010. године, по којима су конституисани национални савети свих других националних мањина. Прописивањем посебног услова само за конституисање Националног савета бошњачке националне мањине, који неоправдано разликује услове за конституисање овог савета од услова за конституисање свих других националних савета националних мањина, извршена је дискриминација, коју забрањује чл. 21. и 76. Устава Републике Србије („Сл. Гласник РС“, бр. 98/2006), чл. 4. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина (Закон о потврђивању Оквирне конвенције за заштиту националних мањина („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 6/98), као и чл. 4. Закона о забрани дискриминације („Сл. Гласник РС“, бр. 22/2009).

Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. т. 9. Закона о забрани дискриминације, у циљу остваривања равноправности, даје Министарству за људска и мањинска права.

ПРЕПОРУКУ

1. Министарство за људска и мањинска права, које је, на основу чл. 42. Закона о националним саветима националних мањина („Сл. гласник РС“, бр. 72/2009), 6. јула 2010. године донело Пословник конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине, отклониће дикриминаторну одредбу из чл. 3. став 7. овог Пословника најкасније до 20. августа 2010. године. О томе ће без одлагања обавестити носиоце изборних листа „Бошњачки препород“, „Бошњачка листа“ и „Бошњачка културна заједница – Муфтија Муамер еф. Зукорлић“ и јавност путем средстава јавног информисања.

2. Министарство за људска и мањинска права предузеће неопходне радње, у складу са својим овлашћењима, на начин и у роковима прописаним Законом о националним саветима националних мањина („Сл. гласник РС“, бр. 72/2009), којима ће обезбедити исте услове за конституисање националног савета Бошњачке националне мањине под којима су конституисани национални савети свих других националних мањина.

3. Министарство за људска и мањинска права обавестиће Повереницу за заштиту равноправности о предузетим радњама у року од 30 дана од дана пријема овог мишљења и препоруке.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања релевантних чињеница и околности поводом догађаја у вези са конституисањем Националног савета бошњачке националне мањине.

Министарству за људска и мањинска права упућен је, дана 26. јула 2010. године, захтев да се у року од 15 дана изјасни о свим релевантним чињеницама и околностима у вези са конституисањем Националног савета Бошњачке националне мањине, а посебно из којих се разлога одредбе чл. 3. Пословника конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године разликују од одредаба садржаних у чл. 3. пословника којима је уређен рад конститутивних седница националних савета других националних мањина.

Министарство за људска и мањинска права дана 11. августа 2010. године доставило је изјашњење, у коме је изнело податке о предузетим изборним радњама у вези са сазивањем и одржавањем конститутивних седница националних савета. Уз изјашњење су приложени пословници конститутивних седница националних савета албанске, ашкалијске, бугарске, буњевачке, мађарске, немачке, ромске, румунске, русинске, словачке, словеначке, украјинске, хрватске и чешке националне мањине од 25. јуна 2010. године, Пословник конститутивне седнице Влашког

националног савета од 22. јуна 2010. године и Пословник конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године, записници са конститутивних седница националних савета и Извештај о броју верификованих мандата на конститутивним седницама националних савета националних мањина.

У изјашњењу Министарства најпре је наведено да се примена правила о двотрећинском присуству „подразумева јер је чл. 43. Закона о националним саветима националних мањина прописана сходна примена Закона о избору народних посланика, а на логичност поступања по овом правилу упућује и чл. 101. Устава Републике Србије одредбама које се односе на конституисање Народне скупштине Републике Србије“.

У изјашњењу Министарство није негирало да је у Пословник конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године унело одредбу чл. 3. ст. 7. којом је прописано да је за конституисање овог Националног савета потребна верификација најмање две трећине мандата. Овај потез Министарство је образложило тиме да је оценило да „прети опасност да конститутивна седница изађе изван законских оквира, те да дође до верификације мандата супротно изборној вољи бошњачке националне мањине, и да три изборне листе не буду заступљене адекватно броју добијених гласова бирача“. Оцена је, по тврђењу Министарства, резултат праћења догађаја уочи одржавања конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине и изјава представника „Бошњачке културне заједнице“ да два мандата са изборне листе „Бошњачки препород“ припадају тој листи.

Министарство је изнело став да уношење спорне одредбе чл. 3. ст. 7. у Пословник конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године не представља прављење неоправдане или оправдане разлике у погледу услова за конституисање Националног савета бошњачке националне мањине у односу на националне савете осталих националних мањина јер њоме, како се наводи, „није дошло до повреде начела једнаких права и обавеза у погледу избора националног савета“. Поред тога, наведено је да је „разлог и циљ уношења одредбе о обавезном двотрећинском присуству био да се обезбеде услови да се национални савет конституише у саставу који ће бити у складу са изборном вољом бошњачке националне мањине, односно да све три листе буду заступљене у складу са изборним резултатима сваке од њих“. Министарство је заузело став „да се не може говорити о дискриминацији или дискриминаторном поступању јер се није радило о неоправданом прављењу разлике или неједнаком поступању, односно пропуштању (искључивању, ограничавању или давању првенства) у односу на лица или групе лица на отворен или прикривен начин, заснованом на националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима“.

У току поступка извршен је увид у Пословник конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године и у пословнике конститутивних седница националних савета других националних мањина. Утврђено је да чл. 3. став 7. Пословника конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године садржи правило којим је прописано да је за конституисање овог Националног савета потребна верификација најмање две трећине мандата. Утврђено је, такође, да ово правило није садржано у пословницима којима је регулисан рад конститутивних седница других националних савета.

Ради прикупљања информација, обављен је разговор са представницима све три изборне листе: „Бошњачки препород“, „Бошњачка листа“ и „Бошњачка културна заједница – Муфтија Муамер еф. Зукорлић“, који су изнели своја виђења догађаја у вези са конституисањем Националног савета бошњачке националне мањине.

Избор националних савета националних мањина предвиђен је чл. 75. Устава Републике Србије, „Сл. гласник РС“, бр. 98/2006, чл. 19. Закона о заштити права и слобода националних мањина, „Сл. лист СРЈ“, бр. 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003, и „Сл. гласник РС“, бр. 72/2009, и чл. 2. Закона о националним саветима националних мањина, „Сл. гласник РС“, бр. 72/2009).

У чл. 21. Устава Републике Србије („Сл. Гласник РС“, бр. 98/2006) прописано је да су пред Уставом и законом сви једнаки и забрањен је сваки облик дискриминације по било ком основу. У чл. 76. Устава припадницама/ припадницима националних мањина зајемчена је равноправност пред законом и једнака законска заштита и забрањена је било каква дискриминација због припадности националној мањини.

Чл. 4. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина (Закон о потврђивању Оквирне конвенције за заштиту националних мањина („Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 6/98), прописује обавезу државе да припадницима националних мањина гарантује равноправност пред законом и једнаку законску заштиту и забрањује било какву дискриминацију на основу припадности националној мањини.

Чл. 4. Закона о забрани дискриминације („Сл. Гласник РС“, бр. 22/2009), прописује да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, као и да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације. Чл. 8. Закона о забрани дискриминације предвиђено је да повреда начела једнаких права и обавеза постоји ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера

између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује. У чл. 24. Закона о забрани дискриминације забрањена је дискриминација националних мањина и њихових припадника на основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика.

У поступку који је спроведен, на основу прикупљених чињеница, утврђено је да је направљена разлика у погледу услова за конституисање Националног савета бошњачке националне мањине у односу на националне савете других националних мањина тиме што је Пословником конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године само за овај Национални савет превиђено да је за конституисање потребна верификација најмање две трећине мандата. Оцењен је као неоснован став Министарства да се подразумева примена правила по коме је за конституисање овог Националног савета потребна верификација најмање две трећине мандата, будући да ово правило није прописано Законом о националним саветима националних мањина, нити Законом о избору народних посланика, на чију сходну примену упућује чл. 43. Закона о националним саветима националних мањина. Ни аналогна примена чл. 101. Устава Републике Србије, на коју се Министарство позива, нема подлогу у прописима којима је регулисан избор националних савета националних мањина.

Разлог и циљ уношење одредбе о обавезном двотрећинском присуству изабраних чланова, који су у изјашњењу Министарства наведени, не могу се сматрати оправданим ни с аспекта циља, ни са аспекта последица. Спорна одредба из чл. 3. ст. 7. Пословника конститутивне седнице Националног савета бошњачке националне мањине од 6. јула 2010. године ставила је припаднице/припаднике ове националне мањине у неједнак положај у погледу услова за конституисање Националног савета у односу на припаднице/припаднике других националних мањина, чиме је повређено начело једнакости грађана у остваривању изборних права у поступку избора националних савета националних мањина.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. т. 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење и упућује препоруку Министарству за људска и мањинска права ради предузимања радњи којима ће се обезбедити да Национални савет бошњачке националне мањине буде конституисан под истим условима под којима су конституисани национални савети свих других националних мањина.

1.2. Притужба против Министарства финансија – Пореска управа, Централа Београд, због дискриминације запосленог на основу националне припадности (дел. бр. 213/2011 од 11. 03. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Решењем Министарства финансија – Пореска управа, Централа Београд, Ди/Г-број: 116-21/2010-11/14 од 24. септембра 2010. године, којим је изречена дисциплинска мера престанка радног односа А. И., државном службенику распоређеном на радно место ... у Министарству финансија, пореска управа Н., Филијала Б., **није извршен акт дискриминације на основу личног својства – припадности албанској националној мањини.**

Образложење

Притужбом против решења Министарства финансија – Пореска управа, Централа Београд, Ди/Г-број: 116-21/2010-11/14 од 24. септембра 2010. године, Повереници за заштиту равноправности обратио се А. И. из Б. У притужби је навео да је према њему извршен акт дискриминације на основу његове националне припадности, и то тако што државни орган против кога је поднео притужбу неједнако поступа према припадницима албанске националне мањине у односу на припаднике већинског народа у поступцима дисциплинске одговорности запослених.

Неједнако поступање огледа се у изрицању тежих дисциплинских мера припадницима албанске националне мањине у односу на припаднике већинског народа, а за исте или сличне повреде радних обавеза и дужности.

Подносилац притужбе не спори да је обављао додатни рад по уговору о заступању са предузећем П. с. и то у периоду од 15. јуна 2007. године до 30. априла 2010. године, о чему је и сам приложио дисциплинској комисији споразум о раскиду уговора. Међутим, наводи да није знао да је у „сукобу интереса“ тврдећи да му као ни осталим запосленим лицима у Филијали Б. приликом давања изјаве (изјава дата 12. јануара 2006. године – образац изјаве садржи питања везана за „додатни рад“) није уручена Директива о пословима који су неспојиви са службеном дужношћу запослених и постављених лица у ... управи.

У прилог својих тврдњи да је изложен неједнаком третману наводи да су четири запослена у ... Филијала Б. који су Срби, за повреде радне обавезе и дужности које су много теже од повреде коју је он учинио, оглашени кривим али им није престао радни однос јер су се дисциплински поступци окончани доношењем блажих дисциплинских мера (новчане казне и забрана напредовања у служби у ограниченом временском периоду). Уз притужбу је приложио Одлуку о изрицању дисциплинске мере за запосленог Л. М. из С. а остала три запослена није именовано.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности. У поступку је прибављено изјашњење и извештај о покренутим дисциплинским поступцима против запослених у ... управа – Филијала Б. у току 2010. године.

Министарства финансија – Пореска управа, Централа Београд, у свом изјашњењу на наводе из притужбе Ди/І број:117-101/10 од 22. децембра 2010. године истакла је следеће:

– да је дисциплински поступак против подносиоца притужбе покренут на основу захтева помоћника директора ... управе Регионални центар Н., због основане сумње да је починио повреду радне дужности из члана 109. став 1. тачка 7. Закона о државним службеницима, а због чињенице да је у поступку управног надзора извршеног дана 06. маја 2010. године утврђено да је А. И. поред послова ... обављао и послове за потребе предузећа П. с. и то почев од 15. јуна 2007. године,

– да је дисциплински поступак вођен и окончан у свему у складу са позитивним прописима, па је решење о престанку радног односа донето због теже повреде радне дужности јер је запослени обављањем додатног рада мимо услова прописаних одредбама члана 26. и члана 27. Закона о државним службеницима учинио тежу повреду радне дужности за коју му је изречена дисциплинска мера престанак радног односа,

– да су наводи о неједнаком третману приликом спровођења дисциплинских поступака према запосленима у Филијали Б. у зависности од националне припадности окривљених неосновани. Надаље наводе да је подносилац притужбе очигледно оптерећен субјективним осећањем које не може имати упориште у законито спроведеном поступку. У прилог томе уз изјашњење се доставља и решење Жалбене комисије Владе број: 116-00-114/2010-01 од 30. новембра 2010. године, којим је жалба одбијена.

С обзиром да је у изјашњењу недостајала информација о покренутим и окончаним дисциплинским поступцима, Повереница је затражила додатно изјашњење о покренутим и окончаним

дисциплинским поступцима против запослених у ... управи – Филијала Б.. Министарство финансија – Пореска управа, Централa Београд је доставила изјашњење Ди/І бр.117-101/10-11/5 од 21. фебруара 2011. године, у коме наводи да је у Филијали Б. у 2010. години вођен само један дисциплински поступак, и то у предмету бр.116-21/2010-11 против подносиоца притужбе А. И.

Повереница за заштиту равноправности је након спроведеног поступка утврдила да је међу странкама неспорно да је А. И. обављао послове за предузеће П. с. у периоду од 15. јуна 2007. године до 30. априла 2010. године, као и да је у истом периоду био државни службеник запослен у ... управи – Филијала Б. на радном месту

Законом о државним службеницима¹ прописано је да тежу повреду радне дужности представља и додатни рад мимо услова одређених истим законом, за коју повреду се запосленом државном службенику може изрећи и дисциплинска мера престанка радног односа. Услови за обављање „додатног рада“ за државне службенике запослене у Пореској управи прописани су и Законом о пореском поступку и пореској администрацији², као и подзаконским актима донетим на основу овлашћења из наведених закона. Како су наведеним законима прописани услови под којима запослени државни службеници евентуално могу обављати додатни рад, те како се ти услови примењују на све запослене државне службенике, било које лично својство подносиоца притужбе или било ког другог државног службеника је без значаја у погледу права и обавеза везаних за „додатни рад“.

У вези са наводима подносиоца притужбе да није поступано на исти начин према запосленом М. Ј., Повереница је мишљења да се не ради о упоредивим случајевима с обзиром да учињене повреде радне дужности и обавезе нису исте врсте а од окончања дисциплинског поступка против М. Ј. је протекло више од три године. Управо из тих разлога је затражено и добијено додатно изјашњење од Пореске управе – Централa Б. о покренутих и вођених дисциплинским поступцима против запослених у Филијали Б. ради утврђивања релевантних чињеница за поступање по притужби.

Повереница за заштиту равноправности је након спроведеног поступка утврдила да је изјаву о „додатном раду“ подносилац притужбе дао под истим условима и околностима као и сви остали запослени у Филијали Б., да је дисциплински поступак против подносиоца притужбе иницирао Регионални центар Н., Одсек за управни надзор достављањем Записника о извршеном управном надзору од 07. маја 2010. године, као и да је поступак спроведен у складу са важећим прописима

1 Члан 109. став 1. тачка 7. Закона о државним службеницима (Службени гласник РС бр.79/2005...бр.104/2009)

2 Члан 169. Закона о пореском поступку и пореској администрацији (Службени гласник РС бр.80/2002...бр.53/2010)

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да решењем о престанку радног односа због учињене теже повреде радне дужности није извршен акт дискриминације према подносиоцу притужбе на основу националне припадности.

1.3. Притужба Б. Г. против Економске школе В. због дискриминације запосленог на основу националне припадности (дел. бр. 291/2011 од 19.03.2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, Сл. гласник РС бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Решењем директора Економске школе В. дел.бр. 1165 од 16. септембра 2010. године, којим је Б. Г. распоређен на место наставника ... у школској 2010/11. години, није извршен акт дискриминације на основу личног својстава – припадности ромској националној мањини.

Образложење

Притужбом против решења директора Економске школе В. дел.бр. 1165 од 16. септембра 2010. године, повереници за заштиту равноправности обратио се Б. Г. из В. У притужби је навео да је према њему извршен акт дискриминације на основу његовог личног својства – националне припадности, и то тако што је одлуком директора стављен у неповољнији положај у односу на друге запослене. Неповољнији положај, односно, неједнако поступање се огледа у распоређивању подносиоца притужбе у школској 2010/11. години на место наставника са вишим образовањем, док је распоређивање наставнице Д. Ж. и наставника Д. К. извршено на места наставника са високим образовањем. Подносилац притужбе је истакао да су у претходној школској години сви били распоређени на радна места професора за ... групу предмета, за која је потребно високо образовање. Сматра да је он сада једини стављен у неповољнији положај иако испуњава све прописане услове за место наставника на ... групи предмета. Наводи и да је у школи извршен инспекцијски надзор почетком јула 2010. године на околност испуњености услова у погледу стеченог образовања за наставнике ... групе предмета, при чему је записником о инспекцијском надзору број: 611-15/2010-09 од 13. јула 2010. године наложено да се за Д. К., Д. Ж. и Б. Г. затражи мишљење Министарства просвете. Подносилац притужбе указује на неједнако поступање и због чињенице да је мишљење Министарства просвете затражено само за њега, а не и за Д. К. и Д. Ж., како је наложено записником.

Уз притужбу, Б. Г. је доставио следеће доказе: диплому и потврду Факултета за ... Ф. из С. к., допис Министарства просвете Републике

Србије од 02. децембра 2008. године, допис Покрајинског секретаријата за образовање од 23. априла 2009. године и записник о инспекцијском надзору бр. 611-15/2010-09 од 13. јула 2010. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности. У поступку је прибављено изјашњење директора школе, као и докази којим није располагао подносилац притужбе. У изјашњењу дел.бр. 121/11 од 7. фебруара 2011. године директор Економске школе В. истакао је следеће:

– да је по анонимној пријави у школи извршен инспекцијски надзор почетком јула 2010. године на околност испуњености услова у погледу стеченог образовања за наставнике економске групе предмета. Записником о инспекцијском надзору број: 611-15/2010-09 од 13. јула 2010. године наложено је да се за Д. К., Д. Ж. и Б. Г. затражи мишљење Министарства просвете,

– да се школа обратила Министарству просвете, у складу са налогом инспекције, и то за сво троје запослених који су у претходној школској години држали наставу ... групе предмета, али да Министарство просвете није доставило одговор,

– да је професор Б. Г. у текућој школској 2010/11. години унет у регистар „Цена услуга“ за средње школе као наставник са шестим степеном стручне спреме, а да је у претходној школској години унет као наставник са седмим степеном стручне спреме,

– да је са Д. К. поступљено на исти начин као и са Б. Г.,

– да је Д. Ж. и у текућој школској 2010/11. години распоређена на место наставнице за ... групу предмета са седмим степеном стручне спреме, јер је дипломирана ... са мастером у области ..., а претходно је завршила четворогодишњи факултет, за разлику од Б. Г. и Д. К.,

– да је у текућој школској години почео да се примењује нови Закон о основама система образовања, као и да је уписано знатно мање ученика/ца, па се смањило и број часова за ... групу предмета,

– да је професор Б. Г. у претходној школској години био у повлашћеном положају у односу на колеге/инице јер је примао 100% зараде професора са седмим степеном стручне спреме иако је 70% радног времена предавао практичну наставу за коју се тражи шести степен стручне спреме,

– да је рапорјеђивање Б. Г., као и осталих запослених, извршио у складу са законом, имајући у виду број часова који је неопходан за несметено одржавање наставе,

– У току поступка су прибављени и следећи докази: дипломе и потврде о стеченом образовању за Д. Ж. и Д. К., Анекс бр. 3 уговора о раду за Д. К. и три дописа упућена Министарству просвете са захтевом

да се достави мишљење о испуњености услова за наставнике ... групе предмета.

Повереница за заштиту равноправности је увидом у приложену документацију утврдила да су Б. Г. и Д. К. завршили Факултет за ... Ф. С. к., док је Д. Ж. завршила дипломске академске мастер студије на Универзитету ..., Департман за..., а да је пре тога завршила ... факултет у Београду. Из наведених чињеница произилази да су околности везане за Д. Ж. другачије од околности у којима су Б. Г. и Д. К., као и да те околности нису упоредиве.

Из Анекса бр. 3 уговора о раду, дел.бр. 1074/10 од 31. августа 2010. године је утврђено да је Д. К. распоређен на место наставника ... и ..., радна места за које је предвиђен шести степен стручне спреме (...). Надаље, из захтева дел.бр. 849/10 од 14. јула 2010. године упућеног Министарству просвете је утврђено да је тражено тумачење диплома за сво троје запослених, у складу са налогом инспекције. Садржина остала два захтева упућена Министарству просвете је ирелевантна у овом случају, јер је један захтев ургенција, а други је поднет након обраћања Б. Г., те се њиме поново тражи мишљење само за Б. Г.

Повереница за заштиту равноправности је након спроведеног поступка утврдила да је директор ... школе приликом распоређивања поступао на једнак начин према Б. Г. и Д. К., имајући у виду да су они и били у једнакој правној ситуацији – диплома истог факултета и рад са седмим степеном стручне спреме у школској 2009/2010. години.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да решењем о распоређивању Б. Г. није извршен акт дискриминације према подносиоцу притужбе на основу националне припадности.

1.4. Притужба удружења С. о. з. љ. п. с. против Министарства унутрашњих послова Републике Србије због дискриминације у запошљавању на основу националне припадности (дел.бр. 312/2011 од 24. 03. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (чл. 33. ст. 1. т. 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Министарство унутрашњих послова Републике Србије није нарушило једнаке могућности за заснивање радног односа у односу на лица бошњачке националности који су студије криминалистике завршили у Сарајеву и чије је дипломе нострификовао Универзитет у Београду.

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (члан 33. тачка 9. Закона о забрани дискриминације), Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКУ

Министарство унутрашњих послова Републике Србије ће без одлагања предузети све неопходне радње и мере које ће обезбедити да састав полиције у организационим јединицама одговара националном саставу становништва на њиховом подручју, што, поред осталог, подразумева планирање и остваривање мера за повећање запослености припадника националних мањина на пословима полицијских службеника, њиховог школовања за обављање ових послова и др.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности упућен је 17. августа 2010. године допис С. о. з. љ. п. с. из Н. п., у коме је наведено да су се овом удружењу половином 2009. године обратило око 35 припадника бошњачке националне мањине из Н. п., С., П., П. и Т., који су студије криминалистике завршили у Сарајеву, а чије су дипломе нострификоване на Универзитету у Београду, због немогућности запослења у полицијским управама. На дискриминацију лица бошњачке националне мањине који су студије завршили на образовним институцијама у Сарајеву указао је и К. Х, народни посланик у свом допису упућеном Поверенику 3. 09. 2010. године.

Сагласно својим овлашћењима, Повереница за заштиту равноправности одржала је 21. септембра 2010. године у Н. П. састанак са лицима за која се у допису С. о. з. љ. п. с. тврди да су дискриминисана и која су изнела чињенице у вези са њиховим запошљавањем у МУП. Том приликом, С. о. з. љ. п. с. дате су правне информације у погледу садржине, форме и начина подношења притужбе, као и о правилима поступања по притужбама упућеним Поверенику за заштиту равноправности.

С. о. з. љ. п. с. упутио је 1. октобра 2010. године притужбу, у којој је навео чињенице и доказе и приложио писану сагласност 19 лица за подношење притужбе. У притужби је наведено да је у спровођењу поступка за пријем у радни однос извршена дискриминација лица бошњачке националности која су стекла више и високо образовање на Универзитету у Сарајеву тиме што су стављена у неравноправни положај у односу на лица која су припадници већинског становништва.

Повереница је 27. октобра 2010. године упутила захтев Министарству унутрашњих послова Републике Србије (у даљем тексту: МУП) да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужбе, као и о чињеницама наведеним у притужби и о околностима у вези са овим случајем, сагласно чл. 35. и 37. Закона о забрани дискриминације. МУП није у законом прописаном року доставио изјашњење. Како је ради правилног и потпуног утврђивања чињеничног стања било неопходно прикупљање релеватних података, Повереница је у неколико наврата телефоном ургирала да МУП достави потребне податке. Повереница за заштиту равноправности обратила се 20. 1. 2011. године Заштитнику грађана, са молбом да предузме мере како би МУП пружио тражене податке. 21. 1. 2011. године Повереницу је примио министар унутрашњих послова са сарадницима и том приликом Повереница је затражила да се без одлагања доставе подаци у вези са запошљавањем лица бошњачке националне мањине у полицијским управама на подручју С..

Дана 28. 1. 2011. године МУП је доставио изјашњење бр. 01-14876/09-12, у коме је навео да је притужба неоснована, образлажући свој став следећим чињеницама:

– да због стања у буџету МУП, као и остала министарства, имају обавезу да пријем у радни однос спроводе рестриктивно,

– да МУП сагледава и планира своје кадровске потребе и, сагласно томе, и слободним радним местима, расписује конкурс за пријем на курс у Центру за основну полицијску обуку у Сремској Каменици, који је део овог Министарства, и на Криминалистичко-полицијској академији у Београду, како би се обучила лица за неопходне послове и радна места,

– да се приликом пријема по конкурсу води рачуна о адекватној пропорционалној заступљености националних мањина (минимум 10%),

– да МУП првенствено треба да прима у радни однос лица која су завршила курсеве у Центру за основну полицијску обуку у Сремској

Каменици и на Криминалистичко-полицијској академији у Београду, али да у досадашњем периоду у радни однос није примљено 111 лица која су завршила Криминалистичко-полицијску академију,

– да је током 2010. године у Полицијску управу у Н. П. примљено 17 лица, од којих шест Бошњака, да је у поступку пријем 15 лица од којих шест Бошњака, те да се одлучује о пријему још пет лица, од којих два Бошњака,

– да су захтеви за пријем у радни однос лица прослеђени надлежним подручним управама, али да су начелници навели да не постоје могућност да се изврши пријем у радни однос.

Будући да МУП у свом изјашњењу није пружио све тражене податке, ради правилног и потпуног утврђивања чињеничног стања, Повереница је 7. 02. 2011. године од МУП затражила да у што краћем року достави податке о томе да ли су у МУП запослена лица која су студије криминалистике завршила у Сарајеву, и ако јесу, који је њихов број. Како тражени подаци нису достављени, упућена је 14. 03. 2011. године писана ургенција, те је 15. марта 2011. године МУП доставио допис у коме се наводи да у Полицијској управи у Н. П. раде два полицијска службеника са завршеним Факултетом криминалистичких наука у Сарајеву.

У току поступка, увидом у поднете доказе, утврђено је да су сва лица за која се тврди да су имала различит третман приликом запошљавања на пословима полицијских службеника нострификовала своје дипломе на начин и у поступку прописаном важећим законским прописима.

Из службених података које је доставио МУП, евидентно је да су у полицијским управама на подручју С. запослена лица бошњачке националности, међу којима и два лица која су током 2005. и 2006. године завршила Факултет криминалистичких наука у Сарајеву.

Анализом правних прописа утврђено је да у погледу услова за заснивање радног односа за обављање послова полицијског службеника, важе, поред општих услова за пријем у радни однос у државном органу, и посебни услови предвиђени чл. 110. Закона о полицији („Сл. гласник РС“ бр. 101/05) који се тичу држављанства, пребивалишта, односно боравишта, стручне спреме, година старости, психофизичких способности, војне обавезе за мушкарце, непостојања безбедносних сметњи, неосуђиваности и др. Одредбом чл. 112. Закона о полицији прописано је да конкурс није обавезан за пријем у полицију полицијских службеника.

Закон о забрани дискриминације у чл. 16. забрањује дискриминацију у области рада, односно нарушавање једнаких могућности при заснивању радног односа. Овај закон такође забрањује

дискриминацију васпитних и образованих установа које обављају делатност у складу са законом и другим прописом, као и лица која користе или су користили услуге ових установа у складу са законом (члан 19.).

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да лицима бошњачке националности која су образовање стекла на Универзитету у Сарајеву није био ускраћен приступ запошљавању на пословима полицијских службеника, те да није било нарушено начело једнаких могућности за заснивање радног односа ни по основу националне припадности, нити по основу тога у којој су образовној установи стекли образовање.

Међутим, сагледавајући чињенице које су прикупљене ради одлучивања по притужби, Повереница за заштиту равноправности, у складу са својим законским овлашћењем да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (чл. 33. т. 9. Закона о забрани дискриминације), упућује препоруку надлежним органима МУП да предузму одговарајуће мере како би обезбедили да састав полиције у организационим јединицама одговара националном саставу становништва на њиховом подручју. То, поред осталог, подразумева планирање и остваривање мера за повећање запослености припадника националних мањина на пословима полицијских службеника, мера које обезбеђују да се одговарајући број припадника и припадница националних мањина школује за обављање послова полицијских службеника, чиме би били обезбеђени услови да им након завршетка школовања под једнаким условима буду доступна радна места полицијских службеника, и др.

Препорука је заснована на уставној одредби која прописује да се при запошљавању у државним органима, јавним службама, органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе води рачуна о националном саставу становништва и одговарајућој заступљености припадника националних мањина (чл. 77. ст. 2. Устава Републике Србије, Сл. гласник РС, 98/2006). Такође, Закон о заштити права и слобода националних мањина („Сл. лист СРЈ“, бр. 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, бр. 72/2009), у чл. 21. прописује да се приликом запошљавања у јавним службама, укључујући полицију, води рачуна о националном саставу становништва, одговарајућој заступљености и о познавању језика који се говори на подручју органа или службе. Препорука је, такође, заснована и на одредби чл. 9. Закона о државним службеницима („Сл. гласник РС“, бр. 79/2005, 81/2005, 83/2005, 64/2007 67/2007, 116/2008 и 104/2009), којом је прописано да се при запошљавању у државне органе, поред осталог, води рачуна и о томе да национални састав одслика у највећој могућој мери структуру становништва.

Препорука о предузимању посебних мера за запошљавање и заступљеност припадника/припадница националних мањина у државним органима темељи се на чл. 21. ст. 4. Устава Републике Србије, („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006), чл. 14 Закона о забрани дискриминације, којима је прописано да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима, као и на чл. 4. Закона о заштити права и слобода националних мањина, којим је прописано да органи власти могу у складу са Уставом и законом да доносе прописе, појединачне правне акте и да предузимају мере у циљу обезбеђења пуне и ефективне равноправности између припадника националних мањина и припадника већинске нације.

1.5. Притужба О. Б. против удружења Ц. з. о. р. због дискриминације у спровођењу пројектних активности по основу националне припадности (дел. бр. 426/2011, 11. 04. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Пројектом „...“ који спроводи Ц. з. о. р. ... из Н. с., односно, пројектним активностима спроведеним у периоду од октобра до децембра 2010. године у насељу Б. у Н. с., није извршен акт дискриминације према припадницима и припадницама ромске националне мањине.

Образложење

Притужбом од 30. јануара 2011. године, а на основу текста објављеног у електронском медију Е. од 27. јануара 2011. године под насловом „Једите из контејнера, али бирајте!“, Повереници за заштиту равноправности обратио се О. Б. у име Л. д. р. наводећи да је потребно испитати какву едукацију спроводи Ц. з. о. р. ... из Н.с. уз подршку Министарства 1 и Министарства 2, као и какве ће последице таква едукација имати по становнике и становнице ромског насеља Б. у Н. с..

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности. У поступку је прибављено изјашњење Ц. з. о. р. ... из Н. с. број И-03/2011 од 7. марта 2011. године, изјашњење Министарства 1 број 90-00-45/2009-06 од 28. фебруара 2011. године и изјашњење Министарства 2 број 01-1859/11-2 од 8. марта 2011. године.

У изјашњењу Ц. з. о. р. ... из Н.с. наводи се следеће:

– да је Ц. з. о. р. ... добровољно, невладино и непрофитно удружење грађана основано у године, као и да континуирано води Дневник пројекта, чије делове који се тичу активности наведених у притужби доставља повереници, а да остатак Дневника пројекта не шаље јер је преобиман, али нуди повереници на увид,

– да пројекат суфинансира Министарство 1, а да га је Сектор за ... Министарства 2 подржао тако што су достављени подаци о претходним интервенцијама ватрогасно – спасилачких јединица у ромским насељима на подручју града Н. с., а такође је и командир Ватрогасне бригаде био гост-предавач на једној од радионица,

– да је циљ пројекта „...“ очување људских живота, здравља људи и материјалних добара у ромским насељима, успостављање одрживости становања и унапређење квалитета становања, инклузије ромске заједнице у институције система спровођењем едукативних активности, и на тај начин, успостављање основних принципа безбедности и заштите од пожара у насељима и успостављање основних начела безбедности и здравља чланова ромске заједнице, при сакупљању и лагеровању секундарних сировина,

– да су, у складу са предвиђеним планом активности, у периоду од октобра до децембра 2010. године спроведена два истраживања у насељу Б., једно из области заштите од пожара, а друго из области безбедности и здравља на раду сакупљача секундарних сировина,

– да је 18. децембра 2010. године одржана радионица у Р. р. ц. ... организације на којој је учествовало 39 становника/ца Б., а да је после тога била заказана конференција за штампу,

– имајући у виду да је Ц. з. о. р. дошао до застрашујућих података у истраживањима која су спроведена – *да се око 70% становништва Б. храни остацима хране које проналазе у контејнерима*– овај податак је обрађен у току радионице (која је била отворена и за медије), те су учесници/це упозорени да одбачена храна, нађена у контејнерима, није за људску употребу, упознати су са последицама, објашњени су узрочници и наведене су болести које се могу добити на тај начин. Ово је било посебно важно јер је у насељу Б. било тровања одбаченом храном, које је резултирало смртном последицом,

– о чињеници да се становници/це ромског насеља Б. хране отпацима које нађу у контејнерима Ц. з. о. р. је обавестио јавност, али је до изражене медијске пажње дошло после прилога који је емитован на телевизији Б92, на који је негативан коментар о учешћу Министарства за људска и мањинска права дао М. К.. Након тога су објављени текстови у дневном листу А. и електронским Е., 29. и 30. јануара 2011. године,

– да је Ц. з. о. р. покушао да објави деманти, али иако су се обратили главним и одговорним уредницима А., Н. И Е., наведене новине нису објавиле деманти,

– да је издато саопштење за јавност 31. јануара 2011. године, којим се објашњава смисао радионица и демантују наводи које су медији пренели.

У изјашњењу Министарства 1 је наведено следеће:

– да је подржало пројекат „...“ који спроводи Ц. з. о. р. , и то износом од 1.600.000,00 динара, што представља 66,67% укупне вредности пројекта,

– да је Министарство 1 упутило службенике на терен и испитало наводе који су се појавили у медијима. Након утврђивања чињеничног

стања, после разговора са особама задуженим за реализацију пројекта и разговора са корисницима/цама пројекта, је закључено да се у медијима појавила намерно искривљена и нетачна представа о самом пројекту.

У изјашњењу Министарства 2 је наведено следеће:

– да је Влада РС формирала Савет за унапређење положаја Рома чијој је надлежности спровођење Стратегије за унапређење положаја Рома у оквиру пројекта „Декада инклузије Рома 2005-2015“, те да Министарство 2 има представника у овом Савету,

– активности које се спроводе у оквиру ове Стратегије, односно акционих планова, нису у вези са пројектом Ц. з. о. р. из Н. с., тако да Министарство 2 није давало никакву сагласност, нити предузимало било какве радње у циљу реализације предметног пројекта.

Повереница за заштиту равноправности је увидом у приложену пројектну документацију и изјашњења утврдила да су циљеви пројекта афирмативни и потпуно у складу са приоритетима постављеним у Стратегији за унапређење положаја Рома у Републици Србији (2009), те да предвиђеним пројектним активностима није извршен акт дискриминације према припадницима и припадницама ромске националне мањине.

Уједно, Повереница за заштиту равноправности поздравља одлуку пројектног тима да обавести јавност о резултатима истраживања која су спроведена, као и одлуку да у радионицу са становницима/цама насеља Б. уврсти тему о опасности конзумирања хране из контејнера, иако ова тема није била предвиђена пројектом.

На крају, Повереница за заштиту равноправности са жаљењем констатује да је застрашујући податак до којег је Ц. з. о. р. из Н. с. дошао истраживањем, погрешно интерпретиран у појединим медијима. Тиме је нанета ненадокнадива штета како Ц. з. о. р. и министарствима која су пројекат подржала, тако и комплетној ромској популацији. У складу са одредбом члана 33. став 1. тачка 2. Повереница за заштиту равноправности обавештава Ц. з. о. р. да може да покрене судски поступак против медија који су пренели нетачне информације у вези са садржином пројектних активности.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да пројектом „...“ који спроводи Ц. з. о. р. ... из Н. с., односно, пројектним активностима спроведеним у периоду од октобра до децембра 2010. године у насељу Б. у Н. с., није извршен акт дискриминације према припадницима и припадницама ромске националне мањине.

1.6. Притужба удружења Р. ц. м. против Драгана Бјелогрлића због повреде достојанства припадника и припадница ромске националне мањине (дел. бр. 622/2011 од 25. 05. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр.22/2009) поводом изјаве Драгана Бјелогрлића од 9. марта 2011. године у београдском Медија центру коју су пренели многи медији у Србији, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У изјави Драган Бјелогрлић од 9. марта 2011. године датој на конференцији за штампу „Напади на Драгана Бјелогрлића у Сарајеву после премијере филма *Монтевидео, Бог те видео*“, коју су пренели многи медији у Србији, изражене су идеје и ставови којима је повређено достојанство припадника и припадница ромске националне мањине, чиме је извршен акт дискриминације – узнемиравање и понижавајуће поступање, које је забрањено чланом 12. Закона о забрани дискриминације.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје Драгану Бјелогрлићу

ПРЕПОРУКУ

1. Драган Бјелогрлић ће у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком позвати на састанак представнике и представнице Регионалног центра за мањине из Београда, организације која се бори за заштиту права ромске националне мањине, како би непосредно сазнао са каквим се проблемима суочавају у свакодневном животу, као и како је на њих утицала његова изјава. Повереница за заштиту равноправности ставља на располагање своје службене просторије за овај састанак и изражава спремност да пружи помоћ у организацији састанка.

2. Драган Бјелогрлић и Р. ц. м. ће након састанка упутити заједничко саопштење јавности о недопустивости било којег облика дискриминације на основу националне припадности. Уколико из било ког разлога састанак не буде одржан, Драган Бјелогрлић ће упутити јавно извињење припадницима и припадницама ромске националне мањине због изјаве од 9. марта 2011. године. Јавно извињење ће о свом трошку објавити у дневном листу који излази на целој територији Републике Србије, у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

3. Драган Бјелогрлић ће се убудуће суздржавати од давања изјава којима се вређа достојанство припадника и припадница ромске националне мањине.

4. Драган Бјелогрлић ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности о предузетим радњама у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности је Р. ц. м. из Б. поднео притужбу 10. марта 2011. године против Драгана Бјелогрлића због изјаве од 9. марта 2011. године коју је дао на конференцији за штампу „Напади на Драгана Бјелогрлића у Сарајеву после премијере филма *Монтевидео, Бог те видео*“, у београдском Медија центру. У притужби је цитирана његова изјава: *„све што знам, сав мој дар и филмско умеће уложио сам у филм Монтевидео да бих поручио мом народу да постоји неко ко га воли, респектује и цени; да постоји неко ко га не третира као чергу Цигана, као банду убица и као лудак са Балкана без будућности. Један минут несмотрености може све да доведе у питање.“* Р. ц. м. наводи да ова изјава представља акт дискриминације јер Драган Бјелогрлић доводи у везу Роме са бандом убица и лудацима са Балкана, чиме их ставља у изразито негативан контекст, уз истовремено коришћење погрдног израза *Цигани*, чиме вређа достојанство припадника и припадница читаве једне етничке заједнице. У притужби је посебно наглашена одговорност Драгана Бјелогрлића за изречену јавну реч, с обзиром да је он истакнути глумац и филмски стваралац и да представља узор бројним грађанима и грађанкама Србије. Надаље је наведено да је један од разлога за подношење притужбе и чињеница да су све учесталији расно мотивисани напади, које у значајној мери генерише несанкционисан говор мржње према Ромима и Ромкињама, као и да је неопходно сузбијати расизам у свим његовим појавним облицима.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације.

Драган Бјелогрлић је преко продукцијских кућа И. н. и К. ф. из Б., упућен захтев 07. и 27. априла 2011. године да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужбе. Како се Драгана Бјелогрлића у остављеном року није изјаснио, а захтев је примио 14. априла 2011. године, Повереници за заштиту равноправности су били доступни наводи из притужбе и општепознате чињенице које су објављење у медијима.

Одредбом члана 12. Закона о забрани дискриминације прописано је да је забрањено узнемиравање и понижавајуће поступање које има

за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење.

Драган Бјелогрлић је изјавом од 9. марта 2011. године, којом је Роме и Ромкиње ставио у негативан контекст, несумњиво је повредио достојанство припадника и припадница ромске националне мањине, чиме је прекршена забрана узнемиравања и понижавајућег поступања прописана чланом 12. Закона о забрани дискриминације.

Повереница за заштиту равноправности је става да је у овом предмету релевантно да ли је Драгану Бјелогрлићу био циљ да повреди достојанство ромске националне мањине, јер се давање изјава које представљају узнемиравање и пониживајуће поступање не могу оправдати. У конкретном случају, одговорност Драгана Бјелогрлића је већа с обзиром да је угледна јавна личност и да својим изјавама и ставовима утиче на формирање мишљења јавног мњења, па је самим тим обавеза уздржавања од давања изјава које представљају акт дискриминације још наглашенија.

Садржина препоруке мотивисана је потребом да се на најбољи начин отклоне последице дискриминаторног акта и предупреди даље дискриминаторно понашање, имају у виду законом дефинисан општи циљ препорука.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоручила Драгану Бјелогрлићу предузимање одговарајућих радњи у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања.

1.7. Притужба Р. Ј. против Ивана Николова из Босилеграда, аутора текста којим је извршена дискриминација по основу националне припадности и предака (дел. бр. 640/2011 од 27. 05. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009) поводом притужбе Р. Ј. из Б., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У тексту Ивана Николова „О држави газда Радише“ објављеном у листу „Бјулетин“, бр. 64-65 од октобра 2010. године, изражене су идеје и ставови којима је повређено достојанство Р. Ј. из Б. на основу личних својстава – националне припадности и порекла (преци), чиме је створено непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење које представља акт дискриминације – узнемиравање и понижавајуће поступање, забрањено чланом 12. Закона о забрани дискриминације.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје Ивану Николову

ПРЕПОРУКУ

1. Иван Николов ће упутити јавно извињење Р. Ј. из Б. поводом навода изнетих у тексту „О држави газда Радише“, објављеном у листу „Бјулетин“ бр. 64-65 од октобра 2010. године. Јавно извињење објавиће у листу „Бјулетин“ у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком, односно у првом наредном издању листа рачунајући од дана пријема мишљења са препоруком.

2. Иван Николов ће се убудуће суздржавати од изражавања ставова и идеја које представљају повреду достојанства Р. Ј., али и других особа, на основу националне припадности или било ког другог личног својства, као и од објављивања текстова којима се ствара непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење.

3. Иван Николов ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком о предузетим радњама.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности се притужбом против Ивана Николова обратио Р. Ј. из Б., поводом текста „О држави газда

Радише“ објављеног у листу „Бјулетин“ бр. 64-65 од октобра 2010. године, који издаје Културно информациони центар „Босилеград“. Подносилац притужбе наводи да живи у Б., општини чије је становништво 99,05% бугарске националности, као и да је пензионисани радник Министарства унутрашњих послова и да је свакодневно изложен притисцима и претњама оних који пропагирају враћање општине Б. матици Бугарској. Уз притужбу је приложио копију осме и девете стране листа „Бјулетин“ од октобра 2010. године, на којима је објављена представка подносиоца притужбе упућена министру просвете Жарку Обрадовићу 17. маја 2010. године и текст под насловом „О држави газда Радише“.

Подносилац притужбе наводи да је јасно да се цео текст „О држави газда Радише“ односи на њега, да је „српско ченге“ – које се више пута у тексту помиње – у ствари он. Ову тврдњу поткрепљује чињеницом да је на осмој страни у целости објављена његова представка министру просвете у којој су наведени његови подаци, док је спорни текст „О држави газда Радише“ објављен на деветој страни. Аутор текста је Иван Николов, руководилац КИЦ „Босилеград“, који је, како наводи подносилац притужбе, један од најупорнијих у слању порука да треба да напусти „Западну крајину“ и да оде у своју државу ако не жели да га ВМРО активисти на ово приморају. Надаље наводи да су у тексту изражене идеје и ставови који вређају његово људско достојанство, као и да му такви јавно објављени ставови изазивају страх и стварају понижавајуће и увредљиво окружење. Подносилац притужбе сматра да су основи за овакво поступање његова лична својства – национална припадност и чињеница да је био дугогодишњи радник Министарства унутрашњих послова. Он, такође, наводи да је његова мајка била бугарске националности, као и да је његов отац био жандарм који се у Б. доселио из околине У..

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације.

Иван Николов, руководиоцу КИЦ „Босилеград“ је упућен захтев 7. априла 2011. године да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужбе. Како се Иван Николов није изјаснио у остављеном року, а захтев је примио 11. априла 2011. године, Повереници за заштиту равноправности били су доступни само наводи из притужбе и приложени докази, као и опште познате чињенице.

Након увида у поднете доказе, Повереница за заштиту равноправности је утврдила да је очигледно да се спорни чланак односи на подносиоца притужбе, имајући у виду да је чињеница да се у тексту „О држави газда Радише“ аутор позива на „*тајну информацију министру од 17. маја 2010. године*“, док је на претходној страни објављена управо представка министру просвете коју је Р. Ј. упутио 17. маја 2010. године.

У тексту се, између осталог, наводи и следеће: „Предња тајна информација од 17. маја 2010. године је класичан пример за психолошки профил српског ченгеа, настао у мошницама српског жандарма, који је дошао у Б. почетком прошлог века и дресиран да окреће камшик над незаштићеним Бугарима, који јелте желе да се „ослободе“ и да се врате „мајци Бугарској“. Као прави потомак жандарма, као поверљив и утицајан комунист, он по навици и данас, у знаку свог битисања и у ери слободе и демократије, осећа се позван да пише гнусне и тајне информације. Анализа писма – тајне информације упућене министру говори да ово ченге остаје верно принципу да лаже тамо где се то тражи, да би истакао свој гнусни патриотизам који је завио у црно Србију. То ченге није много интелигентно и зато користи стару српску лекцију остављену од његовог оца: „сине, ако дође до рата, и ти не знаш на коју страну да одеш, пуцај на Бугаре и нећеш погрешити. Као достојан син српског жандарма дошао овде са чизмама и сабљом Краља Александра Карађорђевића, да уведе ред у окупираним бугарским територијама.“

Одредбом члана 12. Закона о забрани дискриминације прописано је да је забрањено узнемиравање и понижавајуће поступање које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење.

У тексту „О држави газда Радише“ објављеном у листу „Бјулетин“ бр. 64-65 од октобра 2010. године, Иван Николов је изнео идеје и ставове које су повредиле достојанство Р. Ј. на основу његове националне припадности и порекла, а којима је изазвао страх и створио понижавајуће и увредљиво окружење за Р. Ј., чиме је прекршена забрана узнемиравања и понижавајућег поступања из члана 12. Закона о забрани дискриминације.

Извесно је да је повод за објављивање текста „О држави газда Радише“ Ивана Николова подношење и сама садржина представке Р. Ј. министру просвете. Повереница је, међутим, мишљења да се ничим не може оправдати изношење идеја и ставова којима се врши дискриминација по основу националне припадности, забрањена Уставом Републике Србије и Законом о забрани дискриминације. Право подношења притужби и представки органима јавне власти јесте право које припада свим грађанима и грађанкама Србије и представља легалан начин изражавања мишљења и ставова, док с друге стране, изражавање идеја и ставова који су увредљиви и понижавајући, није легалан начин изражавања неслагања са нечијим поступцима.

Садржина препоруке мотивисана је потребом да се на најбољи начин отклоне последице дискриминаторног акта и предупреди даље дискриминаторно понашање, имајући у виду законом дефинисан општи циљ препорука.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоручила Ивану Николову предузимање одговарајућих радњи у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања.

1.8. Притужба Д. Н. против Општинског јавног тужилаштва З. поводом дискриминације на основу личног својства – припадности ромској националној мањини (дел. бр. 692/2011 од 20. 6. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе Центра за развој цивилног друштва из Зрењанина, изјављене у име Д. Н. из З, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Д. Ђ., заменица вишег јавног тужиоца у З. није примила кривичну пријаву Д. Н. из З. на записник, већ је сачинила службену белешку. Није утврђено да је овим поступком извршен акт дискриминације према Д. Н. из З. на основу личног својства – припадности ромској националној мањини.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности обратила се притужбом 08. априла 2011. године организација Центар за ... З., уз сагласност Д. Н., координаторке за ромска питања града З. У притужби се наводи да је Д. Ђ., заменица вишег јавног тужиоца у З. извршила акт дискриминације на основу етничког порекла Д. Н., и то тако што је одбила да прими њену кривичну пријаву.

У притужби се наводи да је у ноћи 14. марта 2011. године на кући у којој живи Д. Н. са својом децом, исписана парола „Смрт циганима политичарима“ након чега је полиција обавила увиђај. Како није имала информације о покретању поступка, Д. Н. је 06. априла 2011. године отишла у Више јавно тужилаштво у З. да поднесе пријаву против непознатог починиоца. Наведено је да је Д. Н. примила заменица Вишег јавног тужиоца Д. Ђ., која је одбила да прими кривичну пријаву и која је, како се наводи у притужби, изјавила следеће: „Кривична дела може да пријављује само полиција. Шта би било да Ви нађете неки леш, зар бисте сматрали да имате право и то да пријавите мада не знате ко је убица?“.

Уз притужбу је достављена изјава дата Центру за ... 06. априла 2011. године, непосредно након разговора са заменицом Вишег јавног тужиоца у З..

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а

у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење Б. М., вишег јавног тужиоца Вишег јавног тужилаштва у З. и Д. Ђ., заменице вишег јавног тужиоца.

У изјашњењу М. Б., вишег јавног тужиоца, наведено је следеће:

– да је 06. априла 2011. године у Вишем јавном тужилаштву у З. формиран спис бр. КТН 3/11 у којем се налазе: службена белешка бр. КТН 3/11 од 06. априла 2011. године и допис МУП ПС Дирекције полиције ПУ З. бр. КТН 3/11 од 06. априла 2011. године, чије фотокопије су приложене уз изјашњење,

– да је у службеној белешци констатовано да је 06. априла 2011. године, у тужилаштво приступила Н. Д. без позива и да је изјавила да је НН лице извршило кривично дело изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости из члана 317. Кривичног законика, тако што је на њеној кући написало „Смрт циганима политичарима“ и да је овај догађај пријављен 14. марта 2011. године ПУ З, али да јој је угледна невадина организација саветовала да дође лично у тужилаштво,

– да јој је објашњено да ће ПУ З. проследити тужилаштву кривичну пријаву када пронађе извршиоца кривичног дела и да ће тада тужилаштво поступати даље по кривичној пријави, као и да је сама Д. Н. изјавила да је она мишљења да прво полиција треба да пронађе извршиоца,

– да је у допису који је тужилаштво 06. априла 2011. године упутило ПУ З, назначено да је Д. Н. била у тужилаштву, шта је изјавила, те да је потребно да када пронађу извршиоца наведеног кривичног дела, то пријаве тужилаштву,

– да је Д. Ђ., заменица вишег јавног тужиоца, известила о поступању у овом предмету вишег јавног тужиоца, што се доказује чињеницом да је виши јавни тужилац парафирео допис ПУ З. у горњем десном углу,

– да виши јавни тужилац сматра да у поступању Д. Ђ. нема дискриминације Д. Н. ни по ком основу и да је заменица вишег јавног тужиоца поступала у складу са законом и обратила се ПУ З.,

– да виши јавни тужилац није предузимао посебне мере у вези са догађајем који је описан у притужби.

У изјашњењу Д. Ђ., заменице вишег јавног тужиоца, се наводи следеће:

– да је посета Д. Н. имала форму разговора јер се она распитивала о томе шта ће бити када полиција пронађе извршиоца и како иде поступак, те јој је објашњено да ће се када се пронађе извршилац, кривична пријава доставити тужилаштву и да ће тужилаштво предузимати даље радње из своје надлежности,

– да је Д. Ђ. одмах реаговала, формиран је предмет о догађају од 14. марта 2011. године који је Д. Н. описала приликом посете тужилаштву, да је контактирана полиција и упућен допис ПУ З.,

– да Д. Н. није изричито тражила подношење пријаве на записник већ је само говорила да је упутио неко утицајан из невладине организације, а да она мисли да прво полиција треба да пронађе учиниоце,

– да Д. Н. није одбијена ни учему а најмање из дискриминаторских разлога и да је у потпуности поступано у складу са Законом о кривичном поступку,

– да разговор са Н. Д. сматра обавештењем да је непознати извршилац извршио кривично дело из члана 317. Кривичног законика и да је захтевала од полиције да открију непознатог починиоца како би тужилаштво могло да предузима даље гоњење.

Закоником о кривичном поступку („Сл.лист СРЈ“ бр. 70/2001 и 68/2002 и „Сл.гласник РС“ бр. 58/2004, 85/2005, 115/2005, 85/2005 – др. закон, 49/2007, 20/2009 – др. закон, 72/2009 и 76/2010) је прописано да свако треба да пријави кривично дело за које се гони по службеној дужности (члан 223. став 1.), да се пријава подноси надлежном јавном тужиоцу, писмено или усмено (члан 224. став 1.), као и да ће се о усменој пријави саставити записник, а ако је пријава саопштена телефоном, сачиниће се службена белешка (члан 224. став 2.). Из навода притужбе, као и из изјашњења Б. М. и Д. Ђ., Повереница за заштиту равноправности је констатовала да заменица вишег јавног тужиоца није испоштовала одредбе Законика о кривичном поступку, јер није саставила записник о усменој пријави Д. Н., већ је о томе сачинила службену белешку. Међутим, у поступку није утврђено, на основу изнетих чињеница и расположивих доказа, да је овај пропуст у поступању заснован на било ком личном својству Д. Н..

Због тога у конкретном случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације. То, међутим, не искључује могућност да је у поступању Д. Ђ., заменице више јавног тужиоца, дошло до повреде неких других права Д. Н., у погледу којих овај државни орган није надлежан да одлучује.

1.9. Притужба удружења П против школе М. л. л. због дискриминације ученице по основу националне припадности (дел. бр. 769/2011 од 26. 07. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе организације П. из Б. Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби невладине организације П. из Б. против против школе М. л. л. из Б. није утврђено да су однос и понашање Ј. Н., учитељице ове школе, према ученици А. С. засновани на личном својству ученице – њеној припадности ромској националној мањини, па се не могу квалификовати као дискриминаторни.

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (члан 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације), Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКУ

1. Школски одбор, директорка и стручна служба (психолошко-педагошка) ОШ М. л. л. из Б. ће без одлагања предузети све неопходне радње и мере, свако из своје надлежности, којима ће обезбедити да запослени у ОШ М. л. л. из Б. прођу обуку/стручно усавршавање на тему дискриминације, како би се обезбедила већа сензибилисаност свих запослених у односу на овај друштвени феномен.

2. Директорка школе ОШ М. л. л. из Б. ће предузети све неопходне мере из своје надлежности, како би се кроз одговарајуће програме, обуке и едукације међу ученицима/цама развијао дух толеранције, прихватања различитости и недискриминаторног понашања.

3. Школски одбор, директорка и стручна служба (психолошко-педагошка) ОШ М. л. л. из Б. ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности о планираним мерама у циљу спровођења ове препоруке, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Образложење

Невладина организације П. из Београда је, на основу писане сагласности В. М. и Г. С., родитеља А. С., поднела притужбу Повереници

за заштиту равноправности 26. априла 2011. године против ОШ М. л. л. из Б., у којој је наведено да се учитељица Ј. Н. дискриминаторски понаша према А. С. због њеног личног својства – припадности ромској националној мањини.

Према наводима из притужбе, дискриминаторно понашање учитељице се огледа у томе што се учитељица дрско обраћа А., што ју је у више наврата ударала по глави, што јој је поцепала потврду од лекара којим је дете правдало изостанке из школе. У притужби је наведено да су се родитељи прво усмено обратили директорки школе Љ. И., која је обећала да ће разговарати са учитељицом, али да је након ове пријаве учитељица је још више малтретирала дете тако што је: дете називала лажовом и алапачом; рекла јој да треба да се „исели“ из школе, осталој деци скренула пажњу да не смеју да се друже са њом, детету рекла да њени родитељи „треба да се лече“, пропустила да, по завршетку првог полугодишта другог разреда, детету упише оцене у ђачку књижицу. Даље је наведено да су се притужбом на рад учитељице писано обратили директорки школе 03. децембра 2009. године, да је директорка притужбу проследила Министарству просвете, али да одговор још нису добили. Такође, у притужби се наводи да постоји оправдана сумња да учитељица дискриминише А. по основу припадности ромској националној мањини јер родитељи имају сазнање да ово није први пут да учитељица малтретира дете ромске националности, да је А. једино дете ромске националности у одељењу и да је бахато понашање учитељице усмерено само на њу, затим учитељичине изјаве везане за лица ромске националности, као и да постоје раније притужбе на понашање учитељице.

Уз притужбу су приложени следећи докази: фотокопија захтева за достављање информација о насиљу над ученицом првог разреда А. С. од 02. децембра 2009. године; фотокопија ђачке књижице А. С. и фотокопија приватне кривичне тужбе Ј. Н. против окривљених Г. С. и В. М., због кривичног дела клевете.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па су затражена изјашњења Љ. И., директорке школе и учитељице Ј. Н..

У изјашњењу директорке школе од 25. маја 2011. године је наведено следеће:

- да су наводи притужбе неосновани и да их као такве одбацује,
- да су јој се октобра 2009. године родитељи ученице А. С. усмено обратили са притужбом да постоји проблем у комуникацији учитељице и њиховог детета, и да је истог дана обављен разговор са учитељицом, а већ сутрадан је директорка лично присуствовала часовима и констатовала да је понашање ученице и учитељице исправно, да је девојчица весела,

безбрижна и опуштена и да се игра са другом децом, а да се учитељица А. обраћа као и осталим ученицима, без високих тонова и грубости у погледу и гласу,

– да су се почетком децембра 2009. године А. родитељи писано обратили са захтевом за достављање информација о насиљу над ученицом првог разреда А. С., и да примљену притужбу директорка није проследила Министарству просвете, као што је наведено у притужби, већ је сама предузела низ мера и активности у складу са законским овлашћењем – обављен је разговор са учитељицом Ј. Н. и са родитељима ученице; педагог је обавио разговор са А., као и са осталим ученицима школе, без присуства учитељице,

– да су наводи у вези са ђачком књижицом нетачни јер су ученици дужни да ђачке књижице донесу у школу на почетку полугодишта, а најкасније до краја првог класификационог периода. Како А. С. није донела ђачку књижицу до краја другог класификационог периода, њене оцене су уписане када је књижицу донела,

– да је у децембру 2009. године родитељима предложено да дете промени средину, односно да наставу похађа у матичној школи у Б. где би дете било под сталним надзором педагога и директора школе и код друге учитељице, што су родитељи одбили.

Уз изјашњење је достављена фотокопија белешке Г. Ј., педагошкиње од 4. децембра 2009. године о обављеном разговору са учитељицом и ученицима I, II, III и IV разреда, у којој је наведено да учитељица негира насиље над А., да ученица има много изостанака из школе, да користи вулгарне изразе и учитељицу назива „дрогерашицом“, као и да је став учитељице да правила понашања ученика у школи важе за сву децу подједнако. У белешци је наведено да су ученици комбинованих одељења (I и III, као и II и IV) потврдили да А. користи ружне и непристојне речи када прича о учитељици, као и да стално прича у ђачком превозу како ће њени родитељи тужити учитељицу. Нико од деце није потврдио да је било насиља према А.. У фотокопији забелешке педагошкиње о разговору са ученицом А. од 7. децембра 2009. године је наведено да по тврђењу А. она воли да долази у школу, да се учитељица стално дере на њу и њеног брата, да се боји да ће је учитељица ударити јер ју је једном почупала за косу и ударила по глави, као и да не сме ништа да пита учитељицу јер се плаши. Такође је наведено да је А. рекла да неке њене другарице измишљају да она говори ружно о учитељици.

Достављена је фотокопија забелешке директорке школе дел. бр. 696 од 10. децембра 2009. године о разговору са родитељима, у којем, између осталог, стоји и да су родитељи негирали да је њихово дете дискриминисано на националној основи, иако су то неколико пута раније истицали.

У изјашњењу учитељице Ј. Н., које није датирано, наведено је следеће:

– да се учитељица изјашњава да није крива ни за једну ставку наведену у притужби,

– да се родитељи ученице А. С. већ годину и по дана понашају агресивно према њој, као и да је због нетачних и неистинитих оптужби против ње била принуђена да поднесе приватну тужбу због кривичног дела клевете, чију фотокопију прилаже,

– да су, што се тиче тврдњи везаних за ђачку књижицу А. С., оцене биле уписане у ђачку књижицу онда када је књижица донета,

– да се већ више од годину дана обраћа за помоћ Министарству за људска и мањинска права, општинским структурама и Центру за социјални рад, да их је све упознала са проблемом које има са родитељима А. С., али да су је сви „само саветовали да их се клони и да издржи“.

Ј. Н. је уз изјашњење доставила и фотокопију забелешке од 20. септембра 2006. године учитеља Ђ. Н., иначе супруга Ј. Н., по усменој притужби родитеља ученика М. С. (брат А. С.) којом захтева да директор и педагог школе посете његово одељење и утврде да ли у његовом одељењу има малтретирања ученика, јер мајка наводи да га деца туку у школи, да је издвојен од остале деце, а да учитељ ништа не предузима; извештај Ђ. Н. од 06. октобра 2009. године о састанку са родитељима М. и А. С., а поводом притужби родитеља на третман који обоје деце имају у школи; своју забелешку од 07. октобра 2009. године о конфликту са родитељима; забелешку педагога школе од 07. октобра 2009. године; изјаве педагошкиње од 04. децембра 2009. године и од 07. децембра 2009. године; фотокопију забелешке директорке школе дел.бр. 696 од 10. децембра 2009. године о разговору са родитељима ученице А. С., фотокопију приватне кривичне тужбе коју је поднела против родитеља А. С., због кривичног дела клевете и фотокопију свог извештаја од 28. јануара 2011. године. Достављена је и изјава од 06. маја 2011. године, у којој Ј. Н. обавештава директорку школе о новој конфликтној ситуацији са родитељима А. С., и тражи од директорке да обезбеди миран и неометан рад у школи, као и да предузме мере заштите и за ученицу А. С., тако што ће обавестити Центар за социјални рад у Лазаревцу (јер је дете, како наводи учитељица: „оружје у рукама неодговорних родитеља“).

Из свих навода и доказа, како из притужбе, тако и из изјашњења директорке школе и учитељице се може закључити да постоје проблеми у односу и понашању учитељице Ј. Н. према ученици А. Такође, учитељица није успела да успостави добре односе са родитељима своје ученице А. С. Напротив, конфликтна ситуација је ескалирала и довела

чак и до подношења приватне кривичне тужбе с једне, као и притужбе овом државном органу, с друге стране.

У притужби и током поступка нису понуђени докази који би потврдили или оповргли наводе да су однос и понашање учитељице према ученици А. С. узроковани њеним личним својством – припадности ромској националној мањини.

Иако се ова притужба непосредно односи на понашање учитељице према ученици А. С., Повереница за заштиту равноправности је става да је у овом случају било потребно сагледати и начин реаговања надлежних школских органа, имајући у виду да је првенствени интерес о којем треба да брину сви актери – најбољи интерес детета. С тим у вези, ни руководство школе, ни стручна служба нису предузели све мере које су имали на располагању како би се А. омогућило и осигурало пријатељско окружење, разумевање и уважавање њених потреба, већ је пажња преваходно била усмерена на стишавање и смиривање конфликтне ситуације између учитељице и родитеља. Како се у конкретном случају ради о детету ромске националности, надлежни школски органи су били дужни да уложе додатне напоре у циљу ефикасне и благовремене заштите најбољег интереса детета и мирног разрешења ситуације, како би се избегло стварање утиска да је ученица А. била друкчије третирана у односу на остале ученике/це.

Сагледавајући ове чињенице, Повереница за заштиту равноправности, у складу са својим законским овлашћењем да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности³, упућује препоруку школском одбору, директорки и психолошко-педагошкој стручној служби ОШ М. л. л. из Б. да обезбеде додатне едукације за своје запослене како би повећали ниво сензибилисаности за друштвени феномен дискриминације, а директорки школе упућује и препоруку да предузме све неопходне мере како би се обезбедили одговарајући програми, обуке и едукације у циљу развијања духа толеранције, прихватања различитости и недискриминаторног понашања међу ученицима/ цама.

3 Члан 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације

1.10. Притужба Ш. и З. С. против М. Ј. због дискриминације у остваривању права на мирно уживање имовине на основу националне припадности (дел. бр. 944/2011 од 15. 8. 2011. год)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (чл.33. ст.1. т.1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр.22/2009), поводом притужбе Ш. и З. С. из Б., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби Ш. и З. С. из Б. против М. Ј. из Б. није утврђено да је понашање М. Ј. према Ш. и З. С. из Б. засновано на личном својству – националној припадности подносилаца притужбе, па се не може квалификовати као дискриминаторно.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности је примила 22. фебруара 2011. године притужбу а 11. марта 2011. допуну притужбе Ш. и З. С., у којима наводе да их комшија М. Ј. из Б. дискриминише на основу личног својства - националне припадности. У притужби се наводи да је М. Ј. више пута изјавио, пред комшијом В. Ј. „...истерату ову Шиптарчину из дворишта“, мислећи притом на Ш. С. Подносиоци притужбе наводе да их М. Ј., више година уназад, прогања тако што подноси жалбе на решења надлежних органа којима они остварују права у вези свог стана (нпр. на решења катастра непокретности, грађевинске инспекције, Завода за заштиту споменика) или подноси тужбе суду, чиме врши психички притисак и излаже их трошковима. Наводе да је изјавио да жели да их истера из стана јер стан не припада њима, већ комшијама којима је одузет национализацијом, да је повукао жуту линију и знак питања испред њиховог стана, да их често посматра кроз прозор, као и да им је легитимисао госте. Уз притужбу, доставили су и фотографије заједничког дворишта.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступака прибављено изјашњење М. Ј., у којем се наводи следеће:

- да су нетачне и злонамерне све тврдње наведене у притужби,
- да није никада изјавио „да ће истерати Шиптарчине из дворишта“,

– да предлаже да се саслуша В. Ј., којег подносиоци притужбе наводе као сведока његове дискриминаторске изјаве, као и А. Ш., којег је наводно легитимисао,

– да жуту линију у дворишту није нацртао он да би ограничио кретање Ш. С, већ комшија Н. како би обележио део дворишта у којем деца могу да се играју без опасности да ће на њих пасти цреп и малтер који опадају са зграде;

– да није тачна тврдња да их посматра са прозора,

– да су све несугласице започеле од када је В. Ј., иначе адвокату Ш. и З. С., било потребно да укњижи објекат бр. 3 како би са С. могао да оснује Савет зграде и да, без сагласности других корисника, заједнички подрум користи као простор за своју кафану,

– да је В. Ј. покренуо низ управних спорова, парница и кривичних пријава против М. Ј. везано за заједнички стамбени простор и стан М. Ј. (у вези са коришћењем ходника и тавана, поправку крова, купатила у Ј. стану).

Уз изјашњење, приложен је и допис градоначелнику града Београда од 14. септембра 2009. године о наводним неправилностима у раду општинских органа у области грађевинских послова и урбанизма.

У циљу правилног утврђивања чињеничног стања, а имајући у виду да су и подносиоци притужбе и М. Ј. предложили В. Ј. из Б. као сведока наведених догађаја, Повереница за заштиту равноправности је 31. марта 2011. године позвала В. Ј. да се, у року од 15 дана од пријема дописа, изјасни о околностима:

– да ли је некада чуо да је М. Ј. вређао З. и Ш. С. на националној основи, и

– уколико јесте, да наведе када и где се то догодило, као и шта је том приликом изговорено.

В. Ј. није послао своје изјашњење у предвиђеном року, иако му је допис уредно достављен.

Из свих навода и доказа, како из притужбе, тако и из изјашњења може се закључити да постоје проблеми у односима између Ш. и З. С. и М. Ј. нарушени су добросуседски односи, а конфликтна ситуација је ескаларала и довела до подношења тужби.

Међутим, у притужби и током поступка нису понуђени докази који би потврдили или оповргли наводе да је понашање М. Ј. из Б. према подносиоцима притужбе узроковано њиховим личним својством – националном припадношћу.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације дала је мишљење да није утврђено да је понашање М. Ј. према Ш. и З. С. узроковано било којим њиховим личним својством, те се не може квалификовати као дискриминаторно.

1.11. Притужба С. Л. против М. С. због дискриминације на основу личног својства чланова његове породице – припадности ромској националној мањини (дел. бр. 997/2011 од 26. 8. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“, бр.22/2009) поводом притужбе С. Л, председника пливачког клуба Л. к., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У изјавама М. С., тренера пливачког клуба К. л. од 20. марта и 6. јула 2011. године на базену СРЦ „...“ у В. Ц., изражене су идеје и ставови којима је повређено достојанство С. Л., председника пливачког клуба Л. к. на основу личног својства чланова његове породице – припадности ромској националној мањини, чиме је створено непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење које представља акт дискриминације – узнемиравање и понижавајуће поступање, забрањено чланом 12. Закона о забрани дискриминације. Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје М. С., тренеру пливачког клуба К.

ПРЕПОРУКУ

1. М. С. ће упутити усмено извињење С. Л., председнику пливачког клуба Л. к. у присуству руководства пливачког клуба Л. к., због дискриминаторног понашања према њему, у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

2. М. С. ће се убудуће суздржавати од давања изјава које има за циљ или представља повреду достојанства С. Л. или било које друге особе, на основу њихове националне припадности или било ког другог личног својства, а којима се ствара непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење.

3. М. С. ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком, о предузетим мерама у циљу поступања по препоруци.

Образложење

Притужбом против М. С., тренера пливачког клуба К., повереници за заштиту равноправности обратио се председник пливачког клуба Л. к., С. Л. У притужби је навео да од почетка рада клуба М. С. врши

притисак и тортуру над клубом Л. к., а да је до кулминације дошло 20. марта 2011. године на базену СРЦ „...“ В. Ц., када је М. С. вређао председника клуба на националној и расној основи, с обзиром да су супруга и малолетни син С. Л. ромске националности. Према наводима из притужбе, том приликом С. Л. је био на свом радном месту, када му је М. С. пришао и рекао: „докле ћеш да врбујеш родитеље деце из мог клуба“, затим је кренуо да га удари главом, али до физичког контакта није дошло, већ је рекао: „Неће се на овоме завршити говно једно циганско.“ Подносилац притужбе наводи да се све ово догађало у присуству малолетног А. Л., који је након овог догађаја био јако узнемирен због чега је хоспитализован у станици хитне помоћи, где му је указана помоћ давањем средстава за умирење. Такође, наводи да је истом приликом вербално нападнут и тренер И. Т., коме је замерено што се дружи са Ромима и да је И. Т. „поцрнео“ због тога. У притужби даље наводи да је на лице места изашла патрола полиције, која је извршила увиђај и легитимисала учеснике конфликта и лица која су присуствовала овом инциденту.

У допуни притужбе, наведено је да је 6. јула 2011. године поново дошло до вербалног сукоба између М. С. и чланова пливачког клуба Л. к.. По наводима подносиоца притужбе, М. С. је дошао на базен и самовољно раздвојио стазе којима је обележен простор за тренирање, а када је пришао А. Ј., родитељ из пливачког клуба Л. к., М. С. му се обратио речима: „Говно једно циганско, јебаћу те у уста зато што си поставио ове стазе, пуши курац“. Овом догађају, по наводима подносиоца притужбе, присуствовале су Б. П., управница базена и М. Б.. Након тога, како наводи подносилац притужбе, А. Ј. је позвао С. Л., председника клуба да дође на базен, и када је С. Л. дошао, М. С. му је поново пришао и рекао му: „Јебаћу те у уста говно једно циганско и тебе и оно твоје говно од детета“. Такође, подносилац притужбе навео је да су у ноћи 10. јула 2011. године главном тренеру пливачког клуба Л. к., В. М, на аутомобилу исечене све четири гуме, о чему постоји записник полиције, али да о овом догађају не могу са сигурношћу да утврде ко је извршилац дела. Даље је у допуни притужбе наведено да је евидентно да руководство, тренери и родитељи деце из пливачког клуба Л. к. неком сметају, и да су о свим проблемима упознати надлежни из пливачког спорта и шире, али да нико није преузео одговорност, нити покушао да проблеме реши или бар ублажи.

Уз притужбу је приложен извештај о пруженој здравственој услузи Дома здравља Ђ. к. л.. Током поступка предложено је извођење доказа узимањем изјава од лица која су присуствовала сукобима на базену, и то: А. Ј. из В. Ц, М. Б. из Л. и Б. П. из Л., као и прибављање записника Полицијске станице у Л..

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у

току поступка М. С. упућен захтев 28. априла, затим 16. маја и 30. маја 2011. године, да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужбе. Како је према обавештењу поште назначено да је М. С. „одсељен са дате адресе“, затражено је од Полицијске станице у Л. обавештење о тачној адреси М. С., као и подаци о евентуалној интервенцији и предузетим мерама на базену СРЦ „...“ В. Ц.. У допису командира Полицијске станице у Л. наведено је да је извршеном провером на терену именовано лице остало непознато, док провере кроз евиденције пребивалишта Јединственог информационог система Министарства унутрашњих послова Републике Србије, због недостатка података, није било могуће извршити.

У току поступка је затражено изјашњење А. Ј., Б. П. и М. Б. А. Ј. и Б. П. су овом органу доставили писано изјашњење, док М. Б. није доставила изјашњење.

Повереница за заштиту равноправности је приликом одлучивања у овом предмету анализирала све доказе који су достављени уз притужбу и током поступка, као и релевантне правне прописе у области заштите од дискриминације.

Увидом у извештај о пруженој здравственој услузи Дома здравља Ђ. к. у Л. утврђено је да је А. Л. прегледан у овој установи 20. марта 2011. године увече и констатовано је да се потресао после тренинга, због свађе, као и да се жалио на главобољу.

А. Ј. у изјашњењу од 9. августа 2011. године наводи да је и сам био мета вербалних напада М. С. и пре него што је дошло до сукоба између М. С. и председника клуба. С. Л. истиче да је до сукоба дошло 6. јула 2011. године на отвореном базену СРЦ „...“ „К...“ у Л..., где је био присутан, и да је у току јутарњег тренинга који траје од 8,00 до 10,00 часова М. С. у тачно 9,10 часова насилно откачио стазе које обележавају простор у коме такмичари тренирају. Појашњава да је на базену био у својству родитеља Т. Ј., такмичарке пливачког клуба Л. к. и када је затражио објашњење од М. С. због таквог поступања, упутио му је увреде: „Пичка ти материна ко си ти да мене питаш шта ћу ја да радим на базену“. Након тога је позвао председника клуба, С. Л., који је дошао и обратио се Б. П. управници базена, са захтевом да обезбеди несметано одвијање тренинга до краја термина. Наводи да је у међувремену М. С. пришао С. Л. и обратио му се псовкама: „Ј...ћу ти мајку циганску и теби и оном твојом говнету од детета“. На ове увреде и псовке, С. Л. није реаговао.

У изјашњењу које је Б. П. управница базена доставила 16. августа 2011. године, наведено је да је била присутна 6. јула 2011. године када је дошло до сукоба на отвореном пливачком базену СРЦ „...“. Наводи да је том приликом М. С. вербално напао С. Л., кога је у неколико наврата вређао на националној основи узвикујући реч „циганин“. Истиче да је пре сукоба М. С. ометао тренинг пливачког клуба, да је покушала да га спречи, али је М. С. тада изговорио: „Јебем ти државу која циганима

дозвољава...“ Појашњава да остатак реченице није добро чула, јер је због оваквог понашања била узнемирана и потресена. Напомиње да јој се С. Л. и пре овог инцидента жалио да га је М. С. вређао на националној основи, зато што му је жена Ромкиња, и да је до сукоба долазило на базену СРЦ „...“ В. Ц.. Такође истиче да јој се С. Л. жалио и да је његов син, иначе члан ... репрезентације Србије, приликом једног од сукоба завршио у служби хитне помоћи у Л., јер му је од превелике узрујаности позлило. Б. П. је такође навела да жели да се у Србији спречи вређање било које врсте, а нарочито на националној основи.

Приликом сагледавања овог случаја Повереница је имала у виду да је припадницима националних мањина чланом 76. Устава РС гарантована равноправност пред законом и забрањена је свака дискриминација због припадности националној мањини, док је чланом 81. прописано да Република Србија подстиче дух толеранције и међукултурног дијалога и предузима ефикасне мере за унапређење узајамног поштовања, разумевања и сарадње међу свим људима који живе на њеној територији. Одредбом члана 12. Закона о забрани дискриминације прописано је да је забрањено узнемиравање и понижавајуће поступање које има за циљ или представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства, а нарочито ако се тиме ствара страх или непријатељско, понижавајуће и увредљиво окружење. Чланом 24. Закона о забрани дискриминације је забрањена дискриминација националних мањина и њихових припадника на основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика.

На основу сагласних изјава А. Ј. и Б. П., који су потврдили наводе из притужбе, Повереница за заштиту равноправности утврдила је да се М. С. дискриминаторски понашао према С. Л. тако што је у својим изјавама употребљавао речи и изразе које вређају његово достајанство и износио понижавајуће примедбе о националној мањини којој припадају чланови његове породице – супруга и малолетни син. М. С. је на отворен начин, не покушавајући да прикрије своје дискриминаторске ставове о ромској националној мањини, јасно и неприкривено показао да лица ромске националности сматра непожељним на базену и да не сматра да је дужан да поштује забрану дискриминације. Поред тога, тежина оваквог поступања М. С. огледа се и у чињеници што су увредљиве изјаве и понижавајуће примедбе на рачун С. Л. и припадника ромске националне мањине изнете на јавном месту, у објекту који је у јавној употреби, као и што се изванвременски период понављају. Посебно је забрињавајућа чињеница да се један од наведених догађаја одиграо пред дететом С. Л. и да је последица оваквог поступања М. С. довела и до угрожавања дететовог здравља, коме је било неопходно пружити хитну медицинску помоћ.

Повереница за заштиту равноправности је мишљења да је у конкретном случају одговорност М. С. већа, имајући у виду да је он

тренер пливачког клуба К. и да својим изјавама и ставовима може утицати на формирање мишљења других лица, а посебно младих којима је тренер, па је самим тим обавеза уздржавања од давања изјава које представљају акт дискриминације још наглашенија. На базену који је у јавној употреби, будуће генерације управо могу и треба да усвајају вредности друштва у коме су сви људи једнаки у достојанству и правима, без икакве разлике у погледу расе, боје коже, националности или етничког порекла, као и било ког другог личног својства.

Приликом одлучивања Повереница је имала у виду да је, иако различите државне институција и организације цивилног друштва предузимају мере усмерене ка побољшању положаја Рома, ова национална мањина и даље једна од најугроженијих друштвених група у Србији, као и да мере које се предузимају још увек нису довеле до осетнијег унапређења услова живота и њиховог положаја у друштву.

Поражавајућа је чињеница да расизам у Србији још увек није искорењен и да су и даље учестали расно мотивисани напади. Имајући све ово у виду, Повереница за заштиту равноправности сматра да посебна пажња мора да се посвети спречавању појава омаловажавања, узнемиравања и понижавајућег поступања, као и да сви надлежни државни органи морају одлучно реговати и кажњавати све оне који својим изјавама изазивају расну мржњу и нетрпељивост и врше расну дискриминацију.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоручила М. С. предузимање одговарајућих радњи у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања.

1.12. Притужба Е. Џ. против Општине Прибој због дискриминације извршене пропуштањем да се у службену употребу уведе језик и писмо националне мањине (дел. бр. 1291/2011 од 29. 10. 2011. год)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр.22/2009), поводом притужбе Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Општина Прибој није предузела мере из своје надлежности како би се у службену употребу увео босански језик и латинично писмо, равноправно са српским језиком и ћириличним писмом, иако према резултатима последњег пописа становништва на територији општине Прибој живе више од 15 % бошњачке националне мањине, чиме је извршена дискриминација на основу националне припадности, забрањена чланом 24. Закона о забрани дискриминације.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. став 1. тачка 1. и 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје општини Прибој

ПРЕПОРУКУ

1. Општина Прибој ће, без одлагања, предузети све неопходне мере како би се у службену употребу, поред српског језика и ћириличног писма, увео босански језик и латинично писмо.

2. Општина Прибој ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком, о предузетим мерама у циљу поступања по препоруци.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности обратио се притужбом 29. јула 2011. године Е. Џ. ... извршног одбора Националног савета бошњачке националне мањине. У притужби је навео да у општини Прибој босански језик није уведен у званичну службену употребу, иако постоје услови прописани законом као и обавеза јединице локалне самоуправе, због чега општина Прибој и председник општине Л. Р. врше тежак облик дискриминације бошњачке националне мањине. У

притужби је истакнуто да је према резултатима пописа становништва од 2002. године, статутима јединица локалних самоуправа у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу прописано да је у службеној употреби равноправно српски и босански језик и ћирилично и латинично писмо, али не и у општини Прибој. Наводи и да општина Прибој не испуњава своје законске обавезе у погледу издвајања буџетских средстава за финансирање рада Националног савета бошњачке националне мањине, чиме су онемогућили његово функционисање и прекршили чл. 114. и 115. Закона о националним саветима националних мањина. У притужби је, такође, наведено да је Национално веће бошњачке националне мањине више пута захтевало од општине Прибој да изврши измене и допуне Статута, као и да предвиди средства за финансирање рада Националног савета бошњачке националне мањине, али да општина на ове захтеве није одговорила.

Уз притужбу су достављени следећи докази: захтеви председнику општине Прибој од 5. јануара 2005. године, 10. фебруара 2010. године и 4. фебруара 2011. године, препорука Заштитника грађана 16-1566/09 од 31.3.2010. године којом је утврђена повреда Уставом зајемченог права националних мањина у раду Општинске управе општине Прибој и дата препорука у циљу остваривања права бошњачке националне мањине на службену употребу језика и писма на територији општине.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка затражено изјашњење Л. Р., председника општине Прибој, али изјашњење на притужбу није достављено у остављеном року.

Повереница за заштиту равноправности најпре констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. прописује да су пред Уставом и законом сви једнаки и да је забрањен сваки облик дискриминације по било ком основу. У чл. 76. Устава припадницима/припадницама националних мањина зајамчена је равноправност пред законом и једнака законска заштита и забрањена је било каква дискриминација због припадности националној мањини. Одредбом чл.79. Устава је, између осталог, предвиђено да националне мањине у складу са законом имају право на коришћење свог језика и писма, да у срединама где чине значајну популацију, државни органи, организације којима су поверена јавна овлашћења, органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе воде поступак и на њиховом језику, да у срединама где чине значајну популацију, традиционални локални називи, имена улица, насеља и топографске ознаке буду исписани и на њиховом језику.

Члан 4. Оквирне конвенције за заштиту националних мањина (Закон о потврђивању Оквирне конвенције за заштиту националних мањина „Службени лист СРЈ – Међународни уговори“, бр. 6/98),

прописује обавезу државе да припадницима националних мањина гарантује равноправност пред законом и једнаку законску заштиту и забрањује било какву дискриминацију на основу припадности националној мањини, док чл. 10 прописује обавезу државе да призна право сваког припадника националне мањине на коришћење, слободно и без ометања, сваког мањинског језика приватно и јавно, усмено или писмено.

Законом о ратификацији Европске повеље о регионалним или мањинским језицима („Сл. лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 18/2005), Република Србија се обавезала да међу десет мањинских језика штити и босански језик.

Заштита права националних мањина установљена је Законом о заштити права и слобода националних мањина („Сл. лист СРЈ“, бр. 11/2002). Одредбом члана 11. став 2. овог закона прописано је да ће јединице локалне самоуправе обавезно увести у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва. Слична одредба предвиђена је и чл. 11. став 2. Закона о службеној употреби језика и писма („Сл. гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 и 30/2010) према којој су јединице локалне самоуправе у обавези да својим статутом уведу у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва.

Одредбом члана 20. тачка 33. Закона о локалној самоуправи („Сл.гласник РС“, бр. 129/2007) прописано је да општина, преко својих органа, у складу с Уставом и законом утврђује језике и писма националних мањина који су у службеној употреби на територији општине. Поред тога, према одредби члана 20. тачка 32. Закона о локалној самоуправи општина је дужна да се стара о остваривању, заштити и унапређењу људских права, како индивидуалних тако и колективних права националних мањина.

Релевантна је и одредба члана 24. Закона о забрани дискриминације, којом је забрањена дискриминација националних мањина и њихових припадника на основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика.

Повереница за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, имала је у виду чињеницу да, према резултатима пописа становништва из 2002. године, на територији општине Прибој живи више од 18% припадника/ припадница бошњачке националне мањине. Имајући у виду наведене прописе, општина Прибој, као јединица локалне самоуправе у којој према резултатима последњег

пописа становништва живи више од 15% припадника једне националне мањине, била је дужна да одредбама свог Статута уведе у службену употребу језик и писмо те националне мањине.

Увидом у Статут општине Прибој („Сл. лист општине Прибој“, бр. 12/08) утврђено је да је чланом 5. Статута прописано да је на територији општине у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо, одакле јасно произлази чињеница општина Прибој није испунила своју законску дужност увођења у равноправну службену употребу језик и писмо бошњачке националне мањине. Непредузимањем прописаних мера и радњи како би се босански језик и латинично писмо увели у званичну службену употребу у општини Прибој, надлежни органи општине Прибој су припаднике и припаднице бошњачке националне мањине онемогућили у остваривању права на употребу свог језика и писма у службеној комуникацији. Овакво поступање, односно нечињење надлежних органа, у супротности је са основним начелима демократског друштва, друштвеном интеграцијом националних мањина, унапређењем међуетничких односа и развијањем духа плуралистичког, отвореног и недискриминаторног друштва.

Препорука општини Прибој да предузме неопходне мере и радње из своје надлежности како би се увео у званичну службену употребу босански језик и латинично писмо мотивисана је чињеницом да се њеном реализацијом, осим отклањања последица дискриминације, доприноси и владавини права, развоју правне државе и локалне демократије, као и пуној једнакости у остваривању људских и мањинских права.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоруку општини Прибој ради предузимања радњи којима ће се припадницима и припадницама бошњачке националне мањине омогућити остваривање права на употребу свог језика и писма.

1.13. Притужба Е. Џ. против општине Сјеница поводом службене употребе босанског језика и латиничног писма (дел. бр. 1416/2011 од 29. 10. 2011. године)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр.22/2009), поводом притужбе Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара против општине Сјеница, поводом онемогућавања остваривања равноправне употребе језика и писма бошњачке националне мањине на територији општине Сјеница, није утврђено да је општина Сјеница пропустила да предузме мере из своје надлежности у области увођења и примене службене употребе босанског језика и латиничног писма, па се поступање надлежних органа општине Сејница не може квалификовати као дискриминаторно према припадницама и припадницима бошњачке националне мањине.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности обратио се притужбом 29. јула 2011. године Е. Џ., ... извршног одбора Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, која је изјављена против општине Сјеница и председника М. Т. У притужби је наведено да је Статутом општине Сјеница прописано да су у службеној употреби равноправно српски и босански језик и ћирилично и латинично писмо, као и да је Национални савет бошњачке националне мањине 3. октобра 2009. године усвојио Одлуку о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених мјеста и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља, која је објављена у „Службеном гласнику РС“, бр. 5/2010 од 5. фебруара 2010. године. Истиче се да органи јединице локалне самоуправе нису предузели ниједну радњу којом би се обезбедила равноправност босанског језика у службеној употреби. Наводи се, такође, да општина Сјеница не испуњава своје законске обавезе у погледу издвајања буџетских средстава за финансирање рада Националног савета бошњачке националне мањине, чиме су онемогућили његово

функционисање и прекршили чл. 114. и 115. Закона о националним саветима националних мањина.

Уз притужбу су достављени следећи докази: захтев Националног савета бошњачке националне мањине упућен председнику општине Сјеница за истицање назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику од 1. марта 2010. године, захтев од 4. фебруара 2011. године, Одлука о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља од 3. октобра 2009. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење председника општине Сјеница, у којем је наведено следеће:

– да је општина Сјеница уградила у свој Статут одредбу о равноправној службеној употреби српског и босанског језика и ћириличног и латиничног писма на подручју општине Сјеница,

– да је решењем бр. 06-3/2009-5 од 9. фебруара 2009. године Скупштина општине Сјеница формирала комисију за давање назива улица, тргова и институција на подручју општине Сјеница, чиме је започет поступак промене и давања назива неименованим улицама у градском насељу Сјеница. Истиче се, такође, да је овај поступак у завршној фази и да ће се нова одлука о називима улица и институција на подручју општине Сјеница наћи на дневном реду једне од првих наредних седница Скупштине општине,

– да ће се приликом истицања нових назива улица, тргова и институција испоштовати и Одлука о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља,

– да општина Сјеница изражава пуну спремност за потпуније, ефикасније и делотворније остваривање права и слобода грађана, као и индивидуалних и колективних права која су гарантована припадницима националних мањина на свом подручју,

– да је општини Сјеница неопходна помоћ надлежних државних органа и институција, с обзиром да целокупан поступак промене ознака назива захтева знатна финансијска средства.

Повереница за заштиту равноправности најпре констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. прописује да су пред Уставом и законом сви једнаки и да је забрањен

сваки облик дискриминације по било ком основу. У члану 76. Устава припадницима и припадницама националних мањина зајемчена је равноправност пред законом и једнака законска заштита и забрањена је било каква дискриминација због припадности националној мањини. Одредбом члана 79. Устава је, између осталог, предвиђено да националне мањине у складу са законом имају право на коришћење свог језика и писма, да у срединама где чине значајну популацију, државни органи, организације којима су поверена јавна овлашћења, органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе воде поступак и на њиховом језику, да у срединама где чине значајну популацију, традиционални локални називи, имена улица, насеља и топографске ознаке буду исписани и на њиховом језику.

Одредбом члана 11. став 2. Закона о заштити права и слобода националних мањина („Сл. лист СРЈ“, бр. 11/2002) прописано је да ће јединице локалне самоуправе обавезно увести у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва. Слична одредба предвиђена је и чланом 11. став 2. Закона о службеној употреби језика и писма („Сл. гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 и 30/2010) према којој су јединице локалне самоуправе у обавези да својим статутом уведу у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва. Ставом 4. наведеног члана предвиђено је да на територијама из става 2. овог члана, имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и други топоними исписују се и на језику дотичне националне мањине, према њеној традицији и правопису.

Одредбом члана 20. тачка 33. Закона о локалној самоуправи („Сл.гласник РС“, бр. 129/2007) прописано је да општина, преко својих органа, у складу с Уставом и законом утврђује језике и писма националних мањина који су у службеној употреби на територији општине. Поред тога, према одредби члана 20. тачка 32. Закона о локалној самоуправи општина је дужна да се стара о остваривању, заштити и унапређењу људских права, како индивидуалних тако и колективних права националних мањина.

С обзиром на чињенице и околности конкретног случаја, за његово разматрање релевантна је одредба члана 6. Закона о забрани дискриминације, којом је дефинисана непосредна дискриминација тако што је прописано да је она извршена ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији

положај. Такође, релевантна је и одредба члана 24. Закона о забрани дискриминације, којом је забрањена дискриминација националних мањина и њихових припадника на основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика.

Увидом у Статут општине Сјеница бр.06-7/2009-2 од 31. марта 2009. године, утврђено је да је чланом 5. Статута прописано да су на територији општине у службеној употреби равноправно босански и српски језик и латинично и ћирилично писмо, на начин утврђен Уставом, Законом и Статутом општине, одакле произлази да је општина Сјеница испунила своју законску дужност увођења у равноправну службену употребу језик и писмо бошњачке националне мањине.

Повереница за заштиту равноправности је током поступка, ради правилног и потпуног утврђења чињеничног стања, сходно члану 37. став 1. Закона о забрани дискриминације, од Националног савета бошњачке националне мањине затражила допуну притужбе и достављање доказа за наводе да имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и других топонима на територији општине Сјеница нису исписани/истакнути и на босанском језику.

Национални савет бошњачке националне мањине није доставио ове доказе у остављеном року. Због тога је остало неутврђено да ли су називи јединица локалне самоуправе, имена органа који врши јавна овлашћења, називи насељених места, тргова и улица и других топонима на територији општине Сјеница исписани/истакнути и на босанском језику. У светлу ових околности, имајући у виду члан 35. став 2. Закона о забрани дискриминације, којим је прописано да се уз притужбу достављају и докази о претрпљеном акту дискриминације, не може се утврдити да су припадници и припаднице бошњачке националне мањине дискриминисани у области остваривања права на употребу свог језика и писма.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење да није утврђено да је општина Сјеница дискриминаторно поступила према припадницима и припадницама бошњачке националне мањине.

1.14. Притужба Е. Џ. против општине Тутин поводом службене употребе босанског језика и латиничног писма (дел. бр. 1417/2011 од 29. 10. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр.22/2009), поводом притужбе Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара против општине Тутин, поводом онемогућавања остваривања равноправне употребе језика и писма бошњачке националне мањине на територији општине Тутин, није утврђено да је општина Тутин пропустила да предузме мере из своје надлежности у области увођења и примене службене употребе босанског језика и латиничног писма, па се поступање надлежних органа општине Тутин не може квалификовати као дискриминаторно према припадницама и припадницима бошњачке националне мањине.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности обратио се притужбом 29. јула 2011. године Е. Џ., ... извршног одбора Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, која је изјављена против општине Тутин и председника Б. Г. У притужби је наведено да је Статутом општине Тутин прописано да су у службеној употреби равноправно српски и босански језик и ћирилично и латинично писмо, као и да је Национални савет бошњачке националне мањине 3. октобра 2009. године усвојио Одлуку о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених мјеста и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља, која је објављена у „Службеном гласнику РС“, бр. 5/2010 од 5. фебруара 2010. године. Истиче се да органи јединице локалне самоуправе нису предузели ни једну радњу којом би се обезбедила равноправност босанског језика у службеној употреби. Наводи се, такође, да општина Тутин не испуњава своје законске обавезе у погледу издвајања буџетских средстава за финансирање рада Националног савета бошњачке националне мањине, чиме су онемогућили његово функционисање и прекршили чл. 114. и 115. Закона о националним саветима националних мањина.

Уз притужбу су достављени следећи докази: захтев Националног савета бошњачке националне мањине упућен председнику општине Тутин за истицање назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику од 1. марта 2010. године, захтев од 4. фебруара 2011. године, Одлука о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља од 3. октобра 2009. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење председника општине Тутин, у којем је наведено следеће:

– да је притужба у целости неоснована, с обзиром да је општина Тутин и њени органи предузела и предузима све радње у циљу обезбеђења равноправности босанског језика и његове примене у службеној употреби,

– да су сви називи на таблама, како на згради локалне самоуправе, тако и на зградама њених установа исписани двојезично, односно на босанском и српском језику и на латиничном и ћириличном писму,

– да је поступак око утврђивања назива улица завршен и називи улица су видно истакнути на таблама, док поступак утврђивања назива насељених места је делимично окончан у том смислу што су утврђени називи насељених места, а називи нису истакнути услед недостатка новчаних средстава. Такође је истакнуто да локална телевизија, чији је оснивач Скупштина општине Тутин свој програм емитује на босанском језику,

– да је неоснована притужба у делу који се тиче кршења законских одредаба због неувођења босанског језика у службену употребу у државним органима и другим државним институцијама, јер државни органи нису под ингеренцијама локалних самоуправа, па из тог разлога локална самоуправа не може сносити негативне консеквенце,

– да је општина Тутин током 2004. године Националном бошњачком већу уступила два радника, А. П. и Н. С., који раде за потребе Националног већа, а плате примају у општинској управи општине Тутин – што на годишњем нивоу износи 1.468.059,00 динара, рачунајући исплате за оба радника,

– да је општина Тутин Националном бошњачком већу уступила ауто марке „Ауди А-8“ уз минималну надокнаду која ни до данас није исплаћена,

– да општина Тутин повремено и по захтевима Националног бошњачког већа финансира и помаже разне културне манифестације од којих је последњи пут финансирала манифестацију SBONI 2011. године и исплатила износ од 250.000,00. динара,

– да је због свега наведеног притужба у целости неоснована, па предлаже да се иста одбије као неоснована из разлога што ниједном радњом, како општина Тутин, тако и њен председник нису прекршили одредбе закона.

Повереница за заштиту равноправности најпре констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. прописује да су пред Уставом и законом сви једнаки и да је забрањен сваки облик дискриминације по било ком основу. У члану 76. Устава припадницима и припадницама националних мањина зајамчена је равноправност пред законом и једнака законска заштита и забрањена је било каква дискриминација због припадности националној мањини. Одредбом члана 79. Устава је, између осталог, предвиђено да националне мањине у складу са законом имају право на коришћење свог језика и писма, да у срединама где чине значајну популацију, државни органи, организације којима су поверена јавна овлашћења, органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе воде поступак и на њиховом језику, да у срединама где чине значајну популацију, традиционални локални називи, имена улица, насеља и топографске ознаке буду исписани и на њиховом језику.

Одредбом члана 11. став 2. Закона о заштити права и слобода националних мањина („Сл. лист СРЈ“, бр. 11/2002) прописано је да ће јединице локалне самоуправе обавезно увести у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва. Слична одредба предвиђена је и чланом 11. став 2. Закона о службеној употреби језика и писма („Сл. гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 и 30/2010) према којој су јединице локалне самоуправе у обавези да својим статутом уведу у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва. Ставом 4. наведеног члана предвиђено је да на територијама из става 2. овог члана, имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и други топоними исписују се и на језику дотичне националне мањине, према њеној традицији и правопису.

Одредбом члана 20. тачка 33. Закона о локалној самоуправи („Сл.гласник РС“, бр. 129/2007) прописано је да општина, преко својих органа, у складу с Уставом и законом утврђује језике и писма националних мањина који су у службеној употреби на територији општине. Поред тога, према одредби члана 20. тачка 32. Закона о локалној самоуправи општина је дужна да се стара о остваривању, заштити и унапређењу људских права, како индивидуалних тако и колективних права националних мањина.

С обзиром на чињенице и околности конкретног случаја, за његово разматрање релевантна је одредба члана 6. Закона о забрани дискриминације, којом је дефинисана непосредна дискриминација тако што је прописано да је она извршена ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај. Такође, релевантна је и одредба члана 24. Закона о забрани дискриминације, којом је забрањена дискриминација националних мањина и њихових припадника на основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика.

Увидом у Статута општине Тутин бр.011-8/08-IV од 19. септембра 2008. године, утврђено је да је чланом 6. Статута прописано да су на територији општине Тутин у равноправној употреби српски језик и ћирилично писмо и босански језик и латинично писмо, на начин утврђен Уставом, законом и статутом општине, одакле произлази да је општина Тутин испунила своју законску дужност увођења у равноправну службену употребу језик и писмо бошњачке националне мањине.

Повереница за заштиту равноправности је током поступка, ради правилног и потпуног утврђења чињеничног стања, сходно члану 37. став 1. Закона о забрани дискриминације, од Националног савета бошњачке националне мањине затражила допуну притужбе и достављање доказа за наводе да имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и других топонима на територији општине Тутин нису исписани/истакнути и на босанском језику.

Национални савет бошњачке националне мањине није доставио ове доказе у остављеном року. Због тога је остало неутврђено да ли су називи јединица локалне самоуправе, имена органа који врши јавна овлашћења, називи насељених места, тргова и улица и других топонима на територији општине Тутин исписани/истакнути и на босанском језику. У светлу ових околности, имајући у виду члан 35. став 2. Закона о забрани дискриминације, којим је прописано да се уз притужбу достављају и докази о претрпљеном акту дискриминације, не може се утврдити да су припадници и припаднице бошњачке националне мањине дискриминисани у области остваривања права на употребу свог језика и писма.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење да није утврђено да је општина Тутин дискриминаторно поступила према припадницима и припадницама бошњачке националне мањине.

1.15. Притужба Е. Џ. против Радиодифузне установе Радио Телевизије Србије и генералног директора поводом ускраћивања права на информисање бошњачке националне мањине на матерњем – босанском језику (дел. бр. 1425/2011 од 01. 11. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (чл. 33. ст. 1. т. 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр. 22/2009), поводом притужбе Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара против Радиодифузне установе Радио Телевизије Србије и генералног директора А. Т., поводом ускраћивања права на информисање бошњачке националне мањине на матерњем – босанском језику, није утврђено да су Радиодифузна установа Радио Телевизије Србије и А. Т., генерални директор пропустили да предузме мере из своје надлежности у области производње и емитовања програма на босанском језику, па се поступање Радиодифузне установе Радио Телевизије Србије и генералног директора не може квалификовати као дискриминаторно.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности примила је 1. августа 2011. године притужбу ... Извршног одбора Националног савета бошњачке националне мањине Е. Џ., изјављену против Радиодифузне установе Радио Телевизије Србије и генералног директора А. Т., а поводом ускраћивања права на информисање припадника бошњачке националне мањине на босанском језику.

У притужби је наведено следеће:

– да је Национални савет бошњачке националне мањине, сходно законским одредбама и Статуту Радиодифузне установе РТС, на седници 16. априла 2010. године покренуо иницијативу о формирању заједничке редакције на мањинским језицима. Иницијатива је добила једногласну подршку у форми закључка програмског одбора РТС-а, док је програмски одбор РТС-а на седници одржаној 22. септембра 2010. године донео закључак о формирању редакције на мањинским језицима, која би поред програма на језицима других мањинских националних заједница емитовала и програм на босанском језику,

– да се Министарство културе по захтеву који је упутио Национални савет бошњачке националне мањине ради формирања редакције на босанском језику огласило ненадлежним за поступање,

– да се по истом захтеву Национални савет бошњачке националне мањине обраћао и директору РТС-а, председнику управног одбора РТС-а и председнику савета РРА, од којих до дана подношења притужбе није добијен одговор,

– да на поновљени захтев од 24. маја 2011. године који је Национални савет бошњачке националне мањине упутио председнику управног одбора РТС-а, до дана подношења притужбе није било одговора,

– да су органи РТС-а пропустили да предузму конкретне законске радње и да су припадници бошњачке националне мањине доведени у неравноправни положај ускраћивањем законом гарантованог права на јавно обавештавање на матерњем језику и постали национална мањина са најмањим степеном остварености права на информисање,

– да су на овај начин Радиодифузна установа Радио Телевизије Србије и генерални директор извршили тежи облик дискриминације.

Уз притужбу и допуну притужбе од 14. септембра 2011. године достављени су следећи докази: захтев за формирање редакције на босанском и другим језицима Министарству културе од 17. фебруара 2011. године, одговор на захтев Министарства културе, иницијатива за формирање редакције за програме на језицима националних мањина у Републици Србији, захтев за формирање редакције генералном директору РТС-а од 22. марта 2011. године, захтеви за формирање редакције председнику управног одбора РТС-а од 23. марта 2011. године и 24. маја 2011. године, Споразум о сарадњи на производњи и емитовању програма који се односе на националне мањине које живе у Србији од 21. септембра 2007. године и Закључак програмског одбора РТС-а донет на седници 20. октобра 2010. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка тражено изјашњење Радиодифузне установе Радио телевизије Србије у којем је наведено следеће:

– да Радиодифузна установа Радио Телевизије Србије производи и емитује информативне, културне и образовне програме намењене националним мањинама које живе у Србији и то емитовањем:

а) емисије „Грађанин“ која је намењена свим националним мањинама, а која се емитује суботом од 13: 30 часова у трајању од 25 минута на

другом програму РТС-а. У 2010. години је емитовано 49 премијерних емисија и једна реприза, а емитовање је настављено и траје и у 2011. години. На програму који је првенствено намењен дијаспори који се преноси путем сателита, емисија „Грађанин“ је у 2010. години имала 36 издања, емитованих суботом и недељом у различитим терминима а тај тренд је настављен и у 2011. години,

б) емисије на ромском језику „Културако Аресипе“, о култури и традицији Рома, а која се емитује недељом са почетком између 6:40 и 6:50 часова и од 13 до 14 часова на другом програму РТС-а, док јутарња емисија траје од 40 до 60 минута,

в) информативне емисије „Амен Ађес“ на ромском језику, која се емитује недељом ујутру на другом програму РТС-а у трајању од 25 до 60 минута,

г) серије документарних емисија „Роми у Европи“ која је добијена разменом у оквиру ЕБУ и приказана током 2010. Године,

д) емисије информативног карактера „Романо тхем“ која се емитује на првом програму Радио Београда, сваког дана од 19:20 часова у трајању од 30 минута, осим суботом, када траје 20 минута.

– да се закључак програмског одбора РТС-а, заведен 13. септембра 2011. године под бројем 15165, детаљно разматра и да је добијен допис од Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу у којем се наводи да Управа за људска и мањинска права предлаже помоћницу директора Љ. Е. да се укључи у израду елабората за формирање редакције за програме на језицима националних мањина,

– да емитовањем наведених емисија Радиодифузна установа Радио Телевизије Србије у потпуности извршава обавезе у складу са споразумом од 21. септембра 2007. године о сарадњи и емитовању програма који се односе на националне мањине које живе у Србији.

Повереница за заштиту равноправности најпре констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. прописује да су пред Уставом и законом сви једнаки и да је забрањен сваки облик дискриминације по било ком основу. У члану 76. Устава припадницима и припадницама националних мањина зајамчена је равноправност пред законом и једнака законска заштита и забрањена је било каква дискриминација због припадности националној мањини. Одредбом члана 79. Устава је, између осталог, прописано да националне мањине имају право на потпуно, благовремено и непристрасно обавештавање на свом језику, укључујући и право на изражавање, примање, слање и размену обавештења и идеја.

Законом о заштити права и слобода националних мањина („Службени лист СРЈ“, број 11/2) и то одредбама члана 17. прописано је да припадници националних мањина имају право на потпуно и

непристасно обавештавање на свом језику, укључујући право на изражавање, примање, слање и размену информација и идеја путем штампе и других средстава јавног обавештавања. Ставом 2. наведеног члана предвиђено је да ће држава у програмима радија и телевизије јавног сервиса обезбедити информативне, културне и образовне садржаје на језику националне мањине, а може да оснива и посебне радио и телевизијске станице које би емитовале програме на језицима националних мањина. Законом о радиодифузији („Службени гласник РС“, бр. 42/02, 97/04, 76/05, 79/05, 62/06, 85/86 и 86/06) је прописано, између осталог, да програмима који се производе и емитују у оквиру јавног радиодифузног сервиса мора да се обезбеди разноврсност и избалансираност садржаја којима се подржавају демократске вредности савременог друштва, а нарочито поштовање људских права и културног, националног, етничког и политичког плурализма идеја и мишљења.

Носиоци јавног радиодифузног сервиса дужни су, према одредбама наведеног Закона, да производе и емитују програме намењене свим сегментима друштва, без дискриминације, водећи при том рачуна нарочито о специфичним друштвеним групама као што су деца и омладина, мањинске и етничке групе, хендикепирани, социјално и здравствено угрожени, глувонеми, да уважавају језичке и говорне стандарде, како већинског становништва, тако, у одговарајућој сразмери и националних мањина, односно етничких група, да на подручју на коме се програм емитује обезбеде задовољавање потреба грађана за програмским садржајима који изражавају културни идентитет, како народа, тако и националних мањина, односно етничких група, кроз могућност да одређене програме или програмске целине, на подручјима на којима живе и раде, прате и на свом матерњем језику и писму.

Одредбом члана 6. Закона о забрани дискриминације дефинисана је непосредна дискриминација тако што је прописано да је она извршена ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај. Такође, релевантна је и одредба члана 24. Закона о забрани дискриминације, којом је забрањена дискриминација националних мањина и њихових припадника на основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика.

Увидом у Споразум о сарадњи на производњи и емитовању програма који се односе на националне мањине које живе у Србији, који је код Радиодифузне установе Радио Телевизије Србије заведен под бројем 04253 од 21. септембра 2007. године, утврђено је да је Споразум закључен између Службе за људска и мањинска права Владе Републике Србије, 14 националних савета и то националних савета: Бошњака, Бугара, Влаха, Македонаца, Мађара, Буњеваца, Грка, Египћана, Рома, Румуна, Русина, Словака, Украјинаца, Хрвата, затим Савеза јеврејских

општина Србије и Јавног радиодифузног сервиса Србије. Споразум је закључен са циљем да се одговори на потребе, захтеве и одлике националних мањина које живе у Србији, и њиме су утврђена међусобна права и обевезе. Надаље, увидом у закључак програмског одбора РТС-а, који је код Радиодифузне установе Радио Телевизије Србије заведен под бројем 15165 од 13. септембра 2011. године, утврђено је да програмски одбор РТС-а подржава иницијативу за формирање редакције за програме на језицима националних мањина у Републици Србији, коју је поднео Есад Џуџевић и предлаже укључивање експерата Министарства за људска и мањинска права и Скупштинског одбора за права мањина у циљу израде квалитетног елабората, како би се приступило даљем решавању овог питања. Из навода у изјашњењу Радиодифузне установе Радио Телевизије Србије може се закључити да је емисија „Грађанин“ која се емитује суботом на другом програму Радио Телевизије Србије намењена свим националним мањинама које живе у Србији, док су остале емисије наведене у изјашњењу намењене ромској националној мањини.

Повереница за заштиту равноправности је, имајући у виду све наводе и доказе у овом предмету, става да Радиодифузна установа Радио Телевизије Србије изражава сагласност и спремност да производи и емитује програме о култури, језику, обичајима, историји и осталим одликама националних мањина које живе у Србији. Ово произлази и из закључка програмског одбора од 13. септембра 2011. године, који је у поступку разматрања и укључивања експерата ради израде елабората по овом питању.

Са друге стране, Повереница за заштиту равноправности истиче да право на информисање на матерњем језику и право на неговање националне културе морају у већој мери бити подигнути са локалног на национални ниво. Имајући у виду наведене законске одредбе, Јавни сервис Србије је дужан да, у одговарајућој сразмери, посвети пажњу како бошњачкој култури и традицији, тако и осталим националним мањинама које живе у Србији, како би се допринело остварењу основне улоге јавног сервиса, као сервиса свих грађана и грађанки Србије.

У притужби и током поступка нису достављени докази који би потврдили наводе подносиоца притужбе да су припадници и припаднице бошњачке националне мањине у неравноправном положају и да у односу на остале националне мањине имају најнижи степен остварености својих права у области информисања на матерњем језику. Имајући у виду одредбу члана 35. став 2. Закона о забрани дискриминације, којом је прописано да се уз притужбу достављају докази о претрпљеном акту дискриминације, као и чињеницу да Национални савет бошњачке националне мањине није доставио доказе којима би поткрепио наводе из притужбе, није утврђено да су припадници и припаднице бошњачке националне мањине дискриминисани у области остваривања права на информисање и обавештавање на матерњем језику.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности је сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала мишљење да није утврђено да су Радиодифузна установа Радио Телевизије Србије и генерални директор А. Т, дискриминаторно поступали према припадницима и припадницама бошњачке националне мањине.

1.16. Притужба Е. Џ. против Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу поводом службене употребе босанског језика и латиничног писма у санџачким општинама (дел. бр. 1352/2011 од 04. 11. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара против Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу, поводом пропуштања Министарства да обезбеди примену службене употребе босанског језика и латиничног писма на територијама општине Нови Пазар, Пријепоље, Сјеница, Тутин и Прибој утврђено је да Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу није извршило акт дискриминације припадника и припадница бошњачке националне мањине.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности обратио се притужбом од 1. августа 2011. године Е. Џ., ... извршног одбора Националног савета бошњачке националне мањине, која је поднета против Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу и министра Милана Марковића. У притужби је навео да органи јединица локалне самоуправе у општинама Нови Пазар, Пријепоље, Сјеница, Тутин и Прибој нису предузели ни једну радњу којом би се обезбедила равноправност у службеној употреби босанског језика, због чега се Национални савет бошњачке националне мањине обратио Министарству за државну управу и локалну самоуправу са захтевом да се обезбеди примена службене употребе босанског језика и писма. У притужби је истакнуто да Министарство није предузело никакве радње у циљу испуњења захтева, нити је обезбедило примену службене употребе босанског језика и латиничног писма, због чега сматра да је извршен акт непосредне дискриминације, а од надлежног министра акт дискриминације у поступцима пред органима јавне власти.

Уз притужбу су достављени следећи докази: захтев Националног савета бошњачке националне мањине упућен Министарству за државну управу и локалну самоуправу од 28. јануара 2011. године, захтев од 17. фебруара 2011. године, захтеви градоначелнику Новог Пазара, председнику општине Пријепоље, председнику општине Сјеница, председнику општине Тутин од 1. марта 2010. године, посланичко питање од 1. марта 2011. године постављено Министру за државну управу и локалну самоуправу, одговор на посланичко питање Министарства за државну управу и локалну самоуправу од 7. марта 2011. године, као и Одлуку о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених мјеста и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља од 3. октобра 2009. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу од 15. септембра 2011. године, у којем је наведено следеће:

– да су неосновани наводи подносиоца притужбе да Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу дискриминаторски поступа према припадницима бошњачке националне мањине,

– да Управна инспекција јесте надлежна за инспекцијски надзор над спровођењем једног дела одредаба Закона о службеној употреби језика и писма, с обзиром да је чланом 22. наведеног закона прописано да надзор над спровођењем одредаба овог закона врше, у оквиру свог делокруга, министарства надлежна за послове у области управе, урбанизма и стамбено-комуналних послова, просвете, културе и здравства,

– да је у Новом Пазару табла са називом градске управе, Основног суда, Вишег суда, Прекршајног суда, Основног јавног тужилаштва, Вишег јавног тужилаштва, поред ћириличног исписана и латиничним писмом,

– да је у општини Тутин табла са називом Општинске управе поред ћириличног исписана и латиничним писмом,

– да је у општини Пријепоље табла са називом Општинске управе поред ћириличног исписана и латиничним писмом, док су табле са називом Прекршајног суда, Основног суда и Основног јавног тужилаштва исписане ћириличним писмом,

– да су у општини Сјеница табле са називом Општинске управе и Прекршајног суда исписане ћириличним писмом,

– да ће Управна инспекција у складу са својим овлашћењима наложити наведеним органима доследну примену прописа из ове области,

– да су сагласно Уредби о утврђивању кућних бројева, означавању зграда бројевима и означавању назива насељених места, улица и тргова, послови означавања назива насељених места у делокругу Републичког геодетског завода,

– да су у надлежности Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу, сагласно члану 11. Закона о министарствима, послови државне управе који се односе на матичне књиге, али не и послови државне управе који се односе на друга лична документа (личне карте, путне исправе, евиденције о држављанима републике Србије и др.) и да је с тим у вези обезбеђена израда и штампа двојезичних образаца извода из матичних књига, између осталог и на српском и босанском језику, а које технички обрађује и штампа Народна банка Србије – Завод за израду новчаница,

– да је Министарство 23. новембра 2010. године упутило акт Скупштини општине Прибој у коме је указано на неправилности у раду, с обзиром да је утврђена неусклађеност Статута општине Прибој са важећим законским прописима којима је регулисана област службене употребе језика и писма националних мањина. Министарство је указало Скупштини на неопходност отклањања уочене неправилности у раду, како би се покренуо поступак за измену Статута општине Прибој у делу којим је регулисано питање језика и писма, а у циљу његовог усаглашавања са прописима из ове области, односно употребе босанског језика и латиничног писма на територији општине Прибој,

– да је након поновљене ургенције Скупштини општине Прибој од 13. јануара 2011. године, Министарство, сагласно свом овлашћењу из члана 82. став 1. Закона о локалној самоуправи, 2. марта 2011. године покренуло поступак пред Уставним судом за оцену уставности и законитости Статута општине Прибој.

Законом о министарствима („Сл. гласник РС“, бр. 16/2011) и то одредбом члана 11. прописано је да Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу, између осталог, обавља послове који се односе на општа питања положаја припадника националних мањина, заштиту и унапређење људских и мањинских права, матичне књиге, службену употребу језика и писма, систем локалне самоуправе и територијалне аутономије и изборе за органе локалне самоуправе, као и друге послове одређене законом.

Службеном употребом језика и писма, у смислу Закона о службеној употреби језика и писма („Сл. гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 и 30/2010) сматра се употреба језика и писма у раду државних органа, органа аутономних покрајина, градова и општина, установа, предузећа и других организација кад врше јавна овлашћења.

Одредбом члана 22. Закона о службеној употреби језика и писма прописано је да надзор над спровођењем одредаба овог закона врше, у оквиру свог делокруга, министарства надлежна за послове у области управе, саобраћаја, урбанизма и стамбено-комуналних послова, просвете, културе и здравства.

Одредбом члана 11. став 2. овог закона прописано је да ће јединице локалне самоуправе обавезно увести у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва, док је ставом 4. предвиђено да на територији из става 2. овог члана, имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и други топоними исписују се и на језику националне мањине, према њеној традицији и правопису.

Законом о локалној самоуправи („Сл.гласник РС“, бр. 129/2007) прописано је да општина, преко својих органа, у складу с Уставом и законом утврђује језике и писма националних мањина који су у службеној употреби на територији општине и дужна је да се стара о остваривању, заштити и унапређењу људских права, како индивидуалних тако и колективних права националних мањина.

Приликом одлучивања у овом предмету Повереница за заштиту равноправности је утврдила да је одредбом члана 5. Статута града Нови Пазар број: 010-3/8 од 29. августа 2008. године, затим члана 6. Статута општине Тутин I број: 111-8708-IV од 19. септембра 2008. године, члана 5. Статута општине Сјеница број: 06-7/2009-02 од 31. марта 2009. године и члана 5. Статута општине Пријепоље број: 023-4/2009 од 13. априла 2009. године прописано да су на територији наведених јединица локалне самоуправе равноправно у службеној употреби босански и српски језик и латинично и ћирилично писмо, док општина Прибој још увек није увела у службену употребу босански језик и латинично писмо, равноправно са српским језиком и ћириличним писмом. С тим у вези, Повереница за заштиту равноправности је у поступку по притужби Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара против општине Прибој, користећи своја законска овлашћења из члана 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, донела мишљење и препоруку бр. 182/11 од 29. октобра 2011. године, којом је утврђена дискриминација на основу националне припадности у конкретном случају и препоручене су мере у циљу отклањања последица дискриминације.

Одлука о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља, коју је Национални савет бошњачке националне мањине усвојио 3. октобра 2009. године, објављена је 5. фебруара 2010. године у „Службеном гласнику РС“, бр. 5/2010. Уредбом о утврђивању кућних бројева, означавању зграда бројевима и означавању назива насељених

места, улица и тргова („Сл.гласник РС“, бр.110/2003, 137/2004 и 58/2006) уређен је начин утврђивања кућних бројева, означавање зграда и грађевинских парцела кућним бројевима, означавање назива насељених места, улица и тргова, као и вођење регистра кућних бројева, улица и тргова. Одредбом члана 2. наведене уредбе прописано је да је утврђивање кућних бројева, означавање зграда и грађевинских парцела кућним бројевима, означавање назива насељених места, улица и тргова, као и вођење регистра кућних бројева, улица и тргова из члана 1. ове уредбе обавља надлежна организациона јединица Републичког геодетског завода у општини, односно граду – Служба за катастар непокретности.

Анализа наведених прописа је показала да није у надлежности Министарства за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу обезбеђење и надзор над применом службене употребе босанског језика и писма у свим областима, а да је оквиру свог делокруга ово Министарство предузело и да предузима потребне мере, како би се обезбедила примена босанског језика и писма.

Приликом одлучивања у овом предмету Повереница за заштиту равноправности је имала у виду да је Министарство, ради обезбеђења службене употреба босанског језика и писма на територији општине Прибој, 2. марта 2011. године покренуло поступак пред Уставним судом за оцену уставности и законитости Статута општине Прибој, као и да је предузело и предузима мере у циљу доследне примене босанског језика, које су у домену послова надзора у области управе, преко управне инспекције.

Ценећи утврђене чињенице и прописе Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да Министарство за људска и мањинска права, државну управу и локалну самоуправу није извршило дискриминацију према припадницама и припадницама бошњачке националне мањине.

1.17. Притужба Е. Џ. против града Новог Пазара поводом службене употребе босанског језика и латиничног писма (дел. бр. 1357/2011 од 07. 11. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр.22/2009), поводом притужбе Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара против града Новог Пазара, поводом онемогућавања остваривања равноправне употребе језика и писма бошњачке националне мањине на територији општине Нови Пазар, није утврђено да је град Нови Пазар пропустио да предузме мере из своје надлежности у области увођења и примене службене употребе босанског језика и латиничног писма, па се поступање надлежних органа града Новог Пазара не може квалификовати као дискриминаторно према припадницама и припадницама бошњачке националне мањине.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности обратио се притужбом 29. јула 2011. године Е. Џ., ... извршног одбора Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, која је изјављена против града Новог Пазара и градоначелника М. М. У притужби је наведено да је Статутом града Новог Пазара прописано да су у службеној употреби равноправно српски и босански језик и ћирилично и латинично писмо, као и да је Национални савет бошњачке националне мањине 3. октобра 2009. године усвојио Одлуку о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених мјеста и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља, која је објављена у „Службеном гласнику РС“, бр. 5/2010 од 5. фебруара 2010. године. Истиче се да органи јединице локалне самоуправе нису предузели ниједну радњу којом би се обезбедила равноправност босанског језика у службеној употреби. Наводи се, такође, да град Нови Пазар не испуњава своје законске обавезе у погледу издвајања буџетских средстава за финансирање рада Националног савета бошњачке националне мањине, чиме су онемогућили његово

функционисање и прекршили чл. 114. и 115. Закона о националним саветима националних мањина.

Уз притужбу су достављени следећи докази: захтев Националног савета бошњачке националне мањине упућен градоначелнику Новог Пазара за истицање назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику од 1. марта 2010. године, захтев од 4. фебруара 2011. године, Статут општине Нови Пазар, Одлуку о изменама и допунама Статута општине Нови Пазар, Одлуку о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља од 3. октобра 2009. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење градоначелника Новог Пазара, у којем је наведено следеће:

– да је Скупштина града Новог Пазара, поштујући законске прописе, предузела одговарајуће мере у циљу поштовања права бошњачке националне заједнице и 24. маја 2010. године донела Одлуку о службеној употреби босанског језика и писма града Новог Пазара, бр. 00-4/10,

– да је Градско веће града Новог Пазара донело закључак, бр. 012-1/10 од 9.12.2010. године о изради двојезичних табли за обележавање назива насељених места, улица, тргова и зграда на подручју града Новог Пазара, а истовремено Градско веће је задужило надлежну организациону јединицу Градске управе града Новог Пазара за реализацију поменутог закључка,

– да су на овај начин створене претпоставке за равноправност босанског језика и латиничног писма, односно услови за истицање назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику и латиничном писму,

– да су притужбе и примедбе Извршног одбора Националног већа бошњачке националне мањине неосноване, имајући у виду да је реализација појединих законских решења у току и да су поједина реализована.

Уз изјашњење је достављена Одлука о службеној употреби босанског језика и писма на подручју града Новог Пазара коју је донела Скупштина града Новог Пазара на седници од 24. маја 2010. године и закључак Градског већа града Новог Пазара бр. 06-158/10, донет на седници дана 9. децембра 2010. године, на којој је разматран и предлог за израду двојезичних табли за обележавање назива улица и насељених места на подручју града Новог Пазара, бр.012-1/10.

Повереница за заштиту равноправности најпре констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. прописује да су пред Уставом и законом сви једнаки и да је забрањен сваки облик дискриминације по било ком основу. У члану 76. Устава припадницима и припадницама националних мањина зајамчена је равноправност пред законом и једнака законска заштита и забрањена је било каква дискриминација због припадности националној мањини. Одредбом члана 79. Устава је, између осталог, предвиђено да националне мањине у складу са законом имају право на коришћење свог језика и писма, да у срединама где чине значајну популацију, државни органи, организације којима су поверена јавна овлашћења, органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе воде поступак и на њиховом језику, да у срединама где чине значајну популацију, традиционални локални називи, имена улица, насеља и топографске ознаке буду исписани и на њиховом језику.

Одредбом члана 11. став 2. Закона о заштити права и слобода националних мањина („Сл.лист СРЈ“, бр. 11/2002) прописано је да ће јединице локалне самоуправе обавезно увести у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва. Слична одредба предвиђена је и чланом 11. став 2. Закона о службеној употреби језика и писма („Сл. гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 и 30/2010) према којој су јединице локалне самоуправе у обавези да својим статутом уведу у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва. Ставом 4. наведеног члана предвиђено је да на територијама из става 2. овог члана, имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и други топоними исписују се и на језику дотичне националне мањине, према њеној традицији и правопису.

Одредбом члана 20. тачка 33. Закона о локалној самоуправи („Сл.гласник РС“, бр. 129/2007) прописано је да општина, преко својих органа, у складу с Уставом и законом утврђује језике и писма националних мањина који су у службеној употреби на територији општине. Поред тога, према одредби члана 20. тачка 32. Закона о локалној самоуправи општина је дужна да се стара о остваривању, заштити и унапређењу људских права, како индивидуалних тако и колективних права националних мањина.

С обзиром на чињенице и околности конкретног случаја, за његово разматрање релевантна је одредба члана 6. Закона о забрани дискриминације, којом је дефинисана непосредна дискриминација тако што је прописано да је она извршена ако се лице или група лица, због

његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај. Такође, релевантна је и одредба члана 24. Закона о забрани дискриминације, којом је забрањена дискриминација националних мањина и њихових припадника на основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика.

Увидом у Одлуку о изменама и допунама Статута општине Нови Пазар, бр.010-2 од 29. утврђено је да је чланом 2. став 2. Одлуке прописано да је у општини у равноправној службеној употреби поред српског језика и ћирилично писмо и босански језик и латинично писмо, као језик и писмо бошњачког народа, одакле произлази да је општина Нови Пазар испунила своју законску дужност увођења у равноправну службену употребу језик и писмо бошњачке националне мањине.

Увидом у Одлуку о службеној употреби босанског језика и писма на подручју града Новог Пазара бр.00-4/2010 од 24. 5. 2010. године, утврђено је да је одредбама наведене одлуке прописана службена употреба босанског језика и писма у раду органа града Новог Пазара, употреба личног имена Бошњака и издавање јавних исправа, употреба језика у области привреде и услуга, право на информисање, исписивање јавних натписа и назива, услови за увођење службене употребе босанског језика и писма у насељеним местима града Новог Пазара, извештај о остваривању службене употребе босанског језика и писма.

Увидом у Закључак Градског већа града Новог Пазара бр. 012-1/10 од 9. децембра 2010. године утврђено је да је усвојен предлог Одељења за информисање града Новог Пазара за израду двојезичних табли за обележавање назива насељених места, улица, тргова и зграда на подручју града Новог Пазара. Ставом 2. Закључка је прописано да се задужује Одељење за стамбено комуналне послове и заштиту животне средине да иницира и прати реализацију набавке и постављања двојезичних табли за обележавање назива насељених места, улица, тргова и зграда на подручју града Новог Пазара.

Повереница за заштиту равноправности је током поступка, ради правилног и потпуног утврђења чињеничног стања, сходно члану 37. став 1. Закона о забрани дискриминације, од Националног савета бошњачке националне мањине затражила допуну притужбе и достављање доказа за наводе да имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и других топонима на територији општине Нови Пазар нису исписани/истакнути и на босанском језику.

Национални савет бошњачке националне мањине није доставио ове доказе у остављеном року. Због тога је остало неутврђено да ли су називи јединица локалне самоуправе, имена органа који врши јавна овлашћења, називи насељених места, тргова и улица и других

топонима на територији општине Новог Пазара исписани/истакнути и на босанском језику. У светлу ових околности, имајући у виду члан 35. став 2. Закона о забрани дискриминације, којим је прописано да се уз притужбу достављају и докази о претрпљеном акту дискриминације, не може се утврдити да су припадници и припаднице бошњачке националне мањине дискриминисани у области остваривања права на употребу свог језика и писма.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење да није утврђено да је општина Нови Пазар дискриминаторно поступила према припадницима и припадницама бошњачке националне мањине.

1.18. Притужба Е. Џ. против општине Пријепоље поводом службене употребе босанског језика и латиничног писма (дел. бр. 1381/2011 од 11. 11. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр.22/2009), поводом притужбе Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара против општине Пријепоље, поводом онемогућавања остваривања равноправне употребе језика и писма бошњачке националне мањине на територији општине Пријепоље, није утврђено да је општина Пријепоље пропустила да предузме мере из своје надлежности у области увођења и примене службене употребе босанског језика и латиничног писма, па се поступање надлежних органа општине Пријепоље не може квалификовати као дискриминаторно према припадницама и припадницима бошњачке националне мањине.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности обратио се притужбом 29. јула 2011. године Е. Џ., ... извршног одбора Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара, која је изјављена против општине Пријепоље и председника општине Д. З. У притужби је наведено да је Статутом општине Пријепоље прописано да су у службеној употреби равноправно српски и босански језик и ћирилично и латинично писмо, као и да је Национални савет бошњачке националне мањине 3. октобра 2009. године усвојио Одлуку о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених мјеста и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља, која је објављена у „Службеном гласнику РС“, бр. 5/2010 од 5. фебруара 2010. године. Истиче да органи јединице локалне самоуправе нису предузели ниједну радњу којом би се обезбедила равноправност босанског језика у службеној употреби. Наводи, такође, да општина Пријепоље не испуњава своје законске обавезе у погледу издвајања буџетских средстава за финансирање рада Националног савета бошњачке националне мањине, чиме су онемогућили његово

функционисање и прекршили чл. 114. и 115. Закона о националним саветима националних мањина.

Уз притужбу су достављени следећи докази: захтев Националног савета бошњачке националне мањине упућен председнику општине Пријепоље за истицање назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику од 1. марта 2010. године, захтев од 4. фебруара 2011. године, Одлука о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља од 3. октобра 2009. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка затражено изјашњење Драгољуба Зиндовића, председника општине Пријепоље, али изјашњење на притужбу није достављено у остављеном року.

Повереница за заштиту равноправности најпре констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. прописује да су пред Уставом и законом сви једнаки и да је забрањен сваки облик дискриминације по било ком основу. У чл. 76. Устава припадницима и припадницама националних мањина зајамчена је равноправност пред законом и једнака законска заштита и забрањена је било каква дискриминација због припадности националној мањини. Одредбом чл.79. Устава је, између осталог, предвиђено да националне мањине у складу са законом имају право на коришћење свог језика и писма, да у срединама где чине значајну популацију, државни органи, организације којима су поверена јавна овлашћења, органи аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе воде поступак и на њиховом језику, да у срединама где чине значајну популацију, традиционални локални називи, имена улица, насеља и топографске ознаке буду исписани и на њиховом језику.

Одредбом члана 11. став 2. Закона о заштити права и слобода националних мањина („Сл. лист СРЈ“, бр. 11/2002) прописано је да ће јединице локалне самоуправе обавезно увести у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег пописа становништва. Слична одредба предвиђена је и чл. 11. став 2. Закона о службеној употреби језика и писма („Сл. гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/05 и 30/2010) према којој су јединице локалне самоуправе у обавези да својим статутом уведу у равноправну службену употребу језик и писмо националне мањине уколико проценат припадника те националне мањине у укупном броју становника на њеној територији достиже 15% према резултатима последњег

пописа становништва. Ставом 4. наведеног члана предвиђено је да на територијама из става 2. овог члана, имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и други топоними исписују се и на језику дотичне националне мањине, перма њеној традицији и правопису.

Одредбом члана 20. тачка 33. Закона о локалној самоуправи („Сл.гласник РС“, бр. 129/2007) прописано је да општина, преко својих органа, у складу с Уставом и законом утврђује језике и писма националних мањина који су у службеној употреби на територији општине. Поред тога, према одредби члана 20. тачка 32. Закона о локалној самоуправи општина је дужна да се стара о остваривању, заштити и унапређењу људских права, како индивидуалних тако и колективних права националних мањина.

С обзиром на чињенице и околности конкретног случаја, за његово разматрање релевантна је одредба члана 6. Закона о забрани дискриминације, којом је дефинисана непосредна дискриминација тако што је прописано да је она извршена ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај. Такође, релевантна је и одредба члана 24. Закона о забрани дискриминације, којом је забрањена дискриминација националних мањина и њихових припадника на основу националне припадности, етничког порекла, верских уверења и језика.

Увидом у Статут општине Пријепоље бр. 023-4/2009 од 13. априла 2009. године утврђено је да је чланом 5. Статута прописано да су на територији општине у службеној употреби српски језик и ћирилично писмо и босански језик и латинично писмо, одакле произлази да је општина Пријепоље испунила своју законску дужност увођења у равноправну службену употребу језик и писмо бошњачке националне мањине.

Повереница за заштиту равноправности је током поступка, ради правилног и потпуног утврђења чињеничног стања, сходно члану 37. став 1. Закона о забрани дискриминације, од Националног савета бошњачке националне мањине затражила допуну притужбе и достављање доказа за наводе да имена органа који врше јавна овлашћења, називи јединица локалне самоуправе, насељених места, тргова и улица и других топонима на територији општине Пријепоље нису исписани/истакнути и на босанском језику.

Национални савет бошњачке националне мањине није доставио ове доказе у остављеном року. Због тога је остало неутврђено да ли су називи јединица локалне самоуправе, имена органа који врши јавна овлашћења, називи насељених места, тргова и улица и других топонима на територији општине Пријепоље исписани/истакнути и на босанском

језику. У светлу ових околности, имајући у виду члан 35. став 2. Закона о забрани дискриминације, којим је прописано да се уз притужбу достављају и докази о претрпљеном акту дискриминације, не може се утврдити да су припадници и припаднице бошњачке националне мањине дискриминисани у области остваривања права на употребу свог језика и писма.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење да није утврђено да је општина Пријеполје дискриминаторно поступила према припадницима и припадницама бошњачке националне мањине.

1.19. Притужба Е. Џ. против Министарства унутрашњих послова и министра поводом неиздавања личних докумената за припаднике и припаднице бошњачке националне мањине на босанском језику и латиничном писму у санџачким општинама (дел. бр. 1403/2011, 17. 11. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (чл.33. ст.1. т.1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр.22/2009), поводом притужбе Националног савета бошњачке националне мањине, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби Националног савета бошњачке националне мањине из Новог Пазара против Министарства унутрашњих послова и министра Ивице Дачића, а поводом неиздавања личних докумената за припаднике и припаднице бошњачке националне мањине на босанском језику и латиничном писму у санџачким општинама, није утврђено да је припадницима и припадницама бошњачке националне мањине приликом подношења захтева за издавање личних докумената ускраћено право на уписивање имена и презимена у лична документа на босанском језику и латиничним писмом, па се поступање Министарства унутрашњих послова и министра Ивице Дачића не може квалификовати као дискриминаторно.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности примила је 29. јула 2011. године притужбу председника Извршног одбора Националног савета бошњачке националне мањине Е. Џ., изјављену против Министарства унутрашњих послова и министра Ивице Дачића, а поводом неиздавања личних докумената за припаднике бошњачке националне мањине на босанском језику и латиничном писму у санџачким општинама.

У притужби је наведено следеће:

– да на основу Закона о заштити права и слобода националних мањина („Сл. лист СРЈ“, бр. 11/2002) и Закона о службеној употреби језика и писма („Сл. гласник РС“, бр. 45/91, 53/93, 67/93, 101/2005 и 30/2010), службена употреба језика и писма,

– националних мањина, између осталог подразумева и коришћење језика националних мањина у управном и судском поступку и вођење управног поступка и судског поступка на језику националних

мањина, употребу језика националне мањине у комуникацији органа са јавним овлашћењима са грађанима; издавање јавних исправа и вођење службених евиденција и збирки личних података на језицима националних мањина и прихватање тих исправа као пуноважних,

– да је Национални савет бошњачке националне мањине од министра унутрашњих послова 28. јануара 2011. године, затражио да у оквиру својих надлежности предузме одговарајуће мере којим би се омогућило издавање личних докумената на босанском језику, а исти захтев је поновљен 18. фебруара 2011. године,

– да на захтеве које је Национални савет бошњачке националне мањине упутио Министарству и министру унутрашњих послова није било одговора, као и да нису предузете мере или радње у циљу испуњења захтева,

– да у компјутерским програмима који се користе у полицијским станицама у санџачким општинама, у којима се уписују подаци о грађанима у класификацији националности не постоји одредница Бошњак, иако се на последњем попису становништва 136.087 грађана изјаснило као Бошњаци,

– да се нова лична карта у санџачким општинама издаје само на ћириличном писму, иако је у Новом Пазару, Сјеници, Пријеполу и Тутину у равноправној службеној употреби босански језик и латинично писмо, а припадницима бошњачке националне мањине ускраћено је право на коришћење и уписивање личног имена у све јавне исправе на босанском језику и латиничном писму,

– да се у путним исправама у рубрици „држављанство“ исписује „српско“ уместо „држављанство Републике Србије“, што представља чин дискриминације и прикривене асимилације, чији је циљ да припадницима бошњачке националне мањине наметне припадност већинској нацији, јер реч „српско“ није одредница којом се изражава држављанство већ национална припадност,

– да се приликом уписивања података о адреси грађанина не поштује одлука органа јединице локалне самоуправе о промени назива улица,

– да је тиме, Министарство унутрашњих послова Републике Србије извршило тежак облик дискриминације из члана 13. став 2. Закона о забрани дискриминације, а министар Ивица Дачић и акт дискриминације у поступцима пред органима јавне власти из члана 15. Закона о забрани дискриминације.

Уз притужбу, Национални савет бошњачке националне мањине доставио је и следеће прилоге: захтев министру унутрашњих послова од 28. јануара 2010. године, захтев министру унутрашњих послова од 18.

фeбруара 2011. године, Одлуку о утврђивању традиционалних назива јединица локалне самоуправе, насељених места и других географских назива на босанском језику на подручју Новог Пазара, Тутина, Сјенице и Пријепоља („Сл. гласник РС“, бр. 5/2010), Статут општине Нови Пазар („Сл. гласник општине Нови Пазар“, бр. 7/02), Статут града Новог Пазара („Сл. лист града Новог Пазара“, бр. 14/08 и 7/09), Статут општине Тутин („Сл. гласник општине Тутин“, бр. 4/98), Статут општине Сјеница („Сл. гласник општине Сјеница“, бр. 3/02) и Статут општине Пријепоље („Сл. гласник општине Пријепоље“, бр. 4/09).

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, у току кога је тражено изјашњење Министарства унутрашњих послова и министра Ивице Дачића. Министарство унутрашњих послова је доставило изјашњење у облику информације Управе за управне послове у седишту Министарства 03/10 број 205-204/11-Р-2, у којем се наводи:

– да се управни послови из делокруга Министарства унутрашњих послова обављају на начин којим се обезбеђује пуна и ефикасна равноправност припадника националних мањина, односно обезбеђује се остваривање и заштита права националних мањина, што се односи на усмено и писмено општење органа са странкама, односно грађанима, као и вођење управног поступка на језику и писму националних мањина, а за које је статутом општинских органа утврђено да су, поред српског језика и писма, у службеној употреби на одређеном подручју,

– да је чланом 15а. Закона о пребивалишту и боравишту грађана („Сл. гласник СРС“, бр. 42/77 – пречишћен текст, 24/85, 6/89 и 25/89 и „Сл. гласник РС“, бр. 53/93, 67/93, 48/94 и 101/2005 – др. закон) прописано да образац на којем се врши пријављивање, односно одјављивање пребивалишта садржи податке о припадности народу, односно народности или етничкој групи, као и следећу напомену „Грађанин није дужан да се изјашњава коме народу, односно којој народности припада, ни да се опредељује за припадност једном од народа, односно једној од народности“; уколико се грађанин приликом пријаве пребивалишта изјасни о припадности једном народу, односно националној мањини, податак о томе се не евидентира у електронској евиденцији Министарства унутрашњих послова,

– да се податак о припадности националној мањини имаоца личне карте не евидентира у личној карти, јер је садржина обрасца биометријске личне карте прописана Правилником о личној карти („Сл. гласник РС“, бр. 11/07 и 9/08);

– да су образац биометријске личне карте, изглед и садржина прописани Законом о личној карти („Сл. гласник РС“, бр. 62/06) и Правилником о личној карти,

– да се у складу са чланом 9. Закона о личној карти, образац личне карте штампа на српском језику, ћириличним писмом и на енглеском језику, као и на језику и писму националних мањина у складу са Законом о службеној употреби језика и писма, а по захтеву странке, уколико је службена употреба језика националне мањине утврђена статутом општине на којој странка подноси захтев за издавање личне карте,

– да је истом одредбом прописано да се у образац личне карте подаци о презимену и имену припадника националних мањина уписују у изворном облику онако како су уписани у изводу из матичне књиге рођених, а паралелно и по српском правопису и писму, док се остали подаци у образац личне карте уписују на српском језику, ћириличном писму и на језику и писму националних мањина, у складу са законом,

– да се услед техничке немогућности паралелног уписа података о имаоцу личне карте, услед недостатка простора на обрасцу личне карте, на захтев странке, уколико је језик припадника националне мањине подносиоца захтева за издавање биометријске личне карте утврђен статутом општине на којој се захтев подноси, у образац личне карте подаци о презимену и имену имаоца личне карте припадника националне мањине уписују у изворном облику онако како су уписани у изводу из матичне књиге рођених, док се остали подаци уписују на српском језику ћириличним писмом,

– да се на територији општине Нови Пазар, где је статутом општине утврђена службена употреба босанског језика, на захтев припадника националне мањине, може издати тројезични образац биометријске личне карте, на коме су лабеле исписане српским, енглеским и босанским језиком, при чему се подаци о презимену и имену имаоца личне карте уписују на босанском језику и писму, на начин како су исписани у изводу из матичне књиге рођених подносиоца захтева, док се остали подаци у тројезичан образац личне карте уписују само на српском језику и писму,

– да Закон о путним исправама („Сл. гласник РС“, бр. 90/07 и др.) прописује да се обрасци путних исправа и виза штампају на српском језику, ћириличним писмом, и на енглеском и француском језику, а попуњавају на српском језику, латиничним писмом, као и да се у обрасце путних исправа подаци о личном имену имаоца уписују у изворном облику, онако како су уписани у изводу из матичне књиге рођених,

– да би подаци о личном имену били унети у путну исправу на језику и писму националне мањине, потребно да странка приликом подношења захтева за издавање наведеног документа, истакне захтев да јој се име и презиме упише на језику националне мањине и приложи извод из матичне књиге рођених у који је име и презиме уписано на језику националне мањине,

– да ICAO стандард 9303 прописује садржај, изглед и упис свих података који се налазе у пасошу и да одређује да се у машински читљиву зону биометријског пасоша, као међународна ознака државе Србије, уноси „SRB“, а у рубрику „држављанство“ се наведени податак уписује у облику припадности држави чије држављанство лице поседује,

– да полицијска управа у Новом Пазару, достављене општинске одлуке о промени назива улица, ажурно спроводи кроз систем АОП МУП РС.

Евидентно је да се, према важећим прописима, штампање образаца личне карте на језику и писму националних мањина врши на захтев странке и да се у обрасце путних исправа и виза подаци о личном имену уносе на језику и писму националне мањине уколико је странка истакла захтев да јој се име и презиме упише на језику националне мањине, уз који је приложен извод из матичне књиге рођених у који је име и презиме уписано на језику националне мањине. Сагласно томе, да би се утврдила дискриминација, неопходно је утврдити да ли је припадницима и припадницама бошњачке националне мањине било ускраћено право на уписивање личних имена и презимена у лична документа на босанском језику и латиничном писму упркос томе што су такав захтев понели. Због тога је Повереница, у циљу правилног и у потпуног утврђивања чињеничног стања сходно члану 37. став 1. Закона о забрани дискриминације, ради даљег вођења поступка, 13. септембра 2011. године, затражила од Националног савета бошњачке националне мањине допуну притужбе у року од 15 дана од пријема захтева. Захтевом је тражено да се доставе докази којима би се поткрепили наводи из притужбе – да је припадницима бошњачке националне мањине приликом подношења захтева за издавање личних докумената било ускраћено право на уписивање личних имена и презимена у лична документа на босанском језику и латиничном писму.

Национални савет бошњачке националне мањине у остављеном року није доставио тражене доказе. Због тога је остало неутврђено да ли је припадницима и припадницама бошњачке националне мањине приликом подношења захтева за издавање личних докумената ускраћено право на уписивање личних имена и презимена у лична документа на босанском језику и латиничном писму.

У светлу ових околности, имајући у виду члан 35. став 2. Закона о забрани дискриминације, којим је прописано да се уз притужбу достављају докази о претрпљеном акту дискриминације, не може се утврдити да су припадници и припаднице бошњачке националне мањине дискриминисани у области остваривања права на употребу свог језика и писма.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности је сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9.

Закона о забрани дискриминације, дала мишљење да није утврђено да су Министарство унутрашњих послова и министар Ивица Дачић дискриминаторно поступали према припадницима и припадницама бошњачке националне мањине.

2. Притужбе због дискриминације по основу пола/рода

2.1. Притужба против Фудбалског савеза Србије због дискриминације женских фудбалских клубова у вези са остваривањем права на исплату накнаде трошкова уложених у развој играчица (дел. бр. 404/2011 од 05.04. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (чл.33. ст.1. т.1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр.22/2009), поводом притужбе Женског фудбалског клуба К. из К., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Одлуком Комисије за жалбе Фудбалског савеза Србије бр. 24-109/3 од 26. августа 2010. године о стављању ван снаге одлуке Арбитражне комисије женског фудбала ФСС бр. 20-85/2 од 17. јуна 2010. године којом је било утврђено право ЖФК К. на исплату накнаде трошкова уложених у развој играчице А. А., **извршен је акт дискриминације** на основу личног својства – пола, тако што је неоправдано направљена разлика између играча и играчица фудбала.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. и члану 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје Фудбалском савезу Србије

ПРЕПОРУКУ

1. Фудбалски савез Србије ће предузети све неопходне мере да се уклоне последице одлуке Комисије за жалбе Фудбалског савеза Србије бр. 24-109/3 од 26. августа 2010. године, и то тако што ће:

а) ставити ван снаге ову одлуку уколико за то постоје услови у складу са општим актима ФСС, или

б) Фудбалски савез Србије надокнадити трошкове ЖФК К. у складу са одлуком Арбитражне комисије женског фудбала ФСС бр. 20-85/2 од 17. јуна 2010. године, или

в) на други прикладан начин обезбедити отклањање последица дискриминаторне одлуке.

2. Фудбалски савез Србије ће предузети све неопходне мере да надлежни органи ФСС убудуће примењују општа акта ФСС на мушке

и женске фудбалске клубове, односно на играче и играчице, без дискриминације.

3. Фудбалски савез Србије ће се старати да приликом доношења, измене, тумачења и примене општих аката ФСС поступа у складу са начелом једнакости, као и да у свом деловању промовише и развија недискриминаторну праксу.

4. Фудбалски савез Србије ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности о предузетим радњама у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Образложење

Притужбом против одлуке Комисије за жалбе Фудбалског савеза Србије бр. 24-109/3 од 26. августа 2010. године, повереници за заштиту равноправности обратио се М. М., ... Женског фудбалског клуба К. у којој је навео да су поступањем органа Фудбалског савеза Србије играчице ЖФК К., као и играчице осталих женских фудбалских клубова дискриминисане, и то тако што се женским фудбалским клубовима не признаје право на исплату накнаде трошкова уложених у развој играчица, док се та накнада признаје мушким фудбалским клубовима. У прилог изнетих тврдњи доставио је одлуку бр. 24-1309/3 од 26. августа 2010. године Комисије за жалбе, којом је стављена ван снаге првостепена одлука Арбитражне комисије женског фудбала ФСС бр. 20-85/2 од 17. јуна 2010. године. Првостепеном одлуком Арбитражне комисије усвојен је захтев подносиоца притужбе за исплату накнаде трошкова уложених у развој играчице А. А., која је у летњем прелазном року 2009/2010 године прешла из ЖФК К. у клуб Прве фудбалске лиге за жене ЖФК С. из С. Комисија за жалбе се у одлуци позвала на званично тумачење Комисије за правна питања бр. 19-1856/1, у којем је наведено да Прва и Друга фудбалска лига за жене јесу национална такмичења, али да се одредбе важећих Правилника о статусу играча и Правилника о накнади трошкова уложених у развој играча искључиво примењују на играче Супер и Прве лиге, а не и на играчице женског фудбала.

Подносилац притужбе је предочио да по овом питању већ постоји тумачење Комисије за правна питања од 11. марта 2010. године, донето на захтев Арбитражне комисије у првостепеном поступку у одлуци бр. 19-104/2 – *„Друга лига за жене ФСС је национална лига и за ту лигу примењује се члан 27. Правилника о статусу играча ФСС и члан 3. Правилника о начину утврђивања накнаде трошкова уложених у развој играча, у свему као за Супер и Прву лигу Србије.“*

Међутим, и поред наведене одлуке Комисије за правна питања (која је објављена у „Службеном листу Фудбал“), Комисија за жалбе се поводом овог случаја обратила Комисији за правна питања и тражила да се изјасни да ли се на играчице женских фудбалских клубова Прве и

Друге женске лиге примењују одредбе члана 27. Правилника о статусу играча и чланова 3. и 8. Правилника о утврђивању накнаде трошкова уложених у играче. Комисија за правна питања је доставила тумачење и указала Комисији за жалбе да су Прва и Друга фудбалска лига за жене национална такмичења, али да се одредбе важећих Правилника о статусу играча и Правилника о начину утврђивања накнаде трошкова уложених у развој играча искључиво примењују на играче Супер и Прве лиге, а не и на играчице женског фудбала. Подносилац притужбе се након стављања ван снаге првостепене одлуке обратио и свим осталим органима ФСС, а једини одговор је добио од Комисије за правна питања, и то да нема места подизању захтева за заштиту Правилника, као правног лека.

С обзиром на изнето, подносилац притужбе сматра да је Фудбалски савез Србије, односно његови органи, својим одлукама довео у неравноправан положај играчице женских фудбалских клубова у односу на играче мушких фудбалских клубова, упркос чињеници да су сви регистровани клубови, и мушки и женски, чланови јединственог Савеза, декларативно изједначени у правима и обавезама.

Уз притужбу, достављене су одлуке органа Фудбалског савеза Србије, као и поднети захтеви и жалбе подносиоца притужбе.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности. У поступку је прибављено изјашњење Фудбалског савеза Србије бр. 05-316/2 од 24. фебруара 2011. године, у коме је наведено следеће:

– да женски фудбал у свим фудбалским савезима земаља региона и ближег окружења, као и код нас, има апсолутни статус аматерског фудбала, односно играчице женског фудбала имају статус играчица аматерки, па сходно томе нема могућности остваривања права на накнаду трошкова уложених у развој играчица. Ово из разлога што је квалитет женског фудбала, организованост, рад у клубовима, као и инфраструктура још увек далеко од од услова потребних да би могао да се достигне бар минимум нивоа који захтева професионално бављење фудбалским спортом,

– да Фудбалски савез Србије финансијски подржава женски фудбал и то тако што је извршио уплате новчаних средстава женским фудбалским клубовима, како у текућој, тако и у претходној сезони. Без наведене финансијске помоћи већина женских клубова би се угасила,

– да је у Фудбалском савезу Србије у току рад на изради нових прописа ФСС, између осталог и Правилника о регистрацији, статусу и трансферу играча који ће регулисати и питање права на трошкове уложених у развој играча. У поступку јавне расправе, која је окончана 31. јануара 2011. године, сви заинтересовани су могли доставити своје сугестије и предлоге, укључујући и женске фудбалске клубове,

– да нема неоправдане прављења разлике и неравноправности између играчица женског фудбала у односу на играче у мушким фудбалским клубовима.

Уз изјашњење на притужбу Фудбалски савез Србије није доставио ниједан доказ из кога би се могло утврдити постојање разлике између играча и играчица у погледу њиховог статуса аматера/аматерки или професионалних спортиста /спортисткиња. Због тога је тврђење да због статуса играчица аматерки „нема могућности остваривања права на накнаду трошкова уложених у развој играчица“, остало на нивоу пуке констатације.

Акт дискриминације означава свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на неком стварном или претпостављеном личном својству.⁴ Непосредна дискриминација постоји ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај⁵, док дискриминација на основу пола постоји ако се поступа противно начелу равноправности полова, односно начелу поштовања једнаких права и слобода жена и мушкараца у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота⁶.

Повереница за заштиту равноправности је након спроведеног поступка утврдила да је Фудбалски савез Србије јединствен, односно да су чланови Фудбалског савеза Србије и мушки и женски фудбалски клубови, па се прописи Фудбалског савеза Србије не могу селективно примењивати, тако што ће се одређене одредбе примењивати само у односу на играче у мушким фудбалским клубовима, а не и на играчице у женским фудбалским клубовима.

Одредбом члана 3. Правилника о начину утврђивања накнаде трошкова уложених у развој играча прописано је да право на накнаду трошкова уложених у развој играча имају клубови свих степена такмичења приликом преласка њихових играча у клубове Супер и Прве лиге за играче до 23 године живота, а за улагање у њихов развој у периоду од 12-21 године живота. Сагласно томе, Комисије за правна питања у својој одлуци бр. 19-104/2, сагладавајући фактичко стање у женском фудбалу, правилно је констатовала да је Друга лига за жене

4 Закон о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), чл. 2. ст. 1. т. 1.

5 Ибид, члан 6.

6 Ибид, члан 20. став 1.

ФСС национална лига и за ту лигу примењује се члан 27. Правилника о статусу играча ФСС и члан 3. Правилника о начину утврђивања накнаде трошкова уложених у развој играча, у свему као за Супер и Прву лигу Србије.“

Ставови изражени у каснијим одлукама Комисије за жалбе, односно Комисије за правна питања који се односе на непримењивост опшег акта Фудбалског савеза Србије на играчице фудбала нису прихватљиви јер су супротни наведеним одредбама Закона о забрани дискриминације, као и Закона о спорту⁷ и Правилника о начину утврђивања накнаде трошкова уложених у развој играча. Такође, непостојање посебног правилника за играчице не ослобађа Фудбалски савез Србије обавезе да правилно примени одредбе постојећих правилника, што у конкретном случају значи да се правилници морају примењивати и на играчице фудбала.

Повереница за заштиту равноправности је става да најава доношења посебног правилника којим би се регулисао положај играчица фудбала није сама по себи недопуштена, али да уколико нови општи акти буду уредили положај играча и играчица фудбала на различит начин, Фудбалски савез Србије мора да води рачуна да свака неједнакост заснована на личном својству мора да буде оправдана законитим циљем, као и да средства за постицање тог циља морају да буду примерена и нужна⁸. Имајући у виду популарност фудбала и значај који Фудбалски савез Србије има у нашем друштву, Повереница упућује и препоруку да ФСС убудуће води рачуна да приликом доношења, измене, тумачења и примене општих аката ФСС поступа у складу са начелом једнакости, као и да у свом деловању промовише недискриминативну праксу.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да је одлуком Комисије за жалбе Фудбалског савеза Србије бр. 24-109/3 од 26. августа 2010. године извршен акт дискриминације на основу личног својства – пола, јер су органи Фудбалског савеза Србије донетим одлукама неоправдано ставили у неповољнији положај играчице женских фудбалских клубова у односу на играче мушких фудбалских клубова.

⁷ Члан 10. Закона о спорту („Службени гласник“ РС бр.24/2011)

⁸ Члан 7. Закона о забрани дискриминације

2.2. Притужба М. П. против Законодавног одбора Народне скупштине Србије због дискриминације по основу пола (дел. бр. 475/2011 од 15.04.2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр.22/09), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Одредба члана 43. Јединствених методолошких упуштава Законодавног одбора Народне скупштине Србије која гласи: *„изрази у пропису се употребљавају у мушком роду, осим ако природа ствари захтева другачије“* супротна је начелу равноправности полова и начелу поштовања једнаких права жена и мушкараца, те представља акт дискриминације на основу личног својства – пола.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. и члану 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје Законодавном одбору Народне скупштине Србије

ПРЕПОРУКУ

1. Законодавни одбор Народне скупштине Републике Србије предузеће све неопходне мере у циљу промене одредбе члана 43. Јединствених методолошких правила за израду прописа⁹ и то тако што ће изменити члан 43. Јединствених методолошких правила за израду прописа, на начин да се овом одредбом обухвати и женски род.

2. Законодавни одбор Народне скупштине Републике Србије предузеће мере из своје надлежности у циљу стварања услова за употребу родно диференцираног језика, у складу са принципом равноправности полова.

3. Законодавни одбор Народне скупштине Републике Србије обавестиће Повереницу за заштиту равноправности о поступању по овој препоруци у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Образложење

Притужбом против Законодавног одбора Народне скупштине Републике Србије, Повереници за заштиту равноправности се обратила

⁹ Јединствена методолошка правила за израду прописа („Сл.гласник РС“ бр.21/2010)

проф. др М. П. У притужби је навела да је Законодавни одбор усвајањем Јединствених методолошких правила за израду прописа, и то одредбом члана 43. која гласи: „*изрази у пропису употребљавају се у мушком роду, осим ако природа ствари не захтева другачије*“ формулисао правило којим је установљена обавеза да се у прописима користи мушки род као правило, а женски као изузетак, и то само када то захтева „природа ствари“. Овакво правило је дискриминаторно и у супротности са међународним стандардима који се се односе на недискриминаторну употребу језика.

Подноситељка притужбе позвала се на *План за кориговање садашње неравнотеже између мушкараца и жена у политичком животу Међупланетарне уније* (МПУ) 1211 Женева 19, којим се, међу законским основама равноправности жена и мушкараца, препоручује пажљив избор термина који се користе у уставу и закону. Овим документом је предложено да језик који се користи у законодавству мора да буде тако формулисан да жене и мушкарце постави на равноправну основу, како би се избегла било каква дискриминација заснована на припадности одређеном полу. Даље се истиче да у овом процесу значајну улогу имају законодавци, који могу деловати у правцу усвајања ових препорука, користећи своје право парламентарне иницијативе. Важност елиминације сексизма у језику означена је и у *Препорукама Одбора министара о елиминисању сексизма у језику R (90)4* које су усвојене 21. фебруара 1990. године. Као пример родно сензитивне употребе језика, подносиатељка притужбе наводи *Устав Аустрије*, који у основним одредбама прописује да се службене ознаке могу употребљавати искључиво у облику који изражава пол њиховог носиоца. Такође, као позитиван пример је истакла и одредбе *Закона о родној равноправности Црне Горе*, којима је прописано да се дискриминацијом сматра и коришћење речи у мушком роду, као генерички неутрални термин и за мушки и женски род. У складу са овом одредбом донета су Правнотехничка правила за израду прописа којима је прописано је да се „*прописи морају писати родно осетљивим језиком, било коришћењем родно неутралне форме и речи у мушком и женском роду или увођењем клаузуле да се све одредбе прописа подједнако односе и на мушкарце и жене*“.

Подноситељка притужбе указала је и на *Упутство за стандардизован недискриминативни говор и понашање* Заштитника грађана којим је посебно назначено да родно диференциран језик јесте језик родне равноправности. Насупрот томе, генеричка употреба мушког граматичког рода или претпоставка да је таква употреба аутоматски „*родно неутрална*“ нарушава ту равноправност, осим ако није пропраћена одговарајућим објашњењем.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности. Притужба је упућена Законодавном одбору на изјашњење 19. јануара

2011. године, а накнадно је извршена достава притужбе непосредном предајом писарници Народне скупштине РС 22. марта 2011. године. Законодавни одбор Народне Скупштине РС није се изјаснио на наводе из притужбе.

Одредбом члана 15. Устава Републике Србије¹⁰ прописано је да држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности. Одредбом члана 194. Устава је прописано да потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права јесу део правног поретка Републике Србије, па закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са њима.

Законом о равноправности полова¹¹ конкретизује се равноправност полова која подразумева равноправно учешће жена и мушкараца у свим областима јавног и приватног сектора, у складу са општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима, Уставом и законима.

Дискриминација на основу пола постоји ако се поступа противно начелу равноправности полова, односно начелу поштовања једнаких права и слобода жена и мушкараца у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота.¹²

Приликом разматрања притужбе, Повереница за заштиту равноправности имала је у виду чињеницу да језик има фундаменталну улогу у формирању друштвеног идентитета појединаца/појединки и врши знатан утицај на обликовање друштвених ставова. Употреба језика, у којем се присуство, једнак статус и улоге жена и мушкараца у друштву равноправно одражавају и третирају са једнаком вредношћу и достојанством, суштински је аспект родне равноправности и од значаја је за постизање фактичке равноправности полова.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности сагласно члану 33. став 1. тачка 1. и члану 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да је одредбом члана 43. Јединствених методолошких правила повређено начело равноправности мушкараца и жена јер је Законодавни одбор Народне скупштине усвојио дискриминаторно правило да се у прописима користи мушки род као правило, а женски као изузетак, и то само када то природа ствари захтева, што је у супротности како са међународним стандардима који се односе на недискриминаторну употребу језика, тако и са Уставом РС, Законом о забрани дискриминације и Законом о равноправности полова.

10 Устав Републике Србије („Сл.гласник РС“, бр.98/2006)

11 Члан 2. Закона о равноправности полова („Сл.гласник РС“ бр. 104/09)

12 Члан 20. став 1. Закона о забрани дискриминације („Сл.гласник РС“ бр.22/2009)

Уз мишљење Повереница је дала и одговарајуће препоруке како би превазишла генеричка употреба мушког граматичког рода, као, наводно, „родно неутралног“ јер се тиме нарушава принцип равноправности полова. Спровођењем препорука, Законодавни одбор би, захваљујући свом ауторитету, допринео употреби родно диференцираног језика, односно, доследном коришћењу женског граматичког рода за жене, чиме би била реализована једна од мера за остваривање равноправности жена и мушкараца и принципа једнаких могућности.

Повереница за заштиту равноправности указује да изградња модерног друштва никада није потпуна ако се базира само на једном сегменту друштвеног развоја. Како законодавни развој, као обавеза Републике Србије у правцу европских интеграција, не може бити потпун без друштвеног, економског и културног развоја, побољшање положаја жена мора бити схваћено као неопходан услов напретка. У том смислу, неопходно је предузимати све мере у циљу превазилажења оних културних и обичајних правила који коче друштвени развој и онемогућавају женама уживање свих људских права равноправно са мушкарцима.

2.3. Притужба Д. Т. против П. Б., аутора текстова којима се омаловажавају жене и подржавају предрасуде и друштвени обрасци засновани на стереотипним улогама полова (дел. бр. 495/2011 од 29.04.2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом текстова објављених у дневном листу П. – „...“ од 16. фебруара 2010. године и „...“ од 16. децембра 2010. године, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У текстовима објављеним у дневном листу П. – „...“ од 16. фебруара 2010. године и „...“ од 16. децембра 2010. године изражене су идеје и ставови др П. Б., академика и ..., које представљају омаловажавање жена и подржавање предрасуда и друштвених образаца који су засновани на стереотипним улогама полова, чиме је извршен акт дискриминације на основу пола, прописан чланом 20. Закона о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“, бр. 22/2009).

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје др П. Б.

ПРЕПОРУКУ

1. Др П. Б. ће упутити писано извињење Д. Т. из Б. због текстова објављених у дневном листу П. – „...“ од 16. фебруара 2010. године и „...“ од 16. децембра 2010. године, у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

2. Др П. Б. ће се убудуће суздржавати од давања изјава, ширења идеја и ставова којима се омаловажавају жене и подржавају предрасуде и друштвени обрасци који су засновани на стереотипним улогама полова.

3. Др П. Б. ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности о предузетим радњама у року од 30 дана од дана пријема овог мишљења и препоруке.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности се обратила Д. Т. из Б. притужбом од 1. фебруара 2011. године против текстова др П. Б. који су објављени у дневном листу П. – „...“ од 16. фебруара 2010. године и „...“ од 16. децембра 2010. године. У притужби је навела да текстови, у

завијеној форми у виду хумореске, блате целокупну женску популацију, трују мушко-женске односе и извргавају их подсмеху, као и да су пуни женомрзачког набоја који није дозвољен ни у једној литерарној форми.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања релевантних чињеница и околности поводом ове притужбе и затражила изјашњење од др П. Б. и дневог листа П. о основаности навода притужбе, а у складу са члановима 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације.

У изјашњењу дневог листа П., односно П. н. и м. д.о.о. из Б. је наведено следеће:

– да члан 40. Закона о јавном информисању ослобађа новинара од одговорности када са стручног становишта објективно и критички указује на проблеме које обрађује текстом, те да је то случај са текстовима др П. Б. и да не постоји одговорност ни издавача ни аутора текста,

– да је у питању литерарно-уметничко дело, да је аутор текстова признати неуропсихијатар и стални судски вештак, да је теми пришао са научног становишта и да је у питању критички поглед на тренутно стање у друштву, односно на стање у браку и међуљудским односима,

– да текстови не представљају дискриминацију, а ни повреду било чијих људских и грађанских права.

Уз изјашњење је достављено и писмо др П. Б. од 19. фебруара 2011. године, а такође је др П. Б. доставио изјашњење повереници 25. фебруара 2011. године.

У изјашњењу и у писму које је достављено уз изјашњење дневог листа П., др П. Б. наводи следеће:

– да сматра да у тексту притужбе која је против њега поднета има много елемената који недвојбено указују да је подносиатељка притужбе душевно болесна особа, и то од параноје,

– у образложењу мишљења да подносиатељка притужбе болује од параноје наводи 13 различитих елемената/ставки, али како су ови наводи ирелевантни за предмет притужбе а такође и увредљиви, они неће бити овде наведени,

– да психијатри треба да указују „народу где застрањује“ и да га изводе на „пут нормалности“,

– да је и сам био жртва дискриминације када је протеран из С. у Б., као и да је читав његов живот, а не само текстови у новинама, супротан наводима притужбе,

– да Повереница за заштиту равноправности треба њега, угледног стручњака, лекара и академика, да заштити од напада Д. Т., јер сматра да је притужба само повод за рушење његовог угледа,

– да су коментари текстова, које је доставио уз изјашњење, довољни да се схвати да је притужба супротна „нормалном начину мишљења“ и да има други циљ.

Устав Републике Србије јемчи равноправност жена и мушкараца.¹³ Такође, Устав РС јемчи слободу мишљења и изражавања, као и слободу да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје¹⁴, а прописано је и да се слобода изражавања **може законом ограничити, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других**¹⁵ [...]

Идеје и ставови које су изражене у текстовима др П. Б. објављеним у дневном листу П., и то „...“ од 16. фебруара 2010. године и „...“ од 16. децембра 2010. године представљају омаловажавање жена и подржавање предрасуда и друштвених образаца који су засновани на стереотипним улогама полова.

Наведеним текстовима су прекршене одредбе Закона о равноправности полова¹⁶ и Закона о забрани дискриминације и то:

– члан 41. став 1. Закона о равноправности полова – „Информације путем средстава јавног информисања **не смеју подржавати** нити подстицати **дискриминацију засновану на полу.**“

– члан 12. Закона о забрани дискриминације – „Забрањено је узнемиравање и **понижавајуће** поступање које има за циљ или **представља повреду достојанства лица или групе лица на основу њиховог личног својства**, а нарочито ако се тиме ствара страх или непријатељско, **понижавајуће и увредљиво окружење.**“

– члан 20. став 2. Закона о забрани дискриминације – „Забрањено је [...] изражавање мржње, омаловажавање, уцењивање и узнемиравање с обзиром на пол, као и јавно заговарање, **подржавање** и поступање **у складу са предрасудама**, обичајима и другим **друштвеним обрасцима понашања који су засновани на идеји подређености или надређености полова, односно стереотипних улога полова.**“

Став поверенице за заштиту равноправности је да слобода говора, без обзира на начин изношења и објављивања идеја и ставова –

13 Члан 15. Устава РС, „Сл. гласник РС“ бр. 98/2006

14 Ибид, члан 46. став 1.

15 Ибид, члан 46. став 2.

16 „Службени гласник РС“ бр. 104/2009

стручни текстови, литерарно-уметничка дела и слично, никада не сме да буде изговор за дискриминацију на основу било ког личног својства. Чињеница да је др П. Б. угледни академик и стручњак повлачи са собом и његову већу одговорност за јавно изговорену реч, односно, за ставове и мишљења који су доступни широј јавности. Иако коментари читалаца и читатељки нису релевантни за одлучивање у овом предмету, Повереница за заштиту равноправности је узела у обзир и коментаре на текстове др П. Б., који су достављени у прилогу изјашњења др П. Б. Упркос чињеници да др П. Б. сматра да су коментари текстова само у суперлативима, садржина коментара показује да је чак и на тако малом узорку особа које су оставиле своје коментаре велики број оних којима су овакви ставови увредљиви и друштвено неприхватљиви.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоручила др П. Б. предузимање одговарајућих радњи.

2.4. Притужба Б. И. против П. Ј. због дискриминације извршене сексуалним узнемиравањем на радном месту (дел. бр. 548/2011 од 06. 05. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе Б. И. из Б., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Приликом разговора између потпоручнице Б. И. и потпуковника П. Ј., ... Одељења за ..., 8. децембра 2010. године у просторијама Одељења за ... Војне академије, поводом појашњења могућих перспектива за даљи рад потпоручнице Б. И. на Војној академији, П. Ј. се према Б. И. понашао на начин који узнемирава и понижава, како се не би понашао да је на разговор истим поводом дошао запослени мушкарац, чиме је извршио акт дискриминације – узнемиравање и понижавајуће поступање на основу пола, прописан чланом 12. Закона о забрани дискриминације у вези са чланом 20. став 1. Закона о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“, бр. 22/2009).

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје потпуковнику П. Ј., ... Одељења ... Војне академије

ПРЕПОРУКУ

1. Потпуковник П. Ј. ће упутити извињење потпоручници Б. И. због дискриминаторског понашања према њој приликом разговора 8. децембра 2010. године, у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

2. Потпуковник П. Ј. ће се у будуће суздржавати од узнемиравајућих и понижавајућих поступака којима се вређа достојанство жена.

3. Потпуковник П. Ј. ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности о предузетим радњама у року од 30 дана од дана пријема овог мишљења и препоруке.

Образложење

Притужбом против потпуковника П. Ј., ... Одељења ... у Управи Војне академије, повереници за заштиту равноправности се обратила потпоручница Б. И. из Б. У притужби је навела да је према

њој извршен акт дискриминације на основу пола и родног идентитета, као и узнемиравајуће, увредљиво и понижавајуће поступање које је представљало повреду достојанства њене личности на основу њеног личног својства, и то тако што је потпуковник П. Ј., код кога је била на разговору 8. децембра 2010. године, а поводом њеног евентуалног напредовања распоређивањем на друго формацијско место, током разговора употребљавао речи, фразе и изразе које су вређале њено достојанство, при чему је наводио и примере и ситуације из свог личног живота. Према наводима из притужбе, потпуковник П. Ј. јој је, у једном тренутку разговора, рекао: „*Ма добро те обавезе, него како живот*“, те наставио са питањима: „*Да ли излази на пиће и да ли би они (њих двоје) могли изаћи на једно*“. Када је потпоручница Б. И. одговорила да за то нема времена, потпоручник јој је објаснио да: „*Човек треба и мало да се опусти, да треба да има особу са којом ће да разбије сивило свакодневнице, да је у данашње време тешко ако немаш разоноду*“ итд. Потпоручник јој је објаснио, у истом тону, да: „*Живи у Бристолу (хотел Бристол), да је тамо гужва, да су измешани интимни животи, да личи на, да је и сам имао две, три авантуре*“. Б. И. наводи и друге понижавајуће и деградирајуће изјаве, односно коментаре потпуковника, на пример он је питао и: „*зар не постоји нико ко би (мени) могао бити интересантан?*“ Надаље, потпоручница Б. И. наводи да се по завршетку разговора упутила из канцеларије у ходник који није био осветљен и да је потпуковник Ј. позвао и понудио чак и да је понесе, понављајући да позив за пиће и вечеру остаје. Понуду да је физички понесе није изразио речима, него покретом тела, и то тако што је тело ставио у положај који се колоквијално назива „*кркаче*“.

У циљу заштите својих права и свог личног интегритета, поднела је против потпуковника П. Ј. пријаве Ж. А., ... Одсека Војне полиције и М. В., ... Војне Академије. Потпоручница Б. И. наводи и да су се последице дискриминаторског поступања одразиле и на њено здравствено стање, и то тако што се осећа лоше, а посебно је узнемирена због чињенице да је потпуковник П. Ј. одређен за једно од лица за подршку коме запослени, који сумња да је изложен злостављању на раду, може да се обрати.

Уз притужбу и током поступка приложила је доказе: изјаву (пријаву) од 9. децембра 2010. године, службену белешку о обавештењу од 16. децембра 2010. године, које је предала Војној полицији поводом разговора обављеног дана 8. децембра 2010. године са потпуковником П. Ј., обавештење о забрани злостављања на раду од 13. октобра 2010. године, захтев за заштиту од злостављања на раду, обавештење којим се констатује да није било злостављања на раду, обавештење о забрани злостављања на раду које је достављено подносиоци притужбе 1. јануара 2011. године, којим су промењена лица за подршку од злостављања, а међу њима и потпуковник П. Ј. Подносиоци притужбе се изјаснила и о разлозима за обраћање потпуковнику П. Ј., као и на околност организације и систематизације места у Војној академији, на захтев овог државног органа.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па су током поступка прибављења изјашњења ... П. Ј., начелника Одељења ..., а такође и од ... генерала М. В., ... Војне академије.

У изјашњењу инт. бр. 16-33 од 22. фебруара 2011. године генерал М. В., ... Војне академије, навео је следеће:

– да је Б. И. постављена на радно место командирке ... на Катедри за ... 24. октобра 2010. године. Постављење је извршено у складу са стеченим образовањем и чином, и на том месту се налази и данас,

– да је постављење и напредовање Б. И. извршено је у свему према важећим правилима, при чему јој је признато и накнадно стечено образовање у цивилству (менаџер у ... – школовање није било по потреби и о трошку Војске),

– да се у Војној академији Б. И. налази од 1. септембра 2007. године, када је угашено формацијско место на коме се претходно налазила. Војна организација је обавезна да лицима из свог састава нађе одговарајуће постављење на читавој територији РС када дође до укидања формацијског места. Стога су нејасне и неосноване изјаве подносиоце притужбе да јој није омогућено да напредује и да јој се ускраћује постављење према њеним амбицијама и способностима. Наводи и да је у време обављања послова ... Интерната студената, где је постављена 26. новембра 2007. године, када је и произведена у чин потпоручнице, због неадекватног понашања пребачена на место референткиње у Одсеку ..., чиме јој је дата још једна шанса. У чин поручнице је унапређена 15. фебруара 2011. године,

– да је Б. И. прекршила одредбу тачке 7. Правила службе јер се обратила потпуковнику П. Ј., који јој није непосредно претпостављени, при чему је обраћање учињено ван радног времена и у цивилном оделу. Обавештење о свом статусу требало је да тражи писаним путем од Одељења за људске ресурсе, а преко непосредно претпостављеног старешине,

– да формацију Војне академије прописује министар одбране, а овлашћене старешине је само спроводе, те да је обраћање Б. И. потпуковнику Ј. сувишно, имајући у виду да се сви запослени благовремено обавештавају преко својих претпостављених на заједничким састанцима у оквиру својих састава, уколико дође до гашења формацијског места,

– да изражава сумњу да је читава ситуација настала управо због намере Б. И. да издејствује распоређивање на формацијско место за које не испуњава законом прописане услове,

– да Б. И. није дискриминисана ни на основу пола, ни на основу родног идентитета.

Потпуковник П. Ј. доставио је изјашњење од 16. фебруара 2011. године, у којем је наведено:

– да га је Б. И. пресрела у Спортском центру Бањица 8. децембра 2011. године око 15 часова, са захтевом да је прими на разговор. Рекао јој је да је радно време завршено али како је инсистирала на пријему саопштио јој је да ће у канцеларији бити још петнаестак минута како би прегледао пошту. Око 16 часова дошла је у канцеларију без претпостављеног официра и у цивилном оделу,

– да му је саопштила је да била код више официра на разговору у вези са евентуалном променом радног места. У разговору је навела да јој је жеља да буде асистенткиња у Катедри ... јер завршава докторске студије на приватном факултету, а да јој је он указао на могућност да се јави на конкурс Министарства одбране како би покрила део трошкова школовања,

– да јој је саопштио да нема слободних места у Катедри ..., као и да се за та радна места тражи чин потпуковника и пуковника, те да она са чином поручника, чак и када би изузетно била унапређена (у чин капетана), не би имала довољне квалификације,

– да је Б. И. била задовољна разговором, да је оставила чоколаду и да је, на коментар да то није потребно, одговорила је да је то за све запослене. Током трајања разговора врата су била отворена и светла у ходнику упаљена, а било још четворо запослених у другим канцеларијама,

– да га је 9. децембра 2010. године позвао потпуковник Ж. А., ... Одсека Војне полиције, на разговор поводом пријаве Б. И. Овом разговору је присуствовао и супруг Б. И., који га је вређао и претио,

– да је 15. децембра 2010. године Б. И. послала његовој супрузи писмо у коме је изнела неосноване оптужбе и претње да ће му приредити сачекушу, чиме му је узнемирила супругу и децу,

– да његово понашање према Б. И. не може да се подведе под дискриминацију по било ком основу, као ни под злостављање на раду, о чему је као прилог уз изјашњење доставио обавештење Војне академије инт.бр. 15-24 од 31. јануара 2011. године, којим се констатује да не постоји злостављање на раду,

– да не може да се отме утиску да је он можда дискриминисан и злостављан поступањем подносиољке притужбе.

Устав Републике Србије јемчи равноправност жена и мушкараца.¹⁷ Такође, Уставом РС је прописана обавеза свих да поштују и штите људско достојанство које је неприкосновено¹⁸.

17 Члан 15. Устава РС, „Сл.гласник РС“ бр. 98/2006

18 Ибид, члан 23.

Потпуковник П. Ј. је приликом разговора са потпоручницом Б. И. 8. децембра 2010. године употребљавао речи, фразе и изразе које су вређале њено достајанство, односно, понашао се на начин који узнемирује и понижава, како се очигледно, с обзиром на околности, не би понашао да је на разговор истим поводом дошао запослени мушкарац. Тиме је извршио акт дискриминације – узнемиравање и понижавајуће поступање на основу пола и прекршио одредбе Закона о забрани дискриминације и то:

– члан 12. – „Забрањено је **узнемиравање и понижавајуће поступање** које има за циљ или **представља повреду достојанства лица** или групе лица **на основу њиховог личног својства**, а нарочито ако се тиме ствара страх или непријатељско, **понижавајуће и увредљиво окружење**.“

– члан 20. – „**Дискриминација постоји ако се поступа противно начелу равноправности полова**, односно начелу поштовања једнаких права и слобода жена и мушкараца у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, **професионалног**, приватног и породичног **живота**. Забрањено је [...] изражавање мржње, **омаловажавање**, уцењивање и **узнемиравање** с обзиром на пол, као и јавно заговарање, подржавање и поступање **у складу са предрасудама**, обичајима и другим друштвеним обрасцима понашања који су засновани на идеји подређености или надређености полова, односно стереотипних улога полова.“

Повереница за заштиту равноправности је приликом доношења мишљења и препоруке узела у обзир све наводе из изјашњења која су достављена и става је да је у овом случају дошло до повреде одредаба Закона о забрани дискриминације. Чињеница да у поступку који је спроведен није утврђена повреда права из Закона о спречавању злостављања на раду¹⁹ ирелевантна је, јер је чланом 6. овог закона злостављање одређено као „*свако активно или пасивно понашање према запосленом или групи запослених код послодавца које се понавља, а које за циљ има или представља повреду достојанства, угледа, личног и професионалног интегритета [...]*“, што значи да се тражи понављање радње/понашања, а што у Закону о забрани дискриминације није услов. Надаље, Повереница је имала у виду и чињеницу да је потпуковник Ј. уклоњен са листе особа за подршку, односно, којима се запослени могу обратити у случају злостављања на раду. Потпуковник Ј. у свом изјашњењу није оповргао наводе о садржају разговора, већ је само тврдио да није дискриминисао подносиоцу притужбе. Повереница је такође имала у виду да потпоручница Б. И., према наводима генерала В., није поштовала правила службе јер је отишла на разговор без присуства надређеног старешине, али је става

да је и потпуковник Ј. такође надређени старешина, те је он могао да је упозори да не поштује правила службе и да одбије да разговара са њом насамо. Међутим, предмет ове притужбе не односи се на кршење правила војне службе, већ на понашање потпуковника Ј. према потпоручници Б. И., односно начин на који је текао разговор између потпуковника Ј. и потпоручнице Б. И. и његов садржај. Иако су наводи који се односе на приватан живот потпуковника Ј., а које је он током разговора саопштио, ирелевантни за правну квалификацију његовог понашања према потпоручници Б. И., околност да су јој оне саопштене узета је у обзир јер доприноси правилном и потпуном разумевању контекста разговора и атмосфере састанка. Сагласно томе, Повереница за заштиту равноправности је става да су помињање приватног живота и склоности потпуковника, као и предлози упућени потпоручници И. непримерени и да је садржај тог разговора изашао из оквира службеног разговора.

Приликом одлучивања су узети у обзир и подаци о полној структури запослених у Министарству одбране и Војсци Србије из септембра 2010. године – 19,5% су жене од укупног броја запослених у Министарству одбране и Војсци Србије. У професионалној војној служби у Министарству одбране и Војсци Србије је 2,6% од укупног броја су жене, и то: 0,5% официрки, 0,4% подофицирки и 7,2% жена професионалних војника. Имајући у виду наведене податке, који јасно указују на екстремно низак број запослених жена, Повереница за заштиту равноправности сматра да посебна пажња мора да се посвети спречавању појава омаловажавања, узнемиравања и понижавајућег поступања према женама и остваривању пуне равноправности жена и мушкараца управо у оним срединама и професијама у којима постоји диспропорционалност између броја запослених мушкараца и жена.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоручила потпуковнику П. Ј., ... Одељења ... предузимање одговарајућих радњи.

2.5. Притужба Д. Д. против привредног друштва О. због дискриминације у остваривању права из радног односа на основу пола (дел. бр. 568/2011 од 13.05.2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе Д. Д. из Б., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Привредно друштво О. д. о. о. из Б. није извршило акт дискриминације према Д. Д. из Б.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности се притужбом од 08. априла 2011. године обратила Д. Д. из Б. и навела да је њен послодавац, привредно друштво О. д.о.о. из Б., дискриминише на основу личног својства – пола. Навела је да се до 11. децембра 2010. године налазила на породилском одсуству, а након тога на одсуству ради посебне неге детета. Деца запослених радника и радница су добила новогодишње пакетиће, а она није успела да оствари то право за своје дете. Такође, сви запослени су добили новогодишњи бонус у износу од 100 евра у динарској противвредности, а она није остварила то право. Обрађала се руководству послодавца, али није добила никакав одговор.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је току поступка прибављено изјашњење привредног друштва О. д.о.о. од 6. маја 2011. године, у којем је наведено следеће:

– да нису тачни наводи које је Д. Д. изнела у притужби, јер она није запослена у привредном друштву О. д.о.о. већ у привредном друштву П. д.о.о. из Б. и то на неодређено време од 30. октобра 2008. године,

– да О. и П. имају закључен уговор о пружању услуга, на основу којег је П. д.о.о. обавезан да стави на располагање извршиоце (своје запослене) који ће посао обављати у просторијама О.,

– да је Д. Д. једна од запослених у привредном друштву П., а да је посао обављала у просторијама привредног друштва О.,

– да не постоји обавеза О. да обезбеди новогодишњи пакетић, новогодишњи бонус или било које друго право особама које нису у радном односу у овом привредном друштву,

Уз изјашњење је достављена и следећа документација: уговор о пружању услуга бр. 797/08 од 30. октобра 2008. године, закључен између О. д. о. о. и П. д. о. о., уговор о раду бр. 552 од 30. октобра 2008. године између послодавца П. д. о. о из Б. и Д. Р. (касније Д.), у којем је чланом 6. регулисано да ће запослена посао обављати у просторијама О., као и Правилник о раду О. д.о.о. Б.

Увидом у поднету документацију, Повереница за заштиту равноправности је утврдила да је подносиатељка притужбе у радном односу на неодређено време у привредном друштву П. д. о. о. из Б.. Имајући то у виду, Повереница за заштиту равноправности је става да није направљена разлика у поступању заснована на личном својству подносиатељке притужбе, већ је неједнако поступање засновано на различитој правној ситуацији у којој се налази подносиатељка притужбе у односу на особе које су запослене у привредном друштву О. д. о. о. из Б.

За остваривање права из радног односа, подносиатељка притужбе треба да се обрати свом послодавцу – привредном друштву П. д. о. о. из Б.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

2.6. Притужба Т. А. против Министарства финансија, Пореска управа – Филијала К. због дискриминације у погледу утврђивања доприноса за обавезно социјално осигурање (дел. бр. 639/2011 од 27. 05. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл.гласник РС“ бр. 22/2009) поводом притужбе Т. А. из К., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Решењем Министарства финансија, Пореска управа – Филијала К. бр. 431-ЗА/96414Д од 31. децембра 2010. године, којим је Т. А. из К. утврђено аконтационо задужење доприноса за обавезно социјално осигурање за период од 1. јануара до 31. децембра 2010. године, није извршен акт дискриминације на основу пола, као ни на основу било ког другог личног својства.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности се притужбом од 18. фебруара 2011. године обратила Т. А. из К., у којој је навела да јој Министарство финансија, Пореска управа – Филијала К. није извршила у целости исплату накнаде зараде за време трајања породилског одсуства које је користила у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2010. године. Даље наводи да је накнаду зараде примала у законом прописаним износима, као и да јој је вршена редовна уплата доприноса за обавезно социјално осигурање али да је након закључења породилског одсуства од Пореске управе – Филијала К. добила решење бр. 431-ЗА/96414Д од 31. децембра 2010. године којим је обавезана на плаћање доприноса за обавезно социјално осигурање и то у износима од 77.402,49 динара за доприносе за ПИО, 43.275,03 динара за доприносе за здравствено осигурање и 5.277,47 динара за доприносе за случај незапослености. Подносиатељка притужбе је била на породилском одсуству у периоду од 1. децембра 2009. до 1. децембра 2010. године, тако да су доприноси обрачунати и за период када се налазила на породилском одсуству.

Решења о задужењу на име доприноса за обавезно социјално осигурање нису добиле предузетнице које су за време коришћења породилског одсуства привремено одјавиле обављање самосталне делатности већ само предузетнице које су за време коришћења породилског одсуства наставиле да обављају самосталну делатност преко овлашћеног пословође. Подносиатељка притужбе сматра да ово прављење разлике између предузетница није оправдано.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је прибавила изјашњење Министарства финансија, Пореска управа – Филијала К. и Министарства финансија, Пореска управа – Централна Београд.

У изјашњењима је наведено следеће:

– да је Пореска управа – Филијала К. извршила обрачун доприноса за обавезно социјално осигурање Т. А. из К. и за време коришћења породилског одсуства јер је она остваривала приход по основу обављања самосталне делатности и за време породилског одсуства, имајући у виду да је делатност обављала преко овлашћеног пословође,

– да предузетнице које су привремено одјавиле обављање самосталне делатности због коришћења породилског одсуства нису задуживане износима на име доприноса за обавезно социјално осигурање јер нису остваривале приход, односно добит,

– да се основ за задужење доприносима за обавезно социјално осигурање налази у Закону о доприносима за обавезно социјално осигурање којим је прописано да осигураник који остварује приходе по више различитих основа (радни однос, самостална делатност, уговори и др.) има обавезу плаћања доприноса по свим основима,

– да су се у пракси надлежних филијала Пореске управе поводом задуживања предузетница које су за време породилског одсуства остваривале приход, односно добит, јавили проблеми поводом примене важећих прописа, па је Министарство финансија, Пореска управа 7. октобра 2010. године донело Упутство за канцеларијску контролу и утврђивање доприноса са социјално осигурање, по коме је поступала и надлежна Филијала у К. приликом доношења решења за Т. А.,

– да према Т. А. није извршена дискриминација по било ком основу, с обзиром да је идентичан поступак примењен и према другим предузетницама које су за време коришћења породилског одсуства наставиле да обављају самосталну делатност преко овлашћеног пословође. У изјашњењу су наведена и имена пет предузетница које су наставиле делатност преко овлашћеног пословође и са којима је поступиено на исти начин.

Повереница за заштиту равноправности утврдила је да, према важећим прописима, предузетница која овласти пословођу за вођење радње док је она на породилском одсуству, као власница радње остварује приходе по основу исплаћене накнаде сагласно Закону о финансијској подршци породици са децом, а истовремено остварује приходе од обављања самосталне делатности (опорезиву добит или паушално

утврђен приход). Ово је, сагласно члану 12. Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање, опорезиво по оба основа. Опорезива добит (паушално утврђен приход) представља основицу за обрачун доприноса за обавезно социјално осигурање.

Акт дискриминације означава свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима²⁰.

Дакле, да би један акт био квалификован као дискриминација, потребно је се ради прављењу разлике или неједнаком поступању, односно пропуштању које је засновано на личном својству. Како у случају подносиоце притужбе основ за прављење разлике на име задуживања доприносима за обавезно социјално осигурање, није лично својство подносиоце притужбе, него чињеница да она остварује приход по основу обављања самосталне делатности²¹, у овом случају нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације. Начело једнакости није повређено јер су све предузетнице које користе породилско одсуство у једнаком положају будући да остварују право на накнаду зараде у складу са одредбама Закона о финансијској подршци породици са децом. С друге стране, све предузетнице, односно, власнице радњи које користе породилско одсуство, а које овласте друга лица да воде посао у њиховом одсуству, плаћају порезе и доприносе по другом основу, јер њихове предузетничке радње настављају да раде и остварују приходе док су оне на породилском одсуству.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

Мишљење поверенице за заштиту равноправности у конкретном случају даје одговор на питање да ли су оспореним решењем прекршене одредбе Закона о забрани дискриминације. Повереница се није упуштала у оцену правилности и законитости решења о задуживању доприносима

20 Закон о забрани дискриминације („Сл.гласник РС“ бр.22/2009), члан 2. став 1. тачка 1.

21 Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање („Сл.гласник РС“ бр. 84/2004, 61/2005, 62/2006 и 5/2009), члан 12. став 1.

за обавезно социјално осигурање јер за то није надлежна, али је слободна да подсети да је у вези породиља предузетница Заштитник грађана донео препоруку бр. 17-2599/10, дел.бр. 5194 од 16. марта 2011. године којим је утврђено неправилно поступање Министарства финансија, Пореске управе, а такође и Покрајински омбудсман – препоруку бр. I-РП-1-13/11 од 28. марта 2011. године.

2.7. Притужба удружења А. против Скупштине града Београда због дискриминације корисница услуга „Сигурне куће“ у остваривању права на сталну новчану помоћ (дел. бр. 905/2011 од 5. 8. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр.22/2009), поводом притужбе АЖЦ из Б, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Одлуком о измени и допуни одлуке о правима у социјалној заштити Београда Скупштине града Београда бр. 5-262/11-С од 12. априла 2011. године, којом су прописани услови остваривања права на сталну новчану помоћ женама према којима је извршено насиље у породици, повређено је начело једнакости, чиме је извршена дискриминација појединих категорија жена.

Овом Одлуком су дискриминисане жене према којима је извршено насиље у породици, а које нису биле кориснице услуге сигурне куће или су повратнице у сигурну кућу, у односу на жене према којима је извршено насиље у породици а које су биле кориснице услуге сигурне куће и нису повратнице у сигурну кућу.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. и члану 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје Скупштини града Београда

ПРЕПОРУКУ

1. Скупштина града Београда елиминисаће из Одлуке о измени и допуни одлуке о правима у социјалној заштити Београда бр. 5-262/11-С од 12. априла 2011. године, услове којима је повређено начело једнакости појединих категорија жена према којима је извршено насиље у породици, како би се омогућило остваривање права на сталну новчану помоћ свим женама према којима је извршено насиље у породици, под једнаким условима.

2. Скупштина града Београда ће убудуће водити рачуна да својим одлукама не крши одредбе Закона о забрани дискриминације, односно да се суздржи од неоправданог прављења разлике или неједнаког поступања и пропуштања (искључивања, ограничавања или давања првенства), у односу на лица или групе лица, које се заснива на неком личном својству.

3. Скупштина града Београда ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности, у року од 30 дана од дана пријема мишљења и препоруке, о мерама које ће спровести у циљу поступања по препоруци.

Образложење

А. из Б. је Повереници за заштиту равноправности поднео притужбу 28. априла 2011. године, против Скупштине града Београда. У притужби је наведено да одредба члана 1. Одлуке о измени и допуни одлуке о правима у социјалној заштити Београда (у даљем тексту: Одлука), која прописује да право на сталну новчану помоћ остварује „жена према којој је извршено насиље у породици, по изласку из сигурне куће“, представља дискриминацију жена жртва насиља у односу на врсту услуга коју користе, односно да представља условљавање на коришћење једног одређеног типа услуга (сигурне куће) да би се остварило право на материјалну подршку. Такође се наводи да је и одредба члана 2. Одлуке, која предвиђа „да подносилац захтева није повратник у сигурну кућу у моменту ступања на снагу одлуке“ дискриминаторна, с обзиром да феномен насиља у породици познаје појаву вишеструког напуштања и повратка насилнику.

У притужби се истиче да је наведена Одлука (чланови 1. и 2.) супротна Закону о забрани дискриминације, Закону о равноправности полова и Закону о социјалној заштити. Наметање захтева да жена жртва насиља користи услугу „сигурне куће“ представља дискриминацију у односу на жене које су у истој, сличној или горој ситуацији насиља и материјалне угрожености, а које се нису определиле за коришћење ове услуге или нису биле смештене у њу због ограничених капацитета. А. се обратио Секретаријату за социјалну заштиту града Београда 4. марта 2011. године дописом којим је указано на дискриминаторне одредбе Одлуке и којим су предложена потенцијална решења проблема.

А. је уз притужбу доставио и копију Одлуке, допис Секретаријату за социјалну заштиту града Београда од 4. марта 2011. године и Протокол о сарадњи између Секретаријата за социјалну заштиту и Саветовалишта за борбу против насиља у породици од 16. децембра 2010. године.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације.

Од Скупштине града Београда је затражено изјашњење о основаности притужбе, као и изјашњење о разлозима ограничавања коришћења овог права само на жене које су кориснице сигурне куће а које нису повратнице.

Скупштина града Београда није доставила изјашњење на притужбу у остављеном року. Имајући у виду да ни у Одлуци не постоји

образложење из којег би се могао утврдити циљ доношења мера, Повереница за заштиту равноправности је приликом одлучивања у овом предмету анализирала документе који су достављени уз притужбу (Одлука Скупштине града Београда и Протокол о сарадњи између Секретаријата за социјалну заштиту и Саветовалиштва за борбу против насиља у породици), као и релевантне одредбе међународног и домаћег законодавства у области заштите од дискриминације и насиља у породици.

Чланом 2. Одлуке о измени и допуни одлуке о правима у социјалној заштити Београда прописано је да право на сталну новчану помоћ остварује жена према којој је извршено насиље у породици, од дана изласка из сигурне куће, а најдуже 12 месеци, и то:

- а) за жену без деце – у месечном износу од 11.000,00 динара
- б) за жену са једним дететом – у месечном износу од 16.000,00 динара
- в) за жену са двоје деце – у месечном износу од 21.000,00 динара
- г) за жену са троје и више деце – у месечном износу од 26.000,00 динара

Ово право, жена према којој је извршено насиље у породици по изласку из сигурне куће, остварује под условима:

а) да се пре подношења захтева за признавање права на сталну новчану помоћ, као жртва породичног насиља налази на евиденцији Градског центра за социјални рад у Београду,

б) да подносиатељка захтева има регулисано пребивалиште на територији града Београда, најмање 12 месеци пре уласка у сигурну кућу,

в) да редовни месечни укупни приход подносиатељке захтева не прелази износ од 20.000,00 динара,

г) да не поседује имовину у власништву по основу које може да оствари приход и

д) да подносиатељка захтева није повратница у сигурну кућу у моменту ступања на снагу одлуке.

Протоколом о сарадњи између Секретаријата за социјалну заштиту и Саветовалишта за борбу против насиља у породици из Београда регулисани су међусобни односи страна потписница у циљу пружања подршке и помоћи жртвама породичног насиља.

Чланом 2. Протокола је прописано да ће Секретаријат за социјалну заштиту, у складу са Стратегијом развоја социјалне заштите у

Републици Србији и обавезама које у њеној реализацији имају органи локалне самоуправе, у циљу осамостаљивања и оснаживања жртава породичног насиља иницирати доношење аката којима ће ближе уредити услове и начин исплате новчане накнаде жртвама у периоду од годину дана, док су чланом 3. Протокола утврђени принципи међусобне сарадње између Секретаријата за социјалну заштиту и Саветовалишта.

Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу.

Закон о забрани дискриминације у члану 4. прописује општу забрану дискриминације тако што прописује да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости.

Одредбом члана 8. Закона о забрани дискриминације прописано је да до повреде овог начела долази ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује.

Конвенција УН о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW), коју је Република Србија ратификовала, представља најважнији међународни уговор у области права жена. Општа препорука бр. 19. Комитета за елиминисање свих облика дискриминације жена из 1992. године налаже предузимање свих неопходних мера ради укидања дискриминације жена и сузбијања насиља над женама, укључујући усвајање посебних прописа о свим облицима насиља над женама, прописивање кривичних санкција за починиоце насиља, установљавање инструмената грађанско-правне заштите, као и других превентивних и заштитних мера.

Анализом Одлуке са аспекта Закона о забрани дискриминације и других релевантних прописа, утврђено је да су, с обзиром на услове за остваривања права на сталну новчану помоћ, очигледно у неједнак положај стављене:

– жене према којима је извршено насиље у породици а нису користиле услуге сигурне куће, у односу на оне које су кориснице ове врсте услуга,

– жене према којима је извршено насиље у породици које су повратнице у сигурну кућу, у односу на жене према којима је извршено насиље у породици а нису повратнице у сигурну кућу.

Да би се испитало да ли је Одлуком повређено начело једнаких права и обавеза, потребно је размотрити:

- да ли је циљ који се постиже овом мером допуштен и оправдан,
- да ли се циљ/или циљеви могао постићи само прописаном мером, односно да ли постоји сразмера између предузетих мера и циљева који се том мером остварују, као и
- да ли постоји објективно и разумно оправдање да се појединим категоријама жена према којима је извршено насиље у породици ускрате права предвиђена овом одлуком.

Извесно је да је Скупштина града Београда овлашћена да доноси одлуке којима унапређује социјалну сигурност својих грађана и грађанки. У складу с тим, има право да из буџета града издваја средства за социјалну заштиту угрожених грађана и грађанки, да утврђује правила за расподелу тих средстава и да их у складу са прописима расподељује. То право се ни на који начин не доводи у питање. Штавише, спремност да део расположивих средстава усмери на материјалну подршку и помоћ женама према којима је извршено насиље у породици, представља позитиван пример бриге и подршке женама које су претрпеле насиље у породици. Ово је посебно важно ако се има у виду да статистички подаци показују да се из године у годину повећава број пријављених случајева насиља у породици, као и чињеницу да се Република Србија обавезала домаћим и међународним документима на предузимање свих расположивих мера да би се спречило насиље над женама у породици, а све жртве насиља заштитиле у највећој могућој мери. У том смислу мере које Скупштина града Београда предузима доприносе остваривању Националне стратегије за побољшање положаја жена и унапређивање родне равноправности („Сл. гласник РС“, 15/2009), посебно циља дефинисаног пар. 4.5. ове Стратегије: „Превенција и сузбијање насиља над женама и унапређивање заштите жртава“.

Сагледавајући изнете чињенице, Повереница за заштиту равноправности сматра да је циљ Одлуке допуштен и оправдан.

Имајући у виду оправдани и допуштени циљ Одлуке, било је потребно извршити анализу услова за остваривање права на сталну новчану помоћ који су Одлуком прописани.

Анализа услова по којем „право на сталну новчану помоћ остварује жена према којој је извршено насиље у породици *од дана изласка из сигурне куће*“, показује да овај услов нема објективно и разумно оправдање.

Наиме, Устав РС гарантује право на социјалну заштиту свима којима је неопходна друштвена помоћ ради савладавања социјалних и

животних тешкоћа, док Закон о социјалној заштити²² између осталог прописује и да корисник/корисница има право на слободан избор како услуга, тако и пружалаца услуга социјалне заштите. Услов да жене према којима је извршено насиље у породици користе услуге сигурне куће, односно да су боравиле у сигурној кући да би оствариле право на сталну новчану помоћ, није оправдан јер је Законом о социјалној заштити регулисана слобода избора услуге, као и пружаоца услуге. Поред овога, треба имати у виду да животне и друге субјективне и објективне околности могу бити веома различите у сваком појединачном случају породичног насиља над женама. Тако, у многим случајевима жене се не одлучују на коришћење услуге смештаја у сигурну кућу јер безбедност могу осигурати на други начин (смештај код родбине и пријатеља). С друге стране, сигурне куће имају ограничене капацитете, те није свака жена у могућности да користи ову услугу, чак и када то изабере. Треба, такође, имати у виду да жене са инвалидитетом најчешће не могу да користе ову услугу јер већина сигурних кућа није архитектонски приступачна, што је додатни проблем са којим се ова категорија жена суочава. Поред тога, поједине жене које су претрпеле насиље у породици немају потребу за смештајем у сигурну кућу јер су према извршиоцу насиља изречене хитне мере безбедности или друге мере у складу са законом, тако да је отклоњена опасност од угрожавања безбедности (нпр. одређивање притвора, привремене мере заштите из Породичног закона, мере безбедности из Кривичног законика или заштитне мере из Закона о прекршајима).

Несумњиво је да се одређени број жена које су претрпеле насиље у породици из Београда обраћа за помоћ и подршку Саветовалишту, али то никако није укупан број жена које су жртве насиља и којима је потребна материјална подршка да би могле да изађу из круга насиља. Из околности да жена која је претрпела насиље није користила услуге сигурне куће не може се закључити да нема потребу за новчаном помоћи, која се даје у циљу економског оснаживања жена како би лакше превазишле животне проблеме са којима се суочавају и започеле живот без насиља. Према томе, имајући у виду циљ који новчана помоћ треба да оствари, не постоји објективно и разумно оправдање да жене које су претрпеле насиље у породици, а које нису користиле услуге сигурне куће буду другачије третиране у односу на жене које су користиле услуге сигурне куће, будући да се обе категорије жена налазе у сличном положају.

Нема објективно и разумно оправдање ни услов за добијање новчане помоћи који се огледа у томе „да подносиатеља захтева *није повратница у сигурну кућу* у моменту ступања на снагу одлуке“. Постављањем овог услова игнорисана је чињеница да је за феномен насиља у породици везана појава вишеструког напуштања и повратка

22 Члан 36. Закона о социјалној заштити („Сл. гласник РС“, бр. 24/2011)

насилнику, која није условљена понашањем и својствима саме жртве, већ карактеристикама укупног породичног и друштвеног контекста, укључујући културне, економске и социјалне чиниоце. Познато је да у просеку, жене бораве у сигурним кућама око седам месеци и да се велики број њих врати насилнику, при чему као најчешћи разлог повратка наводе економску зависност. То потврђују и подаци Саветовалишта за борбу против насиља у породици из Београда. С друге стране, сасвим је извесно да излазак жене која је претрпела насиље из сигурне куће не значи да она више неће бити изложена насиљу у породици јер је битна карактеристика овог вида насиља управо његово циклично испољавање. Због тога је приликом креирања мера подршке женама које су претрпеле насиље у породици неопходно да се правилно схвати сам феномен насиља у породици, његови узроци и обележја, те да се жене које желе да изађу из круга насиља оснаже, да им се пружи адекватна подршка, без обзира на чињеницу да ли су „повратнице у сигурну кућу“ или нису, односно, да ли су већ покушавале да напусте насилника. Ниједна услуга социјалне заштите не би требало да им буде ускраћена због тога што су више пута покушавале да из насиља изађу, а посебно не материјална подршка која би им омогућила економску независност. У светлу ових околности, ускраћивање новчане помоћи женама које су „повратнице у сигурну кућу“ представља не само дискриминацију, већ и својеврсну стигматизацију жена које нису одмах успеле да изађу из круга насиља. Овој категорији жена се, заправо, импутира да су саме криве за насиље које трпе и одржава се једна од типичних предрасуда – да жена која је изложена насиљу у породици увек може да напусти насилника и да ће тада насиље престати.

Сагледавајући све наведене чињенице, Повереница је мишљења да није постојало објективно и разумно оправдање за прописивање услова којима су жене према којима је извршено насиље у породици, а које нису биле кориснице услуге сигурне куће или су повратнице у сигурну кућу, стављене у неравноправан положај у односу на жене према којима је извршено насиље у породици које су биле кориснице услуге сигурне куће и нису повратнице у сигурну кућу. То очигледно показује да није постојала сразмера између предузете мере и циљева који се њоме остварују.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. тачке 1. и 7. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоруку Скупштини града Београда ради предузимања радњи којима ће се отклонити повреда начела једнакости.

2.8. Притужба С. С. против Јавног предузећа Ж. с. поводом дискриминације на основу пола у области радних односа (дел. бр. 1378/2011 од 03. 11. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“, бр.22/2009) поводом притужбе С. С, запослене у ЈП Ж. с. а. д. б., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби С. С. против ЈП Ж. с. а. д. б., није утврђено да је немогућност напредовања подносиоце притужбе на више радно месту у складу са степеном стручне спреме, заснована на личном својству – полу подносиоце притужбе.

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (члан 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације), Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКУ

1. ЈП Ж. с. а. д. б. ће благовремено започети са израдом плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова, који мора бити усвојен најкасније до 31. јануара 2012. године, у складу са чланом 4. став 1. Правилника о садржају и начину достављања плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова и годишњег извештаја о његовом спровођењу („Сл. гласник РС“, бр. 89/2010).

2. ЈП Ж. с. а. д. б. ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности о планираним мерама у циљу спровођења ове препоруке, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Образложење

С. С. је поднела притужбу повереници за заштиту равноправности 10. августа 2011. године против ЈП Ж. с. а. д. б., у којој је наведено да је дискриминисана на основу личног својства – пола. Према наводима из притужбе, дискриминаторно понашање се огледа у немогућности напредовања код послодавца у складу са степеном стручне спреме, а као разлог је навела припадност женском полу. Подносиоца притужбе наводи да се, упркос стеченој академској дипломи докторке

наука, налази на радном месту координаторке ... за које сматра да није примерено њеној стручној спреми. С друге стране, наводи да се запослени мушкарци, који су стекли исто академско звање, налазе на руководећим позицијама. Поводом овог питања се више пута обрађала руководству предузећа, међутим није добила одговор. Као последица различитих радних места на којима раде њене колеге са истом стручном спремом, постоји и разлика у коефицијенту радног места, односно, коефицијент којим је вреднован њен посао је неупоредиво нижи, што се директно одражава и на њена мања месечна примања. Уз притужбу су приложени следећи докази: анекс уговора о раду бр. А-700/2010-125 од 13. септембра 2010. године, захтев за распоређивање на одговарајуће радно место бр. 35/11-661 од 1. априла 2011. године упућен заменику генералног директора, захтев за распоређивање на одговарајуће радно место бр. 35/11-720 од 14. априла 2011. године упућен председнику Управног одбора, захтев за распоређивање на одговарајуће радно место бр. 35/11-781 од 5. маја 2011. године упућен генералном директору, допис бр. 87/08-3 од 25. септембра 2009. године упућен заменику председника Управног одбора, молба за распоређивање бр. 87/08-1 која је упућена 27. марта 2008. године председнику Управног одбора, молба за помоћ Народној канцеларији председника Републике Србије и Управи за родну равноправност од 30. маја 2011. године.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је затражено изјашњење генералног директора ЈП Ж. с. а. д. б..

У изјашњењу од 7. септембра 2011. године је наведено да су неосновани наводи из притужбе и да С. С. није дискриминисана на основу пола, као и да су у ЈП Ж. с. а. д. б. упознати са чињеницом да је С. С. подносила захтеве за премештај на друго радно место, али да није распоређена на радно место према стеченом академском звању јер не постоје могућности за премештај.

Уз изјашњење је достављен и податак о укупном броју запослених разврстан према полу и степену образовања. Поред тога, достављен је и податак колико запослених се налази на руководећим позицијама, као и колики проценат руководиоца чине запослене жене. Према достављеним подацима, у ЈП Ж. с. а. д. б. запослено је 18596 особа, од чега је 15151 мушкараца и 3445 жена. Постоје 54 руководеће позиције, на којима је запослено 45 мушкараца и девет жена, што чини 16,5 % жена на руководећим местима у односу на укупан број руководећих места.

У притужби и током поступка нису понуђени докази који би потврдили или оповргли наводе да је подносиатељка притужбе спречена или онемогућена у напредовању код послодавца ЈП Ж. с. а. д. б. у складу са стеченим степеном стручне спреме, због њеног личног својства – пола.

Чланом 171. став 1. Закона о раду прописано је да послодавац може запосленом да понуди измену уговорених услова рада ради премештаја на други одговарајући посао, због потреба процеса и организације рада. Стога, према одредбама закона послодавац има могућност, али не и обавезу да врши премештај запосленог на друго радно место. Такође, није прописана обавеза послодавца да распоређује запослене на друга радна места у складу са квалификацијама које стекну док су у радном односу. У конкретном случају, упркос захтеву подносиоце притужбе за премештај на радно место које одговара њеним новостеченим квалификацијама, код послодавца се нису створили услови, односно, потреба за премештајем подносиоце притужбе, како је и назначено у изјашњењу од 7. септембра 2011. године.

Сагледавајући ове чињенице, Повереница за заштиту равноправности сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације дала је мишљење да није утврђено да је ЈП Ж. с. а. д. б. онемогућило напредовање подносиоце притужбе на основу личног својства – пола.

Повереница за заштиту равноправности указује да је чланом 13. Закона о равноправности полова („Сл.гласник РС“, бр. 104/2009) прописано да је сваки послодавац који има преко 50 запослених дужан да усвоји план мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова за сваку календарску годину. Чланом 14. истог закона је установљена обавеза послодавца, да уколико заступљеност мање заступљеног пола у свакој организационој јединици, на руководећим местима и у органима управљања и надзора износи мање од 30%, органи јавне власти су дужни да примене афирмативне мере.

Подаци о броју и полној структури запослених ЈП Ж. с. а. д. б. показују да проценат запослених жена у овом јавном предузећу приближно одговара проценту запослених жена које се налазе на руководећим позицијама (укупан проценат жена у предузећу је 18,5%, док је 16,5% жена на руководећим положајима), али је тај проценат далеко испод 30%. Сагледавајући ове чињенице у светлу законских прописа, Повереница за заштиту равноправности упућује ЈП Ж. с. а. д. б. да благовремено започне са израдом плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова, који мора бити усвојен најкасније до 31. јануара 2012. године, у складу са чланом 4. став 1. Правилника о садржају и начину достављања плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова и годишњег извештаја о његовом спровођењу („Сл. гласник РС“, бр. 89/2010).

2.9. Притужба П. А. против П. к. с. због дискриминације на основу пола у погледу службених правила о одевању (дел. бр. 1449/2011 од 25. 11. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе П. А. из С., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби П. А. из С. против П. к. с., поводом ускраћивања уласка у зграду П. к. с. 17. августа 2011. године због неприкладног одевања, утврђено је да П. к. с. **није извршио акт дискриминације** ни по једном личном својству подносиоца притужбе.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности обратио се 25. августа 2011. године П. А. из С., притужбом која је поднета против П. к. с.. У притужби је навео да је дискриминисан по основу личних својстава – пола и изгледа, јер му је 17. августа 2011. године ускраћен улазак у зграду П. к. с. у Б., уз образложење да је неприкладно одевен. Наводи да је тог дана имао заказан интервју у редакцији Н. м. који се налази у згради П. к. с., да је у Б. температура била 40 степени и да је на себи имао кошуљу, бермуде дужине мало испод колена и летње бродарице. Приликом уласка у зграду га је портир зауставио на улазу и обавестио да тако обучен не може да уђе, показавши на цртеж прецртаних бермуда. Како је на инсистирање редакције Н. м. на крају ипак спроведен кроз зграду П. к. с., наводи да је тада видео запослене жене у П. к. с. које су имале хаљине исте дужине као и његове бермуде, као и сукње краће од бермуда. Уз притужбу није доставио доказе којим би поткрепио своја тврђења, наводећи да није био у могућности да фотографисе доказе, али да је ова врста дискриминације мушкараца видљива у свим државним институцијама и неким приватним компанијама.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење П. к. с. у којем је наведено следеће:

– да је П. к. с. усвојеним Пословником о квалитету дефинисала политику система менаџмента квалитета, у складу са захтевима

стандарда SPRS ISO 9001:2008, а коју је сертифицивало међународно тело,

– да су документом Систем менаџмента квалитетом, Упутство број UP-302 – „Кућни ред и пословно понашање“ у тачки 5.3.3. дефинисана правила пословног облачења, односно шта се сматра непримереним облачењем,

– да су у конкретном случају радници обезбеђења прекршили своја овлашћења и начинили озбиљан пропуст у раду, тако што су привилеговали подносиоца пријаве и пустили га у зграду у кратким панталонама, с обзиром да је на улазу у објекат П. к. с. јасно истакнута забрана уласка у кратким панталонама,

– да су наводи подносиоца притужбе неприхватљиви, нелогични и неутемељени на прописима о забрани дискриминације, с обзиром да свака институција има право да пропише кодексе облачења који се односе и примењују једнако за све,

– да би инсистирање на поређењу облачења између мушког и женског пола представљало својеврсну дискриминацију саму по себи, односно укидање права на разликовање и облачење сходно карактеристикама мушкарца и жене, независно од њиховог сексуалног, верског или политичког опредељења,

– да је одлучујућа околност у конкретном случају чињеница да се кодекс облачења примењује на све особе мушког пола, али и женског пола ако желе да носе мушку одећу (и обрнуто), независно од њихових личних својстава на начин како је то дефинисано законом,

– да у овом случају не постоји повреда начела једнаких права и обавеза јер се овде „не намећу обавезе једном лицу које се не намећу другом лицу у истој или сличној ситуацији“,

– да П. к. с. брани право на различитост и заштиту од свих облика дискриминације, али се противи злоупотреби права на заштиту од дискриминације и нелогичним интерпретацијама овог права,

– да кодекси П. к. с. управо гарантују право на различитост и равноправност, са циљем да покушају да обезбеде одговарајући ниво доброг укуса и естетских обзира,

– да поднета притужба у потпуности није заснована на прописима којима је регулисана забрана дискриминације, а ни на реалном чињеничном стању, које је неспорно у конкретној ситуацији,

– да предлаже да Повереник за заштиту равноправности у складу са чланом 36. Закона о забрани дискриминације не поступа по притужби, јер је о овој ситуацији очигледно да нема повреде права на коју подносилац указује.

Уз изјашњење је достављен документ „Кућни ред и пословно понашање“ П. к. с..

Повереница за заштиту равноправности анализирао је све чињеничне наводе са аспекта Закона о забрани дискриминације, како би испитала да ли је у конкретном случају П. к. с. подносиоца притужбе различито третирао на основу неког његовог личног својства у односу на друга лица у истој или сличној ситуацији.

Према одредби члана 2. став. 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације („Сл.гласник РС“ бр. 22/2009), дискриминација означава свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Повреда начела једнаких права и обавеза, према члану 8. наведеног закона постоји ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварају. Одредбама чл. 15 – 27. Закона о забрани дискриминације предвиђени су посебни случајеви дискриминације, па је тако чланом 20. прописано да дискриминација на основу пола постоји ако се поступа противно начелу равноправности полова, односно начелу поштовања једнаких права и слобода жена и мушкараца у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота, док је ставом 2. истог члана забрањено ускраћивање права или јавно или прикривено признавање погодности у односу на пол или због промене пола.

Увидом у поднети акт П. к. с. утврђено је да је у тачки 5.3.3. под а) прописано пословно облачење у којем је наведено да се „непримерним облачењем сматра ношење одеће на бретеле, сукње са шлицем изнад колена, кратких панталона, провидне, сувише деколтоване и тесне одеће, да одећа од џинса није примерена за пословне састанке и препоручује се да је запослени облаче само петком, док се непримереном обућом сматрају папуче са отвореним прстима и патике.“

Из свих навода и доказа у конкретном случају Повереница за заштиту равноправности је утврдила да подносилац притужбе

није другачије третиран у односу на остала лица у истој или сличној ситуацији, с обзиром на прописана правила облачења П. к. с., где је изричито наведено да се непримерним облачењем сматра, између осталог, ношење кратких панталона. Начело једнакости није повређено јер је служба обезбеђења П. к. с. у овом случају поступила у складу са прописаним правилима, која нису у супротности са уставним и законским нормама о забрани дискриминације и односе се и примењују једнако за све – и мушкарце и жене.

Приликом одлучивања у овом предмету Повереница за заштиту равноправности је ценила и наводе подносиоца притужбе да је „приликом уласка у зграду П. к. с. видео запослене жене које су имале хаљине исте дужине као и његове бермуде и сукње краће од бермуда“ али је става да се ови наводи на могу прихватити као адекватно поређење у смислу Закона о забрани дискриминације. Наиме, П. к. с. је прописала шта се све сматра неприкладном одећом за пословно окружење, без прављења разлике између жена и мушкараца. Кратке панталоне спадају у одевни предмет који, по прописима П. к. с., нису прикладана одећа за долазак и рад у пословним просторијама, без обзира на то да ли кратке панталоне носи мушкарац или жена. Ово се односи и на друге одевне предмете чије је ношење прописано као неприкладно, иако је неспорна чињеница да је у Србији, као и у многим другим деловима света, уобичајено за жене да носе сукње, али то је чињеница која је друштвено уловљена и одражава родне (друштвено прихватљиве) улоге у једном друштву у одређеном времену, те сама по себи не представља дискриминацију. Повереница за заштиту равноправности је става да се дужина кратких панталона не може поредити са дужином сукње, јер су у питању два различита одевна предмета, која нису упоредива, без обзира на то да ли их носи мушкарац или жена.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење да у конкретном случају П. к. с. није извршила акт дискриминације.

3. Притужбе због дискриминације по основу сексуалне оријентације

3.1. Притужба удружења Л. против дневног листа „Ало“ и Антонија Ковачевића, главног и одговорног уредника због објављивања текста који садржи говор мржње против сексуалних мањина (дел. бр. 159/2010 од 23. 12. 2010. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (чл. 33. ст. 1 т. 1. Закона о забрани дискриминације („Сл. Гласник РС“ бр. 22/2009), поводом текста објављеног у дневном листу „Ало“ од 16. септембра 2010. године под називом „Доктор за гејеве“, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У тексту објављеном у дневном листу „Ало“ од 16. септембра 2010. године под називом „Доктор за гејеве!“ изражене су идеје и ставови који представљају кршење забране говора мржње која је прописана чланом 11. Закона о забрани дискриминације („Сл. Гласник РС“, бр. 22/2009).

Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. ст.1. т. 1. Закона о забрани дискриминације, даје главном и одговорном уреднику дневног листа „Ало“

ПРЕПОРУКУ

1. Главни и одговорни уредник дневног листа „Ало“ објавиће мишљење са препоруком поверенице за заштиту равноправности дел. бр. 159/2010 од 23. децембра 2010. године у дневном листу А. у року од 15 дана од дана пријема.

2. Главни и одговорни уредник дневног листа „Ало“ предузеће све неопходне радње, у складу са својим овлашћењима, како се текстови који садрже идеје, информације и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства, више не би објављивали у дневном листу „Ало“.

3. Главни и одговорни уредник дневног листа „Ало“ обавестиће Повереницу за заштиту равноправности о предузетим радњама у року од 30 дана од дана пријема овог мишљења и препоруке.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања релевантних чињеница и околности поводом притужбе орг. Л. која је, у складу са чланом 35. став 3. Закона о забрани дискриминације, изјављена у име и уз сагласност Ј. В..

Антонију Ковачевићу, главном и одговорном уреднику дневног листа „Ало“, упућен је дана 4. октобра 2010. године, захтев да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужбе. У допису Адвокатске канцеларије С. и П., коју је Антоније Ковачевић овластио да га заступа, од 21. октобра 2010. године, је наведено да уз захтев за изјашњење дел. бр. 70/2010 од 4. октобра 2010. године није достављена и притужба, те је захтев поновљен 8. новембра 2010. године.

Антоније Ковачевић се, преко пуномоћника, изјаснио на наводе притужбе дописом од 1. децембра 2010. године, у коме је изнето да је притужба неуредна јер не садржи потпис и печат подносиоца, односно потпис лица које тврди да је жртва дискриминације, као и да је изјављена против погрешног лица јер Антоније Ковачевић није аутор текста „Доктор за гејеве“.

Надаље, у допису је изнето да притужба није основана из разлога што Антоније Ковачевић није извршио дискриминацију, а да као главни и одговорни уредник дневног листа А. сматра да је објављивање изјава лица која представљају ставове и мишљења о којима јавност има оправдан разлог да зна задовољено, у складу са изричитом одредбом члана 4. Закона о јавном информисању.

Према одредби члана 3. Закона о јавном информисању, **одговорни уредник јавног гласила је дужан да пре објављивања информације** која садржи податке о одређеном догађају, појави или личности, са пажњом примереном околностима, провере њено порекло, **истинитост** и потпуност. Надаље, чланом 4. истог Закона је прописано да се у јавним гласилима слободно објављују идеје, информације и мишљења о појавама, догађајима и личностима о којима јавност има оправдани интерес да зна, **осим када је другачије одређено законом.**

Главни и одговорни уредник дневног листа „Ало“ је пропустио да провери истинитост информација које су објављене у тексту „Доктор за гејеве“, јер је Светска здравствена организација још 1990. године уклонила хомосексуалност са листе болести (ICD-10), те се од тада званично сматра једним од облика сексуалности, односно, једном од сексуалних оријентација. Наведени текст представља типичан говор мржње који је забрањен како одредбама Закона о јавном информисању (члан 38. **„Забрањено је објављивање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи, полу или**

због њихове сексуалне опредељености, без обзира да ли је објављивањем учињено кривично дело“), тако и одредбама Закона о забрани дискриминације (члан 11. „Забрањено је изражавање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства, у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности, исписивањем и приказивањем порука или симбола и на други начин.“)

Повереница је ценила наводе изјашњења Антонија Ковачевића о слободном објављивању идеја, информација и мишљења из члана 4. Закона о јавном информисању, али је става да слобода говора никада не сме да буде изговор за говор мржње, као и да је закон поставио јасан оквир и дефинисао границу између слободе објављивања идеја, информација и мишљења и говора мржње.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. ст. 1. т. 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоручула главном и одговорном уреднику дневног листа „Ало“ предузимање одговарајућих радњи.

3.2. Притужба удружења Л. против др М. П., аутора текста који садржи говор мржње против сексуалних мањина (дел. бр. 162/2010 од 27. 12. 2010. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (чл. 33. ст. 1 т. 1. Закона о забрани дискриминације („Сл. Гласник РС“ бр. 22/2009), поводом текста објављеног у дневном листу А. од 16. септембра 2010. године под називом „Доктор за гејеве“, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У тексту објављеном у дневном листу А. од 16. септембра 2010. године под називом „Доктор за гејеве“ изражене су идеје и ставови др М. П., ..., које представљају кршење забране говора мржње која је прописана чланом 11. Закона о забрани дискриминације („Сл. Гласник РС“, бр. 22/2009).

Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. ст.1. т. 1. Закона о забрани дискриминације, даје др М. П.,

ПРЕПОРУКУ

1. Др М. П. упутиће јавно извињење грађанкама и грађанима Србије хомосексуалне оријентације због говора мржње израженог у тексту „Доктор за гејеве“ објављеном у дневном листу А. од 16. септембра 2010. године. Јавно извињење ће, о свом трошку, објавити у дневном листу А., у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

2. Др М. П. објавиће мишљење са препоруком поверенице за заштиту равноправности дел.бр. 162/2010 од 27. децембра 2010. године на веб сајту Института за природну медицину, у року од 15 дана од дана пријема.

3. Др М. П. ће се убудуће суздржавати од давања изјава, ширења идеја, ставова и информација којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства.

4. Др М. П. обавестиће Повереницу за заштиту равноправности о предузетим радњама у року од 30 дана од дана пријема овог мишљења и препоруке.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања релевантних чињеница и околности поводом притужбе Орг. Л. која је, у складу са чланом 35. став 3. Закона о забрани дискриминације, изјављена у име и уз сагласност Ј. В..

Орг. Л. Б. је упућен је дана 4. октобра 2010. године, захтев да доставе адресу др М. П. јер није достављена уз притужбу, а Повереница за заштиту равноправности није била у могућности да дође на други начин до адресе. Орг. Л. до окончања поступка није доставила тражену адресу.

Имајући у виду наведену чињеницу, Повереница за заштиту равноправности није била у могућности да притужбу достави др М. П. на изјашњење, у складу са чланом 35. став 4. Закона о забрани дискриминације, те је поступак спроведен на основу навода притужбе и доказа поднетих уз притужбу.

Члан 46. Устава Републике Србије јемчи слободу мишљења и изражавања, као и слободу да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје. Ставом 2. је прописано да се слобода изражавања **може законом ограничити, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других [...]**

Чланом 4. Закона о јавном информисању је прописано да се у јавним гласилима слободно објављују идеје, информације и мишљења о појавама, догађајима и личностима о којима јавност има оправдани интерес да зна, **осим када је другачије одређено законом.**

Идеје које су изражене у тексту „Доктор за гејеве“ су супротне ставовима Светске здравствене организације, која је још 1990. године уклонила хомосексуалност са листе болести (ICD-10), те се од тада хомосексуалност званично сматра једним од облика сексуалности, односно, једном од сексуалних оријентација.

Наведени текст представља типичан говор мржње који је забрањен како одредбама Закона о јавном информисању (члан 38. **„Забрањено је објављивање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог припадања или неприпадања некој раси, вери, нацији, етничкој групи, полу или због њихове сексуалне опредељености, без обзира да ли је објављивањем учињено кривично дело“**), тако и одредбама Закона о забрани дискриминације (члан 11. **„Забрањено је изражавање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства, у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности, исписивањем и приказивањем порука или симбола и на други начин.“**)

Став Поверенице за заштиту дискриминације је да слобода говора никада не сме да буде изговор за говор мржње, као и да је закон поставио јасан оквир и дефинисао границу између слободе објављивања идеја, информација и мишљења и говора мржње.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. ст. 1. т. 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоручила др М. П., ... предузимање одговарајућих радњи.

3.3. Притужба удружења Л. против удружења студената Правног факултета „Номоканон“ због говора мржње према сексуалним мањинама (дел. бр. 8/2011 од 14. 01. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (чл. 33. ст. 1 т. 1. Закона о забрани дискриминације („Сл. Гласник РС“ бр. 22/2009), поводом саопштења Удружења студената Правног факултета „Номоканон“ од 8. септембра 2010. године, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У саопштењу које је Удружење студената Правног факултета „Номоканон“ објавило 8. септембра 2010. године поводом најаве одржавања Параде поноса изражене су идеје и ставови које представљају кршење забране говора мржње која је прописана чланом 11. Закона о забрани дискриминације („Сл. Гласник РС“, бр. 22/2009).

Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. ст.1. т. 1. Закона о забрани дискриминације, даје Удружењу студената Правног факултета „Номоканон“

ПРЕПОРУКУ

1. Удружење студената Правног факултета „Номоканон“ упутиће јавно извињење припадницима и припадницима ЛГБТ популације због говора мржње израженог у саопштењу од 8. септембра 2010. године. Јавно извињење ће објавити на веб сајту Удружења, у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

2. Удружење студената Правног факултета „Номоканон“ објавиће мишљење са препоруком поверенице за заштиту равноправности дел. бр. 8/2011 од 14. јануара 2011. године на веб сајту Удружења, у року од 15 дана од дана пријема.

3. Удружење студената Правног факултета „Номоканон“ ће се убудуће суздржавати од давања изјава, ширења идеја, ставова и информација којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства.

4. Удружење студената Правног факултета „Номоканон“ обавестиће Повереницу за заштиту равноправности о предузетим радњама у року од 30 дана од дана пријема овог мишљења и препоруке.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања релевантних чињеница и околности поводом притужбе Орг. Л. која је изјављена у складу са чланом 35. став 1. Закона о забрани дискриминације.

Удружењу студената Правног факултета „Номоканон“ је дана 4. октобра 2010. године упућен захтев да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужбе. Достава захтева и копије притужбе је поновљена 7. децембра 2010. године, јер није било доказа да је претходна достава била уредна.

Дана 24. децембра 2010. године, Повереница за заштиту равноправности је примила изјашњење Удружења студената Правног факултета „Номоканон“ у којем је наведено да је притужба „неоснована, малициозна и заснована на злоупотреби одредаба Закона о забрани дискриминације“. У изјашњењу се наводи да Удружење дужи низ година организује догађаје на Правном факултету са циљем промовисања вредности националних правних споменика, националне историје и културе, промовисања љубави према властитом роду, отаџбини и свим националним и државноправним установама, чиме обавља и мисију додатног едуковања студената права. Из наведених разлога, Удружење студената Правног факултета „Номоканон“ сматра да предметно саопштење никако не може бити протумачено као акт дискриминације.

Члан 46. Устава Републике Србије јемчи слободу мишљења и изражавања, као и слободу да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје. Ставом 2. је прописано да се слобода изражавања **може законом ограничити, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других [...]**

Надаље, Закон о забрани дискриминације прописује да су сви једнаки и да је **свако дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације** (члан 4), а такође и да свако има право да се изјасни о својој сексуалној оријентацији, а да је дискриминаторско поступање збор таквог изјашњавања забрањено.

Повереница за заштиту равноправности је ценила наводе изјашњења Удружења студената П. ф. н., али је мишљења да слобода говора није и никада не сме да буде изговор за говор мржње, као и да је законским прописима јасно постављен оквир и дефинисана је граница између слободе изражавања и објављивања идеја, информација и мишљења и говора мржње.

Идеје које су изражене у саопштењу Удружења студената Правног факултета „Номоканон“ поводом најаве одржавања Параде поноса од 8. септембра 2010. године представљају говор мржње према припадницима и припадницама ЛГБТ популације, а који је забрањен одредбама Закона о забрани дискриминације – члан 11. **„Забрањено**

је изражавање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства, у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности, исписивањем и приказивањем порука или симбола и на други начин.“

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. ст. 1. т. 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоручила Удружењу студената Правног факултета „Номоканон“ предузимање одговарајућих радњи.

3.4. Притужба Д. П. против социјалне установе због дискриминације запосленог по основу сексуалне оријентације (дел. бр. 163/2011 од 28. 02. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. Гласник РС“ бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Решењем о отказу уговора о раду бр. 328-112/2010-01 од 08. новембра 2010. године, којим је директор Дома за старе и пензионере у М., И. Н. отказао уговор о раду Д. П. из Н. С., није извршен акт дискриминације према Д. П. на основу његове сексуалне оријентације или било ког другог личног својства.

Образложење

Притужбом против И. Н., директора Дома за старе и пензионере у М., повереници за заштиту равноправности се обратио Д. П. из Н. С.

У притужби коју је Хелсиншки одбор за људска права у Србији проследио 07. децембра 2010. године повереници за заштиту равноправности, Покрајинском омбудсману и Министарству за људска и мањинска права, Д. П. наводи да је претрпео дискриминацију због своје сексуалне оријентације и то тако што му је решењем директора Дома за старе и пензионере бр. 328-112/2010-01 од 08. новембра 2010. године отказан уговор о раду. Наводи да је ово решење било објављено на огласној табли Дома одакле га је узео и фотокопирао, а да је као разлог за отказивање уговора о раду наведено неоправдано одсуство запосленог са рада, и то укупно седам дана у октобру 2010. године. Д. П. у притужби наводи да се не ради о неоправданом изостанку, већ да је он директора Дома обавестио усмено о свом учешћу у организацији Параде поноса у Београду, те да је сматрао да су изостанци са посла оправдани. Наводи такође и да директор Дома није отказао уговор о раду доктору медицине који ради у Дому, а који је долазио на посао у алкохолисаном стању.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности.

Директору Дома за старе и пензионере у М. је упућен 10. јануара 2011. године захтев да се у року од 15 дана изјасни о чињеницама наведеним у притужби.

И. Н., директор Дома за старе и пензионере у М. је доставио изјашњење бр. 024/2-117/2011-01 од 24. јануара 2011. године, у којем је наведено:

– да су нетачни наводи Д. П. да је решење видео на огласној табли и одатле га фотокопирао, већ је директор Дома, у присуству запослених С. В. и Е. Г., покушао да уручи решење о отказу уговора о раду Д. П. 8. новембра 2011. године, али да је Д. П. одбио да решење прими. О овој чињеници је достављена службена белешка бр. 328/1-112/2010-01 од 8. новембра 2011. године. Након овог догађаја је решење објављено на огласној табли Дома, у складу са одредбама Закона о раду,

– да су нетачни наводи Д. П. да је добио усмену сагласност директора И. Н. да може да одсуствује са посла, већ да га је директор упутио да се јави изабраном лекару, отвори боловање и достави потврду о привременој спречености за рад,

– да је тачно да је председник Геј стрејт алијансе из Београда упутио допис директору Дома за старе и пензионере дана 21. октобра 2010. године у којем је покушао да оправда изостанке Д. П. са посла у октобру 2010. године,

– да је тачно да је вођен поступак против особе која је запослена на пословима доктора медицине, као и да је особа писано упозорена,

– да се Д. П. понашао супротно одредбама уговора о раду, Закона о раду и Правилника о раду у Дому за старе и пензионере у М., те да му је морао бити отказан уговор о раду.

Повереница за заштиту равноправности је након изјашњења директора Дома за старе и пензионере у М. утврдила да је међу странама неспорно да Д. П. није долазио на посао седам дана у току октобра 2011. године. Подносилац притужбе сматра да његово одсуство са посла није било неоправдано, док директор Дома тврди да се ради о неоправданом одсуству.

Законом о раду²³ је прописано да послодавац може запосленом да откаже уговор о раду ако за то постоји оправдан разлог који се односи на способност запосленог, његово понашање и потребе послодавца и то – ако запослени својом кривицом учини повреду радне обавезе утврђене општим актом или уговором о раду.

Правилник о раду у Дому за старе и пензионере у М. прописује чланом 72. став 1. тачка 2. да запосленом престаје радни однос отказом уговора о раду ако својом кривицом неоправдано изостане са посла најмање два узастопна радна дана.

²³ Члан 179. став 1. тачка 2. Закона о раду („Службени гласник РС“ бр. 24/2005, 61/2005 и 54/2009)

Да би се један акт могао сматрати актом дискриминације, потребно је да се ради о неоправданом прављењу разлике или неједнаком поступању, а које је засновано на једном или више личних својстава.

Имајући у виду наведене одредбе, Повереница за заштиту равноправности сматра да је отказ уговора о раду донет у складу са одредбама Закона о раду и Правилника о раду у Дому за старе и пензионере у М., те самим тим није недозвољен. Надаље, ова правила важе за сваку запослену особу која се нађе у истој или сличној ситуацији, тако да било које лично својство подносиоца притужбе није релевантно у овом случају, а такође нису од значаја ни разлози због којих Д. П. није долазио на посао, јер своје изостанке није оправдао у законом предвиђеној процедури. Учествовање у организацији Параде поноса или било које друге манифестације или догађаја није и не може да буде разлог нити оправдање за неиспуњавање законских обавеза или обавеза из уговора о раду.

Што се тиче навода подносиоца притужбе да директор Дома није поступио на истоветан начин у случају особе запослене у Дому на пословима доктора медицине, Повереница је мишљења да се не ради о упоредивим случајевима, имајући у виду њихове околности, односно природу повреде радне обавезе.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

3.5. Притужба удружења Л. против митрополита Амфилохија Радовића због говора мржње према сексуалним мањинама (дел. бр. 171/2011 од 28.02.2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреде одредаба Закона о забрани дискриминације и даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. Гласник РС“ бр. 22/2009), поводом говора митрополита Амфилохија Радовића од 11. октобра 2010. године, који су пренели многи медији у Републици Србији, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У говору митрополита Амфилохија Радовића од 11. октобра 2010. године окупљенима у селу Клинци код Луштице, који су пренели многи медији у Републици Србији изражене су идеје и ставови који представљају кршење забране говора мржње која је прописана чланом 11. Закона о забрани дискриминације („Сл. Гласник РС“, бр. 22/2009).

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје митрополиту Амфилохију Радовићу

ПРЕПОРУКУ

1. Митрополит Амфилохије Радовић ће у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком примити делегацију активиста и активисткиња који/е се боре за права особа другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне. На тај начин ће непосредно сазнати са каквим се проблемима суочавају у свакодневном животу, као и како на њихове животе утичу његове изјаве. Повереница за заштиту равноправности ставља на располагање своје просторије за овај састанак.

2. Митрополит Амфилохије Радовић упутиће јавно извињење учесницима и учесницама Параде поноса због говора мржње израженог 11. октобра 2010. године. Јавно извињење ће, о свом трошку, објавити у дневном листу који излази на целој територији Републике Србије, у року од 15 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

3. Митрополит Амфилохије Радовић ће се убудуће суздржавати од давања изјава, ширења идеја, ставова и информација којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства.

4. Митрополит Амфилохије Радовић обавестиће Повереницу за заштиту равноправности о предузетим радњама у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности је притужбу против говора митрополита Амфилохија Радовића од 11. октобра 2010. године упутила О. Л. 14. октобра 2010. године, као и следећи појединци, појединке и удружења грађана: Г. Б., П. к., А. С., Т. М., Н. С., С. А., С. П., Н. С., П. М., Ј. Ј., М. Б., А. Е., К. М., С. С., Ј. Ш., Д. Ј., О. З., Б. П., А. Е., М. И., А. М., А. Т., Ј. Ђ., Ж. д., М. Д., О. Ј., Ј. И. и В. Б..

Повереница за заштиту равноправности спровела је јединствен поступак, сагласно члану 117. Закона о општем управном поступку („Сл. лист СРЈ“, бр. 33/97 и 31/2001), у вези са чланом 40. став 4. Закона о забрани дискриминације, у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности.

Митрополиту Амфилохију Радовићу је, преко Синода Српске православне цркве, упућен дана 17. октобра 2010. године захтев да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужби. Даном 4. новембра 2010. године је Свети архијерејски синод Српске православне цркве упутио овом ограну допис без броја, којим је Повереницу за заштиту равноправности обавестио о адреси митрополита Амфилохија Радовића.

Дописом бр. 136/2010 од 8. децембра 2010. године је поновљен захтев митрополиту Амфилохију Радовићу да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужби, с тим што је допис послат на адресу Православне митрополије Црногорско-приморске, у складу са обавештењем добијеним од Светог архијерејског синода Српске православне цркве.

Митрополит Амфилохије Радовић се није изјаснио о основаности притужби у остављеном року, те су повереници били доступни само наводи из притужби и докази поднети уз притужбе.

Одредбом члана 11. Закона о забрани дискриминације прописано је да је забрањено изражавање идеја, информација и мишљења којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства, у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности, исписивањем и приказивањем порука или симбола и на други начин.

Говором у којем митрополит Амфилохије Радовић назива учеснике и учеснице Параде поноса „*смрадом содомским који је отровао и загадио Београд*“, оправдава насиље које се догодило на улицама Београда 10. октобра 2010. године – „*И видите, једно насиље, насиље тих безбожних и настраних људи изазвало је друго насиље.*

Па се сад питају ко је крив и ту дјецу називају хулиганима!“, и упућује претње *„Будите увјерени да је то предуказање пропасти хришћанског народа. Бог ће знати кад ће ударити својим бичем и опоменом, али то се већ полако припрема...“*, је несумњиво прекршена забрана говора мржње из члана 11. Закона о забрани дискриминације.

Повереница за заштиту равноправности је приликом доношења препоруке имала у виду одредбу члана 18. став 2. Закона о забрани дискриминације – *„не сматра се дискриминацијом поступање свештеника, односно верских службеника које је у складу са верском доктрином, уверењима или циљевима црква и верских заједница, у складу са законом којим се уређује слобода вероисповести и статус црква и верских заједница“*, али је става да отворени говор мржње није и не може бити у складу са било којом верском доктрином, нити позивање на верско уверење или циљеве црква и верских заједница може бити оправдање за говор мржње. Митрополит Амфилохије Радовић се овим говором оглушио и о званичан став Српске православне цркве, која је непосредно пред одржавање Параде поноса експлицитно позвала на уздржавање од сваког насиља све грађане и грађанке, па самим тим и великодостојнике Српске православне цркве.

Повереница за заштиту равноправности је приликом доношења мишљења и препоруке посебно имала у виду и чињеницу да је митрополит Амфилохије Радовић јавна личност, великодостојник Српске православне цркве, а с обзиром да јавне личности утичу на формирање јавног мњења, њихова одговорност је већа, а обавеза уздржавања од таквог говора још наглашенија.

Садржина препоруке мотивисана је потребом да се на најбољи начин отклоне последице дискриминаторног акта и предупреди даље дискриминаторно понашање, имајући у виду законом дефинисани општи циљ препорука.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоручила митрополиту Амфилохију Радовићу предузимање одговарајућих радњи.

3.6. Притужба удружења Л. против СЗТР С. б. због дискриминације сексуалних мањина у пружању услуга (дел. бр. 919/2011 од 29. 07. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр.22/2009), поводом притужбе Л. – организације ... из Б., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Уклањањем плаката на којима су били представљени лезбејски и геј парови са билборда у Н. С., у ... улици (паркинг код ...) и са угла Булевара ... и ... улице, који су рекламирали изложбу аустријских уметника „By the way“, у организацији Музеја савремене уметности В., у периоду од 21. марта 2011. године па до тренутка скидања, Д. П., власник и директор СЗТР С. б. из Б. није извршио акт дискриминације.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности обратила се организација за ... Л. притужбом од 20. априла 2011. године, у којој је наведено да је предузеће С. б. из Б. извршило акт дискриминације према припадницима и припадницама ЛГБТ популације, тако што је уклонило плакате који су рекламирали изложбу са билборда на којима су били представљени лезбејски и геј парови, пре рока за уклањање плаката који је првобитно договорен са организатором изложбе. Наиме, дванаест аустријских уметника који се баве анализом и критиком савременог друштва је крајем марта 2011. године представило своје радове у Музеју савремене уметности В., као и на јавним местима у Н. С. у оквиру једномесечне изложбе под називом „By the way“. Њихова изложба, према наводима из притужбе, није наишла на разумевање појединих новина и наводи текст из Националног грађанског листа под називом „Због аустријског амбасадора рекламирају геј бракове“, па су, због текстова објављених у овом листу и због притиска јавности и многобројних хомофобичних испада, плакати са билборда уклоњени пре рока. У притужби је наведено да су билборди били закупљени до 21. априла 2011. године, али да је власник билборда, када је чуо да се ради о геј плакатима, послао екипу да их скине. Плакат са билборда у ... улици је, према наводима притужбе, скинут 1. априла 2011. године, а други плакат 4. априла (угао Булевара ... и ... улице).

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а

у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, те је у току поступка прибављено изјашњење Д. П., власника и директора СЗТР С. б. из Б. од 4. маја 2011. године, као и допунско изјашњење од 27. маја 2011. године, у којима је наведено следеће:

– да их је крајем 2010. године контактирао Музеј савремене уметности В. (МСУВ) ради рекламирања изложбе аустријских уметника на билбордима у Н. С.. Тада је све било договорено, али је кампања отказана, односно померена за март 2011. године,

– да их је у фебруару 2011. године контактирао директно Universalmuseum Joanneum GmbH fur Institut fur Kunst im offentlichen Raum Steiermark из Граца (Институт), и да су у сарадњи и уз консултације са МСУВ, изабрали две локације у граду на којима ће се наћи радови аустријских уметника (... улица, паркинг код ... и угао Булевара ... и ... улице),

– да уговор са Институтом из Аустрије није потписан, а да је усмени договор био да плакати буду на билбордима четири недеље, као и да је Институт из Аустрије платио тражени износ и послао припрему за штампу у електронској форми,

– да су плакати постављени 21. марта 2011. године и да их је, после седам дана, власник билборда у ... улици контактирао и објаснио да има притужбе од стране новинара и Српске Православне Цркве и да се плаши реакције грађана и могућности да му билборд буде оштећен,

– да су новинари контактирали и СЗТР С. б. и да се, након објављивања и текстова у новинама, директор СЗТР С. б. обратио Ж. Г, директору МСУВ, који је је изјавио да су задовољни ефектом који су плакати постигли и да нема потребе да се плакат враћа на билборд са којег је скинут,

– плакат је са билборда у ... улици уклоњен по налогу власника билборда после отприлике недељу дана, а плакат на билборду на углу булевара ... и ... улице стајао до 25. априла 2011. године, неколико дана дуже него што је уговорено,

– да нико од запослених у СЗТР С. б. нема никаквих предрасуда, нити људе деле по расној, верској или сексуалној оријентацији, да је у питању посао као и сваки други, као и да ће на билбордима рекламирати све што није у супротности са Уставом и законима Републике Србије.

Директору Музеја савремене уметности В. Ж. Г, упућен је захтев 10. маја 2011. године да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужбе. Писано изјашњење није достављено, али је запослена у стручној служби Повереника 22. јуна 2011. године обавила телефонски разговор са Ж. Г, о чему је састављена службена белешка. У телефонском разговору Ж. Г.

је потврдио наводе из изјашњења СЗТР С. б. и том приликом рекао да га је директор Д. П. обавестио о ситуацији са уклањањем плаката. Ж. је, такође, потврдио да је директору Д. П. рекао да је задовољан ефектом који су билборди изазвали и да нема потребе да се плакат враћа на билборд са којег је скинут.

Сагледавајући чињенице и доказе у овом предмету, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да је у питању врло комплексан догађај који је потребно анализирати са два аспекта:

- реакције и полемике које је догађај изазвао у медијима,
- наводе притужбе поднете против СЗТР С. б. из Б..

Неспорно је да је постављање плаката којима је рекламирана изложба догађај који је изазвао различите реакције у медијима, као и полемике у јавној сфери. Повереница за заштиту равноправности са жаљењем констатује да негативне реакције које је изазвало постављање плаката показују да се нетолерантност одређених група у нашем друштву не смањује, већ се распламсава и појачава сваким новим догађајем којим се промовише различитост, посебно када је у питању ЛГБТ популација. Чак и ако оставимо по страни чињеницу да су плакати рекламирали међународну изложбу која је важна и са аспекта обogaћивања културног живота у земљи, и да такве реакције само наносе штету угледу Србије и њеном културном развоју, остаје нам да закључимо да поједине групе у друштву настављају тренд нетолеранције и неприхватања различитости. Одредбом члана 11. Закона о забрани дискриминације забрањено је изражавање идеја којима се подстиче дискриминација, мржња или насиље против лица или групе лица због њиховог личног својства, у јавним гласилима и другим публикацијама, на скуповима и местима доступним јавности, исписивањем и приказивањем порука или симбола и на други начин. Количина нетолеранције која је исказана поводом овог догађаја у јавним гласилима је несумњиви знак да ће овај државни орган, као и сви други релевантни друштвени актери, убудуће морати да уложи још више напора у циљу едукације и подизања нивоа свести о различитости, једнакости, равноправности и борби против дискриминације.

Међутим, имајући у виду да је притужба поднета против СЗТР С. б. из Б, Повереница је даље анализирала да ли је уклањањем плаката са једног билборда у Н. С., власник радње или било код од запослених у СЗТР С. б. извршио акт дискриминације ЛГБТ популације.

Из достављеног изјашњења је утврђено да су постављени плакати на два билборда у Н. С., а да је један уклоњен пре истека рока на који је билборд закупљен. Утврђено је да СЗТР С. б. из Б. није власник билборда, већ радња која врши услуге посредовања између власника и потенцијалних заинтересованих закупаца билборда, као и услугу

постављања и уклањања плаката. Неспорно је да је плакат уклоњен по налогу власника билборда, али како против њега није поднета притужба, Повереница за заштиту равноправности се није упуштала у оцену да ли је тим поступком извршен акт дискриминације, тако да није сагледавала оправданост његовог страха да ће билборд бити оштећен, нити друге релеватне чињенице.

Повереница за заштиту равноправности је утврдила да је директор и власник СЗТР С. б. из Б. коректно поступио према закушцима билборда (МСУВ и Институт из Аустрије), да је обавестио директора МСУВ Ж. Г. о уклањању плаката и о разлозима, да је понудио да плакат буде постављен на неком другом месту, али да је директор МСУВ сматрао да су плакати постигли жељени ефекат, те да није потребно поново постављати плакат. Такође, Повереница је имала у виду и чињеницу да је други плакат остао дуже на билборду од уговореног времена, као и чињеницу да је власнику СЗТР С. б. из Б. и запосленима био познат садржај плаката пре него што су плакати уопште и постављени.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, и имајући у виду поступање директора СЗТР С. б. из Б, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

4. Притужбе због дискриминације по основу инвалидитета

4.1. Притужба С. Г. против Дома за децу и омладину ометену у развоју С. због дискриминације запослене на основу инвалидитета (дел. бр. 423/2011 од 11. 04. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, Сл. гласник РС бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Решењем в. д. директорке Дома за децу и омладину ометену у развоју С. бр. 6289 од 17. децембра 2010. године, којим је отказан уговор о раду др С. Г., није извршен акт дискриминације на основу личног својстава – инвалидитета.

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (члан 33. тачка 9. Закона о забрани дискриминације), Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКУ

Дом за децу и омладину ометену у развоју С. ће без одлагања предузети све неопходне радње и мере којима ће обезбедити испуњавање обавезе прописане чланом 24. Закона о запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом,²⁴ којим је предвиђено запошљавање одређеног броја особа са инвалидитетом, у зависности од броја запослених.

Образложење

Притужбом од 29. децембра 2010. године против решења в. д. директорке Дома за децу и омладину ометену у развоју С. бр. 6289 од 17. децембра 2010. године, повереници за заштиту равноправности обратила се др С. Г. преко пуномоћника адвоката Н. Д. Ц. У притужби је наведено да је према њој извршен акт дискриминације на основу његовог личног својства – инвалидитета, и то тако што је једини разлог за доношење решења о отказивању уговора о раду инвалидитет

24 Службени гласник РС бр. 36/2009

подносиоце притужбе. С. Г. је радни однос на одређено време у Дому за децу и омладину ометену у развоју С. засновала 31. марта 2010. године и до децембра 2010. године је, са прекидима, била ангажована по уговорима на одређено време у трајању од 30 дана. Уз притужбу су достављени докази да је С. Г. особа са инвалидитетом, као и уговори о раду које је закључивала у наведеном временском периоду и решења о отказу уговора о раду.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности. У поступку је прибављено изјашњење в.д. директорке Дома М. М. М. од 28. јануара 2011. године, као и допуна изјашњења од 13. марта 2011. године. У изјашњењу и допуни изјашњења је наведено следеће:

– да је др С. Г. била у радном односу у Дому за децу и омладину ометену у развоју С. на радном месту лекара опште праксе у периоду од 31. марта 2010. године до 25. децембра 2010. године, по уговорима о раду на одређено време до 30 дана и то укупно седам месеци, уз напомену да није прекорачен рок од 12 месеци прописан чланом 37. став 1. Закона о раду,

– да приликом заснивања радног односа није доставила послодавцу потврду да је особа са инвалидитетом, нити пружила било какво обавештење/захтев да је потребно покренути поступак процене радне способности, у складу са одредбама Закона о запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом. Чињеница да С. Г. има видљив физички инвалидитет је ирелевантна за одговорност послодавца, јер о томе послодавцу није достављен било какав доказ,

– достављен је Правилник о систематизацији радних места, као и уговор о пружању и финансирању здравствене заштите из обавезног здравственог осигурања за 2010. годину, број 2419 од 7. маја 2010. године и уговор о измени и допуни уговора о пружању и финансирању здравствене заштите у 2007. године бр. 333 од 25. маја 2007. године из којих се може видети да је уговорено финансирање накнаде зараде за два лекара опште праксе,

– да је решење Националне службе за запошљавање – филијала Београд бр. 0100-1002-642/2010 од 4. новембра 2010. године којим је утврђено да С. Г. има први степен тешкоћа и препрека у раду, достављено Дому за децу и омладину ометену у развоју С. тек 28. децембра 2010. године, дакле након престанка радног односа на одређено време,

– да су у Дому запослене две лекарке опште праксе – др И. Ђ. на неодређено време и др Л. С. на одређено време,

– да обавезу запошљавања одређеног броја особа са инвалидитетом уместо Дома испуњава Министарство рада и социјалне политике, у складу са чланом 29. Закона о запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом,

– да нема доказа да је подносиатеља притужбе на било који начин дискриминисана.

Повереница за заштиту равноправности је увидом у приложену документацију утврдила да је др С. Г. била у радном односу у Дому за децу и омладину ометену у развоју С. на радном месту лекара опште праксе у периоду од 31. марта 2010. године до 25. децембра 2010. године, по уговорима о раду на одређено време до 30 дана и то укупно седам месеци. Законом о забрани дискриминације²⁵ је прописано да дискриминација особа са инвалидитетом постоји ако се поступа супротно начелу поштовања једнаких права и слобода особа са инвалидитетом у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота, као и да се начин остваривања и заштита права особа са инвалидитетом уређује посебним законом. Чланом 21. Закона о сретчавању дискриминације особа са инвалидитетом²⁶ је прописано да је забрањено вршити дискриминацију особа са инвалидитетом у запошљавању и остваривању права из радног односа, и то како према особи са инвалидитетом која тражи запослење, тако и према запосленој особи са инвалидитетом. Дискриминацијом због инвалидности у запошљавању сматра се:

– непримање у радни однос особе са инвалидитетом или пратиоца особе са инвалидитетом због инвалидности, односно због својства пратиоца особе са инвалидитетом,

– постављање посебних здравствених услова за пријем у радни однос особе са инвалидитетом, осим ако су посебни здравствени услови за обављање одређених послова утврђени у складу са законом,

– претходна провера психофизичких способности које нису у непосредној вези са пословима за које се заснива радни однос²⁷ [...].

Већ сама чињеница да је подносиатеља притужбе била у радном односу на одређено време указује да послодавац није дискриминаторски поступао приликом заснивања радног односа на одређено време. Иако је увидом у приложену документацију и на основу прикупљених чињеница Повереница констатовала неправилности у погледу сукцесивног заснивања радног односа на одређено време, није утврђено да им је узрок инвалидитет подносиатеље притужбе, па Повереница за заштиту равноправности упућује С. Г. да заштиту права потражи пред надлежним судом, јер евентуалне неправилности у вези са закључивањем уговора о раду на одређено време и отказивањем уговора

25 Члан 26, ставови 1. и 2.

26 Службени гласник РС бр. 33/2006

27 Ибид, члан 22.

о раду нису у надлежности овог државног органа. У овом поступку није утврђено да је искључиви разлог за престанак радног односа, односно, за необнављање уговора о раду на одређено време, заснован на личном својству подносиоце притужбе – инвалидитету.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да решењем о отказивању уговора о раду бр. 6289 од 17. децембра 2010. године није извршен акт дискриминације према подносиоце притужбе на основу инвалидитета.

Сагледавајући чињенице које су прикупљене ради одлучивања по притужби, Повереница за заштиту равноправности, у складу са својим законским овлашћењем да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности²⁸, упућује препоруку Дому за децу и омладину ометену у развоју С. да без одлагања предузме све неопходне радње и мере којима ће обезбедити испуњавање обавезе прописане чланом 24. Закона о запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом, којим је предвиђено запошљавање одређеног броја особа са инвалидитетом, у зависности од броја запослених код послодавца. То, поред осталог, подразумева планирање и остваривање мера за повећање запослености особа са инвалидитетом код свих послодаваца, а самим тим и код државних органа који треба да дају пример и омогуће што већу приступачност и једнаку доступност различитих послова особама са инвалидитетом.

Приликом доношења ове препоруке Повереница је имала у виду да Закон о запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом у члану 29. став 1. прописује да послодавац који не запосли особе са инвалидитетом плаћа пенале у висини троструког износа минималне зараде утврђене у складу са прописима о раду, за сваку особу са инвалидитетом коју није запослио, а такође и Правилник о начину праћења и извршавања обавезе запошљавања особа са инвалидитетом и начину доказивања извршавања те обавезе²⁹ који чланом 8. став 1. прописује да Република Србија као послодавац за директне и индиректне кориснике буџетских средстава обавезу запошљавања особа са инвалидитетом извршава опредељивањем средстава у буџету за текућу годину за намене рефундације зарада особа са инвалидитетом запослених у предузећима за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом, за побољшање услова рада, унапређење производних програма и у друге сврхе у складу са законом.

28 Члан 33. тачка 9. Закона о забрани дискриминације

29 Службени гласник РС бр. 33/2010 и 48/2010-испр.

Препорука је заснована на уставној одредби која прописује да су свима, под једнаким условима, доступна сва радна места, а да се особама са инвалидитетом омогућује посебна заштита на раду и посебни услови рада, у складу са законом³⁰. Такође, препорука је заснована на Закону о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом³¹, Закону о запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом, као и на Стратегији за побољшање положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији (2006) и Конвенцији о правима особа са инвалидитетом³².

Повереница за заштиту равноправности је приликом доношења препоруке имала у виду да је основна идеја свих ових докумената и закона побољшање положаја особа са инвалидитетом у нашем друштву, који води ка пуној социјалној инклузији, те да је у најбољем интересу особа са инвалидитетом да сви послодавци предузму мере којима ће им омогућити запошљавање и једнаку доступност радних места.

30 Члан 60. ставови 3. и 5. Устава Републике Србије, Сл. гласник РС бр. 98/2006

31 Службени гласник РС бр. 33/2006

32 Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 42/2009

4.2. Притужба Б. М. против Градске управе за урбанизам, грађевинске, комунално – стамбене послове, саобраћај и путева града Л. због дискриминације у погледу коришћења јавне површине на основу инвалидитета (дел. бр. 552/2011 од 11. 05. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе Б. М. из Л., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Решењем Градске управе за урбанизам, грађевинске, комунално-стамбене послове, саобраћај и путева града Л. бр. 352-675/09-2 од 16. јуна 2009. године, којим је одобрено М. Б. из Л. заузеће јавне површине у времену од 15. јуна до 15. јула 2009. године, ради постављања покретног апарата за припрему и продају кокица у парку ... од споменика „...“ према згради ..., а којим је делимично усвојен захтев јер није одобрена тражена локација, није извршен акт дискриминације на основу личног својства – инвалидитета.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности је Заштитник грађана дописом 15-1171/10 од 20. децембра 2010. године, проследио на даљу надлежност притужбу Б. М. из Л., који тврди да је дискриминисан поступањем Градске управе за урбанизам, грађевинско-комуналне послове, саобраћај и путеве града Л.. Дискриминаторно поступање огледа се у одређивању локације за заузеће јавне површине, на којој је подносиоцу притужбе одобрено постављање покретног апарата за продају кокица у периоду од 15. јуна до 15. јула 2009. године. Подносилац притужбе наводи да на локацији која му је одобрена нема довољно пролазника који би могли бити потенцијални купци, што није био случај током претходних година када му је решењима Градске управе града Л. било одобрено заузеће јавне површине на локацији код ... у Л.. У притужби посебно истиче да је особа са инвалидитетом и изражава уверење да је ово његово лично својство једини разлог промене локације за заузеће јавне површине у 2009. години. Наводи и да је чињеница да је он особа са инвалидитетом била разлог за доношење решења бр. 355-765/09-07 од 4. фебруара 2009. године, којим му је наложено уклањање апарата за кокице са јавне површине (тротоар) у улици ... у Л., док су на истој локацији постављени многи већи монтажни објекти који нису уклоњени.

Уз притужбу је приложио доказе да је особа са инвалидитетом, доказе да је корисник материјалне помоћи, као и да је носилац права по основу инвалидитета. Поводом поступања Градске управе града Л., уз притужбу је доставио решења бр. 352-369/06-02 од 12. јуна 2006. године, бр. 355-2441/07-07 од 31. јула 2007. године, бр. 352-675/09-02 од 16. јуна 2009. године, бр. 352-1031/08-02 од 6. новембра 2008. године, жалбу на решење бр. 355-765/09-07 од 23. фебруара 2009. године и захтев којим тражи да му се одобри заузеће јавне површине од 30. марта 2009. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је току поступка прибављено изјашњење Градске управе за урбанизам и стамбено-комуналне послове града Л..

Градска управа града Л. у изјашњењу од 10. марта 2011. године изјашњење, наведи следеће:

– решењима бр. 353-369/06-02 од 12. јуна 2006. године и бр. 351-1031/08-02 од 6. новембра 2008. године, Б. М. је одобрено да постави апарат за кокице на траженој локацији, у складу са одлукама Градског већа града Л.,

– да је Б. М. и у 2009. години, по решењу бр. 351-675/09-02 од 16. јуна 2009. године, одобрено заузеће јавне површине ради постављања апарата за кокице али на другој локацији од оне за коју је поднео захтев, а једини разлог за промену локације је одлука Градског већа којом су одређене локације на којима се може одобрити заузеће јавних површина,

– да се подносилац притужбе није жалио ни на једно решење о одобравању локације за заузеће јавне површине, већ да је жалбу изјавио на решење Комуналне инспекције која се налази у склопу Градске управе за инспекцијске послове, којим је наложено уклањање апарата постављеног на локацији за коју није имао одобрење,

– да је поступање Градске управе за урбанизам и стамбено-комуналне послове града Л. било у складу са позитивним прописима, и да није извршена дискриминација према подносиоцу притужбе по било ком његовом личном својству,

– да ће убудуће, имајући у виду да је Б. М. особа са инвалидитетом, настојати да доносе одлуке које су у складу како са његовим интересима и потребама тако и са прописима којима се уређују поступак и услови заузећа јавне површине у циљу обављања делатности.

Одлуком о постављању мањих монтажних објеката на јавним површинама на територији града Л.³³ прописани су поступак и услови

33 Одлука о постављању мањих монтажних објеката на јавним површинама на територији града Л. („Сл. гласник града Л.“ бр.28/2008)

за постављање и уклањање мањих монтажних објеката на јавним површинама. Одредбом члана 4. Одлуке прописано је да Градско веће доноси Програм који мора, између осталог да садржи и: катастарске податке и просторна обележја јавне површине са конкретним локацијама за постављање, урбанистичко-техничке услове за постављање са условима прикључења на инфраструктуру, врсту и намену објекта са оптималним роком за постављање по свакој локацији и др.

Постављање покретних тезги, раскладних уређаја и покретних апарата прописано је одредбама чланова 25 – 31. Одлуке, на основу којих одобрење за постављање издаје Градска управа надлежна за комуналне делатности на локацијама предвиђеним планом, а уколико план није донет, одобрење за заузеће доноси се у складу са могућностима конкретног простора.

Акт дискриминације означава свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима.³⁴

Имајући у виду да су Одлуком прописана два различита поступка, као и другачији услови за добијање одобрења за заузеће јавних површина „*мањим монтажним објектима*“ и „*покретним апаратима*“, Повереница за заштиту равноправности је става да није направљена разлика у поступању заснована на личном својству подносиоца притужбе, већ је неједнако поступање засновано на различитој правној ситуацији у којој се налази подносилац притужбе у односу на особе које су поставиле „*мање монтажне објекте*“.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

34 Закон о забрани дискриминације („Сл.гласник РС“ бр.22/2009), члан 2.став 1. тачка 1.

4.3. Притужба Ј. Ч. против Националне службе за запошљавање, Филијала за град Београд због дискриминације у утврђивању статуса особе са инвалидитетом (дел. бр. 685/2011 од 15. 06. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр.22/2009), поводом притужбе Ј. Ч. из Б., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Решењем Националне службе за запошљавање, Филијала за град Београд бр. 0100-1002-1081/2010 од 25. јануара 2011. године којим је Ј. Ч. из Б. утврђен трећи степен тешкоћа и препрека у раду и утврђен статус особе са инвалидитетом која се не може запослити и одржати запослење ни под општим ни под посебним условима, извршен је акт дискриминације у области рада на основу инвалидитета, прописан чланом 16. Закона о забрани дискриминације у вези са чланом 26. став 1. Закона о забрани дискриминације.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. и члану 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје Националној служби за запошљавање, Филијали за град Београд

ПРЕПОРУКУ

1. Национална служба за запошљавање, Филијала за град Београд ће предузети све неопходне мере из своје надлежности да се уклоне последице решења бр. 0100-1002-1081/2010 од 25. јануара 2011. године, којим је Ј. Ч. ускраћено право на рад.

2. Национална служба за запошљавање, Филијала за град Београд ће, у сарадњи са надлежном комисијом органа вештачења Републичког фонда ПИО, кроз заједнички састанак или на други прикладан начин, осигурати да се убудуће процена радне способности врши тако да се особама са инвалидитетом олакша у највећој могућој мери остваривање права на рад, руководећи се њиховим најбољим интересима, уз уважавање њихових потреба, жеља и мишљења, сагласно општем принципу пуне социјалне укључености особа са инвалидитетом.

3. Национална служба за запошљавање, Филијала за град Београд ће се старати да приликом доношења одлука из своје надлежности промовише и развија недискриминаторну праксу.

4. Национална служба за запошљавање, Филијала за град Београд ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности о предузетим радњама у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности обратила се притужбом 21. марта 2011. године Ј. Ч. из Б., преко свог пуномоћника Н. Ц., адвоката из Б. У притужби је наведено да је Ј. Ч. дискриминисана на основу личног својства – инвалидитета, јер јој је решењем Националне службе за запошљавање, Филијала за град Београд бр. 0100-1002-1081/2010 од 25. јануара 2011. године ускраћено право на рад, тако што јој је утврђен статус особе са инвалидитетом која се не може запослити и одржати запослење ни под општим, ни под посебним условима.

У притужби и доказима достављеним уз притужбу (решење Националне службе за запошљавање, Филијала за град Београд бр. 0100-1002-1081/2010 од 25. јануара 2011. године и жалба од 09. марта 2011. године изјављена против овог решења), наводи се следеће:

– да је решењем Националне службе за запошљавање, Филијала за град Београд бр. 0100-1002-1081/2010 од 25. јануара 2011. године Ј. Ч. утврђен трећи степен тешкоћа и препрека у раду, односно немогућност да се запосли ни под општим, ни под посебним условима,

– да је Ј. Ч. дијагностикован *diabetes mellitus tip 1*, због чега је на инсулинској терапији као и да је током 2004. године дошло до потпуног губитка вида и дијабетичне полинеуропатије, као последица болести,

– да је њено здравствено стање одрживо и стабилно у последњих десетак година и да је двапут била запослена – на месту медицинске сестре у Градској болници Београд на одељењу нефрологије и на месту комерцијалисткиње у приватној фирми, као и да је рад прекинула због обавеза на Вишој медицинској школи у Београду, где је апсолвенткиња,

– да је завршила курс за масажу на НУ „Божидар Ација“, да је 2007. године уписала школу за лични развој и комуникационе способности „Диада“, да је током 2009. и 2010. године похађала курсеве рачунара и енглеског језика,

– да приликом саме процене здравствене способности вештака фонда ПИО, тест који је радила код психолога није био прилагођен особама са општењем вида,

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење Националне службе за запошљавање, Филијала за град Београд, у којем је наведено:

– да процену радне способности и могућности запослења или одржавања запослења врши комисија органа вештачења Републичког фонда образована за ту намену, а састављена од лекара вештака одговарајуће или сродне специјалности у односу на основну болест или инвалидитет особе чије се способности процењују и стручњаци других одговарајућих болести (социјални радник, специјални едукатор-дефектолог, психолог, специјалиста медицине рада),

– да странка у поступку доставља одговарајућу медицинску и другу документацију, па тако и налаз психолога из одговарајуће здравствене установе, тако да наведена комисија нема утицаја на начин тестирања који је примењен у здравственој установи у којој се врши тестирање,

– да се у Београду не може ни у једној здравственој установи обавити тестирање прилагођено особама са оштећеним видом и да наведена комисија процењује радну способност на основу налаза психолога донетог применом стандардних тестова и на основу прегледа лица приликом вештачења,

– да је одлука да се Ј. Ч. утврди статус особе са инвалидитетом и да су тешкоће и препреке потпуне или вишеструке, односно да се лице не може запослити ни под општим ни под посебним условима, и поред тога што је имала радно искуство, односно већ била запослена, донета на основу сагледавања њеног свеукупног стања и стања на тржишту рада,

– да су одлуку донели заједнички сви чланови комисије, као и да је одлука пре свега у интересу особе о чијим се правима одлучивало.

Устав Републике Србије („Службени гласник РС“ бр. 98/2006) забрањује сваку врсту дискриминације, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета³⁵. Надаље, Уставом се јемчи право на рад, на слободан избор рада и прописује да су свима, под једнаким условима, доступна сва радна места³⁶. Одређене су и категорије људи којима се омогуће посебна заштита на раду и посебни услови рада, међу којима су и особе са инвалидитетом³⁷.

Чланом 16. став 1. Закона о забрани дискриминације забрањена је дискриминација у области рада, односно нарушавање једнаких могућности за заснивање радног односа или уживање под једнаким

35 Члан 21. Устава РС

36 Члан 60. Устава РС

37 Ibid.

условима свих права у области рада, као што су право на рад, на слободан избор запослења, на напредовање у служби, на стручно усавршавање и професионалну рехабилитацију, на једнаку накнаду за рад једнаке вредности, на правичне и задовољавајуће услове рада, на одмор, на образовање и ступање у синдикат, као и на заштиту од незапослености. Чланом 26. истог закона је прописано да дискриминација постоји ако се поступа противно начелу поштовања једнаких права и слобода особа са инвалидитетом у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота.

Република Србија је 29. маја 2009. године ратификовала УН Конвенцију о правима особа са инвалидитетом³⁸, чији је циљ да унапреди, заштити и осигура пуно и једнако уживање свих људских права и основних слобода свим особама са инвалидитетом и унапреди поштовање њиховог урођеног достојанства³⁹. Међу правима која су експлицитно гарантована Конвенцијом је и право на рад и запошљавање особа са инвалидитетом. Ратификацијом ове Конвенције, Република Србија се обавезала да *„усвоји одговарајуће законодавне, административне и друге мере за остваривање права признатих Конвенцијом; предузме све одговарајуће мере у циљу мењања или укидања постојећих закона, прописа, обичаја и праксе који представљају дискриминацију према особама са инвалидитетом; се уздржава од свих поступака или пракси који нису у складу са Конвенцијом, као и да обезбеди да државни органи и институције делују у складу са Конвенцијом; да подстичу обуку стручних кадрова и особља које ради са особама са инвалидитетом о правима предвиђеним Конвенцијом како би се обезбедила боља помоћ и услуге гарантоване на основу тих права*⁴⁰.“

Чланом 14. Закона о забрани дискриминације је прописано да се не сматрају дискриминацијом посебне мере уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица, која се налазе у неједнаком положају.

Постојање посебног закона којим се уређује питање запошљавања и професионалне рехабилитације особа са инвалидитетом⁴¹ је показатељ намере наше државе да се озбиљно и афирмативно бави проблемима са којима се особе са инвалидитетом сусрећу у овој важној сфери живота. Основни циљ Закона о запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом, као и донетих подзаконских акта, је омогућавање и олакшавање друштвеног укључивања особа са инвалидитетом, а никако спречавање и отежавање њиховог положаја.

38 Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом, „Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 42/2009

39 Члан 1. став 1. Конвенције о правима особа са инвалидитетом

40 Члан 4. Конвенције о правима особа са инвалидитетом

41 Закон о запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом, „Службени гласник РС“ бр. 36/09

Сагласно овом Закону, уколико особа са инвалидитетом изрази жељу да ради, задатак државе и њених органа/институција је да јој омогући остваривање овог права. Управо је зато и предвиђена стручна подршка у виду посебне процедуре и посебне комисије за процену радне способности, која треба да употреби знање и стручне компетенције и пронађе најбољи начин на који ће особе са инвалидитетом моћи да остварују своје право на запошљавање и рад. Повереница за заштиту равноправности сматра да је партиципација у одлучивању особе чија се радна способност процењује од суштинског значаја, те да нико не може (укључујући овде и комисију Фонда ПИО и Националну службу за запошљавање) процењивати шта је у најбољем интересу неке особе, уколико се особа о којој се ради са тим не слаже или није консултована.

Садржина препоруке мотивисана је потребом да се на најбољи начин отклоне последице дискриминаторног акта и предупреди даље дискриминаторно понашање, имају у виду законом дефинисан општи циљ препорука.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоручила Националној служби за запошљавање, Филијала за град Београд предузимање одговарајућих радњи у циљу отклањања последица дискриминаторног поступања.

4.4. Притужба удружења В. м. због дискриминаторних одредби садржаних у Закону о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом у односу на деце са интелектуалним сметњама (дел. бр. 972/2011 од 31. 08. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом обавештења и предлога ... В. м. из П., да се покрене иницијатива за измену члана 19. став 1. тачка 2. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом („Службени гласник РС“ бр. 33/06), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Одредбом члана 19. став 1. тачка 2. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом („Службени гласник РС“, бр. 33/06), којом је прописано да се дискриминацијом у образовању не сматра *„организација посебних облика наставе, односно васпитања за ученике, односно децу предшколског узраста, који због недовољних интелектуалних способности не могу да прате редовне наставне садржаје, као и упућивање ученика, односно деце предшколског узраста у те облике наставе, односно васпитања, ако се уписивање врши на основу акта надлежног органа којим је утврђена потреба за таквим обликом образовања ученика, односно детета предшколског узраста“*, неоправдано је направљена разлика деце са интелектуалним сметњама у односу на другу децу, чиме је ова група деце дискриминисана на основу личног својства – интелектуалних сметњи.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје Министарству рада и социјалне политике, као надлежном органу за подношење Нацрта закона о изменама и допунама закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом

ПРЕПОРУКУ

1. Министарство рада и социјалне политике предузеће, у оквиру својих законом прописаних надлежности, мере за елиминисање дискриминаторне одредбе члана 19. став 1. тачка 2. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом.

2. Министарство рада и социјалне политике обавестиће Повереницу за заштиту равноправности, у року од 30 дана од дана пријема мишљења и препоруке, о планираним мерама које ће спровести у циљу поступања по препоруци.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности се обратила ... В. м. из П., са обавештењем да је ова организација Уставном суду Републике Србије поднела иницијативу за оцену уставности и законитости члана 19. став 1. тачка 2. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, и са предлогом да Повереница за заштиту равноправности, у оквиру својих законских овлашћења, поднесе иницијативу за оцену уставности и законитости Уставном суду и на тај начин помогне у борби за једнака права све деце. Уз обавештење и предлог је достављена копија поднете иницијативе са образложењем.

Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, у члану 19. став 1. тачка 2. прописује да се дискриминацијом у образовању због инвлидности не сматра:

„Организација посебних облика наставе, односно васпитања за ученике, односно децу предшколског узраста, који због недовољних интелектуалних способности не могу да прате редовне наставне садржаје, као и упућивање ученика, односно деце предшколског узраста у те облике наставе, односно васпитања, ако се уписивање врши на основу акта надлежног органа којим је утврђена потреба за таквим обликом образовања ученика, односно детета предшколског узраста“.

У обавештењу ... В. м. наводи се да је ова одредба дискриминаторна у односу на децу са интелектуалним сметњама, која су издвојена у односу на другу децу, законом којим би управо требало да се обезбеди спречавање дискриминације особа са инвалидитетом. Одредба представља и подржава врло застарело решење из времена када су комисије које су биле осниване на нивоу локалне самоуправе (Комисије за разврставање деце ометене у развоју, тзв. „Комисије за категоризацију“) давале налаз и мишљење о (не)могућностима деце са сметњама у развоју за школовање. На основу тих налаза и мишљења је локална самоуправа доносила решење којим се дете упућивало у редовну или специјалну школу, а врло често су се тим решењима деца са сметњама у развоју искључивала из образовног система и упућивала у установе социјалне заштите (дневне боравке, домове и слично), где је постојао само васпитни рад, али не и образовање. Такав дугогодишњи рад комисија био је у супротности са Уставом Републике Србије и многим законима, али како су сада комисије укинута и не може се више било каквим решењем или одлуком једно дете искључити из образовања, потребно је да се ова одредба и формално уклони из правног поретка државе која се определила за поштовање људских права, побољшање положаја све деце, а посебно деце из маргинализованих група на путу ка потпуној друштвеној укључености. Осим што је овакав приступ превазиђен, законска одредба је и застарела и дискриминаторна, јер поставља само децу са интелектуалним тешкоћама („недовољне интелектуалне способности“) у неповољнији положај када је избор

облика образовања у питању. На тај начин издвојена је само једна врста инвалидитета, односно једно лично својство детета. Истакнуто је и да су нова законска решења суштински другачија, да је дошло до потпуне промене парадигме у односу на децу са сметњама у развоју – више се не посматрају кроз тзв. медицински модел и „недостатке“, већ друштво као целина ради на омогућавању укључења сваког детета и развијања његових/њених капацитета до крајњих могућности. Значајно је промењена и улога родитеља/старатеља детета, препознато је да су они најкомпетентнији да процене способности и могућности своје деце, те је и укинута могућност да неко други (као што су то радиле комисије) одлучује о врсти образовања у коју ће се дете укључити.

Повереница за заштиту равноправности најпре констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и *психичког или физичког инвалидитета*. Уставном забраном дискриминације, као појаве која је супротна принципима демократског друштва, обезбеђује се остваривање начела једнакости и стварају претпоставке да сви грађани и грађанке остварују права под једнаким условима. Чланом 71. ст. 1 и 2. је прописано да *свако* има право на образовање, као и да је основно образовање *обавезно* и бесплатно.

Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, којим је у члану 4. прописано начело једнакости тако што је регулисано да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације. Одредбама чл. 5-14. Закона о забрани дискриминације дефинисани су различити облици повреде начела једнакости, односно дискриминаторног поступања.

С обзиром на чињенице и околности конкретног случаја, за његово разматрање релевантне су одредбе члана 19. Закона о забрани дискриминације, којима је прописано да свако има право на предшколско, основно, средње и високо образовање и стручно оспособљавање под једнаким условима, у складу са законом, као и да је *забрањено* лицу или групи лица на основу њиховог личног својства, отежати или онемогућити упис у васпитно-образовну установу, или искључити их из ових услова, отежати или ускратити могућност праћења наставе и учешћа у другим васпитним, односно образовним активностима, *разврставати ученике по личном својству*, злостављати их и на други начин неправедно правити разлику и неједнако поступати према њима. Такође, релевантне су и одредбе члана 22. Закона о забрани дискриминације, којима је прописано да свако дете има једнака права и заштиту у породици, друштву и држави, без обзира на

његова/њена лична својства или лична својства родитеља, старатеља и чланова породице, као и одредбе члана 26. којима је прописано да дискриминација постоји ако се поступа противно начелу поштовања једнаких права и слобода особа са инвалидитетом у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота.

Надаље, самим Законом о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом (члан 3. став 1. тачка 2.) је прописано да је дискриминација свако *прављење разлике или неједнако поступање*, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства) у односу на лица или групе, као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а *које се заснива на инвалидности* или на разлозима у вези са њом. Такође, сет новина је садржан у Закону о основама система образовања и васпитања („Сл.гласник РС“, бр. 72/2009), које имају циљ да спрече дискриминацију и омогуће укључивање деце са сметњама у развоју и деце са инвалидитетом у образовни систем Србије, чиме ће допринети остваривању уставног начела једнакости и пуној социјалној инклузији. Чланом 3. став 1. тачка 1. овог закона је прописано да „Систем образовања и васпитања мора да обезбеди за сву децу, ученике и одрасле: једнако право и доступност образовања и васпитања без дискриминације и издвајања по основу пола, социјалне, културне, етничке, религијске или друге припадности, месту боравка, односно пребивалишта, материјалног или здравственог стања, *тешкоћа и сметњи у развоју и инвалидитета*, као и по другим основама. Чланом 6. је прописано са свако има право на васпитање и образовање, као и да су грађани једнаки у остваривању права на образовање и васпитање, без обзира на пол, расу, националну, верску и језичку припадност, социјално и културно порекло, имовно стање, узраст, *физичку и психичку конституцију, сметње у развоју и инвалидитет*, политичко опредељење или другу личну особину. Чланом 77. је прописано да за дете и ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, *установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека* и доноси индивидуални образовни план. Циљ индивидуалног образовног плана је *постизање оптималног укључивања детета и ученика у редован образовно-васпитни рад и његово осамостаљивање у вршњачком колективу*.

Повереница за заштиту равноправности сматра да је важно подсетити и на обавезе које је Република Србија преузела ратификацијом међународних конвенција – Конвенција о правима детета („Сл.лист СФРЈ, Међународни уговори“, бр. 15/90, „Сл.лист СРЈ, Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97), која у члановима 23 и 28. утврђује једнакост деце са сметњама у развоју са осталом децом, као и о праву на образовање за сву децу, као и Конвенција о правима особа са инвалидитетом („Сл.гласник РС, Међународни уговори“, бр. 42/2009),

која се у члану 7. посебно бави децом са инвалидитетом и обавезује државе потписнице да предузму све потребне мере како би осигурале да деца са инвалидитетом уживају сва људска права и основне слободе на основу једнакости са другом децом, а у члану 24. утврђије право на образовање особа са инвалидитетом без дискриминације и на основу једнакости са другима.

Повереница за заштиту равноправности је мишљења да се оваква одредба не може сматрати ни посебном (афирмативном) мером које су прописане чланом 21. став 4. Устава Републике Србије – *„Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима“*, јер се издвајањем једне групе деце (деце са интелектуалним тешкоћама) постиже и подстиче даља сегрегација деце на основу личног својства, и управо онемогућава њихова пуна укљученост и равноправност са осталом децом. То прописује и сам Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, у општим начелима у члану 2. став 1. тачка 3. стоји да се закон заснива на начелима [...] *„укључености особа са инвалидитетом у све сфере друштвеног живота на равноправној основи“*, али пропушта да сопствена начела доследно примени кроз закон.

На основу анализе чињеница и правних прописа, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење да је одредба члана 19. став 1. тачка 2. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом („Службени гласник РС“, бр. 33/06) дискриминаторна у односу на децу са интелектуалним сметњама, и препоруку Министарству рада и социјалне политике ради предузимања мера, у складу са својим законских овлашћењима, којима ће отклонити дискриминаторну одредбу.

Повереница за заштиту равноправности уједно обавештава ... В. м. из П. да ће, у складу са чланом 33. став 1. тачка 7. Закона о забрани дискриминације поднети иницијативу за измену дискриминаторне одредбе Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом.

4.5. Притужба М. С. против Секретаријата за саобраћај града Београда због неравноправног третмана према особама са инвалидитетом (дел. бр. 998/2011 од 07. 9. 2011. год.)

У оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, „Службени гласник РС“ бр. 22/2009), поступајући по притужби М. С. из 3, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Секретаријат за саобраћај града Београда није предузео мере из своје надлежности како би се спровели радови на обарању ивичњака тротоара на углу Призренске и Карловачке улице у Земуну и прилагодио тротоар у Призренској улици, чиме је дискриминисао особе које за кретање користе колица на основу њиховог личног својства – инвалидитета, прописане чланом 16. став 1. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом („Службени гласник РС“, бр. 33/2006), у вези са чланом 26. став 1. Закона о забрани дискриминације.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. став 1. тачка 1. и 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје Секретаријату за саобраћај града Београда

ПРЕПОРУКУ

1. Секретаријат за саобраћај града Београда предузеће све неопходне радње у циљу спровођења радова на обарању ивичњака тротоара на углу Призренске и Карловачке улице у Земуну, као и прилагођавања тротоара у Призренској улици, како би се М. С. и другим особама са инвалидитетом која за кретање користе колица омогућило несметано кретање и коришћење јавних површина.

2. Секретаријат за саобраћај града Београда предузеће одговарајуће мере и активности из своје надлежности како би се отклониле препреке које особама са инвалидитетом ометају и отежавају кретање на трговима, улицама, пешачким прелазима и другим јавним саобраћајницама.

3. Секретаријат за саобраћај града Београда ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности, у року од 30 дана од дана пријема мишљења са препоруком, о планираним мерама и предузетим радњама у циљу поступања по препоруци.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности примила је 4. августа 2011. године притужбу, а 11. августа 2011. године допуну притужбе М. С. из 3, у којој наводи да је непоступањем Секретаријата за саобраћај града Београда дискриминисан на основу личног својства – инвалидитета. У притужби је навео да се као особа са инвалидитетом и корисник инвалидских колица, више пута обраћао Секретаријату са молбом да му се омогући несметано коришћење јавних површина, односно, са захтевом да се оборе ивичњаци тротоара на углу Призренске и Карловачке улице и да се у Призренској улици прилагоди тротоар како би се особама са инвалидитетом обезбедило несметано кретање инвалидским колицима, али да до дана подношења притужбе Секретаријат за саобраћај није поступио по молбама.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступака тражено изјашњење Градске управе града Београда – Секретаријата за саобраћај. Изјашњење је достављено 17. августа 2011. године, у којем се наводи да је стручна екипа Секретаријата за саобраћај 1. августа 2011. године, поводом пријаве М. С. Комисији за разматрање пријава и притужби грађана, извршила увид у стање на предметној раскрсници и утврдила да је извршено обарање ивичњака без сагласности Секретаријата за саобраћај. У прилогу су достављене фотографије постојећег стања, као и неколико докумената преписке Секретаријата за саобраћај и Дирекције за путеве поводом захтева подносиоца притужбе. Наведено је и да је обављен разговор са М. С. и договорено да ће надзорна служба изаћи на терен и утврдити оправданост захтева 03. августа 2011. године.

Такође је достављен и допис Одељења за динамички саобраћај при Сектору за техничко регулисање саобраћаја Секретаријата за саобраћај града Београда IV – об бр. 344.16 – 397/2011 од 10. марта 2011. године који је упућен Одељењу за путеве при Сектору за саобраћајни инспекцијски надзор Секретаријата за инспекцијске послове, у којем се наводи:

– да је Секретаријат за саобраћај претходних година уложио велики труд и значајна финансијска средства у циљу олакшавања живота и рада особа са инвалидитетом, старијих и немоћних на територији града Београда,

– да су средства одобрена Секретаријату за саобраћај из буџета за 2011. годину недовољна за све планиране интервенције које су постављене као приоритети,

– да ће захтев М. С. бити унет на листу планираних интервенција које ће накнадно размотрити и разврстати, уколико буду имали расположивих средстава након реализације других приоритета из њихове надлежности.

Достављен је и допис Секретаријата за саобраћај града Београда упућен Дирекцији за путеве број: IV-06 бр. 344.16-302/2011 од 15. марта 2011. године, у којем се наводи следеће:

– да се М. С. обратио Секретаријату за саобраћај са захтевом да се поправи оштећена површина тротоара за кретање особа које користе инвалидска колица и да се изради пешачка рампа ради лакшег прелажења преко коловоза. Предмет је, због природе захтева, писаним документом IV-03 бр. 344.15-1531/2007 од 17. августа 2007. године прослеђен Дирекцији за путеве,

– да је странка и формално упутила нови допис Дирекцији за путеве 25. фебруара 2011. године, који је као предмет Дирекције за путеве заведен под бројем IV-05 2206-1245 од 30. новембра 2007. године, који је достављен Секретаријату за саобраћај на даљу надлежност,

– да је Секретаријат за саобраћај констатовао да је предмет у надлежности Сектора за техничко регулисање саобраћаја и да ће се решити у складу са расположивим финансијским средствима, која су буџетом за 2011. годину „за ове потребе крајње рестриктивно опредељења“.

Одредбом члана 21. Устава Републике Србије⁴² забрањује се свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Република Србија је 29. маја 2009. године ратификовала УН Конвенцију о правима особа са инвалидитетом⁴³ којом се обавезала да предузима одговарајуће мере да особама са инвалидитетом обезбеди приступачност физичког окружења, равноправно са другима, у циљу омогућавања самосталног живота и пуног учешћа особа са инвалидитетом у свим сферама живота. Те мере, између осталог, укључују идентификовање и уклањање баријера које ометају или отежавају приступ зградама, путевима, превозним средствима и другим објектима у затвореном и отвореном простору.

Одредбом члана 17. став 2. Закона о забрани дискриминације прописано је да свако има право на једнак приступ објектима у јавној употреби, као и јавним површинама (паркови, тргови, улице, пешачки прелази и друге јавне саобраћајнице и сл), у складу са законом. Овом праву кореспондира дужност надлежних органа јавне власти да предузму мере ради уклањања баријера које особама са инвалидитетом ометају или отежавају приступ објектима и површинама у јавној употреби, што

42 „Сл. гласник РС“, бр. 98/2006

43 Закон о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом „Сл. гласник РС – Међународни уговори“, бр.42/2009

је само један од елемената ширег права на приступ, које подразумева да особе са инвалидитетом имају једнаке могућности да уживају људска права и слободе, као и све друге особе.

Чланом 26. став 1. је прописано да дискриминација постоји ако се поступа супротно начелу поштовања једнаких права и слобода особа са инвалидитетом у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота, док је ставом 2. одређено да се начин остваривања и заштита права особа са инвалидитетом уређује посебним законом.

Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом,⁴⁴ поред тога што уређује општи режим забране дискриминације по основу инвалидитета, прописује и посебан случај дискриминације у вези са пружањем услуга и коришћењем објеката и површина. Наиме, у члану 13. став 1. овог члана изричито је забрањена дискриминација о основу инвалидитета у погледу приступа јавним површинама, у које, према одредби из става 4., спадају и пешачки прелази и друге јавне саобраћајнице. Поред тога, у члану 16. став 1. овог закона прописано је да су власник објекта у јавној употреби, као и јавно предузеће надлежно за одржавање јавних површина, дужни да обезбеде приступ објекту у јавној употреби, односно јавној површини свим особама са инвалидитетом, без обзира на врсту и степен њиховог инвалидитета. Надаље, чланом 33. прописана је законска обавеза јединица локалне самоуправе да предузму мере с циљем да се физичка средина, зграде, јавне површине и превоз учине приступачним особама са инвалидитетом.

Одлуком о Градској управи града Београда⁴⁵, Секретаријат за саобраћај обавља послове који се односе на реконструкцију, одржавање, заштиту, коришћење и управљање општинским путевима и улицама у насељу и врши надзор над радом јавних комуналних предузећа и субјеката којима је поверена делатност одржавања општинских путева, улица у насељу и државних путева (осим аутопута) на територији града Београда. Скупштина града Београда је основала Јавно комунално предузеће „Београд пут“ и поверила му одржавање улица, локалних и некатегорисаних путева, путних објеката и саобраћајне сигнализације.

Повереница је имала у виду да је Секретаријат за саобраћај града Београда претходних година уложио одређена финансијска средства у циљу олакшавања кретања особа са инвалидитетом на територији града Београда (утрађивање рампе за прилаз објектима, обарање ивичњака на пешачким стазама и сл.), као и чињеницу да су расположива финансијска средства која су одређена градским буџетом ограничена. Међутим, из документације коју је Секретаријат за саобраћај града Београда доставио, евидентно је да се М. С. први пут обратио Секретаријату још

44 „Сл.гласник РС“, бр. 33/2006

45 „Сл.лист града Београда“, бр. 51/2008, 61/2009, 6/2010, 23/2010 и 32/2010

2007. године и да је захтев из Секретаријата за саобраћај прослеђен Дирекцији за путеве 17. августа 2007. године. М. С. је након тога и сам формално упутио допис Дирекцији за путеве 30. новембра 2007. године. Из ове чињенице јасно произлази да ни Секретаријат за саобраћај града Београда, у чијем је саставу и Дирекција за путеве, није предузео мере како би у току периода од 2007-2011. године уврстио захтев М. С. у програм планирања интервенција или обезбедио средства за поступање по захтеву.

Приликом сагледавања околности овог случаја, повереница је узела у обзир да је сам законодавац завршном одредбом из члана 53. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом одложио примену одредби чл. 33. којима се прописује предузимање мера којима се, поред осталог, јавне површине чине приступачним особама са инвалидитетом. Циљ због кога је законодавац одложио примену ове одредбе је управо у томе да јединицама локалне самоуправе остави време, за које је оценио да је довољно, како би од ступања на снагу до почетка примене одредбе из члана 33. испланирале и обезбедиле средства за реализацију ових мера. У складу с тим, законодавац је у чл. 16. императивном нормом утврдио обавезу јавних предузећа надлежних за одржавање јавних површина да обезбеде приступ јавним површинама свим особама са инвалидитетом, без обзира на врсту и степен њиховог инвалидитета, уопште не прописујући могућност да се неиспуњење оправда било којим објективним разлогом. Због тога се може закључити да је пропуштање Секретаријата за саобраћај града Београда, као органа јавне власти у чијој је надлежности одржавање јавних површина, да изврши своју законску обавезу, довело до дискриминације М. С. као и свих других особа које користе колица, у погледу доступности јавних површина, што је изричито забрањено чл. 13. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом као један од посебних случаја дискриминације. Последице овог пропуштања огледају се у ограничавању могућности особа које користе колица да под једнаким условима уживају грађанска, политичка, социјална, економска, културна и друга људска права и слободе.

Имајући у виду напред наведене прописе, повереница је мишљења да околност да су средства за реконструкцију улица и тротоара ограничена рестриктивним буџетом, на коју се Секретаријат за саобраћај у свом изјашњењу позива, сама по себи није довољна за закључак да у конкретном случају није извршена дискриминација, како се то наводи у изјашњењу Секретаријата. Не може се, наиме, пренебрегнути чињеница да Секретаријат није испунио своју законску дужност прописану чланом 16. став 1. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, која датира још од 1. јануара 2007. године, од када су протекле четири године и осам месеци. Приликом заузимања става, Повереница је, такође, имала у виду чињеницу да су од подношења захтева М. С. протекле четири године, а да у свом изјашњењу од 10. марта 2011. године Секретаријат наводи да ће захтев М. С. „бити унет

на листу планираних интервенција које ће накнадно размотрити и разврстати, и то уколико буде имао „расположивих средстава након реализације других приоритета“.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоруку Секретаријату за саобраћај града Београда ради предузимања мера у циљу отклањања последица дискриминације и испуњења законских обавеза које су прописане Законом о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом.

Препорука Секретаријату за саобраћај града Београда да предузме потребне радње из своје надлежности како би се обавили радови на обарању ивичњака тротоара на углу Призренске и Карловачке улице у Земуну, као и прилагођавање тротоара у Призренској улици мотивисана је чињеницом да се њиховом реализацијом не испуњава само захтев М. С, упућен Секретаријату за саобраћај и Дирекцији за путеве града Београда, већ да се тиме омогућава кретање и несметано коришћење конкретне јавне површине и њему и свим особама које за кретање користе колица.

Препорука која се односи на предузимање одговарајућих мера и активности из надлежности Секретаријата за саобраћај града Београда како би се отклониле препреке које особама са инвалидитетом ометају и отежавају кретање на трговима, улицама, пешачким прелазима и другим јавним саобраћајницама заснована је на сазнању да на територији града Београда још увек има јавних површина са којих ове препреке нису уклоњене.

4.6. Притужба Д. М. против банке због наводног неравноправног третмана према особама са оштећењем вида (дел. бр. 1374/2011 од 08. 11. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе Д. М. из Н, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби Д. М. из Н. против ... банке Н, поводом неравноправног третмана Е. е. банке Н. према особама са оштећењем вида приликом одобравања рефинансирајућих кредита, утврђено је да Е. е. банка Н. није извршила акт дискриминације заснован на личном својству – инвалидитету подносиоца притужбе.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности примила је притужбу Д. М. из Н. 31. октобра 2011. године, у којој је наведено да су особе са оштећењем вида изложене неравноправном третману у Е. е. банка у Н. приликом одобравања рефинансирајућих кредита. Подносилац притужбе је навео да је банка од њега, приликом одобравања рефинансирајућег кредита, захтевала да попуни меницу, а да он то није био у могућности да уради јер не види. Истиче да је био принуђен да изда пуномоћје оверено у суду другом лицу, које је уместо њега потписало меницу. Подносилац притужбе је изјавио приговор због оваквог третмана у банци јер сматра да је дискриминисан у односу на друге грађане и комитенте ове банке.

Повереница за заштиту равноправности анализирала је чињеничне наводе садржане у притужби са аспекта Закона о забрани дискриминације, као и релевантне прописе из области менице, како би испитала да ли је Е. е. банка Н. различито третирала подносиоца притужбе на основу његовог личног својства, у односу на остале грађане и комитенте ове банке.

Чланом 103. Закона о меници („Сл. лист ФНРЈ“, бр. 104/46, „Сл. лист СФРЈ“, бр. 16/65, 54/70 и 57/89 и „Сл. лист СРЈ“, бр. 46/96 и „Сл. лист СЦГ“, бр. 1/2003 – Уставна повеља) прописано је да потпис слепих лица на меници вреди само онда када га суд овери, на начин прописан чланом 102. Закона о меници, као и да исто важи и за пуномоћје издато ради меничног задужења. Одредбом члана 102. наведеног закона прописано је да се неписмено лице или лице које не може писати

менично обавезује када на меници или алонжу стави рукознак који суд овери, а да се менична обавеза може примити за неписмено лице само на основу пуномоћја које је оно издало и суд оверио. Одредбом става 3. наведеног члана предвиђено је да у судску оверу службено лице мора ставити: да лично или преко приведених сведока познаје лице које хоће да се менично обавезе или да изда пуномоћје, затим да је поменутом лицу прочитана изјава којом се менично обавезује или којом даје пуномоћство и да је оно потврдило да то одговара његовој вољи. Овера мора имати службени број, печат и потпис службеног лица.

Из навода притужбе произлази да је захтев подносиоца притужбе за добијање рефинансирајућег кредита одобрен, али је банка захтевала меницу као средство обезбеђења, што је у складу са прописима и представља услов који се примењује на све кориснике услуга банке приликом одобравања кредита. Имајући у виду да је банка поступала у складу са прописима, Повереница за заштиту равноправности је става да чињеница да је банка од Д. М. захтевала пуномоћје оверено у суду, којим овлашћује друго лице да уместо њега попуни и потпише меницу како би се одобрио рефинансирајући кредит, не представља акт дискриминације на основу личног својства, јер је овакав поступак уређен прописима Закона о меници, које је банка дужна да поштује.

Међутим, повереница за заштиту равноправности приступила је сваобухватној анализи одредаба Закона о меници, као и других закона у којима је прописан начин потписивања особа које из било ког разлога не могу да се потпишу на уобичајени начин, с аспекта њихове усаглашености с начелом једнакости. Уколико ова анализа покаже да су ови прописи дискриминаторни за одређене групе грађана и грађанки, покренуће иницијативу за измену важећих законских прописа.

5. Притужбе због дискриминације на основу старосног доба

5.1. Притужба Љ. Н. против Д. н. с. због дискриминације у вези са радом на основу старосног доба (дел. бр. 571/2011 од 13. 05. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе Љ. Н. из Б. П., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Д. н. с. није закључило уговор о споразумном раскиду радног односа са запосленом Љ. Н. из Б. П. Оваквим поступањем послодавца није извршен акт дискриминације према Љ. Н.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности се притужбом од 16. фебруара 2011. године обратила Љ. Н. из Б. П. и навела да је њен послодавац, Д. н. с., дискриминише на основу личног својства – старосног доба. Навела је да је 6. октобра 2009. године упутила захтев послодавцу и изразила намеру да споразумно раскине радни однос, у складу са одредбама Колективног уговора. Одговор на свој захтев није добила, иако се обратила и највишем руководству фирме. Сматра да је дискриминисана на основу старосног доба, као и да је изложена неједнаком третману у односу на остале запослене са којима је послодавац закључио уговоре о споразумном раскиду радног односа. Надаље, наводи да је одредба члана 128. став 2. дискриминаторна, јер послодавац није објавио критеријуме које ће запослене сматрати „подобним“ за закључење оваквих уговора. Уз притужбу је достављен и извод из Колективног уговора Д. н. с. од септембра 2009. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је току поступка прибављено изјашњење Д. н. с. од 28. априла 2011. године, у којем је наведено следеће:

– да нису тачни наводи да је Љ. Н. дискриминисана по било ком личном својству,

– да је Колективним уговором прописан начин на који се овакав споразум закључује између запосленог и послодавца, а да је најважније

у поступку да се поштују принципи добровољности и узајамне сагласности,

– да није донет посебан акт којим су прописани критеријуми подобности запослених за закључивање оваквих споразума, али да није ни неопходно донети такав акт јер се ради о дискреционом праву послодавца, и да се до споразума долази у непосредној комуникацији са запосленима и њиховим претпостављенима,

– да је циљ фирме био да се убрза и оптимизира реорганизација радне снаге, а уједно обезбеди несметано спровођење процеса и организације рада.

Увидом у извод Колективног уговора од септембра 2009. године, Повереница за заштиту равноправности је утврдила одредба члана 128. гласи:

„Радни однос запосленом може да престане на основу споразума између послодавца и запосленог. обе стране слободно могу да закључе такав споразум, који ће бити у писаном облику. Пре потписивања споразума, послодавац је дужан да запосленог писменим путем обавести о последицама до којих долази у остваривању права за случај незапослености. Без поведе принципа добровољности и узајамне сагласности, послодавац ће – у намери да убрза и оптимизира реорганизацију радне снаге – контактирати запослене које сматра подобним кандидатима за споразумни раскид радног односа, како би оценио њихову заинтересованост за такву трансакцију [...]“

Акт дискриминације је свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима⁴⁶.

Из цитиране одредбе Закона о забрани дискриминације произлази да није свако прављење разлике дискриминација. Да би један акт био акт дискриминације, потребно је да прављење разлике, неједнако поступање или пропуштање буде неоправдано.

46 Закон о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), чл. 2. ст. 1. т. 1.

У конкретном случају, Д. н. с. није повредило ниједно право подносиоце притужбе – јер не постоји право на споразумни раскид радног односа, а такође није прекршило ни одредбе Колективног уговора. Запослени који желе да споразумно раскину радни однос могу да о томе обавесте послодавца, као што и послодавац може да обавести запослене које жели и предложи споразумни раскид радног односа. Тек када се обе стране сагласе, уговор међу њима производи правно дејство. У овом случају је кључно да је у питању принцип добровољности и сагласности воља две стране, а не остваривање неког појединачног права запослених. Због тога, послодавац нема обавезу да закључи уговор о споразумном раскиду радног односа са сваким запосленим који изрази жељу да раскине радни однос на овај начин, и тиме не врши акт дискриминације.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

5.2. Притужба Е. П. против банке А. због дискриминације у пружању банкарских услуга по основу старосног доба (дел. бр. 947/2011 од 1.8.2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр.22/2009), поводом притужбе Е. П. из Б, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Општим актом А. банке *Опис производа: Позајмица по текућем рачуну* од 18. јануара 2011. године, којим је у члану 3. став 2. прописана прихватљива категорија клијената – „*физичка лица не млађа од 18 година у моменту подношења захтева и не старија од 67 година у моменту комплетне отплате – трајања дозвољеног прекорачења*“, ускраћено је право особама старијим од 67 година да користе банкарске услуге позајмице по текућем рачуну, чиме су ове особе непосредно дискриминисане на основу личног својства – старосног доба.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. став 1. тачка 1. и 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје А. банци

ПРЕПОРУКЕ

1. А. банка елиминисаће из општег акта *Опис производа: Позајмица по текућем рачуну* од 18. јануара 2011. године критеријум којим су непосредно дискриминисане особе старије од 67 година у коришћењу банкарске услуге позајмице по текућем рачуну на основу старосног доба као личног својства.

2. А. банка ће убудуће водити рачуна да својим општим актима и одлукама не крши одредбе Закона о забрани дискриминације, односно, да се суздржи од неоправданог прављења разлике или неједнаког поступања и пропуштања (искључивања, ограничавања или давање првенства), у односу на лица или групе лица, које се заснива на неком личном својству.

3. А. банка ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности, у року од 30 дана од дана пријема мишљења и препоруке, о мерама које ће спровести у циљу поступања по препоруци.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности обратила се притужбом од 15. априла 2011. године Е. П. из Б, која тврди да је у А. банци,

филијала на В. дискриминисана на основу личног својства – старосног доба. У притужби је навела да је 18. марта 2011. године намеравала да обнови уговор о дозвољеном минусу који јој је одобрен у банци, али да је службеница банке одбила да јој уговор продужи уз образложење да постоји пропис банке који не дозвољава да се особама преко 68 година склапају уговори о дозвољеном минусу.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење А. банке од 13. маја 2011. године, у којем је наведено следеће:

– да је А. банка пословна банка, која своју делатност обавља у складу са условима прописаним Законом о банкама и подзаконским актима Народне Банке Србије,

– да је у питању банкарска услуга облигационо-правног карактера из области уговора о кредиту, што значи да уговарање кредитног правног посла претпоставља слободу, у границама принудних прописа, јавног поретка и добрих пословних обичаја и да се ови послови обављају по слободној обостраној вољи,

– да банка послује претежно туђим средствима и да у основи обавља функцију посредника између финансијски суфицитарних и финансијски дефицитарних трансакција, као и да је карактер њеног пословања ризичан,

– да кредитни посао по својим правним и финансијским елементима садржи основне ризике банкарског пословања, да је банка дужна да на основу посебних прописа врши процену кредитног ризика. Процена мора бити заснована на квантитативним и квалитативним критеријумима који узимају у обзир и карактеристике одређеног дужника и пласмана,

– да су основна начела кредитне политике коју банка примењује и која су једнака за све њене клијенте у пословима кредитирања становништва дефинисана актом *„Политика за кредитирање физичких лица за потрошачке, готовинске, ауто кредите и кредитне картице“*,

– да услови одређивања прихватљиве категорије клијената, у које спадају и године старости (физичка лица не млађа од 18 година у моменту подношења захтева и не старија од 67 година у моменту комплетне отплате), не могу имати значење дискриминаторског поступања, јер ово прављење разлике није неоправдано.

Уз изјашњење, А. банка доставила је и следеће доказе: *Опис производа: Позајмица по текућем рачуну* од 18. јануара 2011. године,

Прилог 12. *Основна начела кредитне политике* из општег акта банке „Политика за кредитирање физичких лица за потрошачке, готовинске, ауто кредите и кредитне картице“ и одлуку Управног одбора бр. 1-4Т/2010 од 27. октобра 2010. године, уз напомену да се ради о поверљивим подацима.

Општим актом Опис производа: Позајмица по текућем рачуну је у члану 3. став 2. прописана прихватљива категорија клијената – *„физичка лица не млађа од 18 година у моменту подношења захтева и не старија од 67 година у моменту комплетне отплате – трајања дозвољеног прекорачења.“* Исто правило је прописано и општим актом банке „Политика за кредитирање физичких лица за потрошачке, готовинске, ауто кредите и кредитне картице“, који је усвојен 27. октобра 2010. године.

Повереница за заштиту равноправности најпре констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, **старости** и психичког или физичког инвалидитета. Уставном забраном дискриминације, као појаве која је супротна принципима демократског друштва, обезбеђује се остваривање начела једнакости и стварају претпоставке да правни субјекти остварују права под једнаким условима.

Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, којим је у члану 4. прописано начело једнакости тако што је регулисано да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације. Одредбама чл. 5-14. Закона о забрани дискриминације дефинисани су различити облици повреде начела једнакости, односно дискриминаторног поступања.

С обзиром на чињенице и околности конкретног случаја, за његово разматрање релевантне су одредбе члана 6. Закона о забрани дискриминације, којима је дефинисана непосредна дискриминација тако што је прописано да је она извршена ако се **лице** или група лица, **због** његовог односно њиховог **личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај**, или би могли бити стављени у неповољнији положај. Такође, релевантне су и одредбе члана 23. Закона о забрани дискриминације, којима је забрањена дискриминација на основу **старосног доба** и изричито је утврђено да старије особе имају право на једнак приступ у коришћењу свих јавних услуга.

Анализирајући наводе из притужбе и изјашњења, Повереница за заштиту равноправности констатује да је *Опис производа: Позајмица по текућем рачуну* од 18. јануара 2011. године општи акт банке, којим банка регулише односе са клијентима и којим прописује услове под којима је могуће користити услуге банке. Неспорно је да је А. банка, као и све друге банке, овлашћена да доноси опште акте којима уређује своје пословање, али сви акти банке морају да буду усклађени са Уставом и законским прописима, како онима из области пословања банака, тако и са другим прописима Републике Србије, укључујући и прописе који забрањују дискриминацију.

Повереница је ценила наводе из изјашњења А. банке да је у питању *банкарска услуга облигационо-правног карактера из области уговора о кредиту, што значи да уговарање кредитног правног посла претпоставља слободу, у границама принудних прописа, јавног поретка и добрих пословних обичаја и да се ови послови обављају по слободној обостраној вољи*. У вези са тим, Повереница констатује да се у конкретном случају ради о банкарској услузи која се нуди неограниченом броју потенцијалних клијената и која је дизајнирана да задовољи одређени интерес који је типичан за широк круг субјеката. Сагласно томе, с аспекта Закона о забрани дискриминације, позајмица по текућем рачуну нема карактер облигационо-правног посла који претпоставља слободу уговарача, већ се ради о банкарској услузи, која, као таква, мора бити доступна свим особама под једнаким условима, без икакве дискриминације по основу старосног доба или било ког другог личног својства.

Неспорно је да је А. банка општим актом *Опис производа: Позајмица по текућем рачуну* од 18. јануара 2011. године прописала „прихватљиву категорију клијената,“ и то: физичка лица не млађа од 18 година у моменту подношења захтева и не старија од 67 година у моменту комплетне отплате. Евидентно је да примена овог критеријума доводи до тога да особе које су старије од 67 година ни под каквим условима не могу да закључе уговор са банком о позајмици по текућем рачуну.

Кључно питање на које у овом случају треба одговорити јесте да ли је прописивањем горње старосне границе за коришћење услуге позајмице по текућем рачуну извршена дискриминација по основу старосног доба.

Разматрајући овај случај, Повереница је узела у обзир чињеницу да банка послује претежно туђим средствима и да је карактер њеног пословања ризичан, како је то у изјашњењу и наведено, те да је, с тога, дужна да врши процену кредитног ризика. Неспорно је, дакле, овлашћење банке да у сваком појединачном случају врши процену кредитне способности клијената јер има легитиман и на закону заснован интерес да пласирањем средстава обезбеди одговарајућу добит, што подразумева и адекватну процену кредитног ризика приликом одобравања кредита. Сагласно томе, банка је суверена да поводом сваког

захтева за одобравање позајмице по текућем рачуну одлучи да ли ће ову позајмицу одобрити и колика ће бити њена висина. Остваривање легитимног и на закону заснованог интереса банке подразумева, дакле, њено овлашћење да врши процену финансијске могућности сваког клијента да ефикасно и благовремено исплаћује позајмицу по текућем рачуну. Евидентно је, међутим, да за ову процену старосно доба клијента, само по себи, нема било какав утицај јер није „финансијски мерљиво“, нити од самог узраста клијента може зависити да ли ће он ефикасно и благовремено исплаћивати позајмицу. То што нека особа има више од 67 година ни на који начин не имплицира да она нема финансијске могућности да ефикасно и благовремено исплаћују позајмицу, нити да су ове њене финансијске могућности мање од могућности које има (пунолетна) особа млађа од 67 година, с обзиром да су редовни месечни приходи које људи остварују веома различити и не зависе од година старости.

У свом изјашњењу А. банка наводи да критеријуми одређивања прихватљиве категорије клијената, у које спадају и године старости, не могу имати значење дискриминаторског поступања, јер „ово прављење разлике није неоправдано“. Повереница је мишљења да је овај став неоснован и неприхватљив. Наиме, законско начело једнакости (једнаког третмана) захтева да сва лица која поднесу захтев за коришћење услуге позајмице по текућем рачуну буду третирана на исти начин, на основу упоредивих и објективних критеријума. Очигледно је да године старости, које је банка предвидела као критеријум за коришћење услуге позајмице по текућем рачуну, особу која не испуњава овај критеријум лишавају могућности да банка процени њену кредитну способност, на основу упоредивих и објективних критеријума, и да јој, ако је кредитно способна, одобри позајмицу по текућем рачуну у одговарајућем износу. У том смислу, критеријум године старости који је банка прописала доводи до неједнаког третмана особа старијих од 67 година у односу на све остале (пунолетне) особе млађе од 67 година, чиме су особе старије од 67 година непосредно дискриминисане. Управо зато што закон изричито забрањује старосно доба као основ за било какво прављење разлике или неједнако поступање, не може се прихватити да постоји било какво објективно и разумно оправдање за увођење критеријума година старости, на основу кога А. банка прави разлику међу клијентима – потенцијалним корисницима услуге позајмице по текућем рачуну. Повереница наглашава да процена коју А. банка врши на основу „квантитативних и квалитативних критеријумима“, који, како се у изјашњењу наводи, „узимају у обзир и карактеристике одређеног дужника и пласмана“, ни у ком случају не сме довести до неједнаког третмана клијената на основу било ког њиховог личног својства, укључујући и године старости, већ се процена банке мора заснивати искључиво на упоредивим и објективним критеријумима. Само такав приступ и начин поступања обезбеђују да све особе под једнаким условима могу да користе банкарске услуге.

А. пословна банка се у свом изјашњењу позива да своју делатност обавља у складу са условима прописаним Законом о банкама и подзаконским актима Народне банке Србије. У вези са тим, Повереница констатује да је делатност ове, као и других банака, регулисана посебним законским прописима, али ови посебни законски прописи о банкарском пословању, као ни њихова примена, не смеју бити у супротности са уставним и законским нормама о забрани дискриминације. У поступку по притужби који је спроведен нису анализирани подзаконски акти Народне банке Србије јер они нису од непосредног значаја за оцену допуштености критеријума година старости за одобравање позајмице по текућем рачуну. Ипак, Повереница констатује да чак и када би подзаконским актом Народне банке Србије била изричито допуштена могућност увођења критеријума година старости за коришћење банкарских услуга, то не би санирало незаконитост критеријума година старости који је А. пословна банка прописала за одобравање позајмице по текућем рачуну. Такав став произлази из чињенице да је и сама Народна банка Србије дужна да поштује законске прописе, како оне који се односе на банкарско пословање, тако и све друге законске прописе, укључујући и прописе о равноправности и забрани дискриминације. Сагласно томе, подзаконски акти Народне банке Србије не смеју бити супротни Уставу и законским прописима Републике Србије.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоруку А. банци ради предузимања радњи којима ће се отклонити непосредна дискриминација особа старијих од 67 година.

5.3. Притужба Љ. Б. С. против К. ц. с. – Клиника ... због дискриминације у запошљавању на основу старосног доба (дел. бр. 1110/2011 од 12. 9. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр.22/2009), поводом притужбе Љ. Б. С. из Б, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

К. ц. с. – Клиника ... је 7. јуна 2011. године, преко Националне службе за запошљавање – филијала Београд, објавио је оглас за пријем у радни однос на одређено време на радно место медицинске сестре-техничара, у коме је прописан услов „*да медицинске сестре нису старије од 35 година*“. Постављањем овог услова дошло је до нарушавања једнаких могућности за заснивање радног односа у односу на особе старије од 35 година, чиме је извршена непосредна дискриминација на основу старосног доба у области рада, забрањена чл. 6, 16. и 23. Закона о забрани дискриминације.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. став 1. тачка 1. и 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје К. ц. с.

ПРЕПОРУКЕ

1. К. ц. с. – Клиника за ... ће, без одлагања, општим актом о систематизацији утврдити радна места у погледу којих старосно доба запосленог/запослене, као лично својство, представља посебан услов за обављање посла, ако за тим постоји оправдана потреба, поштујући при томе императивне законске прописе према којима старосно доба, као и било које друго лично својство, мора представљати стварни и одлучујући услов за обављање посла у оквиру радног места, с обзиром на природу и особеност посла и услове у којима се он обавља.

2. К. ц. с. ће приликом оглашавања радних места и упућивања захтева Националној служби да понуди избор лица за заснивање радног односа (члан 34. Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености), постављати само оне услове за обављање посла који су утврђени општим актом о систематизацији.

3. К. ц. с. ће предузети све неопходне мере како би спречио да приликом оглашавања радних места и избора кандидата/кандидаткиња дође до нарушавања једнаких могућности за заснивање радног односа, тј. до неоправданог прављења разлике или неједнаког поступања и

пропуштања (искључивања, ограничавања или давања првенства) које се заснива на било ком личном својству кандидата/кандидаткиња, укључујући и старосно доба.

4. К. ц. с. ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности, у року од 30 дана од дана пријема мишљења и препоруке, о мерама које ће спровести у циљу поступања по препоруци.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности обратила се притужбом 28. јуна 2011. године Љ. Б. С. из Б, у којој је навела да је дискриминисана у поступку запошљавања код послодавца К. ц. с. – Клиника за ..., на основу старосног доба. Према наводима из притужбе, Национална служба за запошљавање је подносиоци притужбе усмено обавестила да Клиника за ... тражи неколико медицинских сестара за замену, старости до 35 година. Према наводима из притужбе, на инсистирање подносиоци притужбе, Ј. Б. Б, запослена у Националној служби за запошљавање је обавила разговор са послодавцем и уврстила је подносиоци притужбе на списак кандидата. У притужби је, такође, наведено да се 14. јуна 2011. године подносиоци притужбе јавила на разговор за посао на Клиници за ..., на којем су присуствовале главна сестра Клинике и главна сестра одељења, и да јој је тада предочено да је услов за заснивање радног односа да кандидати не буду старији од 35 година. Подносиоци притужбе даље наводи да је, на инсистирање подносиоци притужбе, разговор ипак обављен, да је подносиоци притужбе оставила врло позитиван утисак, с обзиром на радно искуство и посао који је обављала и да јој је тада речено да године нису битне.

У допуни притужбе од 3. августа 2011. године подносиоци притужбе је навела је да је Љ. Н, главна сестра Клинике за ..., на разговору за посао била изузетно љубазна, коректно обавила разговор и показала интересовање за њено радно искуство. Према наводима подносиоци притужбе, услов старосне границе од 35 година прописан је на нивоу К. ц. с., који у свом саставу има 24 клинике. Појаснила је да је по осталим условима из конкурса Клинике за ... могла да буде високо рангирана јер јој је просечна оцена 4,81, а има положен стручни испит и радно искуство од 10 година. Међутим, посао није добила.

Уз притужбу и током поступка достављени су следећи докази: фотокопија конкурса К. ц. с. – Клинике за ... достављен Националној служби за запошљавање 7. јуна 2011. године, приговор Љ. Б. С. Националној служби за запошљавање од 15. јула 2011. године, одговор Националне службе за запошљавање на приговор, бр. 0110-71-2/2011 од 21. јула 2011. године и допис Заштитника грађана бр.13-1697/11 од 14. јула 2011. године којим је подносиоци притужбе упућена да се обрати Инспекторату за рад Министарства рада и социјалне политике.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка затражено изјашњење директора К. ц. с. и директора Клинике за

К. ц. с. је доставио изјашњење на наводе притужбе, док Клиника за ... није доставила изјашњење на наводе притужбе. У изјашњењу директора К. ц. с. од 23. августа 2011. године, наведено је следеће:

– да у К. ц. с. постоји перманентан проблем дефицита средњег медицинског кадра и других профила, а да се проблеми који се јављају односе на тежину посла, висину дохотка и примере пружања немерљивог самопрегора, пожртвовања и других моралних и етичких вредности, који критеријуми сваким даном постају све доминантнији фактор у избору занимања,

– да године старости никада нису и неће бити елиминаторни услов, пресудан у избору кандидата за запошљавање у било којој радној јединици К. ц. с.. У том смислу ни захтеви који су чак и формулисани у виду напомене кандидатима у односу на године старости, немају елемент елиминације, него су одраз дугогодишњег искуства главних сестара клиника и одељења, које су уочиле да млађе особе лакше, сврсисходније и полетније обављају поверене им радне задатке, посебно када су у питању тежи послови. Из наведених разлога, све медицинске сестре које руководе, теже да као меродавну и примарну чињеницу узму у обзир старосну границу при избору кандидата,

– да у конкретном случају, Љ. Б. С. пуни 42 године, а да је захтев Клинике за ... био усмерен на попуну радних места на најтежем одељењу, где се рад обавља у турнусу, где су пацијенти на тешком третману под сталним надзором, што захтева изузетну ангажованост средњег и вишег медицинског особља. К. ц. с. изражава спремност да, чим се за то укаже прилика и потреба, позове на разговор Љ. Б. С. ради пријема у радни однос на послове и задатке у оквиру своје струке,

– да прописане године старости нису елиминациони фактор приликом избора кандидата, али да једноставно кандидаткиња која је оставила врло позитиван утисак у разговору са члановима Комисије, није изабрана због чињенице да има преко 35 година старости – што је био услов конкурса,

– да искуство запослених даје основе и елементе за постављање критеријума који сигурно не могу бити противуставни и противзаконити, али могу бити елементарни у избору одговарајућег кандидата, у зависности на којој клиници и за које врсте послова се расписује пријем,

– да у конкретном случају не постоји намера дискриминације нити било каквог угрожавања елементарних права подносиоце притужбе, а поготово не увредљиве природе, као и да К. ц. с. изражава

спремност да у сарадњи са Националном службом за запошљавање кандидаткињу поново позове код следећег расписаног конкурса.

Национална служба за запошљавање – филијала Београд у одговору од 21. јула 2011. године на приговор Љ. Б. С, наводи да остварује одличну сарадњу са Клиником за ... К. ц. с.. Ова сарадња се огледа у честом обраћању Клинике за ... са захтевом за пријем медицинских сестара-техничара. У одговору је наведено и да је послодавац поставио старосну границу до 35 година, с обзиром да је посао тежак и да се ради у ноћној смени. Пракса Националне службе за запошљавање је да, уколико се не ради о програмима намењеним запошљавању лица одређеног старосног доба, саветник/ца обавештава незапослена лица да за одређену врсту посла предност имају млађа лица, али обавештава и незапослене који су старији од наведених година старости.

Повереница за заштиту равноправности најпре констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Уставном забраном дискриминације, као појаве која је супротна принципима демократског друштва, обезбеђује се остваривање начела једнакости и стварају претпоставке да правни субјекти остварују права под једнаким условима.

Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, којим је у члану 4. прописано начело једнакости тако што је регулисано да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације. Одредбом члана 16. става 1. Закона о забрани дискриминације забрањена је дискриминација у области рада, односно нарушавање једнаких могућности за заснивање радног односа или уживање под једнаким условима свих права у области рада. Заштиту од дискриминације према ставу 2. наведеног члана ужива и лице које тражи посао.

С обзиром на чињенице и околности конкретног случаја, релевантна је и одредба члана 6. Закона о забрани дискриминације, којом је дефинисана непосредна дискриминација тако што је прописано да је она извршена ако се лице или група лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај, а такође и одредба члана 23. став 1. Закона о забрани дискриминације, којом је прописано да је забрањена дискриминација лица на основу старосног доба.

С аспекта Закона о забрани дискриминације, могућност за заснивање радног односа не сме бити нарушена, како би сва лица која траже посао имала једнаке услове, без икакве дискриминације по основу старосног доба или било ког другог личног својства. Такође, према Закону о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Сл.гласник РС“ бр. 36/2009) послодавац је обавезан да обезбеди једнак третман лица која су му се јавила ради разговора о запослењу. Закон о раду („Сл.гласник РС“, бр.24/2005, 61/2005 и 54/2009) садржи сет одредаба које се односе на забрану дискриминације – чланом 18. је забрањена непосредна и посредна дискриминација **лица која траже запослење**, као и запослених, с обзиром на пол, рођење, језик, расу, боју коже, **старост**, трудноћу, здравствено стање, односно инвалидност, националну припадност, вероисповест, брачни статус, породичне обавезе, сексуално опредељење, политичко или друго уверење, социјално порекло, имовинско стање, чланство у политичким организацијама, синдикатима или неко друго лично својство, док је чланом 20. став 1. тачка 1. прописано да је дискриминација забрањена у односу на услове рада и избор кандидата за обављање одређеног посла.

Неспорно је да је К. ц. с. – Клиника за ..., као послодавац, прописао услов да медицинске сестре не буду старије од 35 година. Наиме, у конкурсу К. ц. с., који је Националној служби за запошљавање достављен 7. јуна 2011. године наведено је : „за потребе Клинике за ... – К. ц. с. потребно је послати неколико медицинских сестара-техничара (6) на разговор ради пријема на место одсутних сестара због трудничког боловања. **Потребно је да нису старије од 35 година**, да је просек 3,5 и да имају положен стручни испит.“

Евидентно је да постављање горње старосне границе за конкурисање за радно место медицинске сестре – техничара доводи до тога да су медицинске сестре-техничари старије од 35 година, које су потенцијално заинтересоване за ово радно место, управо због овог свог личног својства, унапред елиминисане, тј. ускраћено им је могућност да под једнаким условима у поступку избора буду вреднована њихова стручна знања и професионалне компетенције. Сагласно томе, неприхватљиви су наводи из изјашњења К. ц. с. да „да године старости никада нису и неће бити елиминаторни услов, пресудан у избору кандидата за запошљавање у било којој радној јединици К. ц. с.. У том смислу ни захтеви који су чак и формулисани у виду напомене кандидатима у односу на године старости, немају елемент елиминације“. Наиме, сам текст конкурса потврђује управо супротно. Да се ради о услову који је елиминаторног карактера потврђује и чињеница која је наводи у изјашњењу К. ц. с. – да је подносиатељка притужбе оставила врло позитиван утисак у разговору са члановима Комисије, али да није изабрана због чињенице да има преко 35 година старости.

Да би се утврдило да ли је прописивањем горње старосне границе за пријем у радни однос на одређено време за радно место

медицинске сестре у К. ц. с. – Клинике за ..., дошло до нарушавање једнаких могућности за заснивање радног односа, тј. да ли је извршена дискриминација на основу старосног доба, потребно је испитати да ли се овај вид искључивања мадицинских сестара – теничара старијих од 35 година, потенцијално заинтересованих за посао, може сматрати допуштеним и оправданим. Наиме, чланом 16. став 3. Закона о забрани дискриминације прописано да се **не сматра дискриминацијом прављење разлике, искључење или давање првенства због особености одређеног посла код кога лично својство лица представља стварни и одлучујући услов обављања посла, ако је сврха која се тиме жели постићи оправдана.** Слична одредба је садржана и у члану 22. став 1. Закона о раду којом је прописано да **се не сматра дискриминацијом прављење разлике или давање првенства у односу на одређени посао када је природа посла таква или се посао обавља у таквим условима да карактеристике повезане са неким од основа из члана 18. Закона о раду представљају стварни и одлучујући услов за обављање посла и да је сврха која се тиме жели постићи оправдана.**

У вези са тим, Повереница најпре констатује да Устав РС и релевантни законски прописи забрањују прављење разлике или неједнако поступање приликом прописивања услова за запошљавање и избор кандидата/кандидаткиња за обављање одређеног посла на основу њиховог старосног доба, тако да се изузеци од овог правила морају веома рестриктивно тумачити и прихватати као оправдани само у ситуацијама када је старосно доба стварни и одлучујући фактор за могућност, односно за немогућност обављања одређеног посла, имајући у виду његову природу и особености.

Сагласно одредбама члана 16. став 3. Закона о забрани дискриминације и чл. 22. став 1. Закона о раду, да би се утврдило да ли је искључивањем могућности заснивања радног односа за радно место медицинске сестре-техничара извршена дискриминација у односу на особе старије од 35 година, потребно је испитати: 1) да ли у конкретном случају узраст до 35 година представља стварни и одлучујући услов обављања посла медицинске сестре-техничара, имајући у виду природу и особеност овог посла, 2) да ли је сврха која се тиме жели постићи оправдана.

К. ц. с., као и сви други послодавци, утврђује услове за свако радно место одговарајућим актом о систематизацији, што подразумева утврђивање објективних услова које треба да испуњавају запослени на одређеним пословима. Међутим, у свом изјашњењу К. ц. с. се не позива на услове утврђене актом о систематизацији, већ, уместо тога, у изјашњењу наводи да је *„у питању радно место на најтежем одељењу где се рад обавља у турнусу, где су пацијенти на тешком третману под сталним надзором, што захтева изузетну ангажованост медицинског особља“*. Такође, у изјашњу се позива и на општу процену

главних сестара клиника и одељења, које су, како се наводи, „на основу дугогодишњег искуства уочиле да млађе особе лакше, сврсисходније и полетније обављају поверене им радне задатке, посебно када су у питању тежи послови“.

Неспорно је да К. ц. с. може да прописује услове које кандидати и кандидаткиње треба да испуњавају за рад на одређеним радним местима, као и да се при томе руководи потребом боље и ефикасније организације рада и професионалним стандардима рада медицинског особља. Међутим, не може се прихватити да су године старости стварни и одлучујући услов за обављања посла медицинске сестре-техничара јер нема ни једног егзактног доказа да посао медицинске сестре-техничара могу са успехом да обављају само особе млађе од 35 година, чак и када се посао обавља на „*најтежем одељењу*“, у турнусу, и укључује рад са пацијентима који су „*на тешком третману под сталним надзором*“. Не постоји ниједан основ за претпоставку да ће на било ком одељењу Клинике за ... медицинска сестра-техничар која нпр. има 30 година боље обављати посао у односу на медицинску сестру-техничара која нпр. има 40 година јер су индивидуална знања, професионалне компетенције, способности и особине медицинских сестара, као и људи из осталих медицинских и свих других струка, веома различите, што је ноторна чињеница. У том смислу потпуно је произвољна и претпоставка да „*млађе особе лакше, сврсисходније и полетније обављају поверене им радне задатке*“, која је заснована на обичном стереотипу и предрасуди. Повереница указује да би, уколико се године старости поставе као услов за обављање послова медицинске сестре-техничара у одређеном одељењу, то значило да свака медицинска сестра-техничар у том одељењу, када напуни одређене године старости, мора да буде распоређена на друго радно место јер више не испуњава услов за обављање ових послова који се тиче година старости.

Имајући у виду наведене чињенице, Повереница стоји на становишту да године старости нису ни стварни ни и одлучујући услов за обављања посла медицинске сестре-техничара, сагледавајући како природу и особености посла који се обавља тако и услове под којима се он обавља. Сагласно томе, не постоје објективни разлози за увођење ограничења који се тиче старосног доба за обављање послова медицинске сестре-техничара.

Иако К. ц. с. изричито не наводи сврху увођења горњег старосног узраста као елиминаторног критеријума за послове медицинске сестре-техничара, из изјашњења се може закључити да је сврха ограничења настојање да се обезбеде адекватни кадрови за обављање послова. Повереница, међутим, констатује да остваривање легитимног циља не сме да доведе до дискриминације. У конкретном случају увођењем горњег старосног узраста, као елиминаторног услова, извршена је непосредна дискриминација свих медицинскиг сестара – техничара старијих од 35 година, у односу на особе млађе од 35 година јер прописивање овог

услова није било оправдано ни с аспекта сврхе, ни с аспекта последица које је изазвало.

Треба имати у виду да у конкретном случају предмет разматрања није поступање К. ц. с. у односу на подносиатељку притужбе. Суштина овог случаја огледа у томе да се, на основу свих чињеница и околности, а у складу са императивним прописима о забрани дискриминације, испита да ли је К. ц. с. нарушио једнаке могућности за заснивање радног односа самим постављањем старосног узраста као услова за обављање послова медицинске сестре-техничара на Клиници за ..., који је садржан у захтеву упућеном Националној служби за запошљавање да понуди избор лица за заснивање радног односа. Због тога су потпуно ирелеватна изјашњења К. ц. с. о стручним способностима и квалитетима саме подносиатељке притужбе, о непостојању намере да она буде дискриминисана, као и изражена спремност К. ц. с. да у сарадњи са Националном службом за запошљавање подносиатељку притужбе поново позове код следећег расписаног конкурса и сл.

Повереница констатује да К. ц. с. има пуну слободу да самостално, у складу са важећим прописима и на основу објективних критеријума, одлучује о избору лица које ће запослити или радно ангажовати, процењујући његове њихова стручна знања, компетенције и способности. Оно што К. ц. с. не сме да чини јесте да поставља услове за заснивање радног односа који се тичу личних својстава кандидата/кандидаткиња, а који нису стварни и одлучујући услов за обављање посла, с обзиром на природу и особеност посла и услове у којима се он обавља. Такво понашање је противзаконито и представља повреду императивних прописа о забрани дискриминације, који су обавезујући за све правне субјекте.

Повереница је узела у обзир изјашњење Националне службе за запошљавање, у коме се наводи да, уколико се не ради о програмима намењеним запошљавању лица одређеног старосног доба, саветник/ца Националне службе за запошљавање обавештава незапослена лица да за одређену врсту посла предност имају млађа лица, али обавештава и незапослене који су старији од наведених година старости. На улазећи у истинитост ових навода, Повереница констатује да они нису релевантни за заузимање става у овом предмету, будући да су у самом допису К. ц. с. упућеном Националној служби за запошљавање године старости експлицитно утврђене као елиминаторни услов. С друге стране, иако је у конкретном случају, на инсистирање саме подносиатељке притужбе, она упућена на разговор са послодавцем, ова околност такође није релевантна јер су постављањем старосног доба као елиминаторног услова за обављање после медицинске сестре-техничара непосредно дискриминисане све потенцијално заинтересоване медицинске сестре-техничари које траже запослење, а које не испуњавају овај услов. При томе је неопходно имати у виду да се ни од кога не може очекивати да се пријави на оглас за одређени посао ако унапред зна да, због постављаног елиминаторног услова, нема шансе да буде примљен.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоруку К. ц. с. ради предузимања радњи којима ће спречити нарушавање једнаких могућности за запошљавање и сваки облик дискриминације особа које траже запослење, на основу било ког њиховог личног својства, укључујући и старосно доба.

6. Притужбе због дискриминације по основу политичког и верског убеђења

6.1. Притужба против Скупштине града Ужица због дискриминације запосленог по основу политичког убеђења (дел. бр. 288/2011 од 17. 03. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, Сл. гласник РС бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Решењем Скупштине града Ужица број 06-82/10 од 12. новембра 2010. године, којим је Б. В. разршен функције члана Управног одбора ЈКП ..., није извршен акт дискриминације на основу личног својства – политичког убеђења (неприпадања политичкој странци).

Образложење

Притужбом против решења Скупштине града Ужица број 06-82/10 од 12. новембра 2010. године, повереници за заштиту равноправности обратио се Б. В. из У. У притужби је навео да је према њему извршен акт дискриминације на основу његовог политичког убеђења (неприпадања ниједној политичкој странци), тако што је разрешен функције члана Управног одбора ЈКП само из разлога што није члан ниједне политичке странке. Подносилац притужбе сматра да су му оваквим поступањем повређена људска права зајемчена Уставом Републике Србије, као и да је према њему извршена дискриминација.

Уз притужбу је приложио решење о именовану 01 број 06-37/08 од 17. септембра 2008. године, решење о разрешењу број И број 06-82/10 од 12. новембра 2010. године, записник са седнице Управног одбора ЈКП ... од 01. октобра 2010. године, молбу упућену градоначенику града Ужица од 20. новембра 2010. године и допис града Ужица, Градске управе за послове органа града, IV број 037-55/10, од 16. новембра 2010. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности. У поступку је прибављено изјашњење Скупштине града Ужица I број 06-82/10 од 16. фебруара 2011. године, у којем је наведено:

– да је Скупштина града Ужица дана 17. септембра 2008. године донела решења о именовану управних и надзорних одбора јавних предузећа и установа, међу којима је и решење о именовану Б. В. за члана Управног одбора ЈКП ...,

– да је Скупштина града Ужица дана 12. новембра 2010. године донела решење о разрешењу Б. В. са функције члана Управног одбора ЈКП ...,

– да је и именовање и разрешење Б. В., као и свих осталих представника оснивача, извршено по истом поступку. Приликом предлагања представника оснивача све одборничке групе су према договореном учешћу који одражава одборнички састав Скупштине предлагале кандидате потпуно самостално и без назначења политичке припадности кандидата,

– да је Градском већу, као овлашћеном предлагачу, одборничка група Покрет за Ужице упутила иницијативу за разрешење Б. В. због сукоба интереса,

– да на седници Скупштине од 12. новембра 2010. године нико од излагача није помињао политичко убеђење Б. В.,

– да је решење о разрешењу донето у свему у складу са позитивним прописима, па је притужба неоснована.

Скупштине града Ужица је уз изјашњење доставила и извештај Одборничке групе Покрет за Ужице и извод из записника са седнице од 12. новембра 2010. године.

У извештају Покрета за Ужице, наведено је следеће:

– да су као одборничка група у Скупштини града Ужице добили могућност да предложи члана Управног одбора ЈКП ..., па су предложили Б. В., дипломираног правника. Приликом предлагања узели су у обзир његове стручне карактеристике, а без значаја је била чињеница да ли је он члан неке политичке странке,

– да су иницијативу за разрешење упутили Градском већу, као овлашћеном предлагачу, само из разлога што Б. В. није заступао интересе оснивача, већ своје сопствене. У прилог овој тврдњи наводе да је Б. В., на основу уговора о делу који је закључио са ЈКП ..., обављао послове које предузеће може да обави преко својих стручних служби, а такође и да је ишао у Грчку на сајам грађевинарства и грејања, иако то није у домену његове струке.

Повереница за заштиту равноправности је након спроведног поступка утврдила да је Б. В. именован за члана Управног одбора ЈКП ..., а на основу решења Скупштине града Ужице од 17. септембра

2008.године, као и да је са исте функције разрешен дана 12. новембра 2010.године, доношењем решења о разрешењу. Утврђено је и да је оба предлога (за именовање и разрешење) поднело Градско већа града Ужица, на иницијативу одборничке групе Покрет за Ужице. Статутом града Ужица⁴⁷ је прописано да Скупштина града именује и разрешава чланове управних и надзорних одбора јавних предузећа, директоре јавних предузећа, установа и служби чији је оснивач, а на предлог Градског већа града Ужица, из чега произлази да је поступак именовања и разрешења спроведен у складу са одредбама Статута.

Повереница за заштиту равноправности је утврдила да је одборничка група Покрет за Ужице Б. В. предложила и за именовање на функцију члана управног одбора и за разрешење са те функције, при чему он није био члан те странке како у моменту именовања, тако ни у моменту разрешавања са функције. Имајући у виду да је дискриминација неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства) у односу на лица или групе лица, на отворен или прикривен начин, а које се заснива на неком личном својству, у овом случају је утврђено да није извршен акт дискриминације. Сагласно томе, овај државни орган се није упуштао у даље утврђивање евентуалних неправилности у поступку. Уколико било која страна сматра да је у самом поступку било неправилности, може се обратити надлежном суду.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 2. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да решењем о разрешењу Б. В. са функције члана управног одбора није извршен акт дискриминације према подносиоцу притужбе на основу личног својства -политичког убеђења (неприпадања политичкој странци). Због тога у наведеној ситуацији нема повреде права у смислу Закона о забрани дискриминације.

47 Члан 41. став 1. тачка 10. и члан 77. Статута (Сл. лист града Ужица бр.11/2008)

6.2 Притужба против градоначелника града Н. П. због дискриминације по основу политичког убеђења (дел. бр. 1016/2011 од 26. 8. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр. 22/2009), поводом притужбе Е. Л. Р, из Н. П., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби др Е. Л. Р. из Н. П. против градоначелника Н. П. др М. М., поводом решења број: 112 -88/2011 од 11. априла 2011. године којим су одређени доктори медицине Здравственог центра Н. П. за утврђивање времена и узрока смрти умрлих изван здравствене установе и издавања потврда о смрти, **није утврђено** да је др М. М. избор доктора медицине извршио на основу личног својства – политичког убеђења подносиољке притужбе, па се поступање др М. М. не може квалификовати као дискриминаторно.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности примила је 27. маја 2011. године притужбу, а 24. јуна 2011. године допуну притужбе др Е. Л. Р. из Н. П., у којима је наведено да је подносиољка притужбе дискриминисана одлуком градоначелника Н. П.. Наиме, др М. М. је донео решење број: 112 – 8/2011 од 11. априла 2011. године, којим је одредио докторе медицине који ће обављати утврђивање времена и узрока смрти особа умрлих ван здравствене установе и издавати потврде о смрти. Према наводима из притужбе, градоначелник је докторе медицине изабрао и именовао на основу личног својства – политичког убеђења.

Уз притужбу је доставила захтев градоначелнику од 7. марта 2011. године, који је др М. И. А, начелница Хитне службе Н. П. упутила, са предлогом пет доктора и докторки медицине за утврђивање времена и узрока смрти умрлих изван здравствене установе и издавања потврда о смрти, међу којима је било и име подносиољке притужбе, као и решење градоначелника од 11. априла 2011. године, којим је прихваћен предлог начелнице Хитне службе за све предложене докторе и докторке медицине, осим за подносиољку притужбе. Даље је наведено да овим решењем није смањен укупан број доктора медицине који ће обављати утврђивање времена и узрока смрти особа умрлих ван здравствене установе, него да је уместо подносиољке притужбе изабран др А. Т, иако није био предложен. Подносиољка притужбе изнела је своје уверење да

је градоначелников избор доктора медицине заснован на политичким убеђењима јер су изабрани доктори имају иста или слична политичка убеђења које има и градоначелник, док подносиатеља притужбе има другачије политичко убеђење. Др М. М. је, како је наведено у притужби, члан председништва Санџачке демократске партије, док је она чланица председништва Санџачке народне партије. За изабране докторе медицине наведено је следеће: да је др М. И. А, начелница Хитне службе и уједно и одборница у Градској скупштини, да је др М. И. у Савету за здравствену заштиту Санџачке демократске партије, а др Ф. Ј. је означила као присталицу Санџачке демократске партије и блиски рођак Р. Љ. За преостала два изабрана доктора медицине наведено је да су присталице Санџачке демократске партије. Као доказ својих тврдњи, подносиатеља притужбе је доставила и извод са интернет странице града Н. П. са подацима о члановима и чланицама политичких партија у Н. П..

Повереница за заштиту равноравности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је градоначелнику Н. П. 19. јула 2011. године достављен захтев да се изјасни о основаности притужбе, уз упозорење да ће Повереница одлучивати на основу чињеница и доказа којима располаже, уколико се не изјасни у остављеном року. Др М. М. се није изјаснио о основаности притужбе у законском року.

Повереница за заштиту равноправности најпре констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, **политичког или другог уверења**, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Уставном забраном дискриминације, као појаве која је супротна принципима демократског друштва, обезбеђује се остваривање начела једнакости и стварају претпоставке да правни субјекти остварују права под једнаким условима.

Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, којим је у члану 4. прописано начело једнакости тако што је регулисано да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације. Одредбама чл. 5-14. Закона о забрани дискриминације дефинисани су различити облици повреде начела једнакости, односно дискриминаторног поступања.

С обзиром на чињенице и околности конкретног случаја, за његово разматрање релевантне су одредбе члана 6. Закона о забрани дискриминације, којима је дефинисана непосредна дискриминација тако што је прописано да је она извршена ако се **лице или група**

лица, због његовог односно њиховог личног својства у истој или сличној ситуацији, било којим актом, радњом или пропуштањем, стављају или су стављени у неповољнији положај, или би могли бити стављени у неповољнији положај. Такође, релевантне су и одредбе члана 25. овог закона, којима је забрањена дискриминација **због политичких убеђења** лица или групе лица, односно припадности или неприпадности политичкој странци односно синдикалној организацији.

Увидом у доказе достављене уз притужбу утврђено је да је решењем број: 112 – 88/2011 од 11. априла 2011. године, градоначелник др М. М. именовано пет доктора медицине за утврђивање чињенице смрти особа преминулих ван здравствене установе. Од петоро именованих, четворо су доктори наведени у предлогу начелнице Хитне службе од 7. марта 2011. године (др М. И. А, др Ф. Ј, др Д. Х. и др М. И.), док предлог да се именује подносиатеља притужбе није прихваћен, већ је као пети доктор, именован др А. Т.

Увидом у податке доступне на интернет презентацији града Новог Пазара, као и из навода изнетих у допуни притужбе, утврђено је да се др М. И. А. и др М. И. налазе на листи коалиције „За европски Н. П.“ – Борис Тадић & Расим Љајић, да је градоначелник др М. М. члан председништва Санџачке демократске партије, док је подносиатеља притужбе чланица председништва Санџачке напредне партије. Међутим, о томе какво је политичко убеђење остала три изабрана доктора медицине (др Ф. Ј, др А. Т. и др Д. Х.), за које се у притужби тврди да имају иста или слична политичка убеђења које има и градоначелник, подносиатеља притужбе није доставила доказе. Због тога је остало неутврђено какво је политичко убеђење три од укупно пет доктора медицине, укључујући и политичко убеђење самог др А. Т, за кога се у притужби тврди да је изабран „уместо подносиатеље притужбе“. У светлу ових околности, имајући у виду члан 35. став 2. Закона о забрани дискриминације, којим је прописано да се уз притужбу достављају и докази о претрпљеном акту дискриминације, не може се сматрати вероватним да је подносиатеља притужбе дискриминисана неименовањем за доктора медицине коме се поверава утврђивање чињенице смрти особа преминулих ван здравствене установе.

Ценећи утврђене чињенице, Повереница за заштиту равноправности сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације дала је мишљење да није утврђено да је др М. М. избор доктора медицине за утврђивање времена и узрока смрти умрлих изван здравствене установе и издавања потврда о смрти, извршио на основу личног својства – политичких убеђења др Е. Л. Р, па се поступање др М. М. не може квалификовати као дискриминаторно.

6.3 Притужба А. П. против М. Б. Б. због дискриминације у запошљавању на основу верског убеђења (дел. бр. 967/2011 од 27. 8. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр. 22/2009), поводом притужбе А. П. из Б., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби А. П. из Б. против М. Б. Б., в. д. директорке ОШ није утврђено да је одлука в. д. директорке школе да у радни однос на радно место наставник/ца биологије прими другу кандидаткињу, а не А. П., заснована на личном својству – верском опредељењу подносиоце притужбе.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности се 27. маја 2011. године, преко пуномоћника М. А. А., адвоката из Б., притужбом обратила А. П. из Б. наводећи да је дискриминисана по основу њеног личног својства – верског опредељења. У притужби је наведено да се А. П. пријавила на конкурс за наставницу биологије у ОШ, који је објављен 02. марта 2011. године, да је успешно прошла провере психофизичких способности и да је за њен избор позитивно мишљење дао и Школски одбор ОШ. Одлуком в.д. директорке ОШ дел.бр. 668/5-1 од 12. маја 2011. године о избору кандидата за пријем у радни однос на радно место наставник биологије изабрана је друга кандидаткиња, а подносиоца притужбе је поднела приговор на одлуку. У притужби се даље наводи да А. П. није изабрана само због свог верског опредељења, односно да је в.д. директорка М. Б. Б., на седници Школског одбора 12. маја 2011. године, изјавила „Ово да не уђе у записник... Да вам кажем кога хоћете да вам ради и држи часове вашој деци. То је особа која иде у секту... И ако добијем папир, црно на бело, да морам да је примим, отићи ћу на Савет родитеља и показати свима каква особа треба да држи часове њиховој деци... Ја признајем само православну, католичку и муслиманску цркву. Све остало је за мене секта.“

Предложено је да се о наводима притужбе саслушају Д. Ј. и Д. В, чланови Школског одбора. Уз притужбу су достављени следећи докази: пуномоћ адвокату, копија пријаве на конкурс, фотокопија радне књижице и копија одлуке бр. 668/5-1 од 12. маја 2011.године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење М. Б. Б, в.д. директорке ОШ, у којем је наведено следеће:

– да су наводи притужбе неистинити,

– да се, приликом избора кандидата за пријем у радни однос на радно место наставника биологије, руководила искључиво одредбама Закона о основама система образовања и васпитања и интересима школе да буде изабран најбољи кандидат,

– да је изабрана кандидаткиња испуњавала све законске критеријуме и била најбоља од свих који су конкурисали, да је једина дипломирала биологију са звањем мастер и највишим просеком оцена током студирања, као и да је Национална служба за запошљавање, која врши проверу психофизичких способности пријављених кандидата, дала највећу оцену изабраној кандидаткињи,

– да Школски одбор, по Закону о основама система образовања и васпитања, даје мишљење само и искључиво о кандидату чији избор предложи директор (позитивно или негативно мишљење), а да се о кандидатима који нису предложени не изјашњава, те је стога неистинит навод притужбе да је кандидаткиња А. П, имала позитивно мишљење Школског одбора,

– да је више особа вршило притисак на в.д. директорку школе, пре расписивања конкурса и у току трајања конкурса, да у радни однос прими А. П.,

– да су неистинити наводи притужбе да се М.Б. Б, на седници Школског одбора, претходно тражећи да то не уђе у записник, обратила члановима одбора речима да је А. П. особа која иде у секту, да ће се обратити Савету родитеља и показати каква особа треба да држи часове њиховој деци, те да признаје само православну, католичку и муслиманску цркву, а да је све остало за њу секте. Достављена је и копија записника са седнице Школског одбора, као и изјава председника и чланова Школског одбора и председника синдиката школе који су присуствовали седници и који потврђују да в.д. директорка тако нешто није изјавила,

– да, као запослена на пословима психолога са искуством од осамнаест година, није никада реаговала на начин да повреди нечије право да слободно изрази своје верско убеђење и да је низ година управо активно учествовала у остваривању и реализацији свих права запослених, ученика и њихових родитеља, као и да је један од основних праваца деловања и поступања њене професије да се бори за равноправност и једнака права свих људи, група и лица.

Из свих навода и доказа, како из притужбе, тако и из изјашњења може се закључити да подносиатељка притужбе није примљена у радни

однос у ОШ, већ да је на радно место наставник/ца биологије примљена друга кандидаткиња. Међутим, у притужби и током поступка нису понуђени докази који би потврдили или оповргли наводе да је одлука в.д. директорке М. Б. Б. да у радни однос на радно место наставник/ца биологије прими другу кандидаткињу, а не А. П., заснована на личном својству – верском опредељењу подносиоце притужбе, посебно ако се има у виду да подносиоца притужбе није присуствовала седници Школског одбора, а да су чланови Школског одбора и председник синдиката потписали изјаву којом тврде да в.д. директорка није изјавила оно што је у притужби наведено.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације дала је мишљење да није утврђено да је одлука в. д. директорке школе да у радни однос на радно место наставник/ца биологије прими другу кандидаткињу, а не А. П., заснована на личном својству – верском опредељењу подносиоце притужбе.

7. Притужбе због дискриминације по другим основима

7.1. Притужба против Закључка Владе Републике Србије због дискриминације судија за прекршаје у погледу права на продужену накнаду плате (дел. бр. 99/2010 од 6. 11. 2010. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (чл. 33. ст. 1. т. 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. Гласник РС“ бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Закључком Владе Републике Србије 05 Број: 120-4978/2010 од 6. јула 2010. године, којим је судијама, јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца који су поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду на одлуку Високог савета судства, односно Државног већа тужилаца на основу које им је престала дужност, признато право на продужену накнаду плате до доношења одлуке Уставног суда, није стављена у неповољнији положај ниједна друга група лица која се налази у истој или сличној ситуацији, а која се од ове групе разликује по неком личном својству, те овим Закључком нису дискриминисане ни бивше судије за прекршаје у односу на поменућу групу лица.

Образложење

Притужбом против Закључка Владе Републике Србије 05 бр. 120-4978/2010, од 06. јула 2010. године Поверенику за заштиту равноправности обратили су се Б. У. из Б., О. В. из У., Ј. В. из К., М. К. из Ш., Љ. Г. Н. из Ш., С. М. из К., С. Р. В. из С. М., С. П. из Н., С. М. из Ш. и С. К. из Н. С., којима је престала дужност судије за прекршаје. У својим притужбама они су навели да је Закључком Владе Србије од 6. јуна 2010. године група бивших судија за прекршаја дискриминисана у односу на судије, јавне тужиоце и заменике јавних тужилаца у погледу права на накнаду плате.

Подносиоци притужбе наводе да су судије, јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца којима је престала дужност фаворизовани у односу на бивше судије за прекршаје. Судијама је престанак права на примање накнаде одложен до доношења одлуке Уставног суда по жалби, односно уставној жалби на одлуку Врховног савета судства, односно Државног већа тужилаштва на основу које им је престала дужност. Накнада плате је судијама за прекршаје престала је шест месеци након престанка дужности, као што је прописано Законом о судијама

(„Сл. Гласник РС“ бр. 116/08, 58/09). Подносиоци притужбе сматрају да је Влада без ваљаног основа две групе лица које се налазе у истој ситуацији (примају накнаду плате након престанка дужности) третирали различито (једнима је продужила, а другима није продужила примање накнаде), дискриминишући на тај начин бивше судије за прекршаје у односу на судије, јавне тужиоце и заменике јавних тужилаца.

Повереница за заштиту равноправности спровела је јединстван поступак, сагласно чл. 117. Закона о општем управном поступку („Сл. лист СРЈ“, бр. 33/97 и 31/2001), у вези са чл. 40. ст. 4. Закона о забрани дискриминације, у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности.

Влади Републике Србије упућен је, дана 4. септембра 2010. године, захтев да се у року од 15 дана изјасни о чињеницама наведеним у притужби и околностима под којима је донет Закључак који је био повод притужби.

Влада Републике Србије доставила је изјашњење 08 бр. 06-6663/2010-15. октобра 2010. године. У свом изјашњењу, Влада је навела:

– да је тачком 1. поменутог Закључка одређено да судијама, јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца право на примање накнаде плате престаје даном доношења одлуке Уставног суда по жалби, односно уставној жалби на одлуку Врховног савета судства, односно Државног већа тужилаца на основу које им је престала дужност,

– да је тачком 2. Закључка одређено да право из тачке 1. не припада судијама за прекршаје, без обзира да ли су поднели или нису поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду,

– да се судије за прекршаје у складу са раније важећим прописима нису сматрале судијама већ посебним државним органима одговорним Влади;

– да су општински органи за прекршаје и већа за прекршаје престали да постоје ступањем на снагу новог Закона о судијама,

– да је судијама за прекршаје дужност престала по сили закона,

– да су судије, јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца добили посебне одлуке о престанку функције, док за судије за прекршаје такве одлуке нису донете.

Оцењујући да ли је Закључком владе извршена дискриминација, Повереница је прво разматрала да ли је група лица за коју се у притужбама наводи да је била изложена дискриминацији налазила у истом положају као и група лица у односу на коју је наводно дискриминисана.

Закључак Владе (тачка 1.) односи се на судије, јавне тужиоце и заменике јавног тужиоца који су остварили право на накнаду плате у

трајању од шест месеци и који су уложили жалбу, односно уставну жалбу на одлуку Високог савета правосуђа, односно Државног већа тужилаца, којима им је престала дужност. Статус који су ова лица имала (статус судије, јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца) престао је одлуком Високог савета правосуђа, односно одлуком Државног већа тужилаца, и на ту одлуку је било могуће уложити жалбу, односно уставну жалбу, што су нека лица и учинила. Могућност да ова лица задрже, односно поврате свој статус судије, јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца још увек није дефинитивно искључена.

Положај ове групе лица разликује се од положаја лица наведених у тачки 2. Закључка Владе, односно од положаја:

– судија, јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца који нису поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду,

– судија за прекршаје, без обзира да ли су или нису поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду.

Лице коме је одлуком Високог савета судства, односно одлуком Државног већа тужилаца, престала дужност судије, јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца и које на ту одлуку није уложило жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду, дефинитивно је изгубило статус судије, јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца. Лицима која су обављала дужност судије за прекршаје дужност је престала по сили закона. Новим Законом о судијама укинута су органи у којима су они обављали поменути дужност, па самим тим и дужности које су они обављали и положај који су заузимали. Та лица су дефинитивно изгубила статус судија за прекршаје, без могућности да тај статус задрже, односно поврате.

Према томе, две групе за које се наводи да су Закључком Владе различито третиране, разликују се по свом положају.

За потпуно сагледавање околности случаја не треба имати у виду само ситуацију која је настала ступањем на снагу Закона о судијама („Сл. Гласник РС“ бр. 116/08, 58/09) и Закона о јавном тужилаштву („Сл. гласник РС“, бр. 116/2008 и 104/2009), а која се односи на право на накнаду плате. Наиме, овај Закон одредбом члана 101. заиста ставља у једнак положај лица које су до избора нових судија обављали дужност судије изабраних по Закону о судијама, односно Закону о судовима и дужност судије за прекршаје, и која нису изабрана на нове дужности по новом Закону о судијама. И једнима и другима одређује накнаду плате у трајању од шест месеци. Положај те две групе је једнак у том смислу што је и једнима и другима престала дужност, што ни једни ни други нису изабрани по новом закону и што је и једнима и другима одређена накнада плате у трајању од шест месеци. Међутим, разлика у положају ове две групе постоји у другим сегментима. Наиме, лица која су у време

ступања на снагу Закона о судијама и Закона о јавном тужилаштву обављала функцију судије, односно дужност јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца, могла су да буду или да не буду изабрана на исту функцију, односно дужност. За судије за прекршаје та могућност више није постојала, јер су органи за прекршаје укинута. Надаље, према Закону о судијама (чл. 100. ст. 4.), првим избором судије сматра се избор на дужност судије у складу са раније важећим законима. Исто правило важи и у погледу јавних тужилаца, за које је такође одређено да се првим избором на јавнотужилачку функцију сматра избор на дужност јавног тужиоца, односно заменика јавног тужиоца у складу са раније важећим законима (чл. 129. ст. 4. Закона о јавном тужилаштву). Раније именовање судија за прекршаје не сматра се, међутим, првим избором (чл. 100. ст. 4. Закона о судијама).

Разлике у ситуацијама у којима се налазе ове две групе добијају завршни облик у тренутку подношења жалбе, односно уставне жалбе Уставном суду. У том тренутку је ситуација једне групе лица дефинитивна – у погледу судија за прекршаје, не постоји могућност да се њихов статус врати, односно промени. Ситуација друге групе лица, судија, јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца који су уложили жалбу још увек није дефинитивна и може бити промењена одлуком Уставног суда.

Законско одређивање накнаде плате у трајању од шест месеци лицима којима је престала дужност (чл. 101. Закона о судијама и чл. 13. ст. 2. Закона о јавном тужилаштву) има за циљ да обезбеди материјалну сигурност ових лица до новог запослења, односно стицања права на пензију. То право подједнако припада и судијама и јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца и судијама за прекршаје. У ово право Влада својим Закључком није дирала.

Закључком од 6. јула 2010. године Влада је судијама, јавним тужиоцима и заменицима јавног тужиоца који нису поново изабрани на исту функцију, односно дужност и који су поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду, признала ново право на накнаду плате у истом износу који су примали до тада, до окончања поступка пред Уставним судом. Због начина на који је формулисан овај Закључак, као одлуке о времену престанку права стеченог на основу члана 101. Закона о судијама, као и помињање у закључку других категорија лица којима ово право није признато, створен је утисак да се ради о дискриминацији.

Како Закон о забрани дискриминације у члану 6. дефинише непосредну дискриминацију као стављање у неједнак положај лица или групе лица које се налазе у истој или сличној ситуацији, а како је у поступку установљено да се положаји ове две групе битно разликују, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да у овом случају није извршена непосредна дискриминација.

Што се тиче посредне дискриминације (члан 7. Закона о забрани дискриминације), Повереница за заштиту равноправности сматра да

Влада својим закључком није извршила овај облик дискриминације. Наиме, премда то нигде није изричито наведено, очигледно је да је Влада донела Закључак у циљу заштите лица чији статус још увек није дефинитивно решен јер је поступак одлучивања пред надлежним органом у току. Разлог установљавања права на продужену накнаду плате судијама, јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца Закључком владе различит је у односу на разлог због кога је Закон признао право на накнаду у трајању од шест месеци. Законом прописана накнада има за циљ да лицима којима је престала дужност, а тиме и радни однос, обезбеди материјалну сигурност до проналажења новог посла. Накнада коју је Влада признала поменутој групи лица има другачији, али исто тако легитиман циљ. Она обезбеђује материјалну сигурност лицима до доношења дефинитивне одлуке о њиховом статусу. Мера која је предузета у том циљу је оправдана и сразмерна циљу који треба да постигне.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. ст. 1. т. 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

У погледу осталих неправилности на које се у притужбама указује, Повереница за заштиту равноправности констатује да није надлежна да оцењује да ли је доношење спорног Закључка Владе у складу са њеном надлежношћу и да ли је дошло до повреде других права која судијама за прекршаје припадају на основу Закона о радним односима у државним органима („Сл. гласник РС“, бр. 48/91, 66/91, 44/98 – др. закон, 49/99 – др. закон, 34/2001 – др. закон, 39/2002, 49/2005 – одлука УСРС, 79/2005 – др. закон, 81/2005 – испр. др. закона и 83/2005 – испр. др. Закона).

7.2. Притужба против привредног друштва К. због дискриминације бивших запослених и пензионера у погледу права на стицање удела без накнаде у привредном друштву (дел. бр. 158/2010 од 20. 12. 2010. год)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (чл. 33. ст. 1. т. 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. Гласник РС“ бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Упутством за примену Одлуке о издавању удела Привредног друштва за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц., број 869/2 од 18. фебруара 2009. године, нису стављене у неповољнији положај групе бивших запослених и пензионера у односу на тренутно запослене у привредном друштву, односно није стављена у неповољнији положај ниједна група лица која се налази у истој или сличној ситуацији, а која се од групе тренутно запослених разликује по неком личном својству.

Образложење

Притужбама против Упутства за примену Одлуке о издавању удела Привредног друштва за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц., број 869/2 од 18. фебруара 2009. године, Повереници за заштиту равноправности су се обратили Р. А. из Р., Д. Т. из З., С. П. из Л., Б. И. из Л., Д. П. из Л., И. М. из Л., С. М. из Л. и Д. Б. из Л., бивши запослени Привредног друштва за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц и правних претходника овог привредног друштва.

У притужбама износе да су претрпели дискриминацију приликом остваривања права на стицање удела без накнаде у Привредном друштву за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц., а као основ дискриминације је наведено неједнако поступање у спроведеном поступку за признавање права на уделе без накнаде у односу на лица која су тренутно запослена у К..

Наиме, Упутством за примену Одлуке о издавању удела Привредног друштва за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц., број 869/2 од 18. фебруара 2009. године је утврђено које групе лица и под којим условима, односно, за који период оствареног радног стажа, имају право на стицање удела без накнаде. У складу са наведеним Упутством, ово право не могу да остваре бивши запослени

који су у Радној организацији У. за производњу и промет предмета од гуме са п.о. В. Ц., као и у Предузећу, касније Привредном друштву за производњу и регенерацију транспортних трака „К“ д. о. о. В. Ц., били запослени у периоду од 26. јула 1982. до 11. фебруара 2004. године, док ово право могу да остваре лица која су била запослена у моменту доношења Одлуке о издавању удела без накнаде. Подносиоци притужбе сматрају да је Привредно друштво за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц. без ваљаног основа две групе лица које се налазе у истој ситуацији (били су запослени у привредном друштву или правним претходницима) третирао различито (једнима је признат радни стаж у периоду од 26. јула 1982. до 11. фебруара 2004. године, а другима није није), дискриминишући на тај начин бивше запослене у односу на лица која су била запослена у моменту доношења Одлуке о издавању удела без накнаде.

Повереница за заштиту равноправности спровела је јединствен поступак, сагласно чл. 117. Закона о општем управном поступку („Сл. лист СРЈ“, бр. 33/97 и 31/2001), у вези са чл. 40. ст. 4. Закона о забрани дискриминације, у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности.

Привредном друштву за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц. упућен је, дана 26. октобра 2010. године, захтев да се у року од 15 дана изјасни о чињеницама наведеним у притужбама, а такође и да доставе релевантна акта на основу којих су одлучивали о признавању права на бесплатне уделе на основу година радног стажа.

Привредно друштво за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц. доставило је изјашњење бр. 8305/1 од 11. новембра 2010. године, у којем је наведено:

– да је цео поступак приватизације и подела удела без накнаде спроведен у складу са важећим прописима, а под надзором и добијеним инструкцијама од Агенције за приватизацију,

– да је, због незадовољства извесног броја бивших запослених током поступка признавања права на уделе без накнаде, ово привредно друштво затражило и добило мишљење Министарства економије и регионалног развоја бр. 300-117-00-02190/2009-8 од 6. марта 2009. године, којим је Министарство потврдило да нема примедбе на текст Упутства за примену Одлуке о издвајању удела у „К“ бр. 869/2 од 18.02.2009. године, као и да субјект приватизације утврђује године за које се признаје право на уделе без накнаде на основу целокупне документације којом располаже.

Привредно друштво за производњу и регенерацију транспортних трака „К“ д. о. о. В. Ц. је основано као нови субјект у процесу реструктурирања ЈП Електропривреде Србије, а настало је издвајањем гумарске делатности, као неелектропривредне 2004. године.

На поступак приватизације овог привредног друштва примењивао се Закон о приватизацији (Сл. гласник РС бр 38/01, 18/03, 45/05, 123/07 и 30/10), али је за предмет притужби од значаја и Закон о праву на бесплатне акције и новчану накнаду коју грађани остварују у поступку приватизације (Сл. гласник РС бр 123/07 и 30/10).

Чланом 14. Закона о праву на бесплатне акције утврђено је која су јавна предузећа на која се Закон односи (ЈАТ, ЈП Електропривреда Србије, Галеника и др.), а дефинисано је и да запосленим и бившим запосленим у овим јавним предузећима, у складу са чланом 25. Закона, припада право на бесплатне акције наведених јавних предузећа или њихових правних претходника, осим запосленима који су на дан ступања на снагу овог Закона (а то је 3. јануар 2008. године) запослени у другим привредним друштвима у којима је већ покренут поступак приватизације.

Поступак приватизације К. је отпочео крајем 2005. године, што значи да запослени у овом привредном друштву, због чињенице да је започет поступак приватизације, нису имали право на бесплатне акције ЈП Електропривреда Србије, у складу са Законом о праву на бесплатне акције, осим оних лица која су отишла из К. пре 2004. године или која су се пензионисала. Насупрот томе, друга лица (у овом случају притужиоци и притужиље) који су и даље били запослени у Електропривреди Србије или који су из Електропривреде Србије отишли у друге привредне субјекте или пензионери, а који су некада радили у организационим деловима ЈП Електропривреда Србије у којима се обављала гумарска делатност, могли су да стекну статус носилаца права на бесплатне акције.

Сва лица која су имала право на бесплатне акције ЈП Електропривреда Србије (као бивши запослени или као пензионисана лица) су се налазила на списку ЈП Електропривреда Србије у току уписивања у евиденцију која је извршена у јуну и јулу 2008. године.

Даље, К. је по инструкцијама Агенције за приватизацију направила детаљно Упутство за примену Одлуке о издвајању удела – пречишћен текст бр. 869/2 од 18. фебруара 2009. године, на основу кога су се могла пријавити заинтересована лица да остваре своја права на уделе без накнаде, и то:

- запослена лица и
- бивши запослени за тачно одређене периоде у којима је радни стаж остварен.

У поступку израде свог Упутства К. је имала у виду и комплетну документацију ЈП Електропривреда Србије, а посебно је ценила податке који су садржани у потврди о правном следбеништву у систему ЈП Електропривреда Србије издату од стране Агенције за привредне регистре, а која је садржала конкретно упутство који бивши запослени имају право на бесплатне акције ЈП Електропривреда Србије.

У складу са наведеним, право на стицање удела без накнаде према Упутству имала су лица:

– Запослени у К. у моменту доношења Одлуке, за остварени радни стаж:

- а) у Предузећу за производњу и промет предмета од гуме и пластике У. Л. – у периоду од 1. децембра 1963. до 29. новембра 1973. године,
- б) у Радној организацији У. за производњу и промет предмета од гуме са п.о. В. Ц. – у периоду од 29. новембра 1973. до 26. јула 1982. године,
- в) у различитим организационим деловима и целинама ЈП Електропривреда Србије и правним претходницима овог ЈП у ефективном трајању, а најкасније до 11. фебруара 2004. године,
- г) у Предузећу, касније Привредном друштву за производњу и регенерацију транспортних трака К. д.о.о. В. Ц., од 11. фебруара 2004. године до дана објављивања јавног позива у дневном листу.

– Бивши запослени за остварени радни стаж:

- а) у Предузећу за производњу и промет предмета од гуме и пластике У. Л. – у периоду од 1. децембра 1963. до 29. новембра 1973. године,
- б) у Радној организацији У. за производњу и промет предмета од гуме са п.о. В. Ц. – у периоду од 29. новембра 1973. до 26. јула 1982. године,
- в) у Предузећу, касније Привредном друштву за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц., од 11. фебруара 2004. године до дана објављивања јавног позива у дневном листу.

Из свега наведеног произилази да запослени у К. нису били у једнаком правном положају у моменту почетка приватизације са притужиоцима и притужилама који су бивши запослени или пензионери. Сам Закон о праву на бесплатне акције прави разлику између ових категорија, која се не може сматрати неоправданом, јер су притужиоци и притужиле имали могућност да остваре право на бесплатне акције ЈП Електропривреда Србије.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члан 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

7.3. Притужба Р. А. и других против привредног друштва К. у вези са признавањем права на уделе без накнаде бившим запосленим (дел. бр. 164/2010 од 27. 12. 2010. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (чл. 33. ст. 1. т. 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. Гласник РС“ бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Решењем Општинске управе општине Сврљиг бр. 020-180/2010-01 од 4. августа 2010. године којим је Упутством за примену Одлуке о издавању удела Привредног друштва за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц., број 869/2 од 18. фебруара 2009. године, нису стављене у неповољнији положај групе бивших запослених и пензионера у односу на тренутно запослене у привредном друштву, односно није стављена у неповољнији положај ниједна група лица која се налази у истој или сличној ситуацији, а која се од групе тренутно запослених разликује по неком личном својству.

Образложење

Притужбама против Упутства за примену Одлуке о издавању удела Привредног друштва за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц., број 869/2 од 18. фебруара 2009. године, Повереници за заштиту равноправности су се обратили Р. А. из Р., Д. Т. из З., С. П. из Л., Б. И. из Л., Д. П. из Л., И. М. из Л., С. М. из Л. и Д. Б. из Л., бивши запослени Привредног друштва за производњу и регенерацију транспортних трака К. д.о.о. В. Ц. и правних претходника овог привредног друштва.

У притужбама износе да су претрпели дискриминацију приликом остваривања права на стицање удела без накнаде у Привредном друштву за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц., а као основ дискриминације је наведено неједнако поступање у спроведеном поступку за признавање права на уделе без накнаде у односу на лица која су тренутно запослена у К..

Наиме, Упутством за примену Одлуке о издавању удела Привредног друштва за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц., број 869/2 од 18. фебруара 2009. године је утврђено које групе лица и под којим условима, односно, за који период оствареног радног стажа, имају право на стицање удела без накнаде. У складу са

наведеним Упутством, ово право не могу да остваре бивши запослени који су у Радној организацији У. за производњу и промет предмета од гуме са п. о. В. Ц., као и у Предузећу, касније Привредном друштву за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц., били запослени у периоду од 26. јула 1982. до 11. фебруара 2004. године, док ово право могу да остваре лица која су била запослена у моменту доношења Одлуке о издавању удела без накнаде. Подносиоци притужбе сматрају да је Привредно друштво за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц. без ваљаног основа две групе лица које се налазе у истој ситуацији (били су запослени у привредном друштву или правним претходницима) третирао различито (једнима је признат радни стаж у периоду од 26. јула 1982. до 11. фебруара 2004. године, а другима није није), дискриминишући на тај начин бивше запослене у односу на лица која су била запослена у моменту доношења Одлуке о издавању удела без накнаде.

Повереница за заштиту равноправности спровела је јединстван поступак, сагласно чл. 117. Закона о општем управном поступку („Сл. лист СРЈ“, бр. 33/97 и 31/2001), у вези са чл. 40. ст. 4. Закона о забрани дискриминације, у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности.

Привредном друштву за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц. упућен је, дана 26. октобра 2010. године, захтев да се у року од 15 дана изјасни о чињеницама наведеним у притужбама, а такође и да доставе релевантна акта на основу којих су одлучивали о признавању права на бесплатне уделе на основу година радног стажа.

Привредно друштво за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц. доставило је изјашњење бр. 8305/1 од 11. новембра 2010. године, у којем је наведено:

– да је цео поступак приватизације и подела удела без накнаде спроведен у складу са важећим прописима, а под надзором и добијеним инструкцијама од Агенције за приватизацију,

– да је, због незадовољства извесног броја бивших запослених током поступка признавања права на уделе без накнаде, ово привредно друштво затражило и добило мишљење Министарства економије и регионалног развоја бр. 300-117-00-02190/2009-8 од 6. марта 2009. године, којим је Министарство потврдило да нема примедбе на текст Упутства за примену Одлуке о издвајању удела у К. бр. 869/2 од 18.02.2009. године, као и да субјект приватизације утврђује године за које се признаје право на уделе без накнаде на основу целокупне документације којом располаже.

Привредно друштво за производњу и регенерацију транспортних трака К. д. о. о. В. Ц. је основано као нови субјект у процесу

реструктурирања ЈП Електропривреде Србије, а настало је издвајањем гумарске делатности, као неелектропривредне 2004. године.

На поступак приватизације овог привредног друштва примењивао се Закон о приватизацији (Сл. гласник РС бр 38/01, 18/03, 45/05, 123/07 и 30/10), али је за предмет притужби од значаја и Закон о праву на бесплатне акције и новчану накнаду коју грађани остварују у поступку приватизације (Сл. гласник РС бр 123/07 и 30/10).

Чланом 14. Закона о праву на бесплатне акције утврђено је која су јавна предузећа на која се Закон односи (ЈАТ, ЈП Електропривреда Србије, Галеника и др.), а дефинисано је и да запосленим и бившим запосленим у овим јавним предузећима, у складу са чланом 25. Закона, припада право на бесплатне акције наведених јавних предузећа или њихових правних претходника, осим запосленима који су на дан ступања на снагу овог Закона (а то је 3. јануар 2008. године) запослени у другим привредним друштвима у којима је већ покренут поступак приватизације.

Поступак приватизације К. је отпочео крајем 2005. године, што значи да запослени у овом привредном друштву, због чињенице да је започет поступак приватизације, нису имали право на бесплатне акције ЈП Електропривреда Србије, у складу са Законом о праву на бесплатне акције, осим оних лица која су отишла из К. пре 2004. године или која су се пензионисала. Насупрот томе, друга лица (у овом случају притужиоци и притужиле) који су и даље били запослени у Електропривреди Србије или који су из Електропривреде Србије отишли у друге привредне субјекте или пензионери, а који су некада радили у организационим деловима ЈП Електропривреда Србије у којима се обављала гумарска делатност, могли су да стекну статус носилаца права на бесплатне акције.

Сва лица која су имала право на бесплатне акције ЈП Електропривреда Србије (као бивши запослени или као пензионисана лица) су се налазила на списку ЈП Електропривреда Србије у току уписивања у евиденцију која је извршена у јуну и јулу 2008. године.

Даље, К. је по инструкцијама Агенције за приватизацију направила детаљно Упутство за примену Одлуке о издвајању удела – пречишћен текст бр. 869/2 од 18. фебруара 2009. године, на основу кога су се могла пријавити заинтересована лица да остваре своја права на уделе без накнаде, и то:

- запослена лица и
- бивши запослени за тачно одређене периоде у којима је радни стаж остварен.

У поступку израде свог Упутства „К.“ је имала у виду и комплетну документацију ЈП Електропривреда Србије, а посебно је ценила податке који су садржани у потврди о правном следбеништву у систему ЈП

Електропривреда Србије издату од Агенције за привредне регистре, а која је садржала конкретно упутство који бивши запослени имају право на бесплатне акције ЈП Електропривреда Србије.

У складу са наведеним, право на стицање удела без накнаде према Упутству имала су лица:

– Запослени у К. у моменту доношења Одлуке, за остварени радни стаж:

- а) у Предузећу за производњу и промет предмета од гуме и пластике У. Л. – у периоду од 1. децембра 1963. до 29. новембра 1973. године,
- б) у Радној организацији „У.“ за производњу и промет предмета од гуме са п.о. б. ц. – у периоду од 29. новембра 1973. до 26. јула 1982. године,
- в) у различитим организационим деловима и целинама ЈП ... Србије и правним претходницима овог ЈП у ефективном трајању, а најкасније до 11. фебруара 2004. године,
- г) у Предузећу, касније Привредном друштву за производњу и регенерацију транспортних трака К. д.о.о. В. Ц., од 11. фебруара 2004. године до дана објављивања јавног позива у дневном листу.

– Бивши запослени за остварени радни стаж:

- а) у Предузећу за производњу и промет предмета од гуме и пластике У. Л. – у периоду од 1. децембра 1963. до 29. новембра 1973. године,
- б) у Радној организацији У. за производњу и промет предмета од гуме са п.о. б. ц. – у периоду од 29. новембра 1973. до 26. јула 1982. године,
- б) у Предузећу, касније Привредном друштву за производњу и регенерацију транспортних трака К. д.о.о. В. Ц., од 11. фебруара 2004. године до дана објављивања јавног позива у дневном листу.

Из свега наведеног произлази да запослени у К. нису били у једнаком правном положају у моменту почетка приватизације са притужиоцима и притужиљама који су бивши запослени или пензионери. Сам Закон о праву на бесплатне акције прави разлику између ових категорија, која се не може сматрати неоправданом, јер су притужиоци и притужиље имали могућност да остваре право на бесплатне акције ЈП Електропривреда Србије.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члан 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

7.4. Притужба против Владе Републике Србије због дискриминације судија за прекршаје у погледу права на продужену накнаду плате (дел. бр. 23/2011 од 21. 01. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (чл. 33. ст. 1. т. 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. Гласник РС“ бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Закључком Владе Републике Србије 05 Број: 120-4978/2010 од 6. јула 2010. године, којим је судијама, јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца који су поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду на одлуку Високог савета судства, односно Државног већа тужилаца на основу које им је престала дужност, признато право на продужену накнаду плате до доношења одлуке Уставног суда, није стављена у неповољнији положај ниједна друга група лица која се налази у истој или сличној ситуацији, а која се од ове групе разликује по неком личном својству, те овим Закључком нису дискриминисане ни бивше судије за прекршаје у односу на поменућу групу лица.

Образложење

Притужбом против Закључка Владе Републике Србије 05 бр. 120-4978/2010, од 06. јула 2010. године Повереници за заштиту равноправности обратила се Н. Р. К. из Б., којој је престала дужност судије за прекршаје. У својој притужби наводи да је Закључком Владе Србије од 6. јуна 2010. године група бивших судија за прекршаја дискриминисана у односу на судије, јавне тужиоце и заменике јавних тужилаца у погледу права на накнаду плате.

Подноситељка притужбе наводи да су судије, јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца којима је престала дужност фаворизовани у односу на бивше судије за прекршаје. Судијама је престанак права на примање накнаде одложен до доношења одлуке Уставног суда по жалби, односно уставној жалби на одлуку Врховног савета судства, односно Државног већа тужилаштва на основу које им је престала дужност. Накнада плате је судијама за прекршаје престала је шест месеци након престанка дужности, као што је прописано Законом о судијама („Сл. Гласник РС“ бр. 116/08, 58/09). Подносиатељка притужбе сматра да је Влада без ваљаног основа две групе лица које се налазе у истој ситуацији (примају накнаду плате након престанка дужности) третирао различито (једнима је продужила, а другима није продужила примање

накнаде), дискриминишући на тај начин бивше судије за прекршаје у односу на судије, јавне тужиоце и заменике јавних тужилаца.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у октобру 2010. године по притужбама групе судија за прекршаје којима је престала дужност, а које су базиране на истом чињеничном стању и изјављене против истог закључка Владе Републике Србије. На основу спроведеног јединственог поступка, сагласно чл. 117. Закона о општем управном поступку („Сл. лист СРЈ“, бр. 33/97 и 31/2001), у вези са чл. 40. ст. 4. Закона о забрани дискриминације, у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, Повереница је донела мишљење бр. 99/2010 од 6. новембра 2010. године.

У току наведеног поступка је Влади Републике Србије упућен, дана 4. септембра 2010. године, захтев да се у року од 15 дана изјасни о чињеницама наведеним у притужби и околностима под којима је донет Закључак који је био повод притужби.

Влада Републике Србије доставила је изјашњење 08 бр. 06-6663/2010-15. октобра 2010. године. У свом изјашњењу, Влада је навела:

– да је тачком 1. поменутог Закључка одређено да судијама, јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца право на примање накнаде плате престаје даном доношења одлуке Уставног суда по жалби, односно уставној жалби на одлуку Врховног савета судства, односно Државног већа тужилаца на основу које им је престала дужност,

– да је тачком 2. Закључка одређено да право из тачке 1. не припада судијама за прекршаје, без обзира да ли су поднели или нису поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду,

– да се судије за прекршаје у складу са раније важећим прописима нису сматрале судијама већ посебним државним органима одговорним Влади;

– да су општински органи за прекршаје и већа за прекршаје престали да постоје ступањем на снагу новог Закона о судијама,

– да је судијама за прекршаје дужност престала по сили закона,

– да су судије, јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца добили посебне одлуке о престанку функције, док за судије за прекршаје такве одлуке нису донете.

Оцењујући да ли је Закључком владе извршена дискриминација, Повереница је прво разматрала да ли је група лица за коју се у притужбама наводи да је била изложена дискриминацији налазила у истом положају као и група лица у односу на коју је наводно дискриминисана.

Закључак Владе (тачка 1.) односи се на судије, јавне тужиоце и заменике јавног тужиоца који су остварили право на накнаду плате у

трајању од шест месеци и који су уложили жалбу, односно уставну жалбу на одлуку Високог савета правосуђа, односно Државног већа тужилаца, којима им је престала дужност. Статус који су ова лица имала (статус судије, јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца) престао је одлуком Високог савета правосуђа, односно одлуком Државног већа тужилаца, и на ту одлуку је било могуће уложити жалбу, односно уставну жалбу, што су нека лица и учинила. Могућност да ова лица задрже, односно поврате свој статус судије, јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца још увек није дефинитивно искључена.

Положај ове групе лица разликује се од положаја лица наведених у тачки 2. Закључка Владе, односно од положаја:

– судија, јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца који нису поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду,

– судија за прекршаје, без обзира да ли су или нису поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду.

Лице коме је одлуком Високог савета судства, односно одлуком Државног већа тужилаца, престала дужност судије, јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца и које на ту одлуку није уложило жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду, дефинитивно је изгубило статус судије, јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца. Лицима која су обављала дужност судије за прекршаје дужност је престала по сили закона. Новим Законом о судијама укинута су органи у којима су они обављали поменути дужност, па самим тим и дужности које су они обављали и положај који су заузимали. Та лица су дефинитивно изгубила статус судија за прекршаје, без могућности да тај статус задрже, односно поврате.

Према томе, две групе за које се наводи да су Закључком Владе различито третиране, разликују се по свом положају.

За потпуно сагледавање околности случаја не треба имати у виду само ситуацију која је настала ступањем на снагу Закона о судијама („Сл. Гласник РС“ бр. 116/08, 58/09) и Закона о јавном тужилаштву („Сл. гласник РС“, бр. 116/2008 и 104/2009), а која се односи на право на накнаду плате. Наиме, овај Закон одредбом члана 101. заиста ставља у једнак положај лица које су до избора нових судија обављали дужност судије изабраних по Закону о судијама, односно Закону о судовима и дужност судије за прекршаје, и која нису изабрана на нове дужности по новом Закону о судијама. И једнима и другима одређује накнаду плате у трајању од шест месеци. Положај те две групе је једнак у том смислу што је и једнима и другима престала дужност, што ни једни ни други нису изабрани по новом закону и што је и једнима и другима одређена накнада плате у трајању од шест месеци. Међутим, разлика у положају ове две групе постоји у другим сегментима. Наиме, лица која су у време

ступања на снагу Закона о судијама и Закона о јавном тужилаштву обављала функцију судије, односно дужност јавног тужиоца или заменика јавног тужиоца, могла су да буду или да не буду изабрана на исту функцију, односно дужност. За судије за прекршаје та могућност више није постојала, јер су органи за прекршаје укинута. Надаље, према Закону о судијама (чл. 100. ст. 4.), првим избором судије сматра се избор на дужност судије у складу са раније важећим законима. Исто правило важи и у погледу јавних тужилаца, за које је такође одређено да се првим избором на јавнотужилачку функцију сматра избор на дужност јавног тужиоца, односно заменика јавног тужиоца у складу са раније важећим законима (чл. 129. ст. 4. Закона о јавном тужилаштву). Раније именовање судија за прекршаје не сматра се, међутим, првим избором (чл. 100. ст. 4. Закона о судијама).

Разлике у ситуацијама у којима се налазе ове две групе добијају завршни облик у тренутку подношења жалбе, односно уставне жалбе Уставном суду. У том тренутку је ситуација једне групе лица дефинитивна – у погледу судија за прекршаје, не постоји могућност да се њихов статус врати, односно промени. Ситуација друге групе лица, судија, јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца који су уложили жалбу још увек није дефинитивна и може бити промењена одлуком Уставног суда.

Законско одређивање накнаде плате у трајању од шест месеци лицима којима је престала дужност (чл. 101. Закона о судијама и чл. 13. ст. 2. Закона о јавном тужилаштву) има за циљ да обезбеди материјалну сигурност ових лица до новог запослења, односно стицања права на пензију. То право подједнако припада и судијама и јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца и судијама за прекршаје. У ово право Влада својим Закључком није дирала.

Закључком од 6. јула 2010. године Влада је судијама, јавним тужиоцима и заменицима јавног тужиоца који нису поново изабрани на исту функцију, односно дужност и који су поднели жалбу, односно уставну жалбу Уставном суду, признала ново право на накнаду плате у истом износу који су примали до тада, до окончања поступка пред Уставним судом. Због начина на који је формулисан овај Закључак, као одлуке о времену престанку права стеченог на основу члана 101. Закона о судијама, као и помињање у закључку других категорија лица којима ово право није признато, створен је утисак да се ради о дискриминацији.

Како Закон о забрани дискриминације у члану 6. дефинише непосредну дискриминацију као стављање у неједнак положај лица или групе лица које се налазе у истој или сличној ситуацији, а како је у поступку установљено да се положаји ове две групе битно разликују, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да у овом случају није извршена непосредна дискриминација

Што се тиче посредне дискриминације (члан 7. Закона о забрани дискриминације), Повереница за заштиту равноправности сматра да

Влада својим закључком није извршила овај облик дискриминације. Наиме, премда то нигде није изричито наведено, очигледно је да је Влада донела Закључак у циљу заштите лица чији статус још увек није дефинитивно решен јер је поступак одлучивања пред надлежним органом у току. Разлог установљавања права на продужену накнаду плате судијама, јавним тужиоцима и заменицима јавних тужилаца Закључком владе различит је у односу на разлог због кога је Закон признао право на накнаду у трајању од шест месеци. Законом прописана накнада има за циљ да лицима којима је престала дужност, а тиме и радни однос, обезбеди материјалну сигурност до проналажења новог посла. Накнада коју је Влада признала поменутој групи лица има другачији, али исто тако легитиман циљ. Она обезбеђује материјалну сигурност лицима до доношења дефинитивне одлуке о њиховом статусу. Мера која је предузета у том циљу је оправдана и сразмерна циљу који треба да постигне.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. ст. 1. т. 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

У погледу осталих неправилности на које се у притужби указује, Повереница за заштиту равноправности констатује да није надлежна да оцењује да ли је доношење спорног Закључка Владе у складу са њеном надлежношћу и да ли је дошло до повреде других права која судијама за прекршаје припадају на основу Закона о радним односима у државним органима („Сл. гласник РС“, бр. 48/91, 66/91, 44/98 – др. закон, 49/99 – др. закон, 34/2001 – др. закон, 39/2002, 49/2005 – одлука УСРС, 79/2005 – др. закон, 81/2005 – испр. др. закона и 83/2005 – испр. др. Закона).

7.5. Притужба Б. С. против Г. н. ф. због дискриминације у пружању услуга по основу имовног стања (дел. бр. 472/2011 од 15. 04. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У Гинеколошко – акушерској клиници Н. ф. присуство оца порођају се наплаћује у износу од 5.000,00 динара. Наплаћивање ове услуге у ГАК Н. ф. не представља акт дискриминације према очевима који су лошијег имовног стања у односу на очеве бољег имовног стања.

Образложење

Притужбом против ГАК Н. ф. у Б., повереници за заштиту равноправности се обратила Б. С. из Б.

Подноситељка притужбе наводи да се у ГАК Н. ф. присуство оца порођају наплаћује у износу од 5.000,00 динара из чега следи да финансијско стање очеве беба које се рађају директно утиче на то да ли ће или неће бити у могућности да присуствују рођењу свог детета. Стога су, према тврдњи подносиољке притужбе, очеви који су лошијег имовног стања дискриминисани у односу на очеве који су бољег имовног стања. ГАК Н. ф. је јавна здравствена установа и своје услуге би морала учинити подједнако доступним свима, а не само онима који могу да приуште њихово плаћање, тврди подносиољка притужбе. Према наводима подносиољке притужбе, ова притужба се односи на праксу која се у овој установи пружа од 10. јула 2010. године.

Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности.

Директору ГАК Н. ф., професору др Д. С., уз копију притужбе је упућен је захтев да се у року од 15 дана изјасни о чињеницама наведеним у притужби.

У свом одговору, директор ГАК Н. ф. је навео да је услуга присуства оца порођају ванстандардна услуга и као таква се наплаћује.

Повереница за заштиту равноправности је, након изјашњења директора ГАК „Н. ф.“, утврдила да је присуство оца рођењу сопственог детета у ГАК Н. ф. нестандартна услуга те установе, односно једна од здравствених услуга у допунском раду. Та врста услуге наплаћује се

неосигураним лицима, лицима која услугу користе без упута и на лични захтев, као и страним држављанима. У ценовнику здравствених услуга у допунском раду (копију је доставила уз притужбу и подносиатеља притужбе), под ДОР 46 налази се и услуга: *Присуство оца порођају*. У поступку утврђивања цена здравствених услуга које не падају на терет обавезног здравственог осигурања, а на основу овлашћења из члана 20. Статута ГАК Н. ф., у складу са одредбама члана 20. Одлуке о садржини и обиму здравствене заштите („Сл.гласник РС“ бр.44/99), Управни одбор је донео одлуку којом су утврђене цене здравствених услуга за лечење неосигураних лица, лица без упута и лица која се лече на сопствени захтев.

У вези са коментаром подносиатеље притужбе да се ова притужба односи на праксу која се у ГАК Н. ф. спроводи од 10. јула 2010. године, Повереница указује на чињеницу да је, према подацима објављеним на сајту установе, само ценовник услуга на снази од тог датума, што не значи да се услуга присуства оца порођају није пружала и пре тог времена, према релевантним прописима.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

7.6. Притужба П. А. против удружења Р. ж. ф. због дискриминације у пружању подршке пројекту (дел. бр. 534/2011 од 10. 05. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе П. А., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Удружење Р. ж. ф. из Б. је одбило пружање финансијске помоћи пројектном предлогу који је П. А. поднео у име Р. и. ц. за превод филма „Јеретици“. Овим поступком није извршен акт дискриминације ни по једном личном својству подносиоца притужбе.

Образложење

Притужбом против удружења Р. ж. ф. из Б., повереница за заштиту равноправности се обратио П. А., председник Р. и. ц. У притужби је навео да је Р. ж. ф. одбила да разматра предлог пројекта који је поднео у име Р. и. ц., и то само зато што је у својим јавним наступима критиковао њихов рад. Предлог пројекта се односио на финансирање трошкова превода и титловања феминистичког документарног филма „Јеретици“, који је требало да буде приказан на Мерлинка фестивалу, организованом у сарадњи Геј лезбејског центра и Дома омладине Београда. Подносилац притужбе наводи да се 14. децембра 2010. године телефоном обратио Р. ж. ф. са пројектним предлогом, као и да је тада упућен да електронским путем достави објашњење активности, опис фестивала и самог филма. П. А. је овај допис доставио, и након тога је Р. ж. ф. одбила предлог. Уз притужбу је приложио свој допис од 14. децембра 2010. године и одговор Р. ж. ф. од 15. децембра 2010. године.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је току поступка прибављено изјашњење удружења Р. ж. ф. из Б.

С. С., директорка Р. ж. ф. је у изјашњењу од 15. марта 2011. године навела следеће:

– притужба П. А. је у потпуности неоснована и циљ јој је даље нарушавање угледа Р. ж. ф. и уопште активности и напора невладиних организација које се баве заштитом и унапређењем људских права,

посебно одређених појединки, и то злоупотребом права и опасним тумачењем одредаба Закона о забрани дискриминације,

– неосновани су наводи из притужбе да феминистичка политика и критеријуми Р. ж. ф. нису нигде објављени, с обзиром да су објављени на интернет адреси [www...](#), у сегменту „Бележница“, где јасно документују феминистичку политику фонда и лако су доступни читавој јавности, па и П. А.,

– да Р. ж. ф. има потпуну слободу при избору пројеката које подржава и финансира, као и да подносилац притужбе није аплицирао ни на какав конкурс објављен од стране фонда, да би евентуално могао да тражи критеријуме за избор и процедуру у складу са одредбама Закона о облигационим односима, који регулише ту материју,

– подносилац притужбе је одбијен, о чему је обавештен електронским путем, због напада на бранитељке људских права, и то напада које карактеришу технике криминализације бранитељки, њихово ниподаштавање, омаловажавање и оптужбе за расипништво. Јавни иступи П. А. представљају организационе и насилне нападе на бранитељке људских права, и у супротности су са циљевима због којих је фонд основан и феминистичком политиком фонда која се супроставља сваком облику насиља и нетолеранције, па и оног у комуникацији и јавном иступању,

– основ политике Р. ж. ф. и друштвене политике за коју се залажу је заштита бранитељки људских права, као и поштовање и промоција њиховог рада, на темељу Декларације УН о правима и одговорностима појединаца, група и органа друштва у унапређењу и заштити универзално признатих људских права и основних слобода и упутства Европске уније о обезбеђивању заштите бранитеља/ки људских права. Таква политика је њихов избор, њихова обавеза и њихова одговорност. У складу са њом поступају и према себи и према другима,

– изражено уверење да П. А. предметном притужбом искривљено и у сврхе сопствене маркетиншке промоције тумачи појмове дискриминације, права на слободу говора и јавног изражавања, као и да злоупотребљава права из Закона о забрани дискриминације.

Уз изјашњење су приложени текстови са блога П. А. и његове изјаве за часописе А., П. и Н., извод из Правила Р. ж. ф. од 3. марта 2004. године и извод са вебсајта.

Одредбом члана 7. Правила Р. ж. ф. су прописани циљеви фонда – чија је суштина унапређење делатности у области културе и промоције људских права, женских људских права, родне равноправности и антидискриминације. Чланом 8. Правила су прописане форме кроз које ће се остваривати циљеви фонда, а међу њима је и финансијска помоћ различитим иницијативама, програмима и пројектима који се баве темама релевантним за остваривање циљева.

Изјаве подносиоца притужбе које су садржане у објављеним текстовима представљају ниподаштавање и омаловажавање бранитељки људских права, и као такве су у супротности са прописаним циљевима које Р. ж. ф. остварује на различите начине, међу којима је и промоција и подршка, укључујући и финансијску помоћ различитим иницијативама, програмима и пројектима који се баве темама релевантним за остваривање циљева фонда.

Акт дискриминације означава свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима⁴⁸

Повереница је ценила све околности овог случаја, а посебно чињеницу да се подносилац притужбе захтевом обратио Р. ж. ф. за пружање финансијске подршке, а да није био расписан, односно упућен јавни позив свим заинтересованим лицима за достављање пројектних предлога. Повереница је става да Р. ж. ф. има право да, у оквиру расположивих средстава, одлучи да ли ће подржати одређени пројекат, имајући у виду критеријуме прописане општим актима фонда, а посебно критеријум доприношења остваривању циљева фонда предложеним пројектним предлогом.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да у овом случају није извршена дискриминација.

48 Закон о забрани дискриминације („Сл.гласник РС“ бр.22/2009), члан 2.став 1. тачка 1.

7.7. Притужба И. К. против Владе Републике Србије због дискриминације у остваривању права на једнократну помоћ особа запослених на одређено време (дел. бр. 704/2011 од 26. 07. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр.22/2009), поводом притужбе К. И. из З, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Закључком Владе Републике Србије 05 број: 116-5040/2010 од 8. јула 2010. године, којим је одобрена исплата једнократне помоћи у износу од 5.000,00 динара запосленима на неодређено време у директним и индиректним корисницима буџета Републике Србије, корисницима средстава организација за обавезно социјално осигурање, научно-истраживачким и иновационим организацијама чији је оснивач Република Србија, односно Аутономна покрајина, а које су уписане у регистре које води министарство надлежно за научноистраживачку и иновациону делатност, директним и индиректним корисницима буџета јединица локалне самоуправе и територијалне аутономије, као и запосленима АП Косово и Метохија који из буџета примају накнаду плате, односно зараде у износу мањем од 50.000,00 динара, није извршен акт дискриминације према И. К, наставнику по уговору о раду на одређено време у П. ш. у З, на основу било ког личног својства.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности се притужбом од 11. новембра 2010. године обратио И. К. из З. који је запослен на одређено време у П. ш. у З. Наводи да је дискриминисан Закључком Владе Републике Србије 05 бр. 116-5040/2010 од 8. јула 2010. године, којим је предвиђена исплата једнократне помоћи од 5000,00 динара свим лицима запосленим у јавном сектору чија примања не прелазе 50.000,00 динара, јер се ово право признаје само особама које су у сталном радном односу, а не и особама које раде на одређено време. Такође наводи да је претходних година ову врсту једнократне помоћи добијао, иако је и тада био запослен на одређено време.

На захтев овог државног органа, подносилац притужбе допуњује притужбу 01. децембра 2010. године, и то тако што доставља примерак Закључка Владе Републике Србије 05 бр. 116-5040/2010 од 8. јула 2010. године уз обавештење да раније одлуке на основу којих је вршена

исплата једнократне помоћи у претходном периоду не поседује ни он, ни установа у којој је запослен.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка Влади Републике Србије упућен захтев 09. децембра 2011. године, поновљен 31. јануара и 10. марта 2011. године, којим је затражено да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужбе. Како се Влада Републике Србије у остављеном року није изјаснила Повереница за заштиту равноправности је донела мишљење на основу чињеница и доказа који су јој били доступни.

Закључком Владе Републике Србије 05 бр. 116-5040/2010 од 8. јула 2010. године предвиђена је исплата једнократне помоћи од 5000,00 динара запосленима на неодређено време у: директним и индиректним корисницима буџета Републике Србије, корисницима средстава организација за обавезно социјално осигурање, научноистраживачким и иновационим организацијама чији је оснивач Република Србија, односно Аутономна покрајина, а које су уписане у регистре које води министарство надлежно за научноистраживачку и иновациону делатност, директним и индиректним корисницима буџета јединица локалне самоуправе и територијалне аутономије, као и запосленима АП Косово и Метохија који из буџета примају накнаду плате, односно зараде. Једнократна помоћ се исплаћује запосленима чија је основна нето плата испод 50.000,00 динара.

Чланом 8. Закона о забрани дискриминације прописано је да повреда начела једнакости постоји ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује.

Оцењујући да ли је Закључком владе извршена дискриминација И. К. из З, Повереница је размотрила да ли су особе које раде на одређено време у истом положају као и особе које раде на неодређено време јер је то од кључне важности за утврђивање евентуалне повреде начела једнакости.

Одредбама члана 132. Закона о основама система образовања и васпитања⁴⁹ прописано је да се радни однос на одређено време, када се ради о наставницима, може засновати само у случају замене одсутног запосленог и у случају када за одређено место запосленог нема, али само до окончања изборног поступка по конкурсу. Рад на одређено време

49 Закон о основама система образовања и васпитања („Сл.гласник РС“ бр.72/ 2009)

наставника може трајати најдуже до повратка одсутног запосленог или најдуже до завршетка школске године уколико по расписаном конкурс у није изабран ниједан кандидат (на конкурс се не пријави ниједан кандидат или ниједан од кандидата не испуњава услове).

Имајући у виду да се на права и обавезе запослених у школским установама примењује и Закон о раду⁵⁰, у делу који није регулисан Законом о основама система образовања и васпитања, Повереница за заштиту равноправности је узела у обзир и одредбе Закона о раду, који изједначава права и обавезе свих запослених без обзира да ли су радни однос засновали на одређено или неодређено време, са ретким изузецима (нпр. оглашавање вишка запослених и право на отпремнину, које се признаје само запосленима на неодређено време и сл.), и којим су изричито прописани случајеви заснивања радног односа на одређено време.

У конкретном случају, одобравањем једнократне новчане помоћи само запосленима на неодређено време, Влада Републике Србије није неоправдано направила разлику између запослених, имајући у виду разлике које постоје између запослених на одређено и неодређено време и циљ ове мере.

Радни однос на одређено време је привременог карактера и предвиђен је као изузетак, у законом одређеним случајевима, док је радни однос на неодређено време правило. Наиме, сагласно прописима, запослени који раде на одређено време привремено су ангажовани код одређеног послодавца и имају могућност да нађу други посао након истека уговора, док су запослени на неодређено време много чвршће везани за послодавца јер им је уговорни однос трајнијег карактера. Самим тим, послодавци имају основа да уведу одређене погодности и повластице (у овом случају исплату једнократне помоћи) својим запосленима. У том смислу, оправдан је циљ мере уведене Закључком Владе РС.

Повереница сматра да евентуалне неправилности које послодавци чине када заснивају са запосленима радни однос на одређено време мимо законом утврђених услова (нпр. продужавање уговора на одређено време сваке школске године), у конкретном случају нису релевантне за оцену оправданости разликовања запослених на одређено и неодређено време јер нису од утицаја на радноправни статус запослених. Имајући то у виду, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да закључком Владе Републике Србије 05 број: 116-5040/2010 од 8. јула 2010. године, којим је запосленима на неодређено време са примањима испод 50.000,00 динара одобрена новчана помоћ од 5.000,00 динара, није неоправдано направљена разлика у односу на запослене на одређено време, јер се ове две категорије запослених не налазе у истом правном положају.

50 Закон о раду („Сл.гласник РС“ бр. 24/2005, 61/2005 и 54/2009), члан 37.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације, даје мишљење да Закључком Владе РС 05 број: 116-5040/2010 од 8. јула 2010. године, није извршен акт дискриминације према подносиоцу притужбе на основу било ког личног својства.

7.8. Притужба удружења У. у. о. с. против Владе Републике Србије због дискриминације ратних војних резервиста у остваривању новчане накнаде по основу места пребивалишта (дел. бр. 802/2011 од 26. 07. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр.22/2009), поводом притужбе У. у. о. с. 1991-1999 М. О. из Н. С, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Закључком Владе Републике Србије 05 број: 401-161/2008-1 од 17. јануара 2008. године, којим су обезбеђена средства ради исплате новчане помоћи ратним војним резервистима са пребивалиштем на територији седам неразвијених општина (Куршумлија, Блаце, Бојник, Лебане, Житорађа, Дољевац и Прокуље), уз услов да су водили судски поступак против Републике Србије који је правоснажно окончан пресудом на основу одрицања, повређено је начело једнаких права и обавеза, чиме је извршена дискриминација на основу места пребивалишта ратних војних резервиста са пребивалиштем на територији свих осталих општина које нису наведене у Закључку од 17. јануара 2008. године.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. и члану 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје Влади Републике Србије

ПРЕПОРУКУ

1. Влада Републике Србије предузеће све неопходне мере како би омогућила ратним војним резервистима са пребивалиштем на територији свих осталих општина Републике Србије остваривање права на новчану накнаду под условима под којима су то право, на основу Закључка Владе 05 бр. 401-161/2008 од 17. јануара 2008. године, остварили ратни војни резервисти са пребивалиштем на територији седам неразвијених општина (Куршумлија, Блаце, Бојник, Лебане, Житорађа, Дољевац и Прокуље).

2. Влада Републике Србије ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности, у року од 30 дана од дана пријема мишљења и препоруке, о мерама које ће спровести у циљу поступања по препоруци.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности је 14. јануара 2011. године примила притужбу У. у. о. с. 1991-1999 М. О. из Н. С, у којој наводе да су дискриминисани Закључком Владе РС 05 бр. 401-161/2008-1 од 17. јануара 2008. године у односу на ратне војне инвалиде и резервисте из општина Куршумлија, Блаце, Бојник, Лебане, Житорађа, Дољевац и Прокупље. Овим закључком је одлучено да ће се део средстава остварених у поступку приватизације током 2007. године пренети на посебне рачуне неразвијених општина – Куршумлија, Блаце, Бојник, Лебане, Житорађа, Дољевац и Прокупље, као и да ће критеријуме за расподелу новчане помоћи сачинити заједничке комисије састављене од представника локалне самоуправе и штрајкачког одбора ратних војних резервиста и да право на добијање новчане помоћи имају сви ратни војни резервисти из наведених општина под условом да имају правоснажну пресуду донету на основу одрицања од тужбеног захтева.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка Влади Републике Србије упућен захтев да се у року од 15 дана изјасни о основаности притужбе. Како се Влада Републике Србије у остављеном року није изјаснила, а захтев је примила 01. фебруара 2011. године, Повереница за заштиту равноправности је донела мишљење на основу чињеница и доказа који су јој били доступни, као и на основу општепознатих чињеница.

Ратни војни резервисти који су се одазвали мобилизацијском позиву морају под истим условима остваривати права која им по закону припадају, без обзира на њихово место пребивалишта, сагласно општем уставном начелу једнакости.

Анализа Закључка Владе Републике Србије у односу на одредбу Устава РС⁵¹ којом је прописана забрана дискриминације, као и у односу на одредбе Закона о забрани дискриминације⁵² је показала да су, с обзиром на прописане услове, очигледно у неједнак положај стављени:

– ратни војни резервисти са пребивалиштем на територији седам наведених неразвијених општина, у односу на све остале ратне војне резервисте са пребивалиштем на територији Републике Србије,

– ратни војни резервисти са пребивалиштем на територији седам наведених неразвијених општина који су поднели тужбе надлежном суду против Републике Србије, у односу на оне који то нису учинили,

– ратни војни резервисти са пребивалиштем на територији седам наведених неразвијених општина који су поднели тужбе и одрекли се тужбеног захтева, у односу на оне који се нису одрекли тужбеног захтева.

51 Устав РС („Сл.гласник РС“ бр. 98/2006) члан 21.

52 Закон о забрани дискриминације („Сл.гласник РС“ бр. 22/2009)

Одредбом члана 21. Устава Републике Србије прописано је да су пред Уставом и законом сви једнаки, као и да је забрањена свака дискриминација, по било ком основу, уз ограничење да се дискриминацијом не сматрају посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима.

Закон о забрани дискриминације у члану 4. прописује да су сви грађани једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, а у складу са тим, прописана је обавеза поштовања начела једнакости, односно забрана дискриминације.

Одредбом члана 8. Закона о забрани дискриминације прописано је да до повреде овог начела долази ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права или слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује.

Повереница за заштиту равноправности је испитала да ли је Закључком Владе РС повређено начело једнакости између ратних војних резервиста са пребивалиштем на територији седам наведених неразвијених општина и свих осталих ратних војних резервиста са пребивалиштем на територији Републике Србије. У том смислу размотрила је:

– да ли је циљ који се постиже овом мером допуштен и оправдан,
и

– да ли се циљ (или циљеви) могао постићи само прописаном мером, односно да ли постоји сразмера између предузетих мера и циљева који се том мером остварују, те да ли постоји објективно и разумно оправдање да се једна категорија ратних војних резервиста привилегује у односу на све остале ратне војне резервисте у Србији.

Како Влада Републике Србије није доставила изјашњење на притужбу и како у Закључку не постоји образложење из којег би се могао утврдити циљ доношења мера, Повереница за заштиту равноправности је приликом утврђивања допуштености и оправданости циља, имала на располагању општепознате чињенице (штрајк војних ратних резервиста са југа Србије, њихове преговоре са надлежним органима, велики број тужби који су поднели многим судовима), као и наводе садржане у Закључку.

Из Закључка Владе Републике Србије се може утврдити да се обезбеђена средства усмеравају таксативно набројаним неразвијеним општинама, да ће се средства исплаћивати као социјална помоћ, а да ће критеријуме одређивати комисије састављене од представника локалне

самоуправе и штрајкачког одбора ратних војних резервиста. Постављен је један услов за добијање ове новчане помоћи – могу је остварити ратни војни резервисти уз прилагање правоснажне пресуде на основу одрицања и изјаве да немају по том основу даљих потраживања према Републици Србији.

Из чињеница које су биле доступне може се претпоставити да је Закључак Владе РС био мотивисан следећим циљевима: прекид штрајка ратних војних резервиста, деблокада важних саобраћајница, смањење притиска принудне наплате по извршним пресудама, решавање питања дуговања на име дневница за велики број ратних војних резервиста и др. За ове циљеве се може рећи да су оправдани и допуштени с обзиром на објективне околности.

Закључком Владе РС неоправдано су привилеговани ратни војни резервисти са пребивалиштем на територији седам неразвијених општина, у односу на ратне војне резервисте из свих других општина. Наиме, иако је у овом Закључку Владе РС наведено да ће се средства исплаћивати као социјална помоћ, очигледно је да се заправо ради о исплати дневница ратним војним резервистима. На такав закључак упућују и услови који су постављени у погледу подизања тужбе и одрицања од тужбеног захтева. С друге стране, да се не ради о социјалној помоћи види се и по томе што ратни војни резервисти нису били у обавези да приложе ниједан доказ из кога би се утврдило њихово имовно стање, односно, социјална угроженост. Да се заиста радило о социјалној помоћи, тада би и након њене исплате постојала обавеза Републике Србије да исплати дневнице ратним војним резервистима. Међутим, у конкретном случају, исплата „социјалне помоћи“ била је условљена подизањем тужбе и одрицањем од тужбеног захтева.

Сагледавајући ове чињенице, Повереница је мишљења да није постојало објективно и разумно оправдање да се ратни војни резервисти са пребивалиштем на територији седам наведених неразвијених општина привилегују у односу на друге ратне војне резервисте, и тиме међу њима направи неоправдана разлика у погледу услова под којима могу да остваре право на исплату ратних војних дневница. То очигледно показује да није постојала сразмера између предузете мере и циљева који се њоме остварују.

Анализа услова који су постављени за добијање „социјалне помоћи“ показала је да су у неједнак положај стављени и: ратни војни резервисти са пребивалиштем на територији седам наведених неразвијених општина који су поднели тужбе надлежном суду против Републике Србије, у односу на оне који то нису учинили, као и ратни војни резервисти са пребивалиштем на територији седам наведених неразвијених општина који су поднели тужбе и одрекли се тужбеног захтева, у односу на оне који се нису одрекли тужбеног захтева. Ово разликовање није засновано на било ком личном својству, тако да није било предмет детаљније анализе са аспекта допуштености и

оправданости циља. Ипак, Повереница за заштиту равноправности налази да је потребно указати на следеће околности о којима треба водити рачуна: иако је свима признато право на приступ правди, фактичко остваривање овог права подизањем тужбе зависи од низа објективних околности; као и да могућност одрицања од тужбеног захтева није само питање слободне воље тужиоца⁵³ већ зависи од фазе у којој се парнични поступак налази – није могуће одрицање од тужбеног захтева након закључења главне расправе. Ове околности Влада РС треба да има у виду приликом поступања по препоруци Поверенице за заштиту равноправности.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. тачке 1. и 7. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоруку Влади Републике Србије ради предузимања радњи којима ће се отклонити повреда начела једнакости у односу на ратне војне резервисте са пребивалиштем на територији других општина Републике Србије.

53 Закон о парничном поступку („Сл. гласник РС“ бр. 125/2004 и бр. 111/2009), члан 337.

7.9. Притужба А. Ч. против Националног савета мађарске националне мањине због дискриминације у погледу услова за стипендирање студената и студенткиња који су школовање завршили на мађарском језику (дел. бр. 836/2011 од 27. 07. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр.22/2009), поводом притужбе ДЗВМ из Б., Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Одлуком о начину расписивања конкурса, спровођењу поступка и система бодовања захтева за програм стипендирања студената НСМНМ од 05. априла 2011. године, којом су прописани услови функционисања програма стипендирања високошколског образовања, повређено је начело једнакости, чиме је извршена дискриминација појединих категорија студената и студенткиња који су школовање завршили на мађарском језику, на основу њихових личних својстава и личних својстава њихових родитеља, и то оних:

а) који су уписани на високошколску установу чији оснивач није Република Србија, у односу на оне који студирају на високошколским установама чији је оснивач Република Србија,

б) чији родитељи имају виши степен образовања, у односу на оне чији родитељи имају нижи степен образовања, односно, нижу стручну спрему;

в) који нису уписани у посебан бирачки списак мађарске националне мањине, у односу на оне који јесу уписани,

г) који нису дали изјаву о намери уписа у посебни бирачки списак, у односу на оне који то јесу учинили,

д) који су завршили средњу школу на мађарском језику у месту свог пребивалишта, у односу на оне који су средњу школу на мађарском језику завршили ван свог места пребивалишта.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. и члану 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје НСМНМ

ПРЕПОРУКУ

1. НСМНМ елиминисаће из Одлуке о начину расписивања конкурса, спровођењу поступка и система бодовања захтева за програм стипендирања студената од 05. априла 2011. године, услове и критеријуме којима је повређено начело једнакости појединим категоријама студената и студенткиња који су школовање завршили на мађарском језику, на основу њихових личних својстава и личних својстава њихових родитеља.

2. НСМНМ ће убудуће водити рачуна да својим одлукама не крши одредбе Закона о забрани дискриминације, односно, да се суздржи од неоправданог прављење разлике или неједнаког поступања и пропуштања (искључивања, ограничавања или давање првенства), у односу на лица или групе лица, које се заснива на неком личном својству.

3. НСМНМ ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности у року од 30 дана од дана пријема мишљења и препоруке о мерама које ће спровести у циљу поступања по препоруци.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности се 05. маја 2011. године притужбом обратио А. Ч. (С. А.), председник ДЗВМ из Б, наводећи да је Одлуком о начину расписивања конкурса, спровођењу поступка и система бодовања захтева за програм стипендирања студената НСМНМ од 05. априла 2011. године (у даљем тексту: Одлука), извршена дискриминација по више основа – националној припадности, језику, прецима и старосном добу.

У притужби је наведено:

– да је НСМНМ донео *Одлуку о начину расписивања конкурса, спровођењу поступка и система бодовања захтева за програм стипендирања студената* 5. априла 2011. године, у складу са Стратегијом НСМНМ за развој образовања који је усмерен на повећање броја студената мађарске националности у периоду 2010 – 2016,

– да је чланом 2. став 1. наведене Одлуке прописано да се за конкурс за доделу стипендије могу пријавити они кандидати мађарске националности који су стекли услов за упис на буџетском финансирању за прву годину студија на државним високошколским установама, а који су своје школовање (основно или средњешколско) завршили на мађарском наставном језику, чиме је учињена „дискриминација по основу националне припадности кандидата који нису опредељени по националној припадности“, затим дискриминација због прављења разлике између „државних“ и „приватних“ високошколских установа, као и прављење разлике између студената који су већ на студијама (II

или III година студија) и оних који су тек стекли право на упис на прву годину студија,

– да су чланом 9. наведене Одлуке прописани критеријуми и начин бодовања пристиглих захтева, па се системом бодовања прави разлика између кандидата у односу на стручну спрему родитеља,

– да се у члану 9. став 1. тачка 5. прописује да се посебно будује упис на посебан бирачки списак мађарске националне мањине, односно изјављена намера малолетних кандидата за упис у посебан бирачки списак,

– да је забрињавајућа чињеница да о редоследу кандидата на коначној листи, односно, о исходу конкурсног поступка самостално одлучује председник управне канцеларије Националног савета (који је уједно и председник Савета), као и да је одлука коначна и да кандидати немају право жалбе.

ДЗВМ је уз притужбу доставила текст ове Одлуке на мађарском и на српском језику.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, а у складу са чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење НСМНМ, у којем се наводи следеће:

– да се Законом о националним саветима националних мањина⁵⁴ утврђује право националних савета националних мањина да установљава стипендије из сопствених средстава и својим актима прописује критеријуме и поступак одлучивања о додели стипендије и спроводи поступак за додељивање,

– да се акти и одлуке НСМНМ у области образовања доносе у складу са Стратегијом развоја образовања за период 2010-2016 коју је Национални савет усвојио и којом је, као један од циљева дефинисано *значајно повећање броја припадника мађарске заједнице са високим образовањем*,

– да национална припадност није утврђена као услов за добијање стипендије, него је језик школовања у основној или средњој школи услов учествовања на будућем конкурс,

– да је право стипендирања условљено уписом студента на домаћи „државни факултет или вишу школу“ на терет буџета РС, односно, да је разликовање направљено у односу на то ко финансира студије – самофинансирајући или на терет буџета РС, а не на основу тога ко је оснивач високошколске установе. Самофинансирајући

54 „Сл. гласник РС“, бр. 72/2009

студенти су искључени из стипеније јер се жели омогућити студирање највреднијим ученицима и онима који због своје економске ситуације нису у могућности да финансирају студије,

– да се стипендирање омогућава само студентима прве године јер су финансијска средства ограничена и јер је примаран циљ утицање на број будућих студената,

– да су дефицитарне струке утврђене на основу анализе званичних података о броју и националном саставу студената на одређеним факултетима и студијским програмима, па су као дефицитарне струке одређене све оне струке где је проценат студената Мађара у оквиру укупног броја студената знатно испод учешћа мађарског становништва у укупној популацији,

– да се нижа стручна спрема родитеља додатно бодује јер постоји оправдана претпоставка да су у тим породицама родитељи мање мотивисани да школују своју децу, а и економски положај им је, по правилу, лошији,

– да бодовање уписа у бирачки списак мађарске националне заједнице није услов за добијање стипендирање, него је само један од основа за бодовање, а уведен је из разлога што се ради о стипендији Националног савета мађарске националне мањине; да је такав критеријум оправдан и потребан пошто Национални савет бирају лица уписана на посебан бирачки списак, као и да је упис могућ у сваком тренутку по веома једноставној процедури,

– да је могућа ситуација да неки студенти приликом предаје захтева за стипендију још нису пунолетни и да због тога немају право уписа у посебан бирачки списак, па се они могу изјаснити о намери о упису у посебан бирачки списак мађарске националне заједнице, и на тај начин неће бити у неповољнијој ситуацији у односу на пунолетне кандидате за стипендију,

– да се приликом одређивања бодовања на основу језика средњег образовања руководило циљем стипендирања и интересом образовања припадника мађарске заједнице на матерњем језику,

– да се завршено средњешколско образовање на мађарском језику различито бодује у односу на чињеницу да ли је ученик школу завршио у месту пребивалишта или не, мотивисано социјалним мерилима и намером да се да подршка оним кандидатима који су у циљу школовања на матерњем језику прихватили одређене трошкове и додатне терете, јер је школовање у другом насељеном месту или општини већи труд и трошак и за ученика и за породицу,

– да се чланом 12. став 3. не дозвољава право на жалбу, али у расписаном конкурс за додељивање стипендије утврдиће се право на приговор, за случај ако би дошло до грешке приликом бодовања или утврђивања укупног броја бодова; да правила стипендирања не дају

никакву могућност арбитрарности Савету јер се редослед утврђује на основу објективног бодовања,

– да се у случају стипендија Савета не ради о законом утврђеном праву на стипендију него о подстицајној мери, те утврђивање посебне жалбе и двостепености у одлучивању није уставна и законска обавеза Савета.

Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу.

Закон о забрани дискриминације у члану 4. прописује општу забрану дискриминације тако што прописује да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости.

Одредбом члана 8. Закона о забрани дискриминације прописано је да до повреде начела једнакости долази ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује.

Одлуком о начину расписивања конкурса, спровођењу поступка и система бодовања захтева за програм стипендирања студената НСМНМ од 05. априла 2011. године, којом су прописани услови функционисања програма стипендирања високошколског образовања, направљена је разлика између појединих категорија студената и студенткиња који су школовање завршили на мађарском језику, и то онима: који су уписани на високошколску установу чији оснивач није Република Србија, у односу на оне који студирају на високошколским установама чији је оснивач Република Србија; чији родитељи имају виши степен образовања, у односу на оне чији родитељи имају нижи степен образовања, односно, нижу стручну спрему; који нису уписани у посебан бирачки списак мађарске националне мањине, у односу на оне који јесу уписани; који нису дали изјаву о намери уписа у посебни бирачки списак, у односу на оне који то јесу учинили; који су средњу школу на мађарском језику завршили ван свог места пребивалишта, у односу на оне који су средњу школу на мађарском језику завршили у свом месту пребивалишта.

Да би се испитало да ли је Одлуком повређено начело једнакости у односу на горе наведене категорије студенткиња и студената, да ли су они имали неједнак третман приликом кандидовања и рангирања, било је потребно сагледати Одлуку у целини и сваки појединачни услов за конкурисање и критеријум за рангирање, који су оспореном Одлуком утврђени. Сагласно томе, размотрено је:

-
- да ли је циљ који се постиже допуштен и оправдан,
 - да ли се циљ може постићи прописаном мером, односно да ли постоји сразмера између предузетих мера и циљева који се том мером остварују, као и
 - да ли постоји објективно и разумно оправдање да се појединим категоријама студената и студенткиња који су школовање завршили на мађарском језику ускрате права предвиђена овом мером.

Анализирајући допуштеност и оправданост циља Одлуке, имајући у виду законске норме о надлежностима националних савета националних мањина и образложење које је НСМНМ доставио, евидентно је да се ради о допуштеном и оправданом циљу. Наиме, према чл. 2. Закона о националним саветима националних мањина, национални савети представљају националну мањину у области службене употребе језика, образовања, информисања на језику националне мањине и културе, учествују у процесу одлучивања или одлучују о питањима из тих области и оснива установе из ових области. НСМНМ, као и национални савети свих осталих националних мањина, има право да установљава стипендије из сопствених средстава и својим актима прописује критеријуме и поступак одлучивања о додели стипендије и спроводи поступак за њихово додељивање. Сагласно томе, НСМНМ био је овлашћен да донесе Одлуку и то његово овлашћење се ни на који начин не доводи у питање. Напротив, спремност Националног савета да део расположивих средстава усмери на стипендирање студената и студенткиња представља позитиван пример остваривања права националне мањине на самоуправу у образовању јер је реч о мери која је усмерена на повећање броја високообразованих припадника и припадница мађарске националне заједнице и која, као таква, заслужује сваку похвалу.

У погледу услова за конкурисање за стипендију, чланом 2. Одлуке је утврђено да право на стипендију стиче студент који је:

- а) први пут уписан у прву годину студија,
- б) уписан на високошколску државну установу у Републици Србији,
- в) се школује на терет државе (тзв. буџетски студенти),
- г) основну или средњу школу завршио на мађарском језику.

Први постављени услов је оправдан и са аспекта циља и са аспекта последице. Као што се наводи у изјашњењу Националног савета, овај услов је постављен јер су финансијска средства била ограничена, а

примарни циљ био је да се утиче на повећање броја будућих студената, односно броја високошколски образованих грађана.

Други и трећи услов, који се односе на упис студента на државну високошколску установу у Републици Србији, односно, на студирање на терет буџета РС немају објективно и разумно оправдање, имајући у виду циљ Одлуке.

У сагледавању ових услова, Повереница најпре констатује да је чланом 19. став 3. Закона о забрани дискриминације изричито прописана забрана дискриминације васпитних и образовних услова које обављају делатност у складу са законом и другим прописима, као и лица која користе или су користили услуге ових услова. Да би се утврђило да ли различит третман студента с обзиром на то да ли су уписани на државну или приватну високошколску установу у Републици Србији, односно, да ли је њихово студирање на терет буџета РС или сами финансирају своје школовање представља дискриминацију, било је потребно размотрити да ли се постављањем овог услова остварује циљ утврђен Одлуком, да ли поштован принцип сразмерности (пропорционалности) и да ли постоји објективно и разумно оправдање да се студентима и студенткињама који су школовање завршили на мађарском језику, уписали прву годину студија и сами финансирају своје школовање фактички ускрати право да конкуришу за стипендију.

У изјашњењу Националног савета наводи се да је право стипендирања условљено уписом студента на домаћи „државни факултет или вишу школу“ на терет буџета РС, односно, да је разликовање направљено у односу на то ко финансира студије, тј. у односу на то да ли су самофинансирајући студенти или студенти који студирају на терет буџета РС, а не према томе ко је оснивач високошколске установе на којој студирају. Даље се наводи да су самофинансирајући студенти искључени из стипендије јер се жели омогућити студирање највреднијим ученицима и онима који због своје економске ситуације нису у могућности да финансирају студије.

Повереница је мишљења да се ови аргументи не могу прихватити јер се заснивају на неоснованим претпоставкама да су студенти који уписују студије на терет буџета вреднији (са бољим успехом) и да су слабијег имовног стања у односу на самофинансирајуће студенте.

Наиме, уколико је циљ заиста био да се предност у добијању стипендија да успешнијим кандидатима, што је сасвим легитимно, онда је био довољан критеријум успех из средње школе, с обзиром да се стипендија даје студентима који уписују прву годину студија, тако да се не може унапред знати какав ће њихов успех бити на студијама. Увођењем статуса буџетског студента као посебног услова за конкурисање, самофинансирајући студенти и студенткиње су унапред елиминисани као кандидати и ускраћено им је право да заједно са осталим кандидатима конкуришу за стипендију. Имајући у виду

последнице које производи, овај услов је неприхватљив јер не постоји сразмера (пропорционалност) између циља који се желео остварити и последица које увођење овог услова изазива. При томе треба имати у виду да принцип пропорционалности налаже да код сваког дерогирања индивидуалног права постоји баланс између захтева једнаког третмана и циља чијем се остваривању тежи. Сагласно томе, остваривање циља не сме да води ка дискриминаторном резултату.

С друге стране, иако је потпуно легитиман циљ да се стипендирају студенти слабијег имовног стања, неодржива је и неоснована претпоставка да су буџетски студенти слабијег имовног стања у односу на самофинансирајуће студенте, јер упис студената на високошколску установу у статусу самофинансирајућег студента опредељују различити објективни и субјективни разлози. Тако је, нпр. у појединачним случајевима могуће да школарина на приватном факултету који се налази у месту пребивалишта студента буде нижа од трошкова живота коју би студент имао да студира на терет државе, али на факултету ван места свог пребивалишта. У таквим околностима ће се студент слабог имовног стања определити за упис на високошколску установу као самофинансирајући студент.

Последњи услов за конкурисање за стипендију, који се састоји у томе да је студент основну или средњу школу завршио на мађарском језику, оправдан је и са аспекта циља и са аспекта последица, имајући у виду улогу и овлашћења која НСМНМ има у области образовања.

Повереница је, поред услова под којима студенти могу конкурисати за стипендије, размотрила и критеријуме за оцењивање кандидата. Чланом 9. став 1. Одлуке прописани су следећи критеријуми:

- дефицитарна струка на нивоу факултетског образовања (10 поена),
- високо образовање на мађарском језику (3 поена),
- постигнути просек успеха учења у средњој школи на крају школске године помножен бројем 3,
- школска спрема родитеља укупно 2 поена, с тим што се 2 поена добијају за родитеље који имају завршену основну школу или ниже образовање, 1,5 поен за родитеље који имају средње образовање, а 1 поен за родитеље који су високообразовани,
- упис у бирачки списак мађарске националне заједнице, код малолетних лица изјава о намери уписивања у бирачки списак (25 поена),
- завршена матура у години расписивања конкурса (14 поена),
- завршена трогодишња средња школа у години расписивања конкурса (10 поена),
- упис на факултет у години расписивања конкурса, на терет државе (25 поена),

– упис на вишу школу у години расписивања конкурса, на терет државе (10 поена),

– завршено средње образовање на мађарском језику на територији локалне самоуправе различите од места пребивалишта студента (10 поена),

– завршено средње образовање на мађарском језику на територији локалне самоуправе у месту пребивалишта студента (5 поена).

Кад је реч о критеријумима 1-3, 6. и 7., Повереница је мишљења да је њихово увођење објективно оправдано, како са аспекта циља тако и са аспекта последица.

У погледу 4. критеријума, Повереница је мишљења да он нема објективно и разумно оправдање, имајући у виду циљ Одлуке. Иако је потпуно легитимно да се приликом додељивања стипендија предност даје кандидатима који потичу из породица слабијег имовног стања, бодовање школске спреме родитеља не тежи остваривању овог циља. Неприхватљиви су аргументи који се наводе у изјашњењу Националног савета: „да се нижа стручна спрема родитеља додатно бодује јер постоји оправдана претпоставка да су у тим породицама родитељи мање мотивисани да школују своју децу, а и економски положај им је, по правилу, лошији“. Како искуство показује, имовно стање појединаца није директно условљено степеном њиховог образовања, већ зависи од низа објективних и субјективних околности. С друге стране, неоснована је и претпоставка да су родитељи са нижом стручном спремом мање мотивисани да школују своју децу. Штавише, из великог броја примера би се могло тврдити управо супротно.

Одлуком је, као 5. критеријум за бодовање, предвиђен упис у бирачки списак мађарске националне заједнице, односно, давање изјаве малолетног лица о намери уписивања у бирачки списак мађарске националне заједнице.

У изјашњењу Националног савета је наведено да је критеријум уведен јер је у питању стипендија НСМНМ, као и да је такав критеријум оправдан и потребан пошто Национални савет бирају лица уписана на посебан бирачки списак, а упис је могућ у сваком тренутку по веома једноставној процедури. Анализирајући овај критеријум са аспекта циља Одлуке, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да се изнети аргументи не могу прихватити и да нема објективног и разумног оправдања за његово увођење. Повереница за заштиту равноправности је става да је легитимно подстицати припаднике и припаднице мађарске националне мањине на упис у посебан бирачки списак, како би остварили своје право да учествују у избору националног савета своје националне мањине и тиме утичу на остваривање мањинске самоуправе

своје националне заједнице. Међутим, у конкретном случају то се није могло чинити на начин прописан оспореном Одлуком.

Имајући у виду да се на основу критеријума уписа у бирачки списак мађарске националне заједнице може остварити 25 поена, очигледно је да су на тај начин фаворизовани кандидати који су уписани у бирачки списак, у односу на оне који то нису учинили, и то до те мере да је за добијање стипендије упис у бирачки списак практично одлучујући. С друге стране, увођењем овог критеријума угрожен је и принцип добровољности уписа у посебан бирачки списак, прописан чланом 47. став 2. Закона о националним саветима националних мањина („Сл. гласник РС“, бр. 72/2009). Због свега тога, евидентно је да између циља Одлуке и последица које примена овог посебног критеријума изазива не постоји потребна пропорционалност.

Посебно је неприхватљив критеријум намере уписа у посебан бирачки списак малолетних лица, који се остварује давањем изјаве о намери уписа у бирачки списак. Осим разлога који су наведени код оцене оправданости критеријума уписа у бирачки списак за пунолетне особе, овде треба посебно имати у виду да је реч о деци, која уживају посебну друштвену заштиту због осетљивости положаја у којем се налазе. При томе треба имати у виду да право на упис у посебан бирачки списак националне мањине припада грађанима са активним бирачким правом (чл. 45. Закона о националним саветима националних мањина), које, сагласно чл. 32. Закона о националним саветима националних мањина, имају припадници националне мањине ако испуне Уставом и законом прописане опште услове за стицање активног бирачког права. Уставом Републике Србије прописано је да активно бирачко право припада пунолетним држављанима Србије (чл. 52. Устава). У светлу ових изричитих прописа, неприхватљиво је подстицање малолетних лица да изражавају намеру уписа у посебан бирачки списак мађарске националне мањине, што се оспореном Одлуком чини утврђивањем 25 поена по основу изражене намере уписа у посебан бирачки списак. Не може се прихватити образложење Националног савета да је овај критеријум уведен у циљу изједначавања могућности пунолетних и малолетних студената да остваре одређени број бодова по овом критеријуму, јер, како је претходно образложено, и сам критеријум уписа у бирачки списак је неоснован.

Анализа 10. и 11. критеријума, по којима кандидат који је средње образовање на мађарском језику завршио на територији локалне самоуправе различите од места његовог пребивалишта стиче 10 поена, а онај ко је образовање завршио у свом месту пребивалишта 5 поена, показала је да за овакав неједнак третман кандидата нема објективно и разумно оправдање.

У образложењу Националног савета наведено да је додатно бодовање завршеног средњешколског образовања на мађарском језику ван пребивалишта кандидата мотивисано социјалним мерилима и

намером да се да подршка оним кандидатима који су у циљу школовања на матерњем језику прихватили одређене трошкове и додатне терете, јер је школовање у другом насељеном месту или општини већи труд и трошак и за ученика и за породицу. Повереница сматра да су ови аргументи неприхватљиви и да прописивање ових критеријума, који се заснивају на чињеници места пребивалишта није оправдано. Чињеница да неки кандидати живе у местима у Србији у којима постоје средње школе на мађарском језику не би требало да има утицаја на рангирање кандидата. С друге стране, не постоје објективни основ за претпоставку да је упис средње школе у другом месту мотивисан искључиво жељом ђака да се школује на мађарском језику, јер у појединачним случајевима мотив може бити сасвим друге природе (нпр. упис жељене средње школе која не постоји у месту пребивалишта кандидата). Према томе, овај критеријум би, евентуално, могао бити објективно оправдан да је Одлуком прописано, као додатни услов, да се поени на основу овог критеријума стичу ако у месту пребивалишта кандидата не постоји средња школа на мађарском језику. Не може се, такође, основано претпоставити да је школовање у другом месту неизоставно повезано са одређеним трошковима и додатним теретима, како се у изјашњењу Националног савета наводи, јер су животне околности сваког појединачног кандидата и његове породице потпуно различите.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоруку НСМНМ ради предузимања радњи којима ће се отклонити повреда начела једнакости појединих категорија студената и студенткиња који су школовање завршили на мађарском језику.

У погледу осталих неправилности на које се у притужби указује, Повереница за заштиту равноправности констатује да није надлежна да оцењује да ли је у складу са законом да о редоследу кандидата на коначној листи, односно, о исходу конкурсног поступка самостално одлучује председник управне канцеларије Националног савета, који је уједно и председник Савета, као и да ли је Одлуком повређено Уставом гарантовано право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о праву, обавези или на закону заснованом интересу.

7.10. Притужба удружења Ј. против града Јагодине због дискриминације у остваривања права на једнократну помоћ по основу брачног и породичног статуса (дел. бр. 820/2011 од 28. 07. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђење мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“ бр.22/2009), поводом притужбе Комитета правника за људска права Ј. из Београда, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Одлуком о финансијској помоћи брачним паровима бр. 011-92/10-10-1 Скупштине града Јагодине од 23. децембра 2010. године, којом су прописани услови, начин и поступак за остваривање права брачних парова на једнократну помоћ, повређено је начело једнаких права и обавеза, чиме је извршена дискриминација на основу рођења, као и брачног и породичног статуса појединих категорија грађана и грађанки Јагодине.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачка 1. и члану 39. став 2. Закона о забрани дискриминације, даје Скупштини града Јагодине

ПРЕПОРУКУ

1. Скупштина града Јагодине елиминисаће из Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима бр. 011-92/10-10-1 Скупштине града Јагодина од 23. децембра 2010. године услове којима је повређено начело једнакости ускраћивањем права на финансијску помоћ појединим категоријама грађана и грађанки Јагодине на основу њихових личних својстава, и то онима:

- а) који су склопили ванбрачну заједницу
- б) који нису рођени у Јагодини
- в) који пре закључења брака имају децу из ванбрачних заједница
- г) који су пре закључења брака били у ванбрачној заједници.

2. Скупштина града Јагодине ће убудуће водити рачуна да својим одлукама не крши одредбе Закона о забрани дискриминације, односно, да се суздржи од неоправданог прављење разлике или неједнаког поступања и пропуштања (искључивања, ограничавања или давање првенства), у односу на лица или групе лица, које се заснива на неком личном својству.

3. Скупштина града Јагодине ће обавестити Повереницу за заштиту равноправности у року од 30 дана од дана пријема мишљења и препоруке о мерама које ће спровести у циљу поступања по препоруци.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности је 20. маја 2011. године примила притужбу Комитета правника за људска права Ј. из Београда, у којој је наведено да је Одлука о финансијској помоћи брачним паровима бр. 011-92/10-10-1 Скупштине града Јагодине од 23. децембра 2010. године представља тежак облик дискриминације према одређеним категоријама грађана и грађанки, и то на основу њиховог брачног и породичног статуса, као и старосног доба.

Имајући у виду да је Повереница за заштиту равноправности, на основу овлашћења да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности (члан 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације), већ упутила препоруку Скупштини града Јагодине бр. 431/2011 од 12. 04. 2011. године, у поступку по притужби Комитета правника за људска права Ј из Београда је 27. маја 2011. године упућен захтев Скупштини града Јагодине да допуни претходно достављено изјашњење, уколико сматра да је потребно.

На предлог Градског већа, Скупштина града Јагодине, на седници одржаној 23. децембра 2010. године је донела Одлуку о финансијској помоћи брачним паровима бр. 011-92/10-10-1. Овом Одлуком предвиђено је да се после закључења брака супружницима исплати, на равне делове, једнократна помоћ у износу од 3000 ЕУР-а у динарској противвредности. Одлука се примењује од 01. јануара 2011. године.

Чланом 2. ове Одлуке прописани су следећи услови за добијање помоћи:

- да се ради о првом браку супружника (чл. 2. ст. 1. одлуке о додели финансијске помоћи,
- да је барем један од супружника старији од 38 година,
- да је један од супружника рођен на територији града Јагодина, односно десет година непрекидно живи на територији града Јагодина пре ступања на снагу ове Одлуке, (чл. 2 ст. 1. т. 1),
- да пре закључења овог брака супружници немају деце из ванбрачних заједница (чл. 2. ст. 1. т. 4),
- да пре закључења брака супружници нису били у ванбрачној заједници (чл. 2. ст. 1 т. 4).
- закључени брак мора трајати најмање пет година и у том периоду супружници морају имати исту адресу становања (чл. 2. ст. 1. т. 2.),

– из ове заједнице у периоду од пет година мора бити рођено барем једно дете (чл. 2. став 1 тачка 3).

Имајући у виду садржину Одлуке и услове који су њоме постављени, као и притужбу Комитета правника за људска права Ј., Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чланом 3. ставови 7. и 9, чланом 35. став 4. и чланом 37. став 2. Закона о забрани дискриминације.

Дана 14. јануара 2011. године Повереница је упутила председнику Скупштине града Јагодина допис са захтевом да се изјасни о следећим околностима: из којих разлога је право на једнократну новчану помоћ признато само брачним паровима, а не и ванбрачним партнерима; зашто је право на једнократну новчану помоћ признато супружницима под условом да је један од њих старији од 38 година; зашто је право на једнократну новчану помоћ признато под условом да један од супружника рођен на територији града Јагодина и да 10 година непрекидно живи на територији града Јагодина пре ступања на снагу Одлуке; из којих разлога право на једнократну новчану помоћ није признато супружницима који пре закључења брака имају децу из ванбрачних заједница; из којих разлога право на једнократну новчану помоћ није признато супружницима који су пре закључења брака били у ванбрачној заједници; на којим прописима је заснована одредба чл. 4. Одлуке, којим се предвиђа контрола постојања брачне заједнице и подношење извештаја о „стању брачне заједнице“, на основу увида стечених обиласком супружника и прибављањем извештаја од стране председника савета месних заједница и шефова месних канцеларија Градске управа са територији на којој живе супружници; шта обухвата појам „стање брачне заједнице“, употребљен у чл. 4. ст. 2. Одлуке; према којим критеријумима ће брачни парови враћати добијени износ, за случај престанка брачне заједнице, односно неиспуњења услова предвиђених одлуком.

Дана 3. фебруара 2011. године Повереница је примила тражено изјашњење, у коме су објашњени циљеви и мотиви Одлуке и дати одговори на постављена питања. У изјашњењу се наводи да је разлог за доношење ове одлуке жеља локалне самоуправе да „и на овај начин обезбеди финансијску помоћ брачним паровима који желе да закључе брак, да (локална самоуправа) исказује сталну бригу за побољшање материјалног положаја грађана и тиме даје допринос на повећању наталитета“.

Поступајући на основу притужбе Комитета правника за људска права Ј из Београда, 27. маја 2011. године је упућен захтев Скупштини града Јагодина да допуни претходно достављено изјашњење, уколико сматра да је потребно.

Скупштина града Јагодине је 17. јуна 2011. године доставила допуну изјашњења бр. 07-30/11-01-1, у којем је поново наведено да је циљ одлуке да се повећа наталитет, као и да се оживе напуштена села. Као разлог за признавање овог права особама са територије града Јагодине је наведено њихово издвајање у буџет града, па је ово начин да им се нешто средстава врати. На крају, наведено је да се ради о потезу локалне самоуправе који треба похвалити и потенцирати да и друге локалне самоуправе предузму сличне мере.

Анализа Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима показала је да су њоме, с обзиром на прописане услове, очигледно у неједнак положај стављена лица:

- а) која су већ била у браку у односу на лица која до сада нису склопила брак,
- б) млађа од 38 година у односу на лица старија од 38 година,
- в) рођена на територији града Јагодина у односу на лица рођена у другим местима,
- г) која дуже од 10 година живе на територији града Јагодина у односу на свака остала лица,
- д) која имају децу из ванбрачних заједница у односу на лица која немају децу из ванбрачних заједница,
- ђ) која су била у ванбрачној заједници у односу на лица која нису била у ванбрачној заједници.

Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу.

Закон о забрани дискриминације у члану 4. прописује општу забрану дискриминације тако што прописује да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости.

Одредбом члана 8. Закона о забрани дискриминације прописано је да до повреде овог начела долази ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује.

Да би се испитало да ли је Одлуком повређено начело једнаких права и обавеза, потребно је размотрити:

-
- да ли је циљ који се постиже овом мером допуштен и оправдан,
 - да ли се циљ (или циљеви) могу постићи прописаном мером, односно да ли постоји сразмера између предузетих мера и циљева који се том мером остварују, као и
 - да ли постоји објективно и разумно оправдање да се појединим категоријама грађанки/грађана ускрате права предвиђена овом мером.

Кад је у питању допуштености и оправданости циља, у образложењу одлуке и у изјашњењу које је достављено, наводи се читав низ разлога за доношење ове одлуке: финансијска помоћ паровима који желе да закључе брак, брига за побољшање материјалног положаја грађана, допринос повећању наталитета, посебно у удаљеним и забаченим сеоским срединама у којима постоји већи број нежења и неудатих девојака, званично закључивање бракова, формирање породица, спречавање пропадања и гашења села, као и спречавање гашења сеоских и градских породица.

Извесно је да је Скупштина града Јагодина овлашћена да доноси одлуке којима унапређује социјалну сигурност својих грађана и, у складу с тим, има право да из буџета града издваја средства за заштиту социјалног положаја угрожених грађана, да утврђује правила за расподелу тих средстава и да их расподељује у складу са законом. То право се ни на који начин не доводи у питање. Скупштина града Јагодине, такође, има право да подстиче наталитет и да доноси мере за стимулисање рађања било на читавој својој територији, било на деловима територије које карактеришу „удаљене и забачене сеоске средине“, што се ни на који начин не може довести у питање. Штавише, спремност да се властитом иницијативом и властитим средствима допринесе решавању проблема, макар се то решење ограничавало само на територију једног града или општине, свакако је позитиван пример на који се могу угледати друге локалне самоуправе у Србији. У том делу, доношење одлуке је сасвим оправдано и потпуно разумљиво.

Међутим, спорно је да ли је *„званично закључивање бракова“* циљ који се оправдано може подстицати јавним средствима. Са једне стране, Устав Србије (чл. 29) обезбеђује посебну заштиту породици и браку на коме се она заснива, па би се то могло узети као основ за доношење мера којима се подстиче ступање у брак. С друге стране, Устав Србије изједначава ванбрачну и брачну заједницу (чл. 62. ст. 5), а Закон о забрани дискриминације изричито забрањује било какву дискриминацију по том основу. Треба, такође, имати у виду и ставове Уставног суда Србије изражене у Одлуци Уставног суда о уставности члана 4. став 1. Породичног закона („Сл. гласник РС“, бр. 18/2011). По ставу овог Суда, уставотворац је изједначавањем ванбрачних и брачних заједница, *„одређивање суштинских елемената потребних за настанак ванбрачне заједнице везао за постојање елемената*

потребних за настанак брачне“. Другим речима, изједначавајући ванбрачну и брачну заједницу, дао је предност садржини, елементима потребним за настанак заједнице, у односу на форму, односно начин закључења брака. Оно што се законом штити и подстиче је трајна заједница живота мушкарца и жене између којих не постоје трајње сметње а не *форма* те заједнице. Имајући у виду изнете аргументе, подстицање „званичног закључивања бракова“ не може се сматрати оправданим циљем доношења ове Одлуке.

Да би се испитало да ли је усвајањем Одлуке о финансијској помоћи породице дошло до повреде начела једнакости, анализиран је сваки од постављених услова у светлу разлога којима су они образложени од стране Скупштине града Јагодина. Циљ анализе је да се утврди постоји ли сразмера између предузетих мера и постављених циљева, односно постоји ли објективно и разумно оправдање да се појединим категоријама грађанки и грађана ускрате права предвиђена овом мером.

Разлог због кога је право на финансијску помоћ признато само лицима која закључују брак а не и лицима која заснивају ванбрачне заједнице је, према наводима Скупштине града Јагодина наводно, „*лака доказивост брака (извод из матичне књиге) и непостојање евиденције о ванбрачним заједницама*“. Овај аргумент је неприхватљив јер евентуалне тешкоће у погледу доказивања ванбрачне заједнице нису оправдан разлог за ускраћивање права на финансијску помоћ лицима која је опредељују за склапање ванбрачне заједнице. С друге стране, ако је основни циљ доношења Одлуке повећавање наталитета, поставља се питање зашто није предвиђено да се новчана помоћ додељује по рођењу детета, без обзира на то да ли је рођено у браку или ван брака, већ се она условљава закључењем брака.

Кад су у питању разлози због којих је право на финансијску помоћ признато *само паровима код којих је барем један члан старији од 38 година*, у изјашњењу које је упућено наводи се да је овај услов постављен због тога што се желело да се што већи број старијих од 38 година одлучи да склопи брак, при чему се ова одлука нарочито односи на удаљене и забачене сеоске средине где постоји већи број „*старијих момака*“ и „*неудатих девојака*“ које Скупштина града Јагодина жели да стимулише на склапање брака „*како би се спречило гашење сеоских и градских породица*“. Наведени разлози се могу прихватити јер се основано може препоставити да је Скупштина града Јагодине ову групу грађанки и грађана привилеговала имајући у виду расположива средства и брижљиво прикупљене податаке о старосној структури становништва, привилегујући на основу тога управо оне који су старији од 38 година, а још увек нису засновали породицу, за које је оценила да их посебном мером треба додатно стимулисати да то учине.

У погледу разлога због којих је право на финансијску помоћ признато под условом да је један од супружника рођен на територији

града Јагодине и да 10 година непрекидно живи у Јагодини пре ступања на снагу Одлуке, у изјашњењу је наведено да су ови услови одређени због тога што се желело пружање помоћи *социјално угроженом становништву*. Нејасно је, међутим, како се овај циљ остварује, будући да се Одлуком не предвиђа провера социјалног стања, нити је социјална угроженост превиђена као критеријум за додељивање финансијске помоћи. С друге стране, наводи се да су ови услови постављени *како би се спречиле злоупотребе „досељавањем“ из других градова и општина*, као и чињеницом да се ради о средствима из буџета града, *те да је оправдано да се дају грађанима Јагодине*. Наведеним разлозима може се оправдати услов који се тиче десетогодишњег непрекидног живота у Јагодини. Нема, међутим, објективног и разумног оправдања да се право на добијање финансијске помоћи ускрати супружницима од којих ниједан није рођен у Јагодини јер је место рођења пука случајност.

Услов за добијање финансијске помоћи који се огледа у томе да супружници *немају ванбрачну децу*, образложен је тиме да је „*основни повод за доношење Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима повећање наталитета и званично закључење бракова, а основна тежња локалне самоуправе је да се спречи даље пропадање и гашење села закључивањем оваквих брачних заједница*“. Ови разлози нису прихватљиви јер околност да један или оба супружника имају ванбрачну децу није сметња да се оствари крајњи циљ ради којег је Одлука донета, а то је повећање наталитета.

Кад је реч о разлозима због којих је право на финансијску помоћи признато супружницима под условом да *нису били у ванбрачној заједници*, они су у изјашњењу образложени потребом да се елиминишу они који би, руковођени „погрешним“ мотивима (добијањем финансијске помоћи) закључили брак јер да су њихови мотиви аутентични и „поштени“, они би већ били у браку. Овакво оправдање се не може прихватити јер противречи циљу који се наводи. Наиме, ако се материјална помоћ даје како би се стимулисало закључивање бракова, онда би закључење брака оних који већ јесу у ванбрачним заједницама требало заправо поздравити, стимулисати и наградити. У вези са тим, треба указати на непринципијелни став у вези са доказивањем испуњености овог негативног услова (да пре склапања брака супружници нису били у ванбрачним заједници). Ако се ова чињеница може доказати, онда се може доказати и постојање ванбрачне заједнице, што додатно потврђује да су неприхватљиви разлози због којих се право на финансијску помоћ признаје само лицима која закључују брак, а не и лицима која заснивају ванбрачне заједнице.

Сагледавајући аргументе којима су у изјашњењу Скупштине града Јагодина правдани поједини услови за добијање финансијске помоћи, евидентно је да није било оправданих и разумних разлога да се на основу личних својстава ставе у неравноправан положај лица која су склопила ванбрачну заједницу у односу на лица која су склопила брачну

заједницу, лица која су рођена у другим местима, у односу на лица која су рођена у Јагодини, лица која имају децу из ванбрачне заједнице са лицима која такву децу немају, као и лица која су била у ванбрачној заједници у односу на лица која нису била у таквој заједници. Различит третман ових категорија грађана и грађанки, којима је на основу њихових личних својстава, ускраћено право које се даје другим лицима у истој ситуацији, нема објективно и разумно оправдање.

Према томе, због услова који су утврђени Одлуком о финансијској помоћи брачним паровима, право на добијање финансијске помоћи неоправдано је ускраћено појединим категоријама грађана и грађанки, и то: онима који су склопили ванбрачну заједницу, онима који нису рођени у Јагодини, онима који пре закључења брака имају децу из ванбрачних заједница, као и онима који су пре закључења брака били у ванбрачној заједници.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 1. и 9. Закона о забрани дискриминације, дала је мишљење и препоруку Скупштини града Јагодина ради предузимања радњи којима ће се отклонити повреда начела једнакости у односу на оне категорије грађана и грађанки којима је неоправдано ускраћено право на финансијску помоћ на основу њихових личних својстава.

7.11. Притужба М. К. против Фонда за младе таленте РС поводом услова конкурса за стипендирање (дел. бр. 1438/2011 од 19. 11. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прима и разматра притужбе због повреда одредаба Закона о забрани дискриминације, даје мишљења и препоруке и изриче законом утврђене мере (члан 33. став 1. тачка 1. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом притужбе М. К. из Б, Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

У поступку који је спроведен по притужби М. К. из Б. против Фонда за младе таленте Републике Србије, поводом услова Конкурса за стипендирање најбољих студената студија другог и трећег степена на универзитетима земаља чланица Европске уније и Европске асоцијације за слободну трговину (ЕФТА) и на водећим светским универзитетима за школску 2010/2011, утврђено је да Фонд за младе таленте Републике Србије није извршио акт дискриминације заснован на било ком личном својству подносиоце притужбе.

Образложење

Повереница за заштиту равноправности примила је притужбу М. К. из Б. изјављену против Фонда за младе таленте Републике Србије, поводом услова Конкурса за стипендирање најбољих студената студија другог и трећег степена на универзитетима земаља чланица Европске уније и Европске асоцијације за слободну трговину (ЕФТА) и на водећим светским универзитетима за школску 2010/11. годину. Подносиоца притужбе је навела да сматра да је Фонд за младе таленте Републике Србије дискриминише на основу имовног стања, односно, на основу чињенице да је била студенткиња приватног факултета.

У притужби је наведено:

– да је 28. јуна 2011. године објављен конкурс Фонда за младе таленте на сајту Министарства омладине и спорта,

– да је један од услова прописаних Конкурсом и да је студент најмање једну годину основних студија завршио на високошколским установама чије је оснивач Република Србија,

– да је прописивањем таквог услова, Фонд за младе таленте Републике Србије, извршио дискриминацију студената приватних факултета, односно оних студената који су се од почетка студија одлучили за приватни факултет,

– да је у питању дискриминација студената а не факултета, зато што су акредитовани факултети изједначени.

Уз притужбу је достављен и текст Конкурса за стипендирање најбољих студената студија другог и трећег степена на универзитетима земаља чланица Европске уније и Европске асоцијације за слободну трговину (ЕФТА) и на водећим светским универзитетима за школску 2010/11. годину.

Повереница за заштиту равноправности је спровела поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. став 4. и 37. став 2. Закона о забрани дискриминације, па је у току поступка прибављено изјашњење Фонда за младе таленте, у којем је наведено следеће:

– да Фонд за младе таленте Републике Србије додељује стипендије студентима у складу са Одлуком о образовању Фонда за младе таленте Републике Србије („Службени гласник РС“ бр. 71/08, 44/09 и 37/11), искључиво путем конкурса који се јавно објављује,

– да је наведени Конкурс објављен 28. јуна 2011. године у више дневник листова као и на сајту Министарства омладине и спорта и на омладинском порталу „Замисли живот“, а у циљу што боље информисаности студената о могућностима конкурисања,

– да су услови наведеног Конкурса у потпуности у складу са Одлуком о образовању Фонда за младе таленте Републике Србије,

– да се финансијска средства за стипендирање студената обезбеђују из буџета Републике Србије, као и да су та средства ограничена финансијским могућностима државе,

– да Фонд за младе таленте, као индиректан корисник буџетских средстава, стипендира студенте са високошколских установа чије је оснивач Република Србија, што је опредељење државе како у вези са доделом стипендија и кредита студентима које додељује Министарство просвете и науке, тако и са расподелом слободних места у студентским домовима,

– да су чланови Фонда за младе таленте на седницама, у више наврата, разматрали критеријуме за утврђивање ранг листе стипендиста, заступљености пријава са различитих универзитета и из различитих наставно-научних области, резултате процеса акредитације факултета и студијских програма у циљу доношења одговарајућих предлога и одлука,

– да ће тек по доношењу стратешких докумената (као што су Стратегија образовања и Стратегија о развоју високог образовања), добијања дугорочних прогноза тржишта рада о потребама за одређеним профилима и завршетака поступка акредитације факултета у Републици

Србији, бити могуће предложити Влади да изврши одређене суштинске измене Одлуке, уколико се то покаже оправданим,

– уз изјашњење Фонда за младе таленте достављен је и допис, односно, молба коју је М. К. упутила 5. августа 2011. године Снежани Самарџић Марковић, министарки омладине и спорта. Овим дописом је М. К. замолила министарку Снежану Самарџић Марковић, као чланицу Комисије Фонда за младе таленте, да јој чињеница да не испуњава један од услова Конкурса буде опроштена, односно, да се њена молба узме у разматрање. Истом приликом М. К. је замолила министарку да је, у складу са могућностима које јој функција пружа, подржи у томе да превазиђе формалне и процедуралне препреке како би се њена пријава узела у разматрање.

Повереница за заштиту равноправности анализира је чињенице садржане у притужби са аспекта Закона о забрани дискриминације, као и прописе релевантне за добијање стипендија од Фонда за младе таленте, како би испитала да ли је Фонд за младе таленте различито третирао подносиоцу притужбе на основу њеног личног својства, у односу на остале студенте и студенткиње заинтересоване за добијање стипендије.

Тачком 2. став 2. Одлуке о образовању Фонда за младе таленте Републике Србије прописани су задаци Фонда, између осталог и да стипендира до 500 најбољих студената на завршној години студија првог степена као и на студијама другог и трећег степена на универзитетима земаља чланица Европске уније и Европске асоцијације за слободну трговину (ЕФТА – European Free Trade Association) и на водећим светским универзитетима, у висини до 1.250.000,00 динара по студенту у току једне школске године, док је тачком 3. став 3. прописано да финансијску помоћ могу да остваре студенти под условом да су најмање једну годину основних студија завршили на високошколским установама чији је оснивач Република Србија.

У Конкурсу који је написао Фонд за младе таленте, као један од услова који је прописан је и да су „студенти најмање једну годину основних студија завршили на високошколским установама чији је оснивач Република Србија“, што је у складу са Одлуком о оснивању Фонда, а такође је и услов који се примењује на све студенте на територији Републике Србије. Имајући у виду да је Фонд за младе таленте, против кога је поднета притужба, поступао у складу са прописима, Повереница за заштиту равноправности је става да чињеница да се од М. К. тражило да испуни услове конкурса као и други заинтересовани за стипендију, не представља акт дискриминације, јер су услови прописани Одлуком о образовању Фонда за младе таленте, коју је Фонд дужан да поштује. Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности сагласно члану 33. став 1. Закона о забрани

дискриминације, дала је мишљење да Фонд за младе таленте Републике Србије није извршио акт дискриминације заснован на било ком личном својству подносиоце притужбе.

Међутим, Повереница за заштиту равноправности приступила је анализи услова прописаних Одлуком о образовању Фонда за младе таленте Републике Србије, који се односе на доделу студентских стипендија, финансирање студијских путовања и додељивање награда. Уколико ова анализа покаже да прописани услови дискриминаторни, покренуће иницијативу за измену ове Одлуке.

ПРЕПОРУКЕ МЕРА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ

Одредбама члана 33. тачка 9. ЗЗД прописано је овлашћење Повереника за заштиту равноправности да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности. Циљ ових препорука је да се органима јавне власти и другим субјектима укаже на потребу предузимања посебних мера (мера афирмативне акције) ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају у односу на остале грађане. Сагласно чл. 21. ст. 4. устава Републике Србије и чл. 14. Закона о забрани дискриминације, увођење ових мера не сматра се дискриминацијом. Поред тога, препоруке за предузимање посебних мера могу бити усмерене ка томе да се превентивним деловањем спречава и отклања структурална и институционална дискриминација, као и да се унапређује деловање институција система у отклањању и спречавању дискриминације и остваривању пуне равноправности правних субјеката.

У протеклом периоду највећи број препорука за предузимање мера за остваривање равноправности упућен је органима јавне власти након прикупљања чињеница у поступку по притужбама због дискриминације. Све ове препоруке мера формулисане су, у виду посебног става, у актима донетим у поступку по притужбама. Да би се избегло понављање, у овом Зборнику су, у делу под насловом „Препоруке мера за остваривање равноправности“ објављене само оне препоруке које су у облику посебних писмена упућене органима јавне власти и другим лицима. Међутим, ради целовитог увида у издате препоруке мера, читаоце и читатељке упућујемо и на препоруке мера које су, у виду посебног става, садржане и актима донетим у поступку по притужбама.

2.1 Препорука Националној служби за запошљавање за предузимање мера ради спречавања дискриминације на основу пола приликом оглашавања радних места и подстицања запошљавања мање заступљеног пола (дел. бр. I–РП–1–13/10 од 15. 7. 2010. год.⁵⁵)

У представци грађанке Н.С. истиче се да је завршила Машински факултет и да је инжињерка машинске струке, те да је пријављена на евиденцији Националне службе за запошљавање, филијала Нови Сад, као незапослено лице.

У представци се наводи да се странка обратила Националној служби за запошљавање, филијали Нови Сад, зато што ниједном није била обавештена о слободним радним местима код послодаваца који траже машинске инжињере, а да има информацију да њене колеге мушког пола јесу. Том приликом је сазнала да послодавци могу да одлуче да ли желе да позову на разговор мушкарца или жену, односно да на формулару који им шаље НСЗ имају могућност да наведу пол кандидата, као један од критеријума за избор кандидата/киње.

Поводом ове представке Покрајински омбудсман, као институција која се бави заштитом и унапређењем људских права и поступа по представкама грађана/ки извршио је увид у један од формулара НСЗ (захтев за стручно оспособљавање и запошљавање младих) и том приликом установљено је да је овај формулар родно неутралан, па се претпоставља да послодавци сами уписују жељени пол кандидата у оквиру рубрике додатни захтеви за селекцију кандидата.

Полазећи од чињенице да дискриминација на основу пола започиње већ приликом запошљавања, односно при самом оглашавању слободних радних места тиме што се пол наводи као један од услова за посао или се у огласима не наводи да се за радно место могу јавити особе оба пола, Покрајински омбудсман и Повереница за заштиту равноправности сматрају да је приликом пријема захтева послодаваца у којима је означен пол кандидата, НСЗ дужна да послодавце упозори на одредбе Закона о забрани дискриминације и Закона о равноправности полова који забрањују дискриминацију по основу пола. Ова обавеза произлази из чл. 9 Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености („Сл. гласник РС“, бр. 36/2009), којим је предвиђена дужност НСЗ да послодавцу и лицу које тражи запослење пружа обавештења о законима, подзаконским прописима, колективним уговорима и другим општим актима који су на снази, правима, обавезама и одговорностима послодаваца и запослених, као и њихових удружења, који се односе на запошљавање и осигурање за време незапослености, као и савете о начину и поступку остваривања права и извршавања обавеза

55 Ову препоруку су заједно припремили и издали Заменица покрајински омбудсмана и Повереник за заштиту равноправности

и помоћ о начину попуњавања и достављања НСЗ служби образаца и докумената. Такође, НСЗ не сме узимати у обзир пол као критеријум приликом упућивања лица са евиденције на расписане конкурсе за радна места, осим уколико је послодавац навео оправдане разлоге, сагласно чл. 15 Закона о равноправности полова којим је предвиђено да приликом јавног оглашавања послова и услова за њихово обављање и одлучивања о избору лица која траже запослење ради заснивања радног односа или другог вида радног ангажовања, није дозвољено прављење разлике по полу, осим ако постоје оправдани разлози утврђени у складу са законом којим се уређује рад. Равноправност полова и принцип једнаких могућности треба поштовати приликом оглашавања радних места и израде свих формулара које НСЗ користи у свом раду, како би се спречила избегла дискриминација по основу пола.

Покрајински омбудсман је о наведеној представци и прикупљеним чињеницама известио и новоустановљени државни орган – Повереника/цу за заштиту равноправности који се стара о спровођењу Закона о забрани дискриминације (Сл. гласник РС, бр. 22/2009) и између осталог, препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (чл. 33 ст. 9).

Имајући у виду наведене чињенице, Покрајински омбудсман и Повереница за заштиту равноправности упућују следећу

ПРЕПОРУКУ

1. Приликом оглашавања слободних радних места у листу Националне службе за запошљавање „Послови“ поштовати забрану дискриминације по основу пола и изричито навести да су послови доступни и мушкарцима и женама, изузев ако је прављење разлике, искључење или давање првенства једном полу у односу на одређени посао допуштено јер је природа посла таква или се посао обавља у таквим условима да пол представља стварни и одлучујући услов обављања посла и да је сврха која се тиме жели постићи оправдана, сагласно чл. 22. Закона о раду.

2. У програмима Националне службе за запошљавање подстицати запошљавање мање запосленог пола, а у свим активностима и контактима са послодавцима подучавати их о обавези поштовања прописа у области забране дискриминације и равноправности полова.

3. Национална служба за запошљавање је дужна да Покрајинском омбудсману и Повереници за заштиту равноправности достави информацију о начину на који ће ова препорука бити спроведена.

2.2. Препорука Народној скупштини Републике Србије за обезбеђивање учешћа жена у међународним делегацијама (дел. бр. 28/2011, 27. 1. 2011.

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прати спровођење закона који се тичу забране дискриминације и препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (чл. 33. т. 7. и 9. Закона о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), а поводом догађаја у вези са ратификацијом акредитације делегације Народне скупштине Републике Србије на седници Парламентарне скупштине Савета Европе и најаве да ће Народна скупштина Републике Србије изменити састав делегације у складу са правилима Парламентарне Скупштине Савета Европе, Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКЕ

1. Приликом доношења одлуке о саставу делегације Народне скупштине Републике Србије у Парламентарној скупштини Савета Европе неопходно је применити одредбу чл. 38. Закона о равноправности полова („Сл. гласник РС“, бр. 22/2009), којом је прописано: **„Приликом избора или именована делегација које представљају Републику Србију, састав делегација обавезно мора да чини најмање 30% лица мање заступљеног пола, у складу са међународним стандардима.“** Сагласно томе, имајући у виду укупан број чланова парламентарне делегације, у саставу ове делегације морају бити најмање две жене.

2. Народна скупштина Републике Србије ће без одлагања регулисати на који ће начин бити обезбеђено да у саставу свих парламентарних делегација које суделују у међународној сарадњи делегација буде најмање 30% лица мање заступљеног пола, сагласно пропису из чл. 38. ст. 2. Закона о равноправности полова.

Образложење

Поводом информација из медија у вези са проблемом око ратификације акредитације делегације Народне скупштине РС на последњем заседању Парламентарне скупштине Савета Европе, Повереница за заштиту равноправности извршила је анализу свих правила о заступљености жена у међународним делегацијама, садржана у домаћим и међународним актима, која обавезују Републику Србију: 1) *Закон о равноправности полова* (2009), 2) *Resolution 1348 (2003) Gender-balanced representation in the Parliamentary Assembly*, 3) *Recommendation Rec (2003)3 of the Committee of Ministers to member states on balanced participation of women and men in political and public decision making*, 4) *Resolution 1585 (2007) Gender equality principles in the*

Parliamentary Assembly, 5) Opinion Committee on Equal Opportunities for Women and Men Doc. 12388. 5 October 2010 и 6) Rules of Procedure of the Assembly, 2010.

Анализа је показала да су правила о заступљености жена и мушкараца у делегацијама националних парламената у Парламентарној скупштини Савета Европе испод стандарда који прописује Закон о равноправности полова Републике Србије, усвојен 2009. године. Док чланом 6.1.а. *Rules of Procedure of the Assembly, 2010.* прописано да „*националне делегације морају да укључе припаднике мање заступљеног пола најмње у проценту у коме су у њиховим националним парламентима, а најмање један члан делегације мора да буде мање представљеног пола*“, чл. 38. ст. 2. Закона о равноправности полова стриктно је прописано да „*састав делегација обавезно мора да чини најмање 30% лица мање заступљеног пола*“.

Будући да је у појединим медијима објављено да ће до наредне седнице Парламентарне скупштине Савета Европе састав наше делегације бити усклађен са правилима Парламентарне скупштине Савета Европе, те да ће у саставу делегације бити једна жена (видети, нпр. интервју са председницом Народне скупштине Републике Србије, „Политика“ од 26. Јануара 2011.), Повереница за заштиту равноправности, вршећи своју законску дужност да делује превентивно, дала је препоруку да састав националне делегације буду утврђен сагласно чл. 38. ст. 2. Закона о равноправности полова.

Повереница за заштиту равноправности имала је у виду да чл. 38. ст. 1. Закона о равноправности полова, као посебан антидискриминациони закон, гарантује право жена и мушкараца да без дискриминације учествују у међународној сарадњи, да буду представљени у међународним организацијама и институцијама, као и да учествују у раду међународних организација и институција. Обавезна квота од најмање 30% лица мање заступљеног пола у саставу делегација које представљају Републику Србију, прописана чл. 38. ст. 2. Закона о равноправности полова, само је једна од посебних мера, која има за циљ да допринесе стварању једнаких могућности за остваривање права на равноправно учешће жена и мушкараца у међународној сарадњи.

Будући да Закон о равноправности полова не регулише ближе примену посебне мере из чл. 38. ст. 2., неопходно је да Народна скупштина РС одговарајућим прописима операционализује начин њене практичне примене. То је обавеза која проистиче и из чл. 6.1.а. *Rules of Procedure of the Assembly, 2010*, којим је прописано да ће сваки парламент информисати Парламентарну скупштину Савета Европе „*о методима које је користио приликом поделе места у делегацији, као и о броју жена чланица делегације*“.

2.3. Препорука Скупштини града Јагодина за уклањање дискриминаторних услова за остваривање права на финансијску помоћ (дел. бр. 431/2011 од 12. 04. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прати спровођење закона који се тичу забране дискриминације и препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (чл. 33. т. 7. и 9. Закона о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), поводом усвајања *Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима*, бр. 011-92/10-10-1 Скупштине града Јагодине од 23. 12. 2010. године, Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКУ

Скупштина Града Јагодине уклониће из Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима, бр. 011-92/10-10-1 Скупштине града Јагодина од 23. 12. 2010. године услове којима је повређено начело једнакости ускраћивањем права на финансијску помоћ појединим категоријама грађана и грађанки Јагодине на основу њихових личних својстава, и то онима: који су склопили ванбрачну заједницу, који нису рођени у Јагодини, који пре закључења брака имају децу из ванбрачних заједница и онима који су пре закључења брака били у ванбрачној заједници.

Образложење

На предлог Градског већа, Скупштина града Јагодине, на седници одржаној 23. 12. 2010. године донела је *Одлуку о финансијској помоћи брачним паровима* бр. 011-92/10-10-1. Овом Одлуком предвиђено је да се после закључења брака супружницима исплати, на равне делове, једнократна помоћ у износу од 3000 ЕУР-а у динарској противвредности. Одлука се примењује од 01. 01. 2011. године.

Чланом 2. ове Одлуке прописани су следећи услови за добијање помоћи:

- да се ради о првом браку супружника (чл. 2. ст. 1. одлуке о додели финансијске помоћи,
- да је барем један од супружника старији од 38 година,
- да је један од супружника рођен на територији града Јагодина, односно десет година непрекидно живи на територији града Јагодина пре ступања на снагу ове Одлуке, (чл. 2 ст. 1. т. 1),
- да пре закључења овог брака супружници немају деце из ванбрачних заједница (чл. 2. ст. 1. т. 4),

– да пре закључења брака супружници нису били у ванбрачној заједници (чл. 2. ст. 1 т. 4),

– закључени брак мора трајати најмање пет година и у том периоду супружници морају имати исту адресу становања (чл. 2. ст. 1. т. 2.),

– из ове заједнице у периоду од пет година мора бити рођено барем једно дете (чл. 2. став 1 тачка 3).

Имајући у виду садржину Одлуке и услове који су њоме постављени, Повереница за заштиту равноправности, у складу са овлашћењима из чл. 3. ст. 7. и 9. Закона о забрани дискриминације, спровела је поступак како би испитала да ли је Одлука у складу са Законом о забрани.

Дана 14. 1. 2011. године Повереница је упутила председнику Скупштине града Јагодина допис са захтевом да се изјасни о следећим околностима: из којих разлога је право на једнократну новчану помоћ признато само брачним паровима, а не и ванбрачним партнерима; зашто је право на једнократну новчану помоћ признато супружницима под условом да је један од њих старији од 38 година; зашто је право на једнократну новчану помоћ признато под условом да један од супружника рођен на територији града Јагодина и да 10 година непрекидно живи на територији града Јагодина пре ступања на снагу Одлуке; из којих разлога право на једнократну новчану помоћ није признато супружницима који пре закључења брака имају децу из ванбрачних заједница; из којих разлога право на једнократну новчану помоћ није признато супружницима који су пре закључења брака били у ванбрачној заједници; на којим прописима је заснована одредба чл. 4. Одлуке, којим се предвиђа контрола постојања брачне заједнице и подношење извештаја о „стању брачне заједнице“, на основу увида стечених обиласком супружника и прибављањем извештаја од председника савета месних заједница и шефова месних канцеларија Градске управа са територији на којој живе супружници; шта обухвата појам „стање брачне заједнице“, употребљен у чл. 4. ст. 2. Одлуке; према којим критеријумима ће брачни парови враћати добијени износ, за случај престанка брачне заједнице, односно неиспуњења услова предвиђених одлуком.

Дана 3. 02. 2011. године Повереница је примила тражено изјашњење, у коме су објашњени циљеви и мотиви Одлуке и дати одговори на постављена питања. У изјашњењу се наводи да је разлог за доношење ове одлуке жеља локалне самоуправе да „и на овај начин обезбеди финансијску помоћ брачним паровима који желе да закључе брак, да (локална самоуправа) исказује сталну бригу за побољшање материјалног положаја грађана и тиме даје допринос на повећању natalитета“.

Анализа Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима показала је да су њоме, с обзиром на прописане услове, очигледно у неједнак положај стављена: лица која су већ била у браку у односу на лица која до сада нису склопила брак, лица млађа од 38 година у односу на лица старија од 38 година, лица рођена на територији града Јагодина у односу на лица рођена у другим местима, лица која дуже од 10 година живе на територији града Јагодина у односу на свака остала лица, лица која имају децу из ванбрачних заједница у односу на лица која немају децу из ванбрачних заједница, лица која су била у ванбрачној заједници у односу на лица која нису била у ванбрачној заједници.

Устав Републике Србије „Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у чл. 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу.

Закон о забрани дискриминације у чл. 4. прописује општу забрану дискриминације тако што прописује да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те да је свако дужан да поштује начело једнакости.

Одредбом чл. 8. Закона о забрани дискриминације прописано је утврђено је да до повреде овог начела долази ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује.

Да би се испитало да ли је Одлуком повређено начело једнаких права и обавеза, потребно је размотрити: 1) да ли је циљ који се постиже овом мером допуштен и оправдан, 2) да ли се циљ (или циљеви) могу постићи прописаном мером, односно да ли постоји сразмера између предузетих мера и циљева који се том мером остварују, те 3) да ли постоји објективно и разумно оправдање да се појединим категоријама грађанки/грађана ускрате права предвиђена овом мером.

Кад је у питању допуштеност и оправданост циља, у образложењу одлуке и у изјашњењу које је повереници достављено, наводи се читав низ разлога за доношење ове одлуке: финансијска помоћ паровима који желе да закључе брак, брига за побољшање материјалног положаја грађана, допринос повећању наталитета, посебно у удаљеним и забаченим сеоским срединама у којима постоји већи број нежења и неудатих девојака, званично закључивање бракова, формирање породица, спречавање пропадања и гашења села, као и спречавање гашења сеоских и градских породица.

Извесно је да је Скупштина града Јагодина овлашћена да доноси одлуке којима унапређује социјалну сигурност својих грађана и, у складу с тим, има право да из буџета града издваја средства за заштиту социјалног положаја угрожених грађана, да утврђује правила

за расподелу тих средстава и да их расподељује у складу са законом. То право се ни на који начин не доводи у питање. Скупштина града Јагодине, такође, има право да подстиче наталитет и да доноси мере за стимулацију рађања било на читавој својој територији, било на деловима територије које карактеришу „удаљене и забачене сеоске средине“, што се ни на који начин не може довести у питање. Штавише, спремност да се властитом иницијативом и властитим средствима допринесе решавању проблема, макар се то решење ограничавало само на територију једног града или општине, свакако је позитиван пример на који се могу угледати друге локалне самоуправе у Србији. У том делу, доношење одлуке је сасвим оправдано и потпуно разумљиво.

Међутим, спорно је да ли је „званично закључивање бракова“ циљ који се оправдано може подстицати јавним средствима. Са једне стране, Устав Србије (чл. 29) обезбеђује посебну заштиту породици и браку на коме се она заснива, па би се то могло узети као основ за доношење мера којима се подстиче ступање у брак. С друге стране, Устав Србије изједначава ванбрачну и брачну заједницу (чл. 62, ст. 5), а Закон о забрани дискриминације изричито забрањује било какву дискриминацију по том основу. Треба, такође, имати у виду и ставове Уставног суда Србије изражене у Одлуци Уставног суда о уставности члана 4. став 1. Породичног закона (Сл. гласник РС 18/2011). По ставу овог Суда, уставотворац је изједначавањем ванбрачних и брачних заједница, „*одређивање суштинских елемената потребних за настанак ванбрачне заједнице везао за постојање елемената потребних за настанак брачне*“. Другим речима, изједначавајући ванбрачну и брачну заједницу, дао је предност садржини, елементима потребним за настанак заједнице, у односу на форму, односно начин закључења брака. Оно што се законом штити и подстиче је трајна заједница живота мушкарца и жене између којих не постоје трајње сметње а не *форма* те заједнице. Имајући у виду изнете аргументе, подстицање „званичног закључивања бракова“ не може се сматрати оправданим циљем доношења ове Одлуке.

Да би се испитало да ли је усвајањем Одлуке о финансијској помоћи породице дошло до повреде начела једнакости, анализиран је сваки од постављених услова у светлу разлога којима су они образложени од стране Скупштине Града Јагодина. Циљ анализе је да се утврди постоји ли сразмера између предузетих мера и постављених циљева, односно постоји ли објективно и разумно оправдање да се појединим категоријама грађанки/грађана ускрате права предвиђена овом мером.

Разлог због кога је право на финансијску помоћ признато је само лицима која закључују брак а не и лицима која заснивају ванбрачне заједнице је, према наводима Скупштине града Јагодина наводно, „*лака доказивост брака (извод из матичне књиге) и непостојање евиденције о ванбрачним заједницама*“. Овај аргумент је неприхватљив јер евентуалне тешкоће у погледу доказивања ванбрачне заједнице нису

оправдан разлог за ускраћивање права на финансијску помоћ лицима која је опредељују за склапање ванбрачне заједнице. С друге стране, ако је основни циљ доношења Одлуке повећавање наталитета, поставља се питање зашто није предвиђено да се новчана помоћ додељује по рођењу детета, без обзира на то да ли је рођено у браку или ван брака, већ се она условљава закључењем брака.

Кад су у питању разлози због којих је право на финансијску помоћ признато *само паровима код којих је барем један члан старији од 38 година*, у изјашњењу које је упућено наводи се да је овај услов постављен због тога што се желело да се што већи број старијих од 38 година одлучи да склопи брак, при чему се ова одлука нарочито односи на удаљене и забачене сеоске средине где постоји већи број „*старијих момака*“ и „*неудатих девојака*“ које Скупштина града Јагодина жели да стимулише на склапање брака „*како би се спречило гашење сеоских и градских породица*“. Наведени разлози се могу прихватити јер се основано може препоставити да је Скупштина Града Јагодине ову групу грађанки/грађана привилеговала имајући у виду расположива средства и брижљиво прикупљене податке о старосној структури становништва, привилегујући на основу тога управо оне који су старији од 38 година, а још увек нису засновали породицу, за које је оценила да их посебном мером треба додатно стимулисати да то учине.

У погледу разлога због којих је право на финансијску помоћ признато под условом да је један од супружника рођен на територији града Јагодине и да 10 година непрекидно живи у Јагодини пре ступања на снагу Одлуке, у изјашњењу је наведено да су ови услови одређени због тога што се желело пружање помоћи *социјално угроженом становништву*. Нејасно је, међутим, како се овај циљ остварује, будући да се Одлуком не предвиђа провера социјалног стања, нити је социјална угроженост превиђена као критеријум за додељивање финансијске помоћи. С друге стране, наводи се да су ови услови постављени *како би се спречиле злоупотребе „досељавањем“ из других градова и општина*, као и чињеницом да се ради о средствима из буџета града, *те да је оправдано да се дају грађанима Јагодине*. Наведеним разлозима може се оправдати услов који се тиче десетогодишњег непрекидног живота у Јагодини. Нема, међутим, објективног и разумног оправдања да се право на добијање финансијске помоћи ускрати супружницима од којих ниједан није рођен у Јагодини јер је место рођења пука случајност.

Услов за добијање финансијске помоћи који се огледа у томе да супружници *немају ванбрачну децу*, образложен је тиме да је „*основни повод за доношење Одлуке о финансијској помоћи брачним паровима повећање наталитета и званично закључење бракова, а основна тежња локалне самоуправе је да се спречи даље пропадање и гашење села закључивањем оваквих брачних заједница*“. Ови разлози нису прихватљиви јер околност да један или оба супружника имају ванбрачну децу није сметња да се оствари крајњи циљ ради којег је Одлука донета, а то је повећање наталитета.

Кад је реч о разлозима због којих је право на финансијску помоћи признато супружницима под условом да *нису били у ванбрачној заједници*, они су у изјашњењу образложени потребом да се елиминишу они који би, руковођени „погрешним“ мотивима (добијањем финансијске помоћи) закључили брак јер, да су њихови мотиви аутентични и „поштени“, они би већ били у браку. Овакво оправдање се не може прихватити јер противречи циљу који се наводи. Наиме, ако се материјална помоћ даје како би се стимулисало закључивање бракова, онда би закључење брака оних који већ јесу у ванбрачним заједницама требало заправо поздравити, стимулисати и наградити. У вези са тим, треба указати на непринципијелни став у вези са доказивањем испуњености овог негативног услова (да пре склапања брака супружници нису били у ванбрачним заједници). Ако се ова чињеница може доказати, онда се може доказати и постојање ванбрачне заједнице, што додатно потврђује да су неприхватљиви разлози због који се право на финансијску помоћ признаје само лицима која закључују брак, а не и лицима која заснивају ванбрачне заједнице.

Сагледавајући аргументе којима су у изјашњењу Скупштине града Јагодина правдани поједини услови за добијање финансијске помоћи, евидентно је да није било оправданих и разумних разлога да се на основу личних својстава ставе у неравноправан положај лица која су склопила ванбрачну заједницу у односу на лица која су склопила брачну заједницу, лица која су рођена у другим местима, у односу на лица која су рођена у Јагодини, лица која имају децу из ванбрачне заједнице са лицима која такву децу немају, као и лица која су била у ванбрачној заједници у односу на лица која нису била у таквој заједници. Различит третман ових категорија грађана/грађанки, којима је на основу њихових личних својстава, ускраћено право које се даје другим лицима у истој ситуацији, нема објективно и разумно оправдање.

Према томе, због услова који су утврђени Одлуком о финансијској помоћи брачним паровима, право на добијање финансијске помоћи неоправдано је ускраћено појединим категоријама грађана и грађанки, и то: онима који су склопили ванбрачну заједницу, онима који нису рођени у Јагодини, онима који пре закључења брака имају децу из ванбрачних заједница, као и онима који су пре закључења брака били у ванбрачној заједници.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. т. 7. и 9. Закона о забрани дискриминације, упућује препоруку Скупштини града Јагодина ради предузимања радњи којима ће се отклонити повреда начела једнакости у односу на оне категорије грађана/ грађанки којима је неоправдано ускраћено право на финансијску помоћ на основу њихових личних својстава.

2.4. Препорука Влади Републике Србије за измену Методологије за израду подзаконских прописа (дел. бр. 477/2011 од 21. 04. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прати спровођење закона и других прописа који се тичу забране дискриминације и препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности(члан 33. тачке 7. и 9. Закона о забрани дискриминације)⁵⁶, поводом Закључка Владе РС о усвајању методологије за израду подзаконских прописа⁵⁷ 05 број 011-7473/2010, Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКУ

1. Влада Републике Србије предузеће све неопходне мере у циљу промене одредбе IV поглавља *Језик, стил и начин писања прописа*, алинеја 47. Методологије за израду подзаконских прописа, и то тако што ће изменити одредбу алинеје 47. Методологије за израду подзаконских прописа, на начин да се овом одредбом обухвати и женски род.

2. Влада Републике Србије предузеће мере из своје надлежности у циљу стварања услова за употребу родно диференцираног језика, у складу са принципом равноправности полова.

3. Влада Републике Србије обавестиће Повереницу за заштиту равноправности о планираним и предузетим мерама које ће спровести у складу са овом препоруком.

Образложење

На предлог Републичког секретаријата за законодавство, Влада Републике Србије је донела Закључак о усвајању методологије за израду подзаконских прописа 05 број 011-7473/2010, који је објављен 20. октобра 2010. године у „Службеном гласнику РС“ бр. 75.

Одредбом алинеје 47. у IV поглављу *Језик, стил и начин писања прописа*, прописано је: „Употреба рода – Изрази у пропису употребљавају се у мушком роду, осим ако природа ствари не захтева другачије.“

Формулисано правило којим је установљена обавеза да се у прописима користи мушки род као правило, а женски као изузетак, и то само када то захтева „природа ствари“ је дискриминаторно и у супротности је са међународним стандардима који се односе на недискриминаторну употребу језика.

⁵⁶ „Сл.гласник РС“ бр.22/2009

⁵⁷ „Сл.гласник РС“ бр.75/2010 и бр.81/2010-испр.

Одредбом члана 15. Устава Републике Србије⁵⁸ прописано је да држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности. Одредбом члана 194. Устава је прописано да потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права јесу део правног поретка Републике Србије, па закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са њима.

Законом о равноправности полова⁵⁹ конкретизује се равноправност полова која подразумева равноправно учешће жена и мушкараца у свим областима јавног и приватног сектора, у складу са општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима, Уставом и законима.

Дискриминација на основу пола постоји ако се поступа противно начелу равноправности полова, односно начелу поштовања једнаких права и слобода жена и мушкараца у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота.⁶⁰

План за кориговање садашње неравнотеже између мушкараца и жена у политичком животу Међупланетарне уније (МПУ) 1211 Женева 19, којим се, међу законским основама равноправности жена и мушкараца, препоручује пажљив избор термина који се користе у уставу и закону. Овим документом је предложено да језик који се користи у законодавству мора да буде тако формулисан да жене и мушкарце постави на равноправну основу, како би се избегла било каква дискриминација заснована на припадности одређеном полу. Важност елиминације сексизма у језику означена је и у Препорукама Одбора министара о елиминисању сексизма у језику R (90)4 које су усвојене 21. фебруара 1990. године. Као пример родно сензитивне употребе језика, Повереница за заштиту равноправности наводи Устав Аустрије, који у основним одредбама прописује да се службене ознаке могу употребљавати искључиво у облику који изражава пол њиховог носиоца. Такође, као позитиван пример истиче и одредбе Закона о родној равноправности Црне Горе, којима је прописано да се дискриминацијом сматра и коришћење речи у мушком роду, као генерички неутрални термин и за мушки и женски род. У складу са овом одредбом донета су Правнотехничка правила за израду прописа којима је прописано је да се „прописи морају писати родно осетљивим језиком, било коришћењем родно неутралне форме и речи у мушком и женском роду или увођењем клаузуле да се све одредбе прописа подједнако односе и на мушкарце и жене“.

58 Устав Републике Србије („Сл.гласник РС“, бр.98/2006)

59 Члан 2. Закона о равноправности полова („Сл.гласник РС“ бр. 104/09)

60 Члан 20. став 1. Закона о забрани дискриминације („Сл.гласник РС“ бр.22/2009)

Такође, Повереница указује и на *Упутство за стандардизован недискриминативни говор и понашање* Заштитника грађана којим је посебно назначено да родно диференциран језик јесте језик родне равноправности. Насупрот томе, генеричка употреба мушког граматичког рода или претпоставка да је таква употреба аутоматски „родно неутрална“ нарушава ту равноправност, осим ако није пропраћена одговарајућим објашњењем.

Приликом давања препоруке, Повереница за заштиту равноправности имала је у виду чињеницу да језик има фундаменталну улогу у формирању друштвеног идентитета појединаца и појединки и има знатан утицај на обликовање друштвених ставова. Употреба језика у којем се присуство, једнак статус и улоге жена и мушкараца у друштву равноправно одражавају и третирају са једнаком вредношћу и достојанством, суштински је аспект родне равноправности и од значаја је за постизање фактичке равноправности полова.

Циљ препоруке је превазилажење генеричке употребе мушког граматичког рода, као „родно неутралног“ јер се тиме нарушава принцип равноправности полова. Спровођењем препоруке, Влада Републике Србије би, захваљујући свом ауторитету, допринела употреби родно диференцираног језика, односно доследном коришћењу женског граматичког рода за жене, чиме би била реализована једна од мера за остваривање равноправности жена и мушкараца и принципа једнаких могућности.

Повереница за заштиту равноправности указује да изградња модерног друштва никада није потпуна ако се базира само на једном сегменту друштвеног развоја. Како законодавни развој, као обавеза Републике Србије у правцу европских интеграција, не може бити потпун без друштвеног, економског и културног развоја, побољшање положаја жена мора бити схваћено као неопходан услов напретка. У том смислу, неопходно је предузимати све мере у циљу превазилажења оних културних и обичајних правила који коче друштвени развој и онемогућавају женама уживање свих људских права равноправно са мушкарцима.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. тачке 7. и 9. Закона о забрани дискриминације, упућује препоруку Влади Републике Србије ради предузимања радњи и мера како би се елиминисале дискриминаторне одредбе о употреби израза у мушком роду, као правило, а као једна од мера за остваривање равноправности жена и мушкараца.

2.5. Препорука Министарству просвете и науке Републике Србије Скупштини, Националном просветном савету и Заводу за унапређење квалитета васпитања и образовања за уклањање дискриминаторних садржаја из наставних материјала и наставне праксе и промовисање толеранције, уважавања различитости и поштовања људских права (дел. бр. 649/2011 од 10. 06. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прати спровођење закона који се тичу забране дискриминације и препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (чл. 33. т. 7. и 9. Закона о забрани дискриминације „Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКУ

Министарство просвете и науке Републике Србије, заједно са Националним просветним саветом и Заводом за унапређење квалитета васпитања и образовања, у складу са законским овлашћењима, предузеће све неопходне мере из своје надлежности како би се обезбедило:

1. да наставни материјали својим садржајем, а наставници/це својом наставном праксом и начином рада са ученицима/цама негују свест о различитостима, промовишу ненасилну културу, равноправност и недискриминаторну праксу, као постулате демократског друштва заснованог на поштовању људских права,

2. развијање свести о различитости, интеркултуралности и заједничким вредностима кроз представљање знаменитих личности различитих етничких, верских група и култура и сл.,

3. да наставни садржаји и наставни материјали представе младима различите моделе породице у савременом друштву (самохрани родитељи, старатељске породице, породице без деце, право истополних партнера на породицу и сл),

4. уклањање стереотипних приказа родних улога/професија и подстицање варијетета; инсистирати на многострукости и вишеслојности људских идентитета, вредновати индивидуалност, солидарност и креативност без обзира на пол,

5. унапређење плана и програма Грађанског васпитања тако да укључује конкретне радионице о спречавању дискриминације и ублажавању предрасуда према деци из осетљивих и маргинализованих група (деца са сметњама у развоју, тешкоћама у учењу, деца која су социјално ускраћена) у свим разредима, али у складу са принципима инклузивног образовања уз коришћење савремене и адекватне терминологије,

6. укључивање садржаја и програма из Грађанског васпитања и у друге предмете,

7. већа видљивост деце из маргинализованих група у уџбеницима, плановима и програмима (текстови, радионице, фотографије), у складу са принципима инклузивног образовања,

8. увођење афирмативних и тачних приказа истополне сексуално-емотивне оријентације, трансродности, трансполности и интерсексуалности у све уџбенике (како природних, тако и друштвених наука), укључујући и примере ЛГБТТИАQ појединаца/појединки као део историјских, али и савремених демократских друштава,

9. избегавање из уџбеника, планова и програма терминологије која је застарела, превазиђена и увредљива, а посебно избегавање садржаја који обилују медицинским приступом, навођењем дијагноза и предрасудама у односу на капацитете деце, посебно деце са сметњама у развоју,

10. употребавање и инсистирање на стандардизовању и законском регулисању родноосетљивог језика и језика не дискриминације (деца и млади са инвалидитетом и сметњама у развоју, а не са посебним потребама; особа која трпи/врши насиље, а не жртва/насилник, особа која користи психоактивне супстанце, а не наркоман/ка и др.),

11. да кроз одговарајуће програме професионалног усавршавања наставници/це унапред знања и способности у области дечијих и људских права, равноправности и не дискриминације, родне равноправности, ненасиља, превазиђу сопствене предрасуде и стареотипе и повећају осетљивост за родни садржај наставног материјала и наставне праксе.

Образложење

Поводом иницијативе за усаглашавање наставних материјала и наставне праксе са принципима образовања за људска права и инклузивно друштво, одржан је 21. децембра 2010. године састанак коме су присуствовали министар просвете са сарадницима и Повереница за заштиту равноправности са представницима невладиних организација. Том приликом разговарано је о операционализацији рада на интегрисању релевантних тема у образовне програме, као и о начину елиминисања дискриминаторних пракси.

Након овог састанка, Повереница за заштиту равноправности формирала је у децембру 2010. године радну групу за анализу наставних планова и програма и наставних материјала с аспекта њихове усаглашености са принципима образовања за људска права и инклузивно друштво. Радна група имала је задатак да прикупи, анализира и сумира резултате истраживања наставних планова и програма, уџбеника и другог наставног материјала за основну и

средњу школу и на основу тога изради предлог препорука о начину на који се релеватне теме везане за људска права, недискриминацију, толеранцију, ненасиље, равноправност, прихватање различитости и сл. могу интегрисати у наставне планове и програме и обрадити у уџбеницима, у складу са принципима образовања за људска права и инклузивно друштво. Радна група је састављена од чланова и чланица ревелантних организација цивилног друштва које се баве промоцијом и заштитом права деце и одраслих из осетљивих друштвених група и развојем образовања у Србији. Чланови/це радне групе су Косана Бекер, помоћница поверенице за заштиту равноправности и координаторка Радне групе, Адриана Захаријевић, Биљана Јањић, Ивана Пражић, Зоран Златковић и Ђурђица Ергић.

У периоду од јануара до марта 2011. године, радна група је радила на припреми документа и препорука за Министарство просвете и науке и других релевантних образовних институција, а методологија је подразумевала сумирање података из постојећих националних истраживања о положају маргинализованих група грађана/ки; преглед студија, анализа и стручних текстова о препознавању дискриминације и реаговању на њу, дечијим правима, насиљу и учењу о људским правима у оквиру редовног образовно-васпитног система; анализу појединих уџбеника за основну и средњу школу и преглед каталога стручног усавршавања наставника и стандарде обавезног основног образовања.

Радна група је дала преглед положаја и видљивости појединих најугроженијих друштвених група, али се дати примери и препоруке могу повезати и са другим групама које овим истраживањем нису обухваћене, с обзиром да је овде представљена општа слика о потребама даљег развоја учења о људским правима и заштити од дискриминације како би образовање заиста и представљало извор и основу развоја и учења о толеранцији и демократском друштву. Анализа обухвата и представља положај и видљивост неколико осетљивих група у нашем друштву: деца/одрасли са инвалидитетом, жене и припадници/це сексуалних мањина, а обрађене су теме насиља, видљивости у образовно-васпитном систему, употреба терминологије, приступа у циљу истицања важности принципа и вредности образовно-васпитног система у промоцији и развијању система заштите људских права, толеранције, недискриминације и солидарности.

Квалитетно образовање за свако дете подразумева развој и примену инклузивног образовања чији је један од принципа и учење о људским правима и учење за људска права, односно оно не подразумева само укључивање све деце у образовно-васпитни систем, већ и стварање таквог образовног система који ће развијати принципе демократског друштва, подучавати о недискриминацији и једнакости и стварати толерантне, ненасилне и демократски освешћене генерације грађана и грађанки. Циљ препорука надлежним органима је унапређење образовних садржаја, програма и материјала како би код ученика/

ца развијали уважавање различитости и поштовање људских права и оспособљавали их да у свом свакодневном животу доприносе развоју инклузивног друштва.

Циљеви образовања – Реч *инклузија* значи „укључивање“ и користи се, у ширем смислу, да означи процес демократизације друштва и препознавање и подршку групама које су маргинализоване и осетљиве. Овим групама је потребна друштвена подршка да би се „укључиле“ у живот заједнице. Циљ образовних политика и инклузивне праксе је стварање услова у којима је школа место где сва деца учествују и третирана су равноправно. Није довољно само обезбедити укључивање деце из друштвено осетљивих група у редован образовни систем, већ је потребно развијати и унапређивати методологију, обезбедити флексибилност и проходност у оквиру образовног система, створити ресурсе и др. Један од основа је и учење о људским правима и учење за људска права како би се ученици/це освестили и оспособили за препознавање и спречавање дискриминације, насиља, усвојили ставове и понашања која су базирана на поштивању људских права, уважавању различитости и толеранцији и на тај начин доприносили стварању отвореног, демократског и инклузивног друштва. Врло је важно да деца из осетљивих група која су укључена у образовање кроз уџбенике и наставне програме такође виде да ту припадају, да се обрађују теме које су њима битне, да у уџбеницима има слика деце која су њима слична, да постоје деца која користе колица, деца чија је боја коже тамнија, породице које се разликују од типичних и слично.

Највећи број деце из друштвено осетљивих група у Србији је или искључен из образовног система или им је приступ образовању отежан, а неретко трпе изолацију, искључивање, дискриминацију и насиље⁶¹. Истраживања и анализе различитих образовних актера показују свеprisутност насиља у школама у Србији, које додатно учвршћује и одржава дискриминаторно понашање и поступање⁶². Криза друштва у периоду транзиције утиче на кризу школе, чији су симптоми не само пад квалитета наставе него све већа учесталост различитих облика школског насиља. У наведеном друштвеном контексту, сама школа са ауторитарним облицима наставе, застарелим уџбеницима

61 Процене Министарства просвете и науке РС из 2010. године су да је две трећине деце са сметњама у развоју ван образовно-васпитног система, а ако и похађају школу, углавном су у сегрегисаним срединама (тзв. специјалне школе). Свега 4% ромске деце је укључено у предшколско образовање, а од укупног броја деце која упишу основну школу, само 30% завршава осми разред. Иако је обухват деце у образовном систему у Србији око 95% (у односу на укупну популацију деце), 5% деце која су искључена припадају друштвено осетљивим групама.

62 Детаљнија анализа и више примера дато је у Анексу бр. 4.: Насиље и дискриминација – перспективе превенције кроз образовни систем, Зоран Златковић – члан радне групе

и начином организације и руковођења, представља извор насиља над ученицима. Проблем насиља се не јавља само међу ученицима/цама, него такође трпе насиље од наставника/ца и осталог запосленог особља⁶³. Услед недостатка интеракције са вршњацима/кињама који/е су на било који начин „другачији“, али и услед свеопштег друштвеног неразумевања различитости а самим тим и одбацивања, продубљује се дискриминаторно понашање, насиље и искључивање⁶⁴.

Развој и примена инклузивног образовања смањује дискриминацију и доприноси уклањању баријера, од чега ће свака заједница имати вишеструку добробит и чиме ће се омогућити присуство, учешће и постигнућа сваког члана и чланице заједнице.

Међу основним принципима образовања су и једнако право и доступност образовања и васпитања без дискриминације и издвајања по основу пола, социјалне, културне, етничке, религијске или друге припадности, месту боравка, односно пребивалишта, материјалног или здравственог стања, тешкоћа и сметњи у развоју и инвалидитета, као и по другим основима, као и образовање и васпитање у демократски уређеној и социјално одговорној установи у којој се негује отвореност, сарадња, толеранција, свест о културној и цивилизацијској повезаности у свету, посвећеност основним моралним вредностима, вредностима правде, истине, солидарности, слободе, поштења и одговорности и у којој је осигурано пуно поштовање права детета, ученика и одраслог⁶⁵;

Законом о основама система образовања су утврђени и следећи циљеви: пун интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета и ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима; развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне

63 Подаци истраживања (Гашић-Павишић, 1998: 171-2) показују да је у испитиваним школама „распрострањена вербална агресија наставника према ученицима – једна четвртина испитаних ученика/ца је одговорила да их наставници/це вређају и исмејавају их... и да су предмет физичке агресије од стране наставника/ца – 13,7 %“).

64 Што се односа према другачијима тиче, 23,1% испитаника/ца извештава да је у њиховим школама присутно малтретирању хомосексуалаца. 22,6% испитаника/ца извештава да им смета када чују језик мањина у њиховим школама. 15,2% испитаника/ца извештава да избегава другачије особе. 21,7% испитаника/ца сматра да ученици/це са инвалидитетом не би требало да иду у редовну школу (Резултати истраживања спроведеног током 2010. године у оквиру пројекта „Србија, зона НЕНасиља“ Организације креативног окупљања – ОКО на узорку од 1005 испитаника/ца, ученика/ца средњих школа из Београда, Новог Сада, Смедеревске Паланке и Велике Плана алармира на хитну превентивну акцију.)

65 Члан 3. Закона о основама система образовања и васпитања (Сл.гласник РС бр.72/2009 од 03. септембра 2009. године)

сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства; развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, права на различитост и бризи за друге, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности; развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости.⁶⁶

Иако је започета реформа образовног система у Србији веома важна и већ показује прве резултате у погледу обезбеђивања приступа образовању деци из осетљивих и маргинализованих друштвених група, велики изазови стоје пред актерима образовног система, и то не само да обезбеде равноправност и приступ образовању свој деци, већ и да створе систем који ће учити о људским правима и недискриминацији у демократском друштву и развијати атмосферу прихваћености и уважавања сваког грађана/грађанке.

Да би ово било остварено, неопходно је да надлежни актери у образовном систему:

- а) развијају и унапређују наставне садржаје како би теме које код ученика/ца развијају толеранцију, уважавање различитости и поштовања људских права биле адекватно заступљене и квалитетно презентоване ученицима/цама,
- б) развијају и унапређују наставне материјале како би теме толеранције, уважавања различитости и поштовања људских права биле заступљене и доприносиле смањењу предрасуда и елиминацији стереотипа о различитим друштвеним појавама,
- в) развијају адекватне програме професионалног усавршавања за наставнике/це који ће им омогућити да унапреде знања и способности у области дечијих и људских права, недискриминације, родне равноправности, ненасиља.

Анализом наставних садржаја и уџбеника и прегледом резултата постојећих истраживања у области антидискриминације и поштовања људских права, долази се до следећих закључака:

Многи наставни садржаји и уџбеници за основну и средњу школу у Србији обилују употребом некоректног језика и терминологије када се говори о појединим друштвено осетљивим групама (нпр. инвалиди, деца са посебним потребама, идиоти када говоримо о деци/особама са инвалидитетом) и коришћењем родно неосетљивог језика; а такође и генерализацијама или интерпретацијама појединих друштвених

66 Члан 4. Закона о основама система образовања и васпитања, Сл. гласник РС, бр. 72/2009.

појава (родна равноправност, сексуална оријентација, укључивање и равноправан положај деце/одраслих са инвалидитетом, национална равноправност) који додатно продубљују постојеће предрасуде и стереотипе;

Припадници/це појединих друштвено осетљивих група су потпуно „невидљиви“ (нпр. особе са инвалидитетом, Роми, особе другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне), уопште се не помињу, нема текстова/садржаја о њиховом положају, нема фотографија, а и када се помињу – то су углавном негативне конотације, уопштени или дискриминаторни закључци и интерпретације који додатно учвршћују постојеће стереотипе и предрасуде.

Недовољно је садржаја и тема о људским правима, дечијим правима, недискриминацији, поштовању и уважавању различитости (осим у предмету Грађанско васпитање).

Примери:

Грађанско васпитање – предмет Грађанско васпитање је један од основних начина стицања знања и вештина о ненасилној комуникацији, решавању конфликта, толеранцији, солидарности, дечијим и људским правима и демократији у оквиру образовно-васпитне установе. Иако је Грађанско васпитање један од два обавезна изборна предмета у основној и средњој школи, каталог уџбеника одобрених за употребу у основној школи⁶⁷ показује забрињавајуће одсуство уџбеника из грађанског васпитања⁶⁸ – постоје само приручници за Грађанско васпитање за наставнике/це. Прегледом приручника за наставнике/це, проналазимо да овај предмет обухвата све важне теме – дечија права и упознавање са Конвенцијом о правима детета, ненасилну комуникацију, солидарност и сарадњу, учење о људским правима, демократију и демократско грађанско друштво, партиципацију и активизам.

Приручници⁶⁹ дају јасан и детаљан преглед метода, приступа у раду, прилагођавања, комуникације на релацији наставни/ца-ученици/це, ученици/це-ученици/це, циљева учење и подучавања, процену и самопроцену, као и радионице за сваку тему у оквиру плана и програма за одређени разред. Међутим, приметно је да се сви ови концепти подучавају и обрађују у односу на општу популацију са веома

67 Извод из регистра одобрених уџбеника – Каталог уџбеника за предшколску установу и основну школу одобрених за школску 2011/2012. годину, Министарство просвете Републике Србије, <http://www.mp.gov.rs/page.php?page=80> приступљено 03.03.2011.

68 Два уџбеника за I разред, један за II, један за III, један за IV, док за V, VI, VII, VIII разред не постоје уџбеници

69 Анализа је обухватила све приручнике за наставнике/це за свих осам разреда основне школе

малим освртом на осетљиве и маргинализоване групе деце. Не постоје конкретни примери и радионице о учењу о и разумевању различитости у односу на конкретно дете и/или групу деце која су маргинализована (на пример, дете са инвалидитетом или дете ромске националности). Наиме, на који начин наставници/це објашњавају појединачне карактеристике деце из осетљивих група, коју терминологију и приступ користе остаје нејасно, односно остаје на слободном избору и извођењу наставника/це. Не постоје радионице о разумевању инклузивног образовања и инклузивног друштва, положаја деце и особа из осетљивих група, карактеристичних тешкоћа или изазова са којима се суочавају одређене друштвене групе. Ако узмемо у обзир да наставници/це истичу потребу за више обука у овој области, да каталог стручног усавршавања не даје програме са овим темама, као и опште непознавање концепта људских права и недискриминације у Србији долазимо до закључка да су одређене друштвене групе или потпуно невидљиве у образовном процесу или је представљање ових тема препуштено личној интерпретацији наставника/ца што представља реалан ризик. На пример, осим веома ретких примера помињања деце са сметњама у развоју (уз коришћење неадекватне терминологије – физички и/или ментално ометен/а, посебне потребе; помињање само у контексту волонтерског ангажовања у организацијама које раде са овом друштвеном групом), оно што највише забрињава је одсуство и невидљивост деце са сметњама у развоју у уџбеницима, плановима и програмима Грађанског васпитања. Овај закључак се једнако односи и на децу/особе из других осетљивих група.

Такође је важно имати у виду да предмет Грађанско васпитање не похађају сви/е ученици/це. Чак 70,72% испитаних наставника/ца сматра да би статус предмета Грађанско васпитање могао бити унапређен организовањем обука за извођење наставе и наводе да им је потребно додатно професионално усавршавање за одређене области, доступна литература, приручници. Забрињавајући податак је да наставници/це сматрају да би предмет могао бити унапређен и избацивањем неких тема из плана и програма, а теме које наводе се односе на организацију и структуру власти, дечија права, партиципацију⁷⁰. Потребно је у садржај Грађанског васпитања укључити радионице које се директно баве облицима дискриминације, насиљу као екстремном виду дискриминације и последицима насиља. Такође, неопходно је уврстити радионице о сексуалним, верским и националним мањинама, деци са сметњама у развоју, деци из социјално нестимулативних средина, али и представити ученицима/цама антидискриминационе законе и друга законска акта која штите мањине.

70 Процена ефеката Грађанског васпитања, Александар Бауцал, Тамара Цамоња Игњатовић, Мирјана Тркуља, Смиљана Грујић, Радмила Радић Дудић, 2009

Неадекватна и дискриминаторна терминологија и приступ деци и одраслима са инвалидитетом – Изводи из уџбеника Психологија за други разред Гимназије, Никола Рот, Славољуб Радоњић, Завод за уџбенике и наставна средства, 1992:

„Од особе која је душевно заостала, од идиота, није могуће ни у најбољим условима створити интелигентну особу“⁷¹. „Када се неко сувише повуче у „свет маште“ за њега се каже да је постао аутистичан, окренут себи и без контакта са реалношћу“⁷² – Неретко се чују сличне изјаве од стране доносилаца одлука, политичара/политичарки, стручне јавности који уводе нову терминологију повезујући стања и/или инвалидитет (најчешће аутизам) са општим друштвеним појавама, желећи да их представе као нешто што је херметички затворено, без емоција, социјалног контакта, разумевања. На тај начин се деца и одрасли са аутизмом негативно представљају у јавности, а предрасуде постају још израженије.

„Особе са умним количником испод 70 сматрају се умно заосталим“; „Дакле, 5% људи је или умно заостало или умно надарено“, Поднаслов лекције Умна заосталост: „По устаљеним нормама рачуна се да су умно заостала деца она чији је умни количник испод 70. Умна заосталост може бити различитог степена. Обично се разликују три групе умно заосталих особа: дебили или морони, имбецили и идиоти. Умни количник дебила креће се између 50 и 70. Одрасли дебили имају умни узраст од 8 до 12 година. Овај вид умне заосталости је најчешћи. Иако имају интелигинцију испод просека, дебили се, уз посебан напор и посебном обуком, могу научити да пишу, па и да заврше основну школу. Они се могу оспособити и за једноставнија занимања, која веома често успешно обављају. Умни количник имбецила је између 20 и 50. Одрасли имбецили имају умни узраст између 3 и 7 година. Могу да науче да говоре, али не и да пишу и читају. Идиоти су најтеже умно заостале особе. Њихов умни количник је испод 20, а умни узраст одраслих идиота је испод 3 године. Они не успевају да добро науче да говоре, не могу се оспособити да самостално обављају неке послове, а често нису ни у стању да одржавају личну хигијену или да се сами хране.“⁷³.

Ова терминологија, као и „категоризација“ деце и одраслих са интелектуалним тешкоћама је давно превазиђена и застарела и у стручној јавности, обилује предрасудама и унапред постављеним (и претпостављеним) капацитетима и могућностима ових особа. Осим што је терминологија потпуно некоректна (временом су изрази „дебил“, „имбецил“, „идиот“ постали део сленга, односно терминологије која

71 Лекција Развитак психичког живота човека, поднаслов Онтогенетски развој, испитивање улоге наслеђа, страна 22

72 Лекција Мишљење, поднаслов Врсте мишљења, страна 80

73 Лекција која се односи на индивидуалне разлике, стране 86-87

особе омаловажава и вређа⁷⁴), највећи проблем са овом лекцијом је приступ деци/особама са интелектуалним тешкоћама, који је медицински, заснован на сегрегацији и одређивању онога што једна особа не може, а самим тим су и одбачени као равноправни учесници/це у животу. Како је инклузивно образовање почело да се развија и примењује у нашем образовном систему, оваква класификација мора бити потпуно избачена (замислимо да овај разред похађа ученик/ца са интелектуалним тешкоћама и какав је однос наставника/це и вршњака према њему/њој).

Родни стереотипи (инклузивно образовање у области рода) – Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности као један од својих битних циљева препознаје остваривање родне равноправности у образовању. Иако се с правом истиче да наше законодавство нема дискриминаторних родних одредби у законима који уређују област образовања,⁷⁵ такође се наглашава одсуство посебне родне осетљивости, како у погледу садржаја школских програма, тако и у погледу језика.⁷⁶ Национална стратегија инсистира на неопходности промене традиционалистичко-патријархалног модела и на ојачању капацитета самог образовног система, које је могуће спровести променом наставних програма и садржаја, те обуком наставног кадра на свим нивоима.⁷⁷ Постојеће студије и анализе о заступљености родне равноправности у настави⁷⁸ потврђују потребу континуираног и систематичног рада на промени постојећег модела у образовању.

74 Иста је ситуација са терминима који означавају сензорни или моторни инвалидитет једне особе који су временом постали увредљива терминологија за све особе у сленгу („слепац“, „глув“, „ретард“ итд)

75 Чему у прилог иде Устав републике Србије (чл. 48 и 49), као и Закон о основама образовања и васпитања (чл. 3).

76 Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности, Службени гласник РС, 55/05, 71/05-исправка, 101/07 и 65/08, стр. 18. (Од сада у тексту наводиће се само као Национална стратегија)

77 Исто., стр. 21.

78 Види Дијана Плут, „Презентација стања родних стереотипа у Србији“, Превазилажење родних стереотипа у основном образовању, Отворено друштво ЦГ и Женска акција, 2004; Биљана Бранковић, Тања Игњатовић и Марина Богдановић, Родна равнправност у школи, пројект „Школа за равноправност“, Центар за женске студије, 2004; Драгана Стјепановић-Захаријевски, Данијела Гавриловић и Невена Петрушић, образовање за родну равноправност, УНДП, 2010. Такође видети и Ана Коларић, „Смех и сузе српског образовања: родни и етнички стереотипи у читанкама за српски језик и књижевност у основној школи“, Реч, но. 76/22, 2008; Иван Грахек (ур.), Шта је писац хтео да каже? Анализа читанки за предмет Српски језик за седми и осми разред основне школе, Београдска омладинска група Хелсиншког одбора за људска права, Београд, 2009.

Иако је број женске и мушке деце која похађају основну школу приближно једнак,⁷⁹ у уџбеницима који би требало да на родно осетљив и недискриминативан начин представљају сву децу, дакле, и женску и мушку, квантитативна анализа показује бројчану несразмеру. Примера ради, у уџбенику за Природу и друштво за трећи разред⁸⁰, женски ликови се јављају у 48, мушки у 80 случајева⁸¹. Када је реч о заступљености породичних и професионалних улога ликова у уџбенику Завода, засебних жена је укупно 48, мушкараца пак 91. Поред бројчане несразмере, њихов приказ захтева далеко већу пажњу: уколико се приказује занимање, жене су квантитативно најзаступљеније у стереотипним улогама – васпитачице, учитељице и медицинске сестре (што, колико год да одговара стварности, нису једине професије којима се жене данас баве, нити оне ексклузивно [треба да] припадају женама); пољопривредници и представници других професија су по правилу мушкарци (0/18 и 2/7, Завод; 2/25, Креативни центар).⁸² Несразмера у броју видљиво расте како се иде ка вишим разредима основне школе. Квалитативна анализа подразумева „шире“ читање уџбеничких материјала и ту спада разматрање особина/карактера/способности приказаних ликова, да би се разумело како уџбеници позиционирају полове у односу на друштвена очекивања, и пренесено, како сами ученици/е треба да се позиционирају у друштву да би та очекивања испунили/е. Уџбеник за Социологију за четврти разред средње школе то показује: личне особине приказане су у 62 случаја, од чега су мушкарцима приписане агресивност, одговорност, снага и предузимљивост, а женама слабост/пасивност, емотивност, кокетност итд.⁸³ Анализа језика треба да прикаже на који се начин – неутрално, родно одређено и стереотипно родно одређено – користе именице/заменице у наставним материјалима. Иако се не може очекивати да се књижевна дела која се обрађују у читанкама за српски језик „преводе“

79 Национална стратегија, стр. 18.

80 Завод за уџбенике и наставна средства

81 Слично је и са уџбеником чији је издавач Креативни центар, 93/159

82 Драгана Стјепановић-Захаријевић ет ал., Нав. дело, стр. 61-67.

83 Исто, стр. 101. Сличну поруку нуди и квалитативно-квантитативна анализа Читанке за српски језик за VII разред у којој се мушки и женски ликови јављају у следећим својствима: (мушки лик) принц, цар, јунак, властелин, ага, чобанин, хајдук, јатак, видар, кујунџија, утемељитељ/отац/ бранитељ нације, песник, научник, сликар; (женски лик) објект чежње, лепотица, супруга, (стара) мајка, (верна) љуба, удавача, царица, проклета владарка, бабетина, крчамрица, неповерљива властелинка (в. Милан Шкобић, „Модели жене и породице и односи унутар породице у читанкама за седми и осми разред основних школа у Србији, у Шта је песник хтео да каже, стр. 11.) Овај пуки низ указује на многострукост и начелно позитиван приказ улога мушких ликова, те на одсуство варијетета у случају женских ликова и стереотипно задржавање поделе на „добре“ и „лоше“ жене.

на родно осетљив језик, неопходно је, у складу с могућностима српског језика, водити рачуна о несексистичкој употреби говора.⁸⁴ Примера ради, сваки уџбеник који се обраћа ученику/ци мора то учинити на адекватан начин, односно узимајући у обзир његов/њен пол⁸⁵.

Анализа Читанке за српски језик за осми разред основне школе преваходно отвара питања родне неравноправности у области образовања и потврђује доминантни патријархални дискурс на више нивоа:

– од укупно 77 текстова, које су написали или приредили 61 аутор и ауторка, однос између аутора и ауторки текстова је 97,56% : 2,44%,

– ниједан од романа који су предложени у Читанци није написала жена,

– светска књижевност представљена је са укупно 8 књижевника, а ниједна књижевница међу њима,

– поларизација тема књижевних текстова: са једне стране су јунаци који се боре за слободу и правду а појављују се у 12 књижевних текстова, а насупрот њима, 28 текстова говоре о жени: оне су предмет жудње, слави се њихова лепота, тајанственост, недоступност

– препознаје се више него јасна подела на јавну и приватну сферу,

– друштвене улоге ликова текстова и књижевних дела шаљу јасну стереотипну слику жене, њена најважнија улога је да буде украс друштва, предмет љубави и жудње,

– жене су на илустрацијама заузеле 4,48% простора, а само једна илустрација приказује жену-историјску личност, без упућивања ђака на њену професију и успехе које је постигла.

Ова анализа недвосмислено показује низ стереотипа о породичним обрасцима, родним и полним улогама који се преносе путем образовног процеса. Резултати потврђују раније тезе да образовни материјал за наставне јединице није родно осетљив, ни у језику којим се обраћа ђацима, нити у порукама које су саставни део корпуса знања који ђаци завршне године основне школе треба да усвоје. Самим тим, циљеви и задаци програма образовања и васпитања нису испуњени у области укидања родних стереотипа и традиционалног приказивања улоге жена у друштву.

84 О томе видети опширно и с бројним примерима, Свенка Савић, Маријана Чанак, Вероника Митро и Гордана Штасни (ур.), Род и језик, Женске студије и истраживања и Футура публикације, Нови Сад, 2009.

85 „Како би ти то рекао/изразио?“ ваља превести у „Кажу ти/Изрази се на свој начин“ и сл, или алтернирањем оба пола на различитим местима.

Видљивост и поштовање људских права сексуалних мањина – Хомофобија⁸⁶ је препозната као инструмент искључења, дискриминације и/или насиља над ЛГБТТИАQ⁸⁷ грађанима и грађанкама пре свега, а потом и над свим грађанкама/грађанима које/и се према овој мањинској групи афирмативно односе. Хомофобија није урођена нити нужна људска одлика, већ представља вредносну, односно идеолошку позицију⁸⁸ која се усваја како примарном (породица), тако и секундарном (школа) социјализацијом, а (ре)продукује се кроз дискурзивне праксе утемељене на незнању, замагљивању и/или утаји чињеница, емпиријских истраживања и научних закључака.

Да би образовни систем био у функцији стварања отвореног и толерантног друштва, део његовог садржаја мора се у потпуности изменити (и/или уклонити). Тиме би се зауставило даље укоренивање хомофобије, предрасуда и стереотипа, али и репродуковање нетачности и незнања уперених против нехетеросексуалних (ЛГБТТИАQ) појединаца/појединки, чиме се ЛГБТТИАQ популација дискриминише, а све малолетне особе које се школују лишавaju права на тачност информација и знања која се образовањем стичу. Низ отворено дискриминативних примера садржаја појединих средњошколских учила који су наведени потичу из брошуре *Ка нехомофобичној средњој школи*⁸⁹, која садржи квалитативну и квантитативну анализу уџбеника из социологије, историје уметности, филозофије, биологије, психологије и Устава и права грађана у употреби током 2007. године. У разматрању тематике рода, сексуалности и хомосексуалности у

86 Овај документ фокусира на потребу елиминације хомофобије као инструмента искључења на основу сексуалне различитости, иако ЛГБТТИQ особе могу бити вишеструко дискриминисане и по другим особама, рецимо инвалидитету, раси, образовном/социјалном статусу, родном режиму (жене), верској припадности, итд.

87 Акроним „ЛГБТТИАQ“ је међународно признат и усвојен политички коректан начин језичког обележавања легитимних нехетеронормативних сексуалних оријентација, односно родних и полних идентитета особа (у претходном тексту „сексуалних мањина“, у овом документу ће се користити оба термина у зависности од контекста) чији укупан број у сваком друштву износи око 10% целокупне популације. Појединачно, „Л“ означава лезбејке, „Г“ гејеве, „Б“ бисексуалце/ бисексуалке, „Т“ трансродне особе, „Т“ трансполне особе, „И“ интерсексуалке/интерсексуалце, „А“ асексуалне и „Q“ особе квир (нехетеронормативне) сексуалне егзистенције.

88 На нивоу режима који су се темељили на хомофобији подсећамо на нацистичку Немачку где су хомосексуалци убијани у концентрационим логорима.

89 Види *Ка нехомофобичној средњој школи*. Анализа дела средњошколских уџбеника у вези са третманом хомосексуалности. Уредник: Душан Маљковић. Београд, 2008.

уџбенику из социологије,⁹⁰ налазимо да се „хомосексуалност (и друге мањинске праксе и идентитети), као тема, питање и појава не помиње нигде, ни у ком облику, ни у најимплицитнијем садржају. Читаоци ове књиге не могу из ње стећи никакву идеју да нешто такво постоји, нити у друштвеној стварности, нити у социологији, као предмет истраживања и промишљања. Целокупна област рода и сексуалности једва да је представљена.“ У уџбенику за предмет Устав и права грађана⁹¹ аутор анализе⁹² између осталог налази да иако је „проблематици људских права посвећено читаво треће поглавље овог уџбеника“, и упркос томе што су права сексуалних мањина „саставни део људских права у многим државама света“, „у самом уџбенику се она нигде не помињу“. Уџбеник из филозофије⁹³ је потпуно родно несензибилан и неосетљив на сексуалне разлике, „политички нерелевантан (а опет конзервативно позициониран)“, да „нигде не деконструише стереотипе као изворе нетолеранције, нити позива на њихово преиспитивање, тако да не служи доминантном тренду васпитања за демократију, нити доприноси вредностима тзв. отвореног друштва. Невидљивост хомосексуалности као друштвеног феномена доприноси њеном останку „у сфери прохибиране склоности, са свим саприпадајућим предрасудама“.

Ауторка анализе уџбеника за предмет историја уметности⁹⁴ уз закључак да је (хомо)сексуалност „потпуно незаступљена у уџбенику“, у ком је представљена „историја ликовних уметности коју су стварали не нужно асексуални колико пре свега хетеросексуални (имплицитно: не-хомо и не-бисексуални, камоли трансродни) људи и тек понека жена“. Дакле, уџбеник је написан „у складу с патријархалним вредносним системом који на јасан начин нормира сексуално понашање“ и да је због тога „сексуалност која прелази оквире таквог понашања схваћена као социјална претња“.

90 Анализа уџбеника Социологија за III разред стручних школа и четврти разред гимназије (издавач: Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2005.) чији су аутори Милован Митровић и Сретен Петровић изложена је на странама 11-27 поменуће брошуре.

91 Аутор уџбеника за 3. и 4. разред стручних школа и 4. разред гимназије (издавач: Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2005.) је Радошин Рајовић.

92 Стране 29-52 брошуре.

93 Аутори уџбеника за 4. разред гимназије и средње стручне школе су Миле Савић, Владимир Н. Цветковић и Ненад Цекић (издавач: Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2004.). Анализа уџбеника је на странама 55-80 брошуре.

94 Ауторка уџбеника за 1. и 2. разред ликовне и 3. разред угоститељско-туристичке школе је Видосава Галовић (издавач: Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2003.).

Анализа различитих средњошколских уџбеника из психологије⁹⁵ показује да се хомосексуалност спомиње на свега два места од којих се на једном отворено патологизује свођењем на „поремећен однос хормона“. У уџбенику психологије за туристичке, угоститељске и школе за личне услуге налазимо да се „хомосексуалност помиње на само два места и то у одељку посвећеном проституцији!“, и то у проблематичном контексту где се истополна сексуално-емотивна оријентација помиње после „зоофилије и некрофилије (облике понашања који су у свим класификацијама сврстани у психике поремећаје) и то у оквиру дела о проституцији који се третира као патолошки друштвени феномен“.

Унапређење програма професионалног усавршавања наставни-ка/ца – У извештају „Како су науспешнији образовни системи на свету постали успешни“⁹⁶ наводи се да је чинилац који највише утиче на разлике у учењу квалитет наставног особља, односно квалитет подучавања. Континурано учење и професионално напредовање запослених у образовању је један од основних фактора развоја и унапређења образовно-васпитног система у једној земљи као и образовних постигнућа ученика/ца и целокупног развоја друштва.

Каталог програма сталног стручног усавршавања наставника/ца, васпитача/ица, стручних сарадника/ца и директора/ки за школску 2010/2011. годину садржи 826 програма. Комисије Завода за унапређивање образовања и васпитања одобриле су 808, а Педагошки завод Војводине 18 програма. Министар просвете РС прописао је листу приоритетних области за период од три године, и то:

- а) Превенција насиља, злостављање и занемаривање,
- б) Превенција дискриминације,
- в) Инклузија деце и ученика са сметњама у развоју и деце и ученика из друштвено маргинализованих група, као и индивидуални образовни план.

И поред приоритета анализом садржаја програма за стручно усавршавање може се закључити да постоји мањак програма који унапређују сензибилизацију запослених у образовању за антидискриминативно и ненасилничко понашање у школи. У одељку

95 Анализа уџбеника репродукована је на странама 117-149 брошуре, а њихов комплетан списак дат је на страни 119.

96 How the world's best-performing school systems come out on top, September 2007; <http://www.smhc.cpre.org/wp-content/uploads/2008/07/how-the-worlds-best-performing-school-systems-come-out-on-top-sept-072.pdf>; превод делова извештаја доступан у публикацији „Инклузивно образовање = успешан образовни систем, професионалне компетенције за инклузивно образовање“, Наташа Милојевић и Валентина Завишић, Иницијатива за инклузију ВеликиМали, март 2011.

за срpski језик нема ни једног програма везаног за родно осетљив језик, ненасилну комуникацију и сл. Програми који се односе на област библиотекарства требало би да садрже програме који су усмерени на доступност уџбеника за ученике/це са сметњама у развоју и са инвалидитетом. Од 24 програма који се односе на друштвене науке само један се бави сензибилизацијом питања идентитета и дискриминације. Програми биологије за основну, а пре свих програми у одељку Медицина за средњу школу треба да се односе и на питања сексуалног идентитета, сексуалне оријентације, пола, рода и родних улога, као и програме везане за репродуктивно здравље младих. Посебно је мали број програма за усавршавање у области методике наставе (свега пет програма), од којих ниједан није сензибилисан на питања дискриминације. Приметна је употреба термина „посебне потребе“ у самом Каталогу, а притом је инклузија такође један од приоритета. У одељку здравствено васпитање само један програм је посвећен вршњачком насиљу и само један инклузији. Неопходно је да у овом одељку буду програми који се односе на последице насиља и улогу здравствених радника и антидискриминације. Највећи број програма налази се у делу *Васпитни рад и општа питања наставе* (199) од којих су само 12 директно усмерени на насиље, два на инклузију и два на родну равноправност. Приметан је изостанак програма који се односе на упознавање националних и верских мањина, а програми за усавршавање наставника/ца за извођење верске наставе не постоје. Општа препорука је да се повећа број програма за стручно усавршавање који се односе на конкретне облике дискриминације – ксенофобију, шовинизам, сексизам, хомофобију, антисемитизам и др. Такође, потребан је већи број програма који се односе на заштиту људских и мањинских права, превенцију насиља, али и повећања свести о последицама насиља. Потребно је да се у обавезне програме за усавршавање наставника/ца уврсте они који се односе на прихватање различитости и то пре свега младих са инвалидитетом и сметњама у развоју и особа другачије сексуалне оријентације од хетеросексуалне, као и оних који се односе на националне мањине, али обезбедити и програме професионалног усавршавања који воде промени методологије рада и наставних средстава – групни, мултимедијални, тимски рад наставника/ца и стручних сарадника/ца уз употребу интерактивних метода и техника и савремених наставних средстава, као и подизању свести наставника/ца да својом интерпретацијом и приступом наставном садржају могу да дискриминишу и подстакну насилничка понашања. Надаље, неопходно је обезбедити механизме праћења примене знања и вештина стечених на обукама, као и механизме за спречавање дискриминаторног говора или понашања према ученицима/цама, као и реаговање на такве ситуације. Посебна препорука је да надлежне образовне институције обезбеде да сви факултети који школују наставнике/це укључе у своје академске програме одговарајуће предмете/курсеve и уче их о типовима дискриминације, узроцима и последицама насиља али и начинима превенције.

Повереница за заштиту равноправности, сагласно чл. 33. т. 7. и 9. Закона о забрани дискриминације, упућује препоруку Министарству просвете и науке Републике Србије ради предузимања мера из своје надлежности којима ће обезбедити да наставни планови и програми и наставних материјала буду усаглашени са принципима образовања за људска права и инклузивно друштво.

Повереница је слободна да Министарству просвете и науке укаже да се у првом Годишњем извештају за 2010. годину, упућеном Народној скупштини Републике Србије, једна од укупно седам препорука за унапређивање равноправности и сузбијање дискриминације односи на област образовања. У Извештају је препоручено да се у наставне и студијске програме, као и у уџбенике и друге наставне материјале, интегришу теме које код ученика/ца студената/ студенткиња развијају културу мира, толеранције, разумевања различитости и недискриминације.

Прилози чланова и чланица радне групе:

1. Инклузивно образовање у области рода, Адриана Захаријевић,
2. Невидљивост деце са сметњама у развоју у процесу развоја и примене инклузивног образовања, Биљана Јањић (Иницијатива за инклузију ВеликиМали),
3. Препоруке за побољшање садржаја наставних средстава и уџбеника у основним и средњим школама у правцу поштовања људских права сексуалних мањина, друштвене инклузије и равноправности, Ивана Пражић (GSA, Gayten – LGBT),
4. Насиље и дискриминација – перспективе превенције кроз образовни систем, Зоран Златковић (Организација креативног окупљања – ОКО),
5. Анализа родних стереотипа и традиционалних приказа жене у Читанци за Српски језик за осми разред основне школе, Ђурђица Ергић (Бибија – Ромски женски ценар).

2.6. Препорука Народној банци Србије за уклањање дискриминаторног услова за коришћење банкарских услуга (дел. бр. 966/2011 од 24. 8. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прати спровођење закона и других прописа који се тичу забране дискриминације и препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (члан 33. тачке 7. и 9. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКУ

1. Народна банка Србије предузеће одговарајуће мере, у оквиру својих законских овлашћења, како би се елиминисао дискриминаторни услов *горње границе старосног доба* за коришћење банкарских услуга, који пословне банке прописују својим општим актима.

2. Народна банка Србије обавестиће Повереницу за заштиту равноправности о планираним мерама у циљу поступања по овој препоруци, у року од 30 дана.

Образложење

Поступајући по притужбама грађана и грађанки које су се односиле на услуге које банке нуде физичким лицима, Повереница за заштиту равноправности је уочила да већина пословних банака у Србији коришћење банкарских услуга (позајмице по текућем рачуну, кредити и сл.) условљава старосним добом клијената. Наиме, често банке прописују да одређену банкарску услугу могу да користе нпр. „особе до 70 година“ или „не старији од 67 у моменту отплате кредита/позајмице“. Одређивањем услова *горње границе старосног доба за коришћење банкарске услуге*, банке непосредно дискриминишу грађане и грађанке на основу личног својства – старосног доба, и то тако што ускраћују право одређеној групи људи (старијима од горње прописане границе) да користе банкарске услуге.

Законом о забрани дискриминације је прописано да акт дискриминације означава свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу,

осуђиваности, *старосном добу*, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима⁹⁷, док је чланом 23. став 1. изричито забрањено дискриминисати лица на основу старосног доба.

Повереница за заштиту равноправности не оспорава право банака да врше процену кредитне способности и кредитног ризика у сваком појединачном случају, јер имају легитиман и на закону заснован интерес да пласирањем средстава обезбеде одговарајућу добит, што подразумева и адекватну процену кредитног ризика приликом одобравања коришћења одређене услуге. Међутим, то не даје право банкама да искључују, односно, онемогућавају приступ банкарским услугама читавим групама грађана на основу неког личног својства, у овом случају старосног доба. Свака банкарска услуга мора да буде доступна свим грађанима под једнаким условима, а у појединачним случајевима банке имају овлашћење да процењују да ли одређени клијент испуњава услове за коришћење одређене банкарске услуге.

Како прописивање дискриминаторног услова *горње границе старосног доба* није изолован случај, већ представља уобичајени начин поступања банака, Повереница за заштиту равноправности има овлашћење и обавезу да Народну банку Србије, која врши контролу законитости пословања банака, обавести о уоченој појави и препоручи мере којима ће се обезбедити остваривање равноправности.

Сагласно члану 33. став 1. тачка 9. Закона о забрани дискриминације, Повереница за заштиту равноправности дала је препоруку Народној банци Србије ради предузимања мера, у оквиру својих законских овлашћења, којима ће се отклонити непосредна дискриминација на основу старосног доба у коришћењу банкарских услуга.

⁹⁷ Закон о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), чл. 2. ст. 1. т. 1.

2.7. Препорука Влади Републике Србије за усвајање Националне стратегије за борбу против дискриминације (дел. бр. 1089/2011 од 6. 10. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прати спровођење закона који се тичу забране дискриминације и препоручује органима јавне власти мере за остваривање равноправности (чл. 33. т. 7. и 9. Закона о забрани дискриминације („Сл. гласник РС“ бр. 22/2009), повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКЕ

1. Ради остваривања пуне и ефективне равноправности у друштвеним односима, потребно је у што краћем року припремити и усвојити *Националну стратегију за борбу против дискриминације*, којом би се утврдиле свеобухватне и координисане мере и активности за спречавање и сузбијање дискриминације и остваривање равноправности.

2. У циљу операционализације *Националне стратегије за борбу против дискриминације*, потребно је усвојити акциони план за спровођење планираних мера и активности, са прецизно дефинисаним задацима, носиоцима активности, индикаторима и роковима за реализацију.

Образложење

Република Србија придаје велику важност сузбијању дискриминације и остваривању равноправности и настоји да поштује и примењује највише међународне и европске стандарде у овој области. Сагласно томе, заокружила је национални антидискриминациони нормативни оквир, усвојила и учинила делом свог законодавства најважније универзалне и регионалне споразуме у овој области и радила на усвајању и националној примени факултативних протокола уз те споразуме. Избором поверенице за заштиту равноправности у мају 2009. године, успостављена је самостална и независна национална институција, којој је намењена кључна улога у спречавању дискриминације и унапређивању заштите равноправности.

Упркос извесним позитивним помацима на плану спречавања дискриминације, ова негативна појава још увек је веома раширена. О томе сведоче подаци о броју притужби које су упућене Поверенику за заштиту равноправности, извештаји појединих државних органа и организација цивилног друштва које прате ову појаву и упознате су са негативним искуствима грађанки/грађана, као и резултати истраживања јавног мњења. Наводимо неколико кључних података који ове наводе потврђују.

У досадашњем периоду Поверенику за заштиту равноправности, самосталном и независном државном органу специјализованом за борбу против дискриминације, упућено је 330 притужби због дискриминације. Међу њима су најбројније притужбе због дискриминације по основу националне припадности (17%), сексуалне оријентације (16%), инвалидитета (7,29%), политичког и синдикалног чланства (4,8%), притужбе због вишеструке дискриминација (4,2%), као и притужбе због дискриминације по основу пола, старосног доба и других личних својстава. У притужбама се указује на дискриминацију у различитим областима друштвеног живота, с тим што су доминантне притужбе због дискриминације у сфери рада и запошљавања (33,4%), у јавној сфери (15,8%), у правосуђу (9,7%), раду државних органа (8,2%), пружању услуга (6,1%), пензијском осигурању (3,6%) и образовању. Посебно забрињава да је највећи број притужби због дискриминације поднет против органа јавне власти (41%) и установа (17,6%), док је против послодаваца поднето око 19% притужби, а против појединаца/ појединки око 14% притужби.

У протеклом периоду Повереник за заштиту равноправности издао је седам опомена, више од 15 препорука органима јавне власти и преко 25 упозорења и саопштења јавности. Забрињавајуће је да поједини државни органи и органи локалне самоуправе игноришу препоруке Повереника или их јавно оспоравају, што смањује ефективност деловања овог органа у сузбијању дискриминације и отежава отклањање последица дискриминације.

Према Извештају Повереника за заштиту равноправности за 2010. годину,⁹⁸ најраширенији видови дискриминације су структурална и индиректна дискриминација жена, чији су кључни узроци чврсто укоревени, традиционални, патријархални стереотипи у вези са улогама и обавезама жена и мушкараца у породици и друштву.

Такође је веома раширена и дискриминација на основу националне припадности/ етничког порекла. Постоје проблеми у остваривању појединих мањинских права, при чему остваривање ових права отежава или онемогућава недостатак подзаконских аката, упутстава, правилника и других аката које би органи управе требало да донесу. Најчешће жртве дискриминације по националној припадности/ етничком пореклу јесу Роми. Многи етнички мотивисани напади на особе из ромске популације нису истражени и санкционисани на одговарајући начин. Говор мржње усмерен ка Ромима чест је и широко распрострањен, али се ретко и неадекватно кажњава. Још увек је актуелан проблем недостатка личних докумената са којим се суочавају припадници/це ромске популације, што им отежава или онемогућава остваривање права. Многи случајеви изазивања националне, расне

98 <http://www.ravnopravnost.gov.rs/files/Redovan%20godisnji%20izvestaj%202010.pdf>.

и верске мржње и нетрпељивости не наилазе на адекватну реакцију надлежних органа, а рад на њиховом процесуирању често је спор и неефикасан. Према неонацистичким и фашистичким организацијама и удружењима која заговарају мржњу и нетрпељивост према припадницима националних мањина не предузимају се делотворене мере како би се спречило њихово деловање.

Особе са инвалидитетом још увек су изложене разним видовима непосредне и посредне дискриминације у свим областима друштвеног живота. Према оцени самих особа са инвалидитетом, дискриминација је најизраженија у области образовања, приступачности јавних објеката и површина и запошљавања. Иако су започеле активности на остваривању инклузивног образовања, још увек су чести случајеви дискриминације деце са сметњама у развоју, са физичким и менталним инвалидитетом. Највећи број факултета, основних и средњих школа, студентских домова и интерната није приступачан и физички прилагођен особама са инвалидитетом. Евидентно је да су многи други јавни објекти и површине неприступачни особама са инвалидитетом. Дискриминација ових особа евидентна је и у коришћењу здравствених услуга, као и у области запошљавања приликом. Иако је примена Закона о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом дала извесне резултате, још увек није остварен задовољавајући ниво њихове инклузије у радни процес.

Дискриминација по основу сексуалне оријентације такође је веома раширена појава и у јавним и у приватном простору, првенствено због екстремно негативне друштвене перцепције ЛГБТ особа (лезбејке, гејеви, бисексуалне и трансродне особе) и високог нивоа хомофобије. ЛГБТ популација спада у најрањивије групе јер се свакодневно суочава са маргинализацијом, дискриминацијом, шиканирањима, претњама, насиљем и говором мржње. Специфичност положаја ЛГБТ популације се огледа и у чињеници да су они једина група чије се право на јавно окупљање оспорава и око којег се последњих година води дебата у јавности, упркос томе што постоји уставна гаранција слободе окупљања. Годинама уназад случајеви насиља и дискриминације над ЛГБТ особама нису наилазили на адекватну реакцију надлежних институција система, нити су предузимане мере да се јавност сензибилише и промовише толеранција према сексуалним мањинама.

Постоје проблеми у остваривању равноправности црква и верских заједница, као и верника који им припадају, који су везани за поједина законска правила о „традиционалним“ верским заједницама, садржаним у Закону о црквама и верским заједницама. Забележени су и случајеви дискриминације представника верских мањина, случајеви вандализма, говора мржње, физичких напада, као и негативни медијски извештаји у којима се ове заједнице називају „сектама“, а припадници „сатанистима“ и „девијантним“ особама. Истраге о овим догађајима углавном су споре и неделотворне.

Раширена је и дискриминација по другим основима, као што су брачни и породични статус, старосно доба, чланство у политичким, синдикалним и другим организацијама, избеглички статус и сл. мада не постоји потпуни увид колико су одређене групе људи дискриминисане, тако да је потребно детаљније истражити феномен дискриминације у Србији, његове узроке и појавне облике, како би се правовремено планирале и предузимале ефикасне мере за отклањање узрока и последица дискриминације.

Забрињавајуће је, такође, да активисти и активисткиње удружења која се баве праћењем појаве дискриминације и пружају помоћ и подршку жртвама дискриминације често наилазе на отпоре, нападе, омаловажавања и шиканирања, која се недовољно ефикасно процесуирају.

Према подацима прикупљеним истраживањем јавног мњења, већина грађана оцењује да је дискриминација присутна у великој или прилично великој мери (59%), а према ставовима више од половине грађана, групе које су највише изложене дискриминацији јесу Роми (50%), особе са инвалидитетом (27%), сиромашни (26%) и жене (20%). Међутим, током 2010. године смањило се број оних који сматрају да су Роми најдискриминисанија група (са 50% на 45%), при чему се сиромашни грађани перципирају као друга по реду угрожена група (32%). Нешто више од петине грађана имало је лична искуства са дискриминацијом. Дискриминацији су били изложени због личних особина које су се најчешће тичале женског пола, старости, сиромаштва и инвалидитета, при чему је дискриминација најчешће испољавана на радном месту, приликом запошљавања и отказа.

Истраживања показују да грађани Србије имају многе предрасуде и висок степен нетолеранције када су у питању припадници националних мањина, о чему илустративно говори податак да се у процени могуће успешности у обављању послова шефа, радника градске чистоће, председника општине, председника Владе итд. предност даје Србима, узузев послова радника градске чистоће. Само трећина грађана оцењује да би посао председника Владе могао успешно да обавља Мађар, Ром или Хрват. Такође, знатан проценат грађана је изразио неспремност да прихвати као брачне партнере или као брачне партнере чланова своје породице Роме (46%), муслимане (40%) или Хрвате (31%), при чему је током 2010. године овај проценат повећан. Степен предрасуде је у односу на 2009. годину највише повећан према Албанцима, муслиманима и Хрватима, али је смањен према Ромима; чак 64% грађана није спремно да прихвати Албанце као брачне партнере чланова своје породице, док је 52% оних који за то нису спремни у односу на Роме.

Такође, велики део становништва Србије показује изузетно висок степен нетолеранције и нетрпељивости према ЛГБТ особама. Предрасуде су још увек јако изражене. Већина становништва хомосексуалност сматра болешћу и појавом опасном по друштво, а овакви ставови срећу

се и у наставним материјалима. Висока је социјална дистанца према ЛГБТ особама: чак половина људи у Србији одбачила би своје ближње да знају да су хомосексуалци. Ипак, већина људи који имају негативан однос према ЛГБТ особама не подржава насиље према њима и залаже се за кажњавање оних који га врше на исти начин на који се кажњава насиље извршено према било којој особи.

Становништво Србије испољава висок степен нетолеранције и према особама које живе са ХИВ вирусом, што је, између осталог и последица недовољног познавања саме болести и путева њеног преношења. Према резултатима истраживања Института за јавно здравље „Др Милан Јовановић-Батут“, чак 89% грађана никада не би пристало на заједнички живот са особом која је оболела од сиде, а сваки трећи анкетирани сматра да особа оболела од сиде треба да добије отказ иако свој посао обавља професионално. Сличан однос испољава се и према особама оболелим од хепатитиса.

Кад је у питању оцена рада државних органа на сузбијању дискриминације, 69% грађана оцењује да се држава недовољно бави питањем дискриминације, не информисе у довољној мери грађане о проблему дискриминације(64%), као и о активностима које се предузимају на плану спречавања дискриминације, док 37% грађана сматра да држава овај проблем треба да сврста међу приоритете.

Сагледавајући степен распрострањености дискриминације, раширеност предрасуда и стереотипа, ставове грађана и грађанки Србије и друге чиниоце од којих зависи остваривање равноправности у друштвеним односима, Повереница за заштиту равноправности стоји на становишту да је неопходно приступити изради целовитог стратешког документа за борбу против дискриминације, који би се дефинисале свеобухватне краткорочне, средњорочне и дугорочне мере и активности државних органа и других друштвених актера у циљу спречавања и сузбијања дискриминације Имајући у виду кључне узроке дискриминације и области у којима се она испољава, евидентно је да спречавање и сузбијање дискриминације није могуће без координисаног деловања органа јавне власти на националном, покрајинском и локалном нивоу, као и институција које делују у области образовања, рада, здравствене и социјалне заштите, информисања, заштите потрошача и у другим друштвеним делатностима.

Национална стратегија за борбу против дискриминације, као правно-политички документ, била би подршка спровођењу законских антискриминационих мера, а њено спровођење допринело би отклањању узрока дискриминације, јачању свести јавности о друштвеној опасности дискриминације и индивидуалној користи коју свако остварује поштовањем права других и другачијих, као и унапређењу толеранције и прихватању и уважавању различитости. Поред тога, спровођење Националне стратегије за борбу против дискриминације унапредило би рад правосудних и других органа јавне власти и

учинило делотворnijim sve mehanizme za pružanje pravne zaštite od diskriminacije.

Повереница је мишљења да процес израде Националне стратегије за борбу против дискриминације треба да буде максимално партиципативан, што подразумева укључивање релевантних органа и институција система, као и представника/ца мањинских група и невладиних организација које се баве промоцијом и заштитом људских права, имајући у виду њихове капацитете, ниво стручне експертизе и досадашњи допринос изградњи антидискриминационог права.

Националну стратегију за борбу против дискриминације треба операционализовати усвајањем одговарајућег акционог плана за њено спровођење.

Повереница за заштиту равноправности и запослени у стручној служби изражавају спремност да пруже подршку изради националног стратешког документа за борбу против дискриминације и да, у складу са законским овлашћењима, заједно са другим актерима, пруже максимални допринос борби против дискриминације у Србији и изградњи друштва у коме сви уживају једнака права без било какве дискриминације.

2.8. Препорука Генералштабу Војске Србије и Министарству одбране Републике Србије за увођења родно диференцираних назива чинов Војске Србије и стварања услова за употребу родно диференцираног језика у службеној комуникацији (дел. бр. 1279/2011 од 2. 11. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прати спровођење закона и других прописа, иницира доношење или измену прописа ради спровођења и унапређивања заштите од дискриминације и даје мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације, као и да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (члан 33. став 1. тачке 7. и 9. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр. 22/09), Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКУ

1. Генералштаб Војске Србије и Министарство одбране Републике Србије, приликом израде нових Правила службе Војске Србије, као и упутстава за регулисање извршавања обавеза које проистичу из ових правила, који су тренутно у фази нацрта, предузеће све неопходне мере у циљу увођења родно диференцираних назива чинов Војске Србије и уклањања термина којима се жене у службеном обраћању ословљавају различито, с обзиром на њихов брачни и породични статус.

2. Генералштаб Војске Србије и Министарство одбране Републике Србије предузеће све неопходне мере из своје надлежности у циљу стварања услова за употребу родно диференцираног језика у службеној комуникацији, у складу са принципом равноправности полова.

3. Генералштаб Војске Србије и Министарство одбране Републике Србије обавестиће Повереницу за заштиту равноправности о планираним и предузетим мерама које ће спровести у складу са овом препоруком, у року од 30 дана од дана пријема препоруке.

Образложење

Повереници за заштиту равноправности је из Института за стратегијска истраживања 28. октобра 2011. године достављена информација да се крајем октобра 2011. године завршава процес израде Нацрта правила службе Војске Србије, као и нацрта упутстава за регулисање извршавања обавеза која проистичу из Правила службе Војске Србије, али да овим актима, у деловима у којима је прописано понашање, поздрављање, ословљавање и представљање припадника Војске Србије, није прописано коришћење родно диференцираног језика, у зависности од тога да ли је у питању припадник, односно,

припадница Војске Србије. Такође, код ословљавања жена је остављена могућност различитог обраћања, и то са „госпођо или госпођице“.

Важеће Правило службе Војске Србије⁹⁹ у одељку III Понашање, униформа и уредност, поделељак 1. Понашање, поздрављање, ословљавање и представљање, прописује:

21. Претпостављени и старији, потчињене и млађе ословљавају по чину, звању или презимену (на пример с „капетане“, односно „Јанковићу“). Потчињени и млађи обраћају се претпостављеним и старијим с „ви“ и с „господине (госпођо, госпођице)“ наводећи чин, звање или презиме.

Председник Републике, председник Владе и председник Народне скупштине, ословљавају се „господине председниче“, а министри „господине министре“. Сви генерали ословљавају се „господине генерале“, односно „генерале“, а адмиралли „господине адмирале“, односно „адмирале“. Старији водници прве класе и заставници прве класе ословљавају се: „господине старији водниче“, односно „старији водниче“ и „господине заставниче“, односно „заставниче“.

Цивилна лица на служби у Војсци Србије ословљавају се по одредбама става 1. Ове тачке.

Са „ти“ се ословљавају војници и ученици.

На бродовима посада ословљава команданта брода „господине команданте“.

Припадници страних армија ословљавају се са „господине (госпођо или госпођице)“ додајући чин и презиме.

22. Претпостављени и старији може потчињеног да позива, односно ословљава и према функцији односно дужности: „дежурни батаљона“, „командир другог вода“.

Ове одредбе су у супротности са међународним стандардима који се односе на недискриминаторну употребу језика, Уставом РС, Законом о забрани дискриминације и Законом о равноправности полова, и то из два разлога:

1. није прописана употреба чинова и у женском роду, и
2. прописано је да се жене могу ословљавати са „госпођо, госпођице“.

Одредбом члана 15. Устава Републике Србије¹⁰⁰ прописано је да држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности, чланом 21. је забрањен сваки вид непосредне или посредне дискриминације с обзиром на припадност одређеном

⁹⁹ ВК ПРС бр. 2-4 од 15. августа 2008. године

¹⁰⁰ Устав Републике Србије („Сл.гласник РС“, бр.98/2006)

полу и utvrđena je mogućnost uvođenja posebnih mera čiji je smisao obezbeđivanje uslova za postizanje pune равноправности лица или групе лица која су у суштински неједнаком положају у односу на друге грађане. Уставни принцип једнаких могућности обавезује државу да води политику једнаких могућности како би се обезбедило поштовање и примена начела равноправности полова. То је темељни принцип на који се ослања политика једнаких могућности као стратешки оквир обезбеђивања родне равноправности. Политика једнаких могућности претпоставља предузимање активности (прописи, мере, политике, конкретне активности) посебно државних органа, а које су усмерене на стварање социјалног амбијента у коме ће жене и мушкарци моћи у пракси да ефективно уживају сва права и слободе без било ког облика директне или индиректне дискриминације. Надаље, чланом 194. Устава РС прописано је да потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права јесу део правног поретка Републике Србије, па закони и други општи акти донети у Републици Србији не смеју бити у супротности са њима.

Законом о равноправности полова¹⁰¹ конкретизује се равноправност полова која подразумева равноправно учешће жена и мушкараца у свим областима јавног и приватног сектора, у складу са општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима, Уставом и законима.

Законом о забрани дискриминације је прописано да дискриминација на основу пола постоји ако се поступа противно начелу равноправности полова, односно начелу поштовања једнаких права и слобода жена и мушкараца у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота.¹⁰²

Имајући у виду да је Република Србија усвојила Национални акциони план за примену Резолуције 1325 Савета безбедности УН – жене, мир и безбедност у Републици Србији (2010-2015)¹⁰³, Повереница за заштиту равноправности указује да основни принципи, циљеви и опредељења садржани у овом акционом плану, полазе од људске безбедности, родне равноправности и поштовања и унапређивања људских права жена, а његов циљ јесте да обезбеди равноправност учешћа, напредовања и одлучивања жена у сектору безбедности. Имплементација овог документа треба да створи могућности да улога жена у сектору безбедности постане значајнија и уочљивија, што подразумева у повећање заступљености жена у професионалној војној служби у Министарству одбране и Војсци Србије. С обзиром да језик има фундаменталну улогу у формирању друштвеног идентитета појединаца/

101 Члан 2. Закона о равноправности полова („Сл.гласник РС“ бр. 104/09)

102 Члан 20. став 1. Закона о забрани дискриминације („Сл.гласник РС“ бр.22/2009)

103 „Службени гласник РС“, бр. 102/2010

појединки и врши знатан утицај на обликовање друштвених ставова, употреба језика, у којем се присуство, једнак статус и улоге жена и мушкараца у друштву равноправно одражавају и третирају са једнаком вредношћу и достојанством, суштински је аспект родне равноправности и од значаја је за постизање фактичке равноправности полова. Развој овог аспекта родне равноправности је посебно значајан у срединама које су дуги низ година схватане као „типично мушке“, као што је то случај са војском и одбраном.

Примена Националног акционог плана за имплементацију Резолуције 1325 СБ УН подразумева да се жене активно укључују у доношење одлука у вези са питањима безбедности, да буду активни, равноправни чиниоци у реформи тог система, да се све безбедносне структуре учине родно сензитивним, чиме се целокупан сектор безбедности усклађује са уставним принципом равноправности жена и мушкараца и политиком једнаких могућности. Потребно је повећати видљивост жена у сектору безбедности, ојачати њихов ангажман у процесу реформи и побољшати примену регулатива које обезбеђују родну равноправност. Саставни део овог процеса јесте изградња родно сензитивне терминологије, тј. употреба родно сензитивних назива за све чинове у војсци.

Повереница за заштиту равноправности указује на следеће позитивне примере:

– *План за кориговање садашње неравнотеже између мушкараца и жена у политичком животу Међупланетарне уније (МПУ) 1211 Женева 19, којим се, међу законским основама равноправности жена и мушкараца, препоручује пажљив избор термина који се користе у уставу и закону. Овим документом је предложено да језик који се користи у законодавству мора да буде тако формулисан да жене и мушкарце постави на равноправну основу, како би се избегла било каква дискриминација заснована на припадности одређеном полу.*

– Важност елиминације сексизма у језику означена је и у *Препорукама Одбора министара о елиминисању сексизма у језику R (90)4* које су усвојене 21. фебруара 1990. године.

– *Устав Аустрије* у основним одредбама прописује да се службене ознаке могу употребљавати искључиво у облику који изражава пол њиховог носиоца.

– *Закона о родној равноправности Црне Горе*, прописано је да се дискриминацијом сматра и коришћење речи у мушком роду, као генерички неутрални термин и за мушки и женски род. У складу са овом одредбом донета су Правнотехничка правила за израду прописа којима је прописано је да се „*прописи морају писати родно осетљивим језиком, било коришћењем родно неутралне форме и речи у мушком и женском роду или увођењем клаузуле да се све одредбе прописа подједнако односе и на мушкарце и жене*“.

– Упутство за стандардизован недискриминативни говор и понашање Заштитника грађана којим је посебно назначено да родно диференциран језик јесте језик родне равноправности. Насупрот томе, генеричка употреба мушког граматичког рода или претпоставка да је таква употреба аутоматски „родно неутрална“ нарушава ту равноправност, осим ако није пропраћена одговарајућим објашњењем.

Повереница за заштиту равноправности указује да у региону, као и у појединим европским земљама (Шпанија, Немачка), већ постоји регулатива која се односи на употребу родно осетљивог језика у војсци и систему одбране. Тако на пример, у Закону о служби у оружаним снагама Републике Хрватске¹⁰⁴ из марта 2002. године, чланом 15. су прописани називи чиновна, док је последњим ставом утврђено да „се назив чиновна за жене употребљава у женском роду“.

С друге стране, ословљавање жена са „госпођо“ или „госпођице“ је суштински у супротности са принципом једнаких могућности и начелом родне равноправности. Иако је употреба оба термина уобичајена у српском језику, Повереница за заштиту равноправности указује на чињеницу да се мушкарци ословљавају са „господине“ без обзира на то колико имају година и какво им је брачно стање, док се код ословљавања жена појављују два облика – „госпођа“ и „госпођица“, а употребљавају се у зависности од година и брачног стања жене коју је потребно ословити. Како се Правилима службе Војске Србије регулишу односи који су изван сфере приватног, потребно је да се учине додатни напори како се на овај начин не би задирао у приватност жена, односно, како само ословљавање припаднице Војске Србије не би јасно указивало на њено брачно стање, које је ирелевантно за сферу пословних и професионалних односа. С тим у вези, указујемо да је Комитет министара Савета Европе још 1990. године усвојио Препоруку о елиминацији сексизма из језика (Recommendation No. R (90) 4 of the Council of Europe, Committee of Ministers), којом је, између осталог, препоручено државама чланицама да промовишу употребу језика који ће одражавати принцип једнакости жена и мушкараца, односно, језика који ће указивати на присуство, статус и улогу жена у друштву. Такође, Европски парламент је 2009. године издао Упутство за употребу родно неутралног језика (European Parliament, Guidelines for gender neutral language – for MEPs), који је намењен члановима и чланицама Европског парламента.

У складу са законом прописаним надлежностима да даје мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације, као и да препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (члан 33. став

104 Доступно на сајту Министарства одбране Републике Хрватске, http://www.morh.hr/images/stories/morh_sadrzaj/pdf/zakon%20o%20sluzbi%20u%20osrh%20nn33-02.pdf

1. тачке 7. и 9. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр.22/09), Повереница за заштиту равноправности препоручује увођење родно диференцираног језика у Правило службе Војске Србије и упутства за регулисање извршавања обавеза које проистичу из Правила службе Војске Србије, као и спречавање употребљавања термина којима се жене ословљавају различито, с обзиром на њихов брачни и породични статус.

Циљ ове препоруке је превазилажење генеричке употребе мушког граматичког рода, као „родно неутралног“, као и различито обраћање женама у зависности од њиховог брачног и породичног статуса, јер се тиме нарушава принцип равноправности полова. Спровођењем препоруке, Генералштаб Војске Србије и Министарство одбране Републике Србије би, захваљујући свом ауторитету, допринели употреби родно диференцираног језика, односно, доследном коришћењу женског граматичког рода за жене и коректном и једнаком ословљавању жена без обзира на њихов брачни и породични статус, чиме би била реализована једна од мера за остваривање равноправности жена и мушкараца и принципа једнаких могућности.

Повереница за заштиту равноправности указује да изградња модерног друштва никада није потпуна ако се базира само на једном сегменту друштвеног развоја. Свеопшти развој Републике Србије у правцу европских интеграција, не може бити потпун без друштвеног, економског и културног развоја, побољшање положаја жена мора бити схваћено као неопходан услов напретка. У том смислу, неопходно је предузимати све мере у циљу превазилажења оних културних и обичајних правила који коче друштвени развој и онемогућавају женама уживање свих људских права равноправно са мушкарцима.

Ценећи утврђене чињенице и правне прописе, повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. тачке 7. и 9. Закона о забрани дискриминације, упућује препоруку ради предузимања радњи и мера како би се кроз акта Војске Србије у употребу увео родно диференцирани језик, обезбедило доследно коришћење женског граматичког рода за жене, као и коректно и једнако ословљавање жена без обзира на њихов брачни и породични статус, у циљу остваривања равноправности жена и мушкараца.

ЗАКОНОДАВНЕ ИНИЦИЈАТИВЕ И МИШЉЕЊА О ПРОПИСИМА

У оквиру надлежности да превентивно делује и утиче на унапређивање заштите од дискриминације, Повереник за заштиту равноправности овлашћен је да прати спровођење закона и других прописа, да иницира доношење или измену прописа ради спровођења и унапређивања заштите од дискриминације и даје мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације. Ова овлашћења Повереника изричито су прописана чл. 33. т. 7. ЗЗД.

У досадашњем периоду Повереник је иницирао измене појединих законских прописа, упутио надлежним органима мишљење о потреби регулисања појединих права и указао на прописе чија примена грађанке и грађане доводи у неравноправан положај у погледу могућности заштите права.

3.1. Иницијатива за измену Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом упућена Влади Републике Србије и Министарству рада и социјалне политике (дел. бр. 1080/2011 од 3. 10. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прати спровођење закона и других прописа, иницира доношење или измену прописа ради спровођења и унапређивања заштите од дискриминације и даје мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу дискриминације (члан 33. став 1. тачка 7. Закона о забрани дискриминације, „Службени гласник РС“, број 22/09), Повереница за заштиту равноправности подноси

**ИНИЦИЈАТИВУ ЗА ИЗМЕНУ ЗАКОНА О СПРЕЧАВАЊУ
ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ**

У Закону о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом („Службени гласник РС“, број 33/06) у члану 19. ставу 1. тачка 2. брише се, тако да члан 19. сада гласи:

„Члан 19.

Дискриминацијом у образовању због инвалидитета не сматра се провера посебних склоности деце предшколског узраста, ученика и студената, односно кандидата за упис у васпитну односно образовну установу према одређеном наставном предмету или групи предмета, њихових уметничких склоности или облика посебне даровитости.“

Образложење

Одредбом члана 19. став 1. тачка 2. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом („Службени гласник РС“, бр. 33/06), којом је прописано да се дискриминацијом у образовању не сматра *„организација посебних облика наставе, односно васпитања за ученике, односно децу предшколског узраста, који због недовољних интелектуалних способности не могу да прате редовне наставне садржаје, као и упућивање ученика, односно деце предшколског узраста у те облике наставе, односно васпитања, ако се уписивање врши на основу акта надлежног органа којим је утврђена потреба за таквим обликом образовања ученика, односно детета предшколског узраста“*, неоправдано је направљена разлика између деце са интелектуалним сметњама у односу на другу децу, чиме је ова група деце дискриминисана на основу личног својства – интелектуалних сметњи.

Ова одредба је дискриминаторна у односу на децу са интелектуалним сметњама, која су издвојена у односу на другу децу, и то законом којим би управо требало да се обезбеди спречавање

дискриминације особа са инвалидитетом. Одредба представља и подржава врло застарело решење из времена када су комисије које су биле осниване на нивоу локалне самоуправе (Комисије за разврставање деце ометене у развоју, тзв. „Комисије за категоризацију“) давале налаз и мишљење о (не)могућностима деце са сметњама у развоју за школовање. На основу тих налаза и мишљења је локална самоуправа доносила решење којим се дете упућивало у редовну или специјалну школу, а врло често су се тим решењима деца са сметњама у развоју искључивала из образовног система и упућивала у установе социјалне заштите (дневне боравке, домове и слично), где је постојао само васпитни рад, али не и образовање. Такав дугогодишњи рад комисија био је у супротности са Уставом Републике Србије и многим законима, али како су сада комисије укинуте и не може се више било каквим решењем или одлуком једно дете искључити из образовања, потребно је да се ова одредба и формално уклони из правног поретка државе која се определила за поштовање људских права, побољшање положаја све деце, а посебно деце из маргинализованих група на путу ка потпуној друштвеној укључености. Осим што је овакав приступ превазиђен, законска одредба је и застарела и дискриминаторна, јер поставља само децу са интелектуалним тешкоћама („недовољне интелектуалне способности“) у неповољнији положај када је избор облика образовања у питању. Нова законска решења су, међутим, суштински другачија јер је потпуно промењена парадигма у односу на децу са сметњама у развоју – више се не посматрају кроз тзв. медицински модел и „недостатке“, већ друштво као целина ради на омогућавању укључења сваког детета и развијања његових/њених капацитета до крајњих могућности, а значајно је промењена и улога родитеља/старатеља детета, препознато је да су они најкомпетентнији да процене способности и могућности своје деце, те је и укинута могућност да неко други (као што су то радиле комисије) одлучује о врсти образовања у коју ће се дете укључити.

Повереница за заштиту равноправности констатује да Устав Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) у члану 21. забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и *психичког или физичког инвалидитета*. Уставном забраном дискриминације, као појаве која је супротна принципима демократског друштва, обезбеђује се остваривање начела једнакости и стварају претпоставке да сви грађани и грађанке остварују права под једнаким условима. Чланом 71. ст. 1 и 2. је прописано да *свако* има право на образовање, као и да је основно образовање *обавезно* и бесплатно.

Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, којим је у члану 4. прописано начело једнакости тако што је регулисано да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства, те

да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације. Одредбама чл. 5-14. Закона о забрани дискриминације дефинисани су различити облици повреде начела једнакости, односно дискриминаторног поступања.

У овом случају су релевантне и одредбе члана 19. Закона о забрани дискриминације, којима је прописано да свако има право на предшколско, основно, средње и високо образовање и стручно оспособљавање под једнаким условима, у складу са законом, као и да је *забрањено* лицу или групи лица на основу њиховог личног својства, отежати или онемогућити упис у васпитно-образовну установу, или искључити их из ових установа, отежати или ускратити могућност праћења наставе и учешћа у другим васпитним, односно образовним активностима, *разврставати ученике по личном својству*, злостављати их и на други начин неоправедно правити разлику и неједнако поступати према њима. Такође, релевантне су и одредбе члана 22. Закона о забрани дискриминације, којима је прописано да свако дете има једнака права и заштиту у породици, друштву и држави, без обзира на његова/њена лична својства или лична својства родитеља, старатеља и чланова породице, као и одредбе члана 26. којима је прописано да дискриминација постоји ако се поступа противно начелу поштовања једнаких права и слобода особа са инвалидитетом у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота.

Надаље, самим Законом о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом (члан 3. став 1. тачка 2.) је прописано да је дискриминација свако *прављење разлике или неједнако поступање*, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства) у односу на лица или групе, као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а *које се заснива на инвалидности* или на разлозима у вези са њом.

На неопходност измене одредбе члана 19. став 1. тачка 2. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом указују и новине садржане у Закону о основама система образовања и васпитања („Сл.гласник РС“, бр. 72/2009), чији је циљ спречавање дискриминације и омогућавање укључивања деце са сметњама у развоју и деце са инвалидитетом у образовни систем Србије, чиме ће допринети остваривању уставног начела једнакости и пуној социјалној инклузији. Чланом 3. став 1. тачка 1. овог закона је прописано да „систем образовања и васпитања мора да обезбеди за сву децу, ученике и одрасле: једнако право и доступност образовања и васпитања без дискриминације и издвајања по основу пола, социјалне, културне, етничке, религијске или друге припадности, месту боравка, односно пребивалишта, материјалног или здравственог стања, *тешкоћа и сметњи у развоју и инвалидитета*, као и по другим основама. Чланом 6. је прописано са свако има право на васпитање и образовање, као и да су грађани једнаки у остваривању права на образовање и васпитање, без обзира на пол, расу, националну, верску и

језичку припадност, социјално и културно порекло, имовно стање, узраст, *физичку и психичку конституцију, сметње у развоју и инвалидитет*, политичко опредељење или другу личну особину. Чланом 77. је прописано да за дете и ученика коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, *установа обезбеђује отклањање физичких и комуникацијских препрека* и доноси индивидуални образовни план. Циљ индивидуалног образовног плана је *постизање оптималног укључивања детета и ученика у редован образовно-васпитни рад и његово осамостаљивање у вршњачком колективу*.

Повереница за заштиту равноправности сматра да је важно подсетити и на обавезе које је Република Србија преузела ратификацијом међународних конвенција – Конвенције о правима детета („Сл. лист СФРЈ, Међународни уговори“, бр. 15/90, „Сл. лист СРЈ, Међународни уговори“, бр. 4/96 и 2/97), која у члановима 23. и 28. утврђује једнакост деце са сметњама у развоју са осталом децом и право на образовање за сву децу, као и Конвенције о правима особа са инвалидитетом („Сл. гласник РС, Међународни уговори“, бр. 42/2009), која се у члану 7. посебно бави децом са инвалидитетом и обавезује државе потписнице да предузму све потребне мере како би осигурале да деца са инвалидитетом уживају сва људска права и основне слободе на основу једнакости са другом децом, а у члану 24. утврђује право на образовање особа са инвалидитетом без дискриминације и на основу једнакости са другима.

Повереница за заштиту равноправности је мишљења да се одредба из члана тачке 2. члана 19. став 1. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом не може сматрати ни посебном (афирмативном) мером које су прописане чланом 21. став 4. Устава Републике Србије – *„Не сматрају се дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима“*, јер се издвајањем једне групе деце (деце са интелектуалним тешкоћама) постиже и подстиче даља сегрегација деце на основу личног својства, чиме се управо онемогућава њихова пуна укљученост и равноправност са осталом децом. То прописује и сам Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом – у општим начелима у члану 2. став 1. тачка 3. стоји да се закон заснива на начелима [...] *„укључености особа са инвалидитетом у све сфере друштвеног живота на равноправној основи“*, али пропушта да сопствена начела доследно примени кроз закон.

На основу анализе чињеница и правних прописа, Повереница за заштиту равноправности, сагласно члану 33. став 1. тачке 7. Закона о забрани дискриминације, подноси иницијативу за измену тачке 2. члана 19. став 1. Закона о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом („Службени гласник РС“, бр. 33/06) која је дискриминаторна у односу на децу са интелектуалним сметњама.

3.2. Иницијатива за регулисање начина остваривања права детета у управном поступку (дел. бр. 1346/2011 од 11. 11. 2011. год.), упућена Министарству за државну управу, локалну самоуправу, људска и мањинска права

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прати спровођење закона и других прописа који се тичу забране дискриминације и препоручује органима јавне власти и другим лицима мере за остваривање равноправности (члан 33. тачке 7. и 9. Закона о забрани дискриминације „Службени гласник РС“, бр. 22/2009), Повереница за заштиту равноправности даје

ПРЕПОРУКУ

Новим Законом о општем управном поступку, који је у припреми, требало би на адекватан начин конкретизовати и операционализовати право детета на слободно изражавање мишљења у управним поступцима у којима се одлучује о његовим правима и интересима и право детета на независног заступника у случајевима конфликта интереса између детета и његовог законског заступника у управном поступку. Потребно је, такође, прописати правила о начину саслушања детета као странке и сведока у поступку, водећи рачуна о потреби да се спречи сваки вид секундарне виктимизације детета.

Образложење

Право детета на слободно изражавање мишљења је једно од фундаменталних права детета, гарантовано чл. 12. Конвенције о правима детета. Признање и гарантовање овог права у складу је са савременим појмом права детета, чија се имплементација одвија кроз два паралелна процеса: кроз проширивање граница пословне и процесне способности детета и кроз конституисање посебних, тзв. партиципативних права, која су од круцијалног значаја за остваривање правног субјективитета детета и неопходна претпоставка за уживање свих осталих права и слобода детета.

Право детета на слободно изражавање мишљења утврђено је чл. 65. Породичног закона („Сл. гласник РС“, бр. 18/2005), којим је прописано да дете које је способно да формира своје мишљење има право слободног изражавања тог мишљења, што укључује право детета да благовремено добије сва обавештења која су му потребна за формирање свог мишљења и дужност органа да мишљењу детета посвети дужну пажњу у свим питањима која га се тичу и у свим поступцима у којима се одлучује о његовим правима, а у складу са годинама и зрелостију

детета. Породичним законом је прописано да дете које је навршило 10. годину живота може слободно и непосредно изразити своје мишљење у сваком судском и управном поступку у коме се одлучује о његовим правима, да може само, односно преко неког другог лица или установе, обратити суду или органу управе и затражити помоћ у остваривању свог права на слободно изражавање мишљења, а да суд и орган управе утврђују мишљење детета у сарадњи са школским психологом односно органом старатељства, породичним саветовалиштем или другом установом специјализованом за посредовање у породичним односима, а у присуству лица које дете само изабере (чл. 65).

Правила којима је конкретизован начин остваривања права детета на слободно изражавање мишљења у судском поступку садржане су у чл. 266. Породичног закона и она се, сагласно чл. 286. ст. 2. Породичног закона, примењују и пред органима који воде друге поступке ако се ти поступци односе и на права детета.

Право детета на колизијског заступника регулисано је у чл. 265. Породичног закона. Законом је прописана могућност да дете старије од 10 година које је способно за расуђивање тражи од органа старатељства постављање колизијског старатеља, односно да тражи од суда постављање привременог заступника. Према чл. 286. ст. 2. Породичног закона, одредбе којима је регулисано постављање колизионог заступника детету примењују се и у поступцима пред другим органима који воде друге поступке ако се ти поступци односе и на права детета.

У погледу саслушања детета као странке и сведока у поступку, Породични закон не садржи посебна правила, тако да се примењују општа процесна правила о саслушању странака и сведока у судском, односно управном поступку. Искуство показује да поједина општа процесна правила о саслушању детета као странке и сведока нису адекватна и да је потребно прописати посебна правила која обезбеђују да се приликом саслушања детета узму у узбир његов узраст, својства његове личности, образовање и прилике у којима живи, уз настојање да се избегну могуће штетне последице поступка по његову личност и развој.

Важећи Закон о општем управном поступку („Сл. лист СРЈ“, бр. 33/97 и 31/2001 и „Сл. гласник РС“, бр. 30/2010) не садржи правила о начину остваривања права детета на слободно изражавање мишљења и других права која дете има у поступцима у којима се одлучује о његовим правима. Примена прописа садржаних у Породичном закону, којима је регулисано право детета на слободно изражавање мишљења и остала права која дете има када у различитим процесним улогама учествује у поступку, показује да постоје бројни проблеми и тешкоће у примени прописа јер многи од њих нису довољно јасни и међусобно усклађени, а постоје извесне законске празнине.

Имајући у виду потребу за адекватном конкретизацијом и операционализацијом начина остваривања права детета као учесника у управном поступку како би се предупредио сваки вид арбитрерности и дискриминације у остваривању ових права, Повереница за заштиту равноправности препоручује да се новим Законом о општем управном поступку детаљно регулише начин остваривања права детета на слободно изражавање мишљења и права на независног заступника, као и начин саслушања детета као странке и сведока у управном поступку, уз поштовање међународних стандарда у области права детета.

Повереница истиче да је усвајање правила о начину остваривања права детета као учесника у управном поступку значајно и с аспекта заштите детета од дискриминације, у оним случајевима када се ова заштита остварује пред Повереником за заштиту равноправности, будући да је у чл. 40. Закона о заштити од дискриминације прописано да се на поступак пред Повереником сходно примењују одредбе закона којим се уређује општи управни поступак.

3.3. Мишљење о одредбама чл. 85. Предлога закона о парничном поступку упућено председнику Републике Србије (дел. бр. 1038/2011 од 27. 09. 2011. год.)

Поступајући у оквиру законом прописане надлежности да прати спровођење закона и других прописа, иницира доношење или измену прописа ради спровођења и унапређивања заштите од дискриминације и даје мишљење о одредбама нацрта закона и других прописа који се тичу забране дискриминације (члан 33. тачка 7. Закона о заштити дискриминације, „Службени гласник РС“, број 22/09), Повереница за заштиту равноправности даје

МИШЉЕЊЕ

Одредба садржана у члану 85. став 1. Предлога закона о парничном поступку, којима је предвиђено: *„Странке могу да предузимају радње у поступку лично или преко пуномоћника, који мора да буде адвокат“*, у постојећем реалном друштвеном и правном контексту, ставља у неравноправан положај она лица која нису у стању, из било којег разлога, да процесне радње у грађанским судским поступцима предузимају лично, а немају финансијских средстава да плате накнаду за адвокатско заступање, у односу на она који су у стању да процесне радње предузимају лично и имају финансијских средстава да плате накнаду за адвокатско заступање. Тиме се нарушава начело једнакости у остваривању права на приступ суду, као једног од елемената права на правично суђење, гарантованог чл. 32. Устава Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр. 98/2006) и чл. 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Да би се спречила повреда начела једнакости у приступу суду и остваривању права на правично суђење, потребно је елиминисати ограничење у погледу избора пуномоћника и задржати важеће правило по коме пуномоћник може бити свако пословно способно физичко лице, изузев лица које се бави надриписарством (члан 85. Закона о парничном поступку, „Сл. гласник РС“, бр. 125/2004, 111/2009).

Образложење

Одредбом из члана 85. ст. 1. Предлога закона о парничном поступку предвиђено је да странке могу да предузимају радње у поступку лично или преко пуномоћника, с тим што пуномоћник странке може бити искључиво адвокат. Анализа предложеног решења у светлу Закона о забрани дискриминације и реалног социјалног и правног контекста показује да ће оно, уколико буде усвојено, ставити у неравноправан положај лица која нису у могућности да лично предузимају парничне

радње, а немају финансијских средстава да плате трошкове адвокатског заступања, у односу на она који радње могу да предузимају лично и која имају финансијских средстава да плате накнаду за адвокатско заступање.

Очигледно је да се приликом пројектовања наведених законских решења није у довољној мери водило рачуна о образовној структури и социо-економском положају становништва, као и о проблемима са којима се суочавају депривирани и маргинализоване друштвене групе у Србији. Навешћемо само неколико кључних показатеља:

Према званичној државној статистици, образовна структура становништва у Србији веома је неповољна: 21,9% становништва старијег од 15 година има непотпуно основно образовање, 23,9% само основно и 41,1% становништва средње образовање. Само 11% становништва је 2002. године завршило више и високо образовање.¹⁰⁵ Иако је у периоду 2002-2006. године дошло до извесног смањења стопе сиромаштва, када је, као сиромашно, класификовано 8,8% становника, а материјално недовољно обезбеђено 14,4% становништва, број сиромашних особа и даље је веома велики.¹⁰⁶ У 2008. години тренд пада апсолутног сиромаштва је заустављен, а финансијска криза утицала на поновно повећање броја сиромашних у земљи.¹⁰⁷ Сиромаштво радноспособног становништва је, у највећој мери, последица незапослености. Како је незапосленост последица пада производње и структурираних диспропорција у привреди, имајући у виду недовршени процес својинске трансформације, може се очекивати да ће се темпо отпуштања радника повећати.¹⁰⁸

У посебно тешкој ситуацији су припадници рањивих и маргинализованих друштвених група (избегла и интерно расељена лица, примаоци социјалне помоћи, деца, омладина, особе са инвалидитетом, Роми, самохрани родитељи, старе особе и др.).¹⁰⁹ На територији Србије, према подацима којима располаже Комесаријат за избеглице,¹¹⁰ крајем 2008. године живело је 97.354 избеглица из Босне и Херцеговине и Републике Хрватске и 208.079 интерно расељених лица, чији је број

105 Први национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији, Влада Републике Србије, Београд, 2011, стр. 125.

106 Други извештај о имплементацији Стратегије за смањење сиромаштва у Србији, август 2007.

107 Први национални извештај о социјалном укључивању и смањењу сиромаштва у Републици Србији, Влада Републике Србије, Београд, 2011, стр. 125.

108 Национална стратегија запошљавања за период 2005-2010. године, април 2005.

109 Други извештај о имплементацији Стратегије за смањење сиромаштва у Србији, август 2007. <http://www.prsp.gov.rs>

110 Стање и потребе избегличке популације у Републици Србији <http://www.kirs.gov.rs/docs/StanjeIPotrebeIzbeglickePopulacije.pdf>.

у међувремену нарастао на 209.579. Према попису становништва из 2002. године, у Републици Србији 108.193 грађана изјаснило се да су припадници ромске националне мањине, али истраживања указују на то да је број припадника ромске националности знатно већи, између 250.000 и 500.000.¹¹¹ Већина припадника ромске националности живи у изразито неповољним социјалним и друштвеним околностима, тако да је њихов социо-економски положај веома тежак: 25,6% Рома није завршило ни један разред основне школе, само 27,2% њих је економски активно, а сиромашнији су 10 пута више од опште популације. Током 2001. године, на територији Републике Србије живело је око 760.000 особа са инвалидитетом, при чему је 70% ових особа живело у домаћинствима која су испод границе сиромаштва, а чак 26% њих живело је у изузетно тешкој ситуацији.¹¹²

Законско решење које ограничава право странака у грађанским судским поступцима за свог пуномоћника изабери лице које није адвокат није непознато у упоредном праву. Чињеница да је у појединим страним правним системима прихваћено решење слично оном које се предлаже (нпр. у Аустрији и Немачкој), сама по себи не значи да је оно прихватљиво за домаћи правни систем јер се мора водити рачуна о реалном социјалном и правном контексту у коме се законске норме примењују. У ситуацији када у Србији још увек није успостављен целовит, функционалан и делотворан систем бесплатне правне помоћи,¹¹³ увођење ограничења у погледу избора пуномоћника искључиво из реда адвоката доводи до тога да ће многа сиромашна лица која немају средстава за плаћање адвокатских услуга, а која нису у стању да лично предузимају парничне радње (због слабог образовања, неписмености, немогућности да физички приступе суду услед инвалидитета и сл.), фактички бити онемогућена да остваре право на приступ суду. Треба, такође, имати у виду да су многе државе последњих година заступање либерализовале, омогућивши странкама да лично предузимају процесне радње и слободно бирају пуномоћника, без ограничења у погледу њихове квалификације, какав је, нпр. случај са Финском и Шведском. Упоредне анализе показују да актуелни трендови у овој области иду управо у правцу одступања од обавезног адвокатског заступања, чак и у земљама у којима је оно део вишевековне правне традиције.

Приликом пројектовања законских решења која задиру у право на приступ суду, неопходно је имати у виду да ово право представља један од кључних елемената права на правично суђење, будући да остала

111 Стратегија за унапређивање положаја Рома у Републици Србији („Службени гласник РС“, број 27/09)

112 Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији („Службени гласник РС“, број 1/07).

113 Стратегија развоја система бесплатне правне помоћи у Републици Србији, http://www.srbija.gov.rs/vesti/dokumenti_sekcija.php?id=45678.

процесна права која у својој укупности чине право на правично суђење могу бити остварена тек кад правни субјекти приступе суду и затраже судску заштиту. У том смислу, право на приступ суду појављује се као претпоставка и предуслов у остваривању права на правично суђење, које је гарантовано чл. 32. Устава РС и чл. 6. Европске конвенције за заштиту људских права.¹¹⁴ Услови који су постављени у члану 85. став 1. Предлога закона о парничном поступку, сагледани с аспекта последица које изазивају, имајући у виду реални друштвени и правни контекст, несумњиво доводе до повреде начела једнакости у остваривању права на правично суђење у грађанскоправним стварима свих оних који нису у стању да сами предузимају процесне радње, а немају финансијских могућности да плате адвокатске услуге.

Закон о забрани дискриминације у члану 4. прописује да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства и да је свако дужан да поштује начело једнакости, односно забрану дискриминације. У чл. 8. овог закона прописано је да повреда начела једнакости постоји ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује.

Имајући у виду напред наведене околности, које одсликавају реалан социјални и правни амбијент у Србији, очигледно је да последице предложеног законског решења којим се ограничава право странака да их у грађанским судским поступцима заступа пуномоћник не-адвокат немају разумно оправдање. Не упуштајући се у оцену тврђења да предложено решење представља „гаранцију дигнитета поступка и самог суда, правичне, законите и ефикасне заштите права странака, као и економичности самог поступка“, што је у Образложењу Предлога наводи као циљ предложених законских решења, треба констатовати да код сваког ограничавања права мора да постоји баланс између захтева за равноправношћу и циља чијем се остваривању тежи, што подразумева да остваривање циља не сме да води ка дискриминаторном резултату. Извршена анализа показује да приликом пројектовања предложеног решења није успостављен баланс између циља који се предложеним законским решењем жели остварити и последица које оно изазива.

114 Европски суд за људска права је у многим одлукама овакав став експлицитно изразио. Видети: *Golder v. the United Kingdom*, одлука од 21. јануара 1975, Series A no. 18, pp. 16-18, §§ 34 in fine and 35-36, *Z and Others v. the United Kingdom* [GC], No. 29392/95, §§ 91-93, ECHR 2001-V, *Kreuz v. Poland*, No. 28249/95.

IV УПОЗОРЕЊА ЈАВНОСТИ

Упозорење јавности је један од инструмената превентивног деловања Повереника за заштиту равноправности у циљу делотворног спечавања дискриминације и остваривања и унапређивања равноправности.

У складу са чланом 33. тачка 6. ЗЗД, Повереник је овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације. Повереник то чини на основу поднетих притужби, путем сазнања из средстава јавног информисања и из других извора. Повод за издавање упозорења могу бити учестала појава дискриминације појединих група, актуелни догађаји, изјаве, међународни дани за обележавање и промовисање људских права и сл.

У упозорењу јавности Повереник указује на извршиоце дискриминације, начин вршења дискриминације, појединце и групе према којима су извршени најчешћи, типични и тешки облици дискриминације, као и на последице или могуће последице најчешћих, типичних и тешких облика дискриминације. Упозорења јавности су својеврсни апели надлежним органима и установама да благовремено делују у циљу отклањања и спечавања дискриминације. Њима се истовремено утиче на сензибилизацију јавног мњења и подизање свести јавности.

4.1. Упозорење јавности поводом изјава пред одржавање Параде поноса 2010. године (од 12. 9. 2010. год.)

Уочи најављеног одржавања Параде поноса све су учесталије изјаве функционера којима се ова манифестација осуђује и изражава отворена нетрпељивост према припадницима сексуалних мањина. Забрињавајуће је да овакве изјаве дају и поједини народни посланици, који би требало да поштују Устав Републике Србије и њене законе.

Повереница за заштиту равноправности упозорава да се хомофобичним изјавама изазива и подстиче неравноправност, мржња и нетрпељивост према сексуалним мањинама, што спада у тешке случајеве дискриминације које су законом забрањени и кажњиви. Након прошлогодишњег искуства, овакве изјаве су посебно опасне јер могу унапред оправдати и подстаћи насиље над учесницима Параде поноса.

Повереница за заштиту равноправности пружа пуну подршку одржавању Параде поноса у уверењу да ће она показати да су грађани и грађанке Србије толерантни и опредељени да граде демократско друштво истинске равноправности, у коме сви уживају иста права, без обзира на сексуалну оријентацију. Важно је да сви, а посебно политичари и јавни функционери, као и надлежни државни органи, допринесу да се овогодишња Парада поноса одржи у сигурном и безбедном окружењу.

4.2. Упозорење јавности поводом запошљавања особа са инвалидитетом (од 15. 9. 2010. год.)

Одредбе Закона о запошљавању и професионалној рехабилитацији особа са инвалидитетом које се односе на обавезу послодаваца да, у зависности од укупног броја запослених, запосле и одређени број особа са инвалидитетом су почеле да се примењују од 24. маја 2010. године.

Повереница за заштиту равноправности поздравља све активности које су поједини послодавци предузели у циљу испуњавања ове обавезе и уједно апелује на све оне који још увек нису запослили прописани број особа са инвалидитетом да то у најскоријем року учине.

Иако су усвојени нови закони и стратегије за побољшање положаја особа са инвалидитетом у Србији, жене и мушкарци са инвалидитетом су још увек једна од најдискриминисанијих група у нашем друштву, што је последица дугог периода током којег су били изложени неједнаком третману, предрасудама и маргинализацији у

свим сферама друштвеног живота. Због тога је важно да сви заједно подстичемо промену става према особама са инвалидитетом, као и да дамо допринос њиховој пуној социјалној укључености.

Повереница за заштиту равноправности позива све послодавце да запошљавају особе са инвалидитетом јер ће тиме, осим испуњења законске обавезе, створити и значајне предуслове за побољшање положаја особа са инвалидитетом и допринети примени уставног начела једнакости свих грађанки и грађана Србије.

4.3. Упозорење јавности на Међународни дан људских права (од 09. 12. 2010. год.)

Међународни дан људских права повод је да се ода признање бранитељкама/бранитељима људских права у Србији, чији је рад од напрочењиве користи за све грађанке и грађане Србије. Упркос отпорима, омаловажавањима и шиканирањима, они су искрено, истрајно и предано ангажовани на заштити и унапређењу људских права, као универзалних вредности. Очекујем да државни органи потврде своју приврженост људским правима и тиме што ће спречавати и ефикасно процесуирати сваки напад на активисткиње/активисте који прате остваривање људских права и пружају помоћ и подршку жртвама кршења људских права. У овом контексту, апелујем на Владу Србије да преиспита свој став о неприсуствовању додели овогодишње Нобелове награде за мир Лиу Сјаобоу, борцу за људска права и демократију у својој земљи.

4.4. Упозорење јавности поводом непримереног представљања жена у медијима (дел. бр. 160/2010 од 23. 12. 2010. год.)

Повереница за заштиту равноправности упозорава да је представљање жена у медијима веома често непримерено и представља флагрантно кршење обавезе медија да поштују и штите људско достојанство и равноправност полова и у директној је супротности са њиховом обавезом да кроз своје програме развијају свест о равноправности заснованој на полу и предузимају одговарајуће мере ради измене друштвених и културних образаца, обичаја и сваке друге праксе који подржавају стереотипе, предрасуде и дискриминацију жена.

Повереница за заштиту равноправности упозорава јавност на недопустивост дискриминаторног представљања жена у медијима и позива медије да поштују законске прописе и професионалне

стандарде и доприносу генералном напретку жена, промовишући родну равноправност, једнаке могућности и партнерске односе између мушкараца и жена, како у сфери јавне политике, тако и у вези приватних ставова и понашања.

4.5. Упозорење јавности поводом говора мржње у тексту Муслиманског омладинског клуба (дел. бр. 117/2011 од 16. 02. 2011. год.)

Повереница за заштиту равноправности др Невена Петрушић упозорава да је текст Муслиманског омладинског клуба Исламске заједнице у Србији из Новог Пазара објављен у дневном листу „Данас“ од 14. фебруара 2011. године, отворени говор мржње против Аиде Ћоровић, који је, као посебан облик дискриминације, законом забрањен.

Неспорно је да свако има право на свој став, али изношење ставова и слобода говора никако не могу да буду оправдање за увреде и говор мржње. Реченице у којима се Аида Ћоровић назива „лице без биографије исфрустрирано личним животним неуспјехом у самом врхунцу климакса“, затим доводи у везу са „масовним стријељањима 'неподобних' грађана муслиманске вјере“, не представљају дијалог неистомишљеника нити аргументовану расправу, већ у крајње дискриминаторном тону угрожавају њен интегритет и позивају на линч. Таквим изјавама упућује се увреде не само конкретној особи, већ и свим женама јер се користе родни стереотипи, по којима су све неудате жене исфрустриране и неуспешне и све жене средњих година у „опасном“ стању званом климакс.

Цео овај случај може имати и озбиљне последице по мир и стабилност у Санџаку, због чега повереница упозорава на поштовање људских права и принципа недискриминације, као основних демократских и цивилизацијских вредности на којима је заснован правни поредак Србије.

4.6. Упозорење јавности на Међународни дан жена (дел. бр. 191/2011 од 8. 03. 2011. год.)

Међународни дан жена и сто година од његовог установљавања, представља повод да цело друштво размисли колико се у нашој земљи заиста поштује равноправност. Уместо поклона, упитајмо зашто жене у Србији имају 18 одсто мању плату од својих колега који обављају исти посао и имају исто образовање. Уместо букета, сазнајмо због чега послодавци у Србији и даље питају жене да ли планирају децу. Уместо

празничног ручка, откријмо због чега је сексуално узнемиравање на радном месту у Србији честа појава. Иако данас постоје закони који омогућавају да жене имају све оно за шта се Клара Цеткин борила, ти закони се често не поштују или игноришу. Због тога би 8. март требало само да буде подсећање и за државу и за друштво да се и свих осталих дана у години, не само декларативно већ суштински, боре за једнакост и равноправно учешће жена у свим областима живота. Србија мора схватити да утакмицу не може добити са половином свог тима на клупи за резервне играче!

4.7. Упозорење јавности поводом напада на седамнаестогодишњег ученика ромске националности (дел. бр. 211/2011 од 11. 03. 2011. год.)

Повереница за заштиту равноправности најоштрије осуђује брутални напад на 17-годишњег ученика Алију Омеровића, који је претучен само зато што је ромске националности. Истовремено, за сваку похвалу је брза реакција полиције која је привела нападаче. За овакве инциденте не може и не сме постојати никакво оправдање. Држава треба да покаже да неће толерисати мржњу, нетрпељивост, насиље или дискриминацију по било ком основу, а грађанке и грађани да осуде сваки сличан напад.

4.8. Упозорење јавности на Међународни дан борбе против расне дискриминације (дел. бр. 243/2011 од 21. 03. 2011. год.)

У дану када Србија и свет обележавају Међународни дан борбе против расне дискриминације, Повереница за заштиту равноправности упозорава да расизам у Србији још увек није у потпуности искорењен. О томе јасно сведоче расистички мотивисана дела извршена само у последњих месец дана: насиље над Алијом Омеровићем у центру главног града само зато што је Ром, говор мржње против Јевреја у медијима, скрнављење споменика Шабану Бајрамовићу у Нишу. Због оваквих појава морамо сви бити дубоко забринути и знати да расизам и сви његови појавни облици неће нестати сами по себи. Зато надлежни државни органи морају одлучно реговати и кажњавати извршиоце расистичког насиља и све оне који својим изјавама изазивају расну мржњу и нетрпељивост и врше расну дискриминацију. Борба против расизма мора се водити и у школским учионицама јер су то места у којима будуће генерације могу усвојити вредности друштва у коме су сви људи једнаки у достојанству и правима, без икакве разлике у погледу расе, боје коже, националности или етничког порекла. Позивам грађанке и

грађане и организације цивилног друштва да реагују у свим случајевима расне дискриминације подношењем притужбе Поверенику за заштиту дискриминације.

4.9. Упозорење јавности поводом породичне трагедије у Чачку (дел. бр. 385/2011 од 4. 4. 2011. год.)

Прослава пунолетства Александра Н. у Чачку, која се претворила у трагичан догађај, када је током напада овај младић тешко рањен, повређено још троје његових другова, а Александров отац трагично преминуо, последњи је тренутак да се цело друштво озбиљно забрине и започне бескомпромисну борбу против расизма.

Овај напад, као и бројни инциденти у последњих неколико месеци, указују да расизам у Србији још увек није сузбијен. Посебно забрињава чињеница да су извршиоци и инспиратори расистичких напада све више млади школског узраста. Зато надлежни органи морају одлучно реаговати на свако насиље, нетрпељивост или мржњу како би се стало на пут расној дискриминацији, али се борба против расизма мора водити и у учионицама, где младе људе треба васпитавати у духу мира, толеранције и уважавања различитости.

4.10. Упозорење јавности на Светски дан Рома (дел. бр. 415/2011 од 8. 4. 2011. год.)

Сви стално понављамо: Роми и Ромкиње су неписмени, без посла, сиромашни, дискриминисани, подређени. Мало је оних који знају да међу њима има и Рома и Ромкиња који завршавају факултете и сјајни су студенти и студенткиње, оних који су друштвено активни, економски самостални. Зато треба да разбијамо стереотипе: да афирмишемо њихове потенцијале, њихов допринос, да укажемо на успешне Роме и Ромкиње који су уз друштвену подршку успели да превазиђу огромне препреке и остваре своје циљеве.

Проблеми са којима се они суочавају неће се решити сами од себе. За то је потребно дугорочно и искрено залагање да се све оне посебне мере које смо пројектовали заиста и реализују.

Светски дан Рома све нас додатно треба да подсети да смо као друштво одговорни да свакој ромској жени омогућимо нормалне услове за живот, укључивање у друштво у коме неће бити омаловажаване и дискриминисане и у коме ће моћи да покажу своје таленте, знања и способности.

4.11. Упозорење јавности поводом расправе о изменама Закона о избору народних посланика (дел. бр. 514/2011 од 11. 5. 2011. год.)

Уочи сутрашње скупштинске расправе о изменама Закона о избору народних посланика, Повереница за заштиту равноправности још једном упозорава да Устав Србије гарантује равноправност жена и мушкараца и обавезује државу да води политику једнаких могућности. Наиме, Повереница је на јавном слушању поводом овог закона одржаном пре само двадесет дана, предложила да на изборној листи свако треће, а не свако четврто место, буде резервисано за представника мање заступљеног пола, односно за жене и да већ од првих наредних избора требало да важи правило да је предлагач дужан да, приликом доделе мандата, обезбеди најмање 30% посланичких мандата за мање заступљени пол. Посебно брине што је из предлога Закона избачен механизам да је, у случају престанка мандата посланика – припадника мање заступљеног пола, подносилац листе обавезан да га замени представником мање заступљениг пола, односно женом.

Повереница упозорава да предлог Закона не пружа гаранције да ће стандард од најмање 30% за мање заступљени пол бити испуњен и да ће жене заиста заузети одговарајући број места у Народној скупштини. При томе треба имати у виду да је европски стандард 40%, а пуна равноправност значила би да састав Народне скупштине одрази структуру становништва Србије, у којој жене чине преко 51,3%.

Родна равноправност се не поштује само реаговањем на примедбе Европске Уније. Једнакост жена и мушкараца у Србији биће стварно поштована тек када се свест и манир представника јавне власти и друштва у целини промене тако да ово питање више не буде ствар полемике, него уобичајене праксе. Предстојећа расправа у скупштини, показаће колико смо близу или далеко од тога.

4.12. Упозорење јавности на Међународни дан борбе против хомофобије и трансфобије (дел. бр. 582/2011 од 17. 5. 2011. год.)

Међународни дан борбе против хомофобије и трансфобије, дан када је пре две деценије Светска здравствена организација уклонила хомосексуализам са листе болести, треба да нас подсети и опомене да свакоме припадају људска права без обзира на сексуалну оријентацију. Зато је борба против дискриминације на основу сексуалне оријентације истовремено борба за право и на различитост и на равноправност.

Да ли су генерације родитеља престале да деци читају Андерсенове бајке, да ли не слушамо Чајковског и Бетовена, не дивимо се Леонарду и Микеланђелу, не читамо Шекспира и Лорку,

не слушамо Елтона Џона и Шинејд О' Конора, не знамо ко је Мартина Навратилова? А сви они су били или јесу хомосексуалци и лезбијке. Да се вратимо у садашњост. Пре само неколико недеља, најпознатији кошаркаш данашњице Коби Брајант, платио је казну од 100 хиљада долара и упутио јавно извињење, јер се судији на утакмици обратио са – 'педеру'.

У Србији су, на жалост, припадници и припаднице сексуалних мањина изложени готово свакодневним претњама, говору мржње, дискриминацији и насиљу. То је проблем са којим се мора суочити читаво друштво. Вољу и одговорност да се превазиђу предрасуде и стереотипи треба да покажу сви грађани и грађанке, али и надлежни државни органи, образовне, здравствене и друге установе, којима припада кључна улога у изградњи толерантног друштва које уважава и поштује различитост.

4.13. Упозорење јавности поводом напада на петнаестогодишњег дечака ромске националности (дел. бр. 603/2011 од 28. 5. 2011. год.)

Повереница за заштиту равноправности најоштрије осуђује напад на 15-годишњег дечака у јавном превозу током дана у Београду, и упозорава да је расизам у Србији и даље укорењен. Посебно забрињава чињеница да су нападачи 20-годишњи младићи, а да је у помоћ прискочио само један путник, који је такође претучен. Овакви инциденти постају готово уобичајени, иако за њих не сме постојати никакво оправдање. Напротив, они треба да забрину цело друштво. Расизам неће нестати сам од себе. Зато Повереница за заштиту равноправности тражи од полиције да што пре пронађе и приведе правди починиоце овог бруталног напада, а од свих државних органа да одлучније реагују и кажњавају извршиоце расистичког насиља. Борба против расизма мора се водити и у школским учионицама јер су то места у којима будуће генерације могу усвојити вредности друштва у коме су сви људи једнаки, без икакве разлике у погледу расе, националности или било ког другог личног својства.

4.14. Упозорење јавности поводом изјава расне дискриминације (дел. бр. 635/2011 од 8. 6. 2011. год.)

Поводом ставова и изјава појединих станара зграде у Сврљигу, у коју треба да се усели Јованка Мацура са петоро малолетне деце после смрти супруга ромске националности, повереници за заштиту

равноправности поднета је притужба и поступак ће бити окончан у најкраћем могућем року.

Повереница упозорава да су овакви ставови и изјаве тежак облик расне дискриминације. Тиме није само повређено људско достојанство Јованке Маџуре и чланова њене породице, већ се изазива и подстиче расна мржња и нетрпељивост према Ромима, што је законом забрањено и кажњиво.

Повереница за заштиту равноправности позива правосудне органе да реагују како би починиоци били кажњени и јавности упућена порука да се расизам у Србији неће толерисати.

4.15. Упозорење јавности поводом насиља полицијских службеника над ромским младићем (дел. бр. 684/2011 од 26. 6. 2011. год.)

Повереница за заштиту равноправности најоштрије осуђује брутално насиље над ромским младићем које је, према објављеном снимку извршио мушкарац у полицијској униформи, у просторији која изгледа као полицијска станица. Повереница тражи од министарства унутрашњих послова да хитно утврди ко су извршиоци овог насиља и предузме све потребне мере како би они били кажњени.

Повереница још једном упозорава да расизам у Србији још није искорењен и да су у последњу време учестали расистички напади на Роме. Због тога је неопходна одлучна реакција државних органа и ефикасно кажњавање извршилаца.

4.16. Упозорење јавности поводом хомофобичне изјаве Драгана Марковића Палме, градоначелника Јагодине (дел. бр. 931/2011 од 17. 8. 2011. год.)

Поводом изјаве председника ЈС, градоначелника Јагодине и посланика у Народној скупштини Републике Србије, Драгана Марковић Палме поводом предстојеће Параде поноса 2011. године, повереница за заштиту равноправности, упозорава да се ради о хомофобичној изјави којом се хомосексуалност назива болешћу и негира право сексуалних мањина на мирно окупљање. Таквом изјавом Драган Марковић Палма подстиче неравноправност, мржњу и нетрпељивост према ЛГБТ популацији, што забрањују Устав и закони Републике Србије. Повереница истиче да су, након прошлогодишњег искуства, овакве изјаве посебно опасне јер унапред оправдавају и индиректно подстичу

насиље над учесницима Параде поноса. С обзиром на константни говор мржње, ширење неистина и предрасуда према сексуалним мањинама Драгана Марковића Палме, Повереница ће искористити сва законска овлашћења како би спречила даље флагрантно кршење Закона о забрани дискриминације.

Повереница позива све, а посебно органе власти, функционере и народне посланике, који су и сами учествовали у доношењу Закона о забрани дискриминације, да својим деловањем и јавним наступима допринесу да се овогодишња Парада поноса одржи у сигурном и безбедном окружењу.

4.17. Упозорење јавности поводом стања у друштву уочи одржавања Параде поноса 2011. године (дел. бр. 979/2011 од 8. 9. 2011. год.)

Повереница за заштиту равноправности забринута је атмосфером која се ствара уочи овогодишње параде поноса. Учестали су физички и вербални напади на ЛГБТ популацијом, отворено се изражава мржња и нетрпељивост и оспорава њихово право на мирно окупљање. Недавно појављивање налепница на јавним местима у Београду, на којима се, уз текст „Долазимо“ и „Стижемо“, налазе цртежи група хулигана и појединаца који бацају Молотовљеве коктеле, представља очигледну претњу и најаву насиља над учесницима предстојеће Параде поноса. Зато повереница позива комуналну службу да хитно уклони налепнице, а надлежне органе да пронађу починиоце о приведу их правди. Повереница указује на дужност надлежних државних органа да предузимањем одговарајућих превентивних мера створе услове да се овогодишња Парада поноса одржи у сигурном и безбедном окружењу и тиме покажу своју спремност и способност да заштите људска права сваког појединца и појединке, без икакве дискриминације.

4.18. Упозорење јавности поводом говора мржње, позива на насиље и отворене нетрпељивости према националним мањинама и ЛГБТ особама (дел. бр. 1025/2011 од 22. 9. 2011. год.)

Повереница за заштиту равноправности најоштрије осуђује говор мржње, позиве на насиље и отворену нетрпељивост према националним мањинама и ЛГБТ особама, који се се појавили на Фејсбук профилу професорке средње школе из Новог Сада. Повереница упозорава да то што је у питању просветна радница има додатну тежину и одговорност, јер је образовање канал преко кога се преносе друштвене вредности

и код ученика развија свест о људским правима, недискриминацији, поштовању различитости и толеранцији. Повереница подсећа да је овај орган који се бори против свих врста дискриминације, пре само неколико месеци упутио препоруке просветним властима да, поред осталог, што пре предузму мере за едукацију наставног кадра, јер су управо просветни радници они који обликују ставове и вредности младих људи. Због тога је неопходно да просветни и други надлежни органи схвате озбиљност оваквог иступа и реагују у складу са свим законским овлашћењима.

4.19. Упозорење јавности поводом одржавања Параде поноса 2011. године (дел. бр. 1035/2011 од 23. 9. 2011. год.)

Повереница за заштиту равноправности упозорава да сви у овој земљи треба да покажу и одговорност и зрелост, и учине све да створе услове да се Парада поноса одржи у сигурном и безбедном окружењу. Атмосфера страха и најаве насиља над припадницима ЛГБТ популације уочи одржавања Поворке, само показују у којој мери је Србија хомофобично друштво и колико је још неопходно учинити како би најшира јавност схватила да поштовање људских права, укључујући и право на мирно окупљање, нису приоритет само за ЛГБТ особе, већ за сваког грађанина и грађанку Србије. На властима је да покажу да су спремни и способни да заштите та права које мора да ужива сваки појединац и појединка у овој држави.

4.20. Упозорење јавности поводом забране одржавања Параде поноса 2011. године (дел. бр. 1061/2011 од 30. 9. 2011. год.)

Повереница за заштиту равноправности оцењује да забрана одржавања Параде поноса због високог безбедносног ризика, најдиректније показује колико је висок степен хомофобије у Србији. Атмосфера страха, претње насиљем и бројни тешки облици дискриминације који су законом забрањени и кажњиви, достигли су кулминацију и постигли циљ оваквом одлуком.

Немоћ и неспремност државе да заштити Уставом гарантована основна људска права, укључујући и право на мирно окупљање и слободу говора, показују колико се мало учинило свих ових година на промовисању владавине права и културе мира и толеранције.

Сви у Србији треба да буду забринуте због количине мржње, нетрпељивости и насиља над једном мањинском групом, нашим

суграђанима и суграђанкама, јер колико сутра то може бити свако од нас.

Повереница још једном пружа безрезервну подршку свим ЛГБТ особама и истиче да је на властима да ефикасно делују у спречавању дискриминације, а на свим грађанима и грађанкама да поштују људска права, јер је то и темељ и гарант сваког демократског друштва.

4.21. Упозорење јавности на Међународни дан старих особа (дел. бр. 1103/2011 од 1. 10. 2011. год.)

На Међународни дан старих особа, повереница за заштиту равноправности подсећа да шестину становништва у Србији чине особе од 65 и више година и да их је скоро четвртина међу сиромашним и екстремно сиромашним. Истраживања показују да су често жртве насиља, злостављања и занемаривања, у породици, у институцијама у које су смештени, у ширем окружењу. део узрока крије се у бројним предрасудама. Запитајмо се: да ли је заиста тачно да су сви стари људи болесни, досадни, цангризави, бескорисни, беспомоћни, депресивни, да се понашају „као деца“, да ништа не могу да понуде друштву? Како сузбити дискриминацију засновану на старости, заштитити достојанство, обезбедити поштовање људских права старијих? За остваривање овог циља треба много тога урадити. Оно што најмање кошта, а што је најтеже, јесте елиминисање стереотипа. Градити позитивну слику о старости, јавно признати ауторитет, мудрост и укупан допринос старијих, развијати међугенерациску солидарност – то је почетак пута ка друштву за сва животна доба.

4.22. Упозорење јавности поводом садржаја уџбеника за шести разред (дел. бр. 1150/2011 од 12. 10. 2011. год.)

Повереница за заштиту равноправности оцењује да део у уџбенику за 6. разред у коме се као пример за објашњење суфикса наводи „глупача – женска особа“, представља драстичан пример вређања и омаловажавања жена и повреде начела равноправности полова. Недопустиво је да се овако нешто нађе у уџбенику из кога уче 12-годишња деца, и невероватно је да је овако нешто добило одобрење за штампу и да се користи као школски приручник. Повереница апелује на Министарство просвете, Завод за унапређење образовања, Национални просветни савет, да одмах повуку овај уџбеник и утврде ко је одговоран што је овакав текст стигао пред основце. Школство је најдиректнији

пут којим се младима преносе друштвене вредности. Шта од њих можемо да очекујемо, ако их од малена овоме учимо? Повереница за заштиту равноправности је у јуну послала препоруке свим релевантним институцијама образовног система, да се ревидирају садржаји наставних материјала, управо да се овако нешто не би десило. Повереница зато закључује да је било времена ако не да се штампају нови, а оно барем да се из употребе и продаје повуку баш овакви уџбеници, којих у Србији и даље има много.

4.23. Упозорење јавности поводом напада на девојку која је носила мајицу са симболима ЛГБТ популације (дел. бр. 1166/2011 од 17. 10. 2011. год.)

Повереница за заштиту равноправности најоштрије осуђује напад на девојку која је носила мајицу са симболима ЛГБТ популације и тражи од надлежних адекватну казну за нападача.

Повереница истовремено саопштава да је Влади Србије и премијеру Мирку Цветковићу упутила препоруке за усвајање Националне стратегије за борбу против дискриминације, којом би се утврдиле свеобухватне и координисане мере, јер упркос законским нормама и извесним позитивним помацама на плану спречавања дискриминације, ова негативна појава још увек је веома раширена.

Између осталог, истраживања показују да грађани Србије имају многе предрасуде и висок степен нетолеранције када је у питању сексуална оријентација, националне мањине, особе са инвалидитетом, жене. Забрињавајуће је да активисти и активисткиње удружења која пружају помоћ и подршку жртвама, често наилазе на отпоре, нападе, омаловажавања и шиканирања, која се недовољно ефикасно процесуирају.

Због свега овога, повереница сматра да би Национална стратегија била подршка антискриминационим мерама, а њено спровођење допринело би отклањању узрока и јачању свести јавности о друштвеној опасности дискриминације, затим о индивидуалној користи коју свако остварује поштовањем права других и другачијих, као и унапређењу толеранције и прихватању и уважавању различитости.

Поред тога, спровођење Стратегије унапредило би рад правосудних и других органа јавне власти и учинило делотворнијим све механизме за пружање правне заштите од дискриминације.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

341.231.14(497.11)"2010/2011"
343.85:342.72/.73(497.11)"2010/2011"

ЗБОРНИК мишљења, препорука и упозорења
Повереника за заштиту равноправности : 1. јул
2010 - 30. новембар 2011. / [уредница Невена
Петрушић]. - Београд : Повереник за заштиту
равноправности, 2011 (Београд : Оригинал). -
332 стр. ; 21 cm

Тираж 500. - Стр. 9-10: Уводне напомене /
Невена Петрушић. - Напомене и библиографске
референце уз текст.

ISBN 978-86-88851-01-5

а) Права човека - Међународна заштита -
Србија - 2010-2011 б) Дискриминација -
Спречавање - Србија - 2010-2011
COBISS.SR-ID 188564236